

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI

Murat CANBULAT

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Umut YENİOCAK

İstanbul, 2024

DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI

Murat CANBULAT

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ
2024

Murat CANBULAT tarafından hazırlanmış ve 16/01/2024 tarihinde sunulmuş DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI” başlıklı tez Özel Hukuk Ana Bilim Dalında Tez Türü Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Umut YENİOCAK

Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Umut YENİOCAK

Özel Hukuk Bölümü,

Altınbaş Üniversitesi

Doç. Dr. Sera Reyhani Yüksel

Özel Hukuk Bölümü,

Tekirdağ Namık kemal
Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇELİKEL

Özel Hukuk Bölümü,

Altınbaş Üniversitesi

Bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Murat CANBULAT

İmzası

XXXXXX

ÖZET

DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI

CANBULAT, Murat

Yüksek Lisans, Özel Hukuk, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Prof. Dr. Umut YENİOCAK

Tarih: Ocak / 2024

Sayfa: 229

"Destekten Yoksun Kalma Tazminatı" isimli çalışma, trafik kazaları başta olmak üzere çeşitli ölümlü olaylarda desteklerini kaybeden yakınların karşılaştıkları maddi ve manevi kayıpların tazmin edilmesi sürecine odaklanmaktadır. Çalışma, bu tazminat türüne ilişkin temel konuları ve ilgili yargı kararlarını detaylı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. Tazminata hak kazanmak için gerekli olan şartlar, zararın nasıl ve hangi koşullarda meydana geldiği, yardım ve hizmet edimlerinin neyi kapsadığı gibi konular bu çalışmanın kapsamı içerisinde yer almaktadır. Çalışmada, zarar gören kişilerin yaşam standardı, destek verenin katkıları, gelecekteki olası katkılar ve mağdurun yaşam beklentisi gibi faktörlerin tazminatın hesaplanmasında dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, tazminat taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde, somut olayın özelliklerine uygun olarak detaylı ve dikkatli bir inceleme yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu süreç, mağdur kişilere adil bir tazminat sağlanmasını ve hukukun genel prensiplerine uygun bir şekilde hareket edilmesini amaçlamaktadır. Destekten yoksun kalma tazminatı, hukukun koruyucu işlevini yerine getirirken aynı zamanda mağdur kişilerin yaşam kalitesinin ve sosyal refahının korunmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu nedenle, tazminatın uygulanması ve hesaplanması sürecinde hukuki düzenlemelerin ve yargı kararlarının doğru bir şekilde uygulanması, hukukun adaletli işleyişinin sağlanması için hayati önem taşımaktadır. Bu çalışma, hukuki süreçlerin adil ve tutarlı bir şekilde işlemesine yönelik önemli bir katkı sunmaktadır ve destekten yoksun kalma tazminatı konusunda kapsamlı bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Destekten Yoksun Kalma, Destek Türleri, Tazminat, Zarar, Hesaplama.

ABSTRACT

LOSS OF SUPPORT COMPENSATION

Canbulat, Murat

M.A., Private Law, Altınbaş University,

Supervisor: Prof. Dr. Umut YENİOCAK

Date: January / 2024

Pages: 229

The study titled "Compensation for Loss of Support" focuses on the process of compensating for the financial and emotional losses encountered by relatives who have lost their support, primarily in traffic accidents and various fatal incidents. The study aims to thoroughly examine the fundamental issues related to this type of compensation and the relevant judicial decisions. It covers essential aspects such as the conditions necessary to be eligible for compensation, how and under what circumstances the damage occurs, and what is encompassed by assistance and service performances. The study emphasizes the importance of considering factors such as the standard of living of the injured parties, contributions of the supporter, potential future contributions, and the life expectancy of the victim in calculating the compensation. Additionally, it highlights the necessity of a detailed and careful examination in line with the specific characteristics of the case during the evaluation of compensation claims. This process aims to ensure fair compensation for the victims and adherence to the general principles of law. The compensation for loss of support plays a vital role in protecting the legal rights while also contributing significantly to maintaining the quality of life and social welfare of the affected individuals. Therefore, the proper application and calculation of this compensation, in accordance with legal regulations and judicial decisions, are crucial for ensuring the just operation of the law. This study makes a significant contribution to the fair and consistent functioning of legal processes and serves as a comprehensive guide on the subject of compensation for loss of support.

Keywords: Loss of Support, Types of Support, Compensation, Damage, Calculation.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iii
ABSTRACT	vii
TABLO LİSTESİ.....	xvii
KISALTMALAR.....	xviii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL OLARAK DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE ŞARTLARI.....	3
2.1 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ TANIMI	3
2.2 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ TARİHSEL GELİŞİMİ	4
2.3 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ SOSYAL BOYUTU VE DÜZENLENME AMACI.....	6
2.4 DESTEKTEN YOKSUN KALMA KAVRAMI	6
2.4.1 Destek Kavramı	6
2.4.2 Destek Türleri.....	8
2.4.2.1 Gerçek destek	8
2.4.2.2 Farazi destek	8
2.4.2.3 Kanuni destek	9
2.5 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ HUKUKİ NİTELİĞİ	10
2.5.1 Bağımsız Bir Tazminat Olması	10
2.5.2 İstisnai Bir Zarar Olması	12
2.5.3 Yansıma Bir Zarar Olması	14
2.5.4 Maddi Bir Tazminat Olması.....	15
2.6 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ ÖZELLİKLERİ	16

2.6.1 Tazminat Talebinin Bağımsız Olması.....	16
2.6.2 Miras Hukuku İle Bağlantılı Olmaması	17
2.6.3 Hacze Konu Edilemeyecek Olması.....	18
2.6.4 Ahlaki Borç İfası ve Nafaka İle İlgili Olmaması.....	18
2.7 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ GENEL ŞARTLARI	19
2.7.1 Desteğin Ölümü.....	19
2.7.2 Hukuka Aykırı Bir Fiil Olması.....	20
2.7.3 Ölüm Nedeniyle Bir Zararın Doğması	21
2.7.4 Ölüm ve Zarar Arası Uygun İlliyet Bağının Olması	22
2.8 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ ÖZEL ŞARTLARI	23
2.8.1 Bakım Gücü.....	23
2.8.2 Bakım Gücünün Kabul Edilmediği Haller	24
2.8.3 Destek Gören Açısından Bakım İhtiyacı.....	26
2.8.4 Bakım İhtiyacının Tespiti ve Kanıtlanması.....	27
2.8.4.1 Ölen kişinin destek görene karşı bakım yükümlülüğünün bulunması.....	27
2.8.4.2 Ölen kişinin destek görene karşı bakım yükümlülüğünün bulunmaması.....	28
2.8.5 Destek İlişkisinin Bulunması.....	29
2.8.6 Bakımın Karşılıksız ve İktisadi Olması.....	31
2.8.7 Bakımın Ahlaka Aykırı Amaç Taşıyamaması	31
2.8.8 Desteğin Bakım Gücüne Sahip Olması	31
2.8.9 Destekten Yoksun Kalan Kişinin Bakım İhtiyacının Bulunması	33
2.9 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINI TALEP EDECEK KİŞİLER .	34
2.9.1 Eşler.....	34
2.9.2 Nişanlılar	38
2.9.3 Çocuklar	39

2.9.4 Anne-Baba.....	40
2.9.5 Kardeşler	41
2.9.6 Nikâhsız Birlikte Yaşayanlar.....	43
2.10 DESTEK TİPLERİ	45
2.10.1 Eşlerin Birbirine ve Çocuklarına Desteği.....	45
2.10.2 Çocukların Anne ve Babaya Desteği.....	47
2.10.3 Kardeşlerin Desteği	49
2.10.4 Diğer Haller Bakımından Destek	50
2.11 DESTEK OLARAK KABUL EDİLEN DEĞERLER.....	51
2.11.1 Maddi Destek	51
2.11.2 Ayni Destek ve Hizmet Ederek Desteklik.....	52
2.12 DESTEK VEREN VE GÖREN BAKIMINDAN ÖZEL ŞARTLAR	53
2.12.1 Destek İlişkisi	53
2.12.2 Desteğin Düzenli ve Sürekli Olması	54
2.12.3 Desteğin Karşılıksız Olması.....	55
2.12.4 Desteğin Etik Kurallara ve Ahlaka Aykırı Olmaması.....	56
2.12.5 Ölenin Destek Gücüne Sahip Olması.....	56
2.12.6 Destek Gören.....	57
2.12.7 Destek İhtiyacı.....	58
3. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINDA ZARAR MİKTARININ BELİRLENMESİ	60
3.1 DESTEĞİN GELİRİ	60
3.1.1 Gerçek Desteğin Geliri.....	60
3.1.2 Farazi Desteğin Geliri	61
3.1.3 Desteğin Gelirinde İleride Meydana Gelebilecek Değişiklikler	61

3.2 DESTEK PAYLARI.....	62
3.2.1 Genel Olarak	62
3.2.2 Eşe Ayrılacak Pay	64
3.2.3 Çocuklara Ayrılacak Pay.....	65
3.2.4 Anne ve Babaya Ayrılacak Pay.....	66
3.2.5 Diğer Destek Görenler Bakımından Pay	66
3.3 DESTEK SÜRELERİNİN BELİRLENMESİ	67
3.3.1 Genel Olarak	67
3.3.2 Destekten Yoksun Kalma Zararının Belirlenmesinde Göz Önünde Tutulacak Esaslar	69
3.3.2.1 Zararın miktarında esas alınacak tarih.....	69
3.3.2.2 Desteğin geliri ve sağladığı diğer gelir değerlerinin belirlenmesi.....	70
3.3.2.3 Desteğin gelirin netleştirilmesi.....	74
3.3.2.4 Desteğe ait gelirin paylaşılması	75
3.4 DESTEKTEN YOKSUN KALMA ZARARININ SÜRESİ	82
3.4.1 Desteğin Bakım Gücü Süresi	82
3.4.1.1 Destek çeşitlerine göre.....	82
3.4.1.2 Destek dönemleri	83
3.4.1.3 Desteğin muhtemel yaşam süresinin belirlenmesi.....	86
3.5 YAŞAM SÜRELERİNİ BELİRLEME YÖNTEMİ	87
3.5.1 Yaşam Tabloları	87
3.5.2 Kurumlar Arası Yöntem Farklılıkları.....	89
3.5.3 Destek Sürelerinde Esas Alınacak Tarih	90
3.5.3.1 Genel olarak.....	90
3.5.3.2 Muhtemel destek süresinin hesaplanması.....	91

3.5.3.3 Gerçek desteğin bakım gücünün belirlenmesi	92
3.5.3.4 Farazi desteğin bakım gücünün belirlenmesi	94
3.6 DESTEK İHTİYAÇ SÜRELERİ.....	97
3.6.1 Eşlerin Birbirine İhtiyaç Süresinin Tespiti	97
3.6.2 Çocukların Bakım İhtiyaç Süresinin Tespiti	100
3.6.3 Anne ve Babanın Bakım İhtiyaç Süresinin Tespiti	102
3.6.4 Kardeşlerin Birbirlerine Bakım İhtiyacı Süresinin Tespiti.....	103
3.6.5 Nişanlılar Yönünden Bakım İhtiyacı Süresinin Tespiti.....	103
3.7 DESTEK PAYLARININ DAĞITILMA YÖNTEMLERİ	104
3.7.1 Miras Paylarını Esas Alan Dağılım	104
3.7.2 SGK Tarafından Esas Alınan Dağılım	105
3.7.3 Güncel Yargıtay Uygulamalarında Esas Alınan Dağılım	106
3.7.3.1 Trafik kazalarında ve haksız fiillerde	107
3.7.3.2 İş kazalarında	109
3.8 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINDA ZARARIN VE DESTEK İLİŞKİSİNİN İSPATI.....	112
3.8.1 Genel Zarar İspatı.....	112
3.8.2 Destek İlişkisinin İspatı	113
3.8.2.1 Eşler arasındaki destek ilişkisinin ispatı	113
3.8.2.2 Nişanlılar arasındaki destek ilişkisinin ispatı	114
3.8.2.3 Anne-baba ve çocuk arasındaki destek ilişkisinin ispatı.....	114
3.8.2.4 Kardeşler arasındaki destek ilişkisinin ispatı.....	115
3.8.2.5 Diğer hallerde destek ilişkisinin ispatı.....	116
4. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ HEAPLANMASI VE ÖDEME BİÇİMİ	117

4.1 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ HESAPLANMASI.....	117
4.1.1 Hesaplama İlkeleri.....	117
4.1.2 Hesaplama Yapılırken İzlenecek Yöntem.....	118
4.1.3 Hesaba Esas Kazancın Belirlenmesi	119
4.1.4 Kazanımın Hesaplanmasında Esas Alınanlar	120
4.1.4.1 Aktif dönem	120
4.1.4.2 Pasif dönem	124
4.1.5 Kalan Ömür Süresinin Belirlenmesi Teknikleri.....	125
4.1.5.1 Kurumlar arası farklar ve sonuçları	133
4.1.5.2 Yargıda geçmişten günümüze hesaplama yöntemleri.....	134
4.1.5.3 Tazminatın hesaplanmasında başlangıç tarihi ve dönemleri.....	152
4.1.6 Hesaplamaya Esas Alınacak Kazançların Belirlenmesi.....	153
4.1.6.1 İşlemiş aktif dönem kazançları	154
4.1.6.2 İşleyecek aktif dönem kazançları.....	156
4.1.7 Tazminata Uygulanacak Faiz	157
4.1.7.1 Faizin işlemeye başlayacağı tarih	158
4.1.7.2 Uygulanacak faiz	159
4.1.7.3 Faizin niteliği.....	160
4.1.8 Tazminatın Ödeme Şekli.....	160
4.1.8.1 İrat şeklinde ödeme.....	162
4.1.8.2 Sermaye (toptan) şeklinde ödeme.....	163
4.1.8.3 SGK'nın sağladığı ölüm aylıklarının ilk peşin sermaye değeri.....	163
4.1.8.4 Özel sigorta şirketlerinin yaptığı ödemeler.....	164
4.2 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINDA İNDİRİMLER.....	166
4.2.1 Kusur Durumundan	166

4.2.2 Hayatta Kalan Eşin Yeniden Evlenme İhtimali	167
4.2.2.1 Kadının yeniden evlenme ihtimali.....	169
4.2.2.2 Erkeğin yeniden evlenme ihtimali	170
4.2.3 Sosyal Güvenlik Kurumunun Bağladığı Gelir	171
4.2.4 Hatır Taşımacılığı.....	176
4.2.5 Sigorta Şirketlerince Bağlanan Gelir ve Tazminatlar.....	177
4.2.6 Yetiştirme Giderleri ve Yapılan Masraflar.....	178
4.2.7 Miras Menfaatleri	179
4.2.8 Tazminatta Yapılacak İndirimde Sıra.....	180
5. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMANAŞIMI VE SONA ERMESİ.....	182
5.1 GENEL OLARAK.....	182
5.2 HAKSIZ FİİLLERDE ZAMANAŞIMI.....	183
5.2.1 Normal Süre	183
5.2.2 Azami Süre	184
5.2.3 İstisnai Süre (Ceza Zamanaşımı Süresi).....	185
5.3 SORUMLULUK TÜRLERİNE GÖRE ZAMANAŞIMI.....	186
5.3.1 Trafik Kazalarında Zamanaşımı	186
5.3.2 Yolcu Taşımada Zamanaşımı	186
5.3.2.1 Kara taşıma sözleşmelerinde	186
5.3.2.2 Deniz taşıma sözleşmelerinde	187
5.3.2.3 Hava taşıma sözleşmelerinde.....	187
5.3.3 Zorunlu Sigorta Başvurularında Zamanaşımı	187
5.3.4 İş Kazalarında Zamanaşımı	188
5.3.5 Meslek Hastalıklarında Zamanaşımı	189

5.3.6 Malpraktis Davalarında Zamanaşımı	190
5.3.7 İdari Yargıda Dava Açma Süresi ve Zamanaşımı	191
5.4 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI DAVALARINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	193
5.4.1 Davanın tarafları.....	193
5.4.1.1 Davacı.....	193
5.4.1.2 Davalı	194
5.4.2 Görevli Mahkeme.....	198
5.4.3 Yetkili Mahkeme.....	199
5.4.3.1 Genel olarak.....	199
5.4.3.2 Destekten yoksun kalma tazminatı taleplerinde tahkim yolu	200
5.5 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ SONA ERMESİ	201
5.5.1 Genel Olarak	201
5.5.2 Takas İle Borcun Sona Ermesi	201
5.5.3 İbra İle Borcun Sona Ermesi	202
5.5.4 Sulh Yolu İle Borcun Sona Ermesi	203
6. SONUÇ	204
REFERANSLAR	208

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Yargıtay Tarafından Uygulanan Destek Pay Dağılımı Örneği.....	108
Tablo 4.1: PMF 1931 Yaşam Tablosu.....	127
Tablo 4.2: TRH 2010 Yaşam Tablosu.....	129
Tablo 4.3: PMF 1931 ve TRH 2010 Yaşam Tablolarının Karşılaştırması.	132
Tablo 4.4: 1 Lira İçin %5 Artırım İşlemi İle Bulunan Kn Değeri.	136
Tablo 4.5: 5 Yıllık Zarar Süresinde %5 Artırım Yapılarak Bulunan Ortalama Kazanç....	136
Tablo 4.6: İskonto Katsayılarının Belirlenmesinde Yapılan Hesaplama.....	137
Tablo 4.7: Peşin Değer Hesaplaması.	137
Tablo 4.8: 1 Lira İçin %10 Artırım İşlemi İle Bulunan Kn Değeri.	140
Tablo 4.9: 5 Yıllık Zarar Süresi İçin %10 Artırım Yapılarak Bulunan Ortalama Kazanç.	141
Tablo 4.10: İskonto Katsayılarının Belirlenmesinde Yapılan Hesaplama.....	142
Tablo 4.11: Peşin Değerin Hesaplanması.	142
Tablo 4.12: Kn-1/K-1 Formülü İle Oluşan Katsayıların Gösterilmesi.	143
Tablo 4.13: Kn-1/Kn(K-1) Formülü ile Bulunan Peşin Değer.	144

KISALTMALAR

AYM	:	Anayasa Mahkemesi
AYİM	:	Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
Bkz.	:	Bakınız
H.D.	:	Hukuk Dairesi
HGK	:	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
İBGK	:	Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
KBİBB	:	Kazancı Bilişim İctihat Bilgi Bankası
PMF	:	Population Masculine Et - Feminine
R.G.	:	Resmî Gazete
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu
TBK	:	Türk Borçlar Kanunu
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMK	:	Türk Medeni Kanunu
TRH	:	Türkiye Kadın-Erkek Hayat Tablosu
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
ZMSS	:	Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

1. GİRİŞ

Günümüzde yaygın olarak uygulanan ve Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 53. maddesinde düzenlenen destekten yoksun kalma tazminatı, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Genellikle haksız fiil sonucu ölüm olaylarında uygulanmakla birlikte, özel düzenlemelerle uygulama alanı genişletilmiş olan bu tazminat türü, özellikle trafik ve iş kazaları sonucu meydana gelen ölümlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda hatalı tıbbi uygulamalardan kaynaklı ölümler açısından da bu tazminat türü incelenmiştir. Çalışma, destekten yoksun kalma tazminatının uygulanmasında Karayolları Trafik Kanunu'nda ve Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası'nın Genel Şartları'ndaki değişiklikler gibi özelliklerin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, bu değişikliklerin Yargıtay kararlarına nasıl yansıdığı ve ortaya çıkan sonuçlar detaylı olarak ele alınmıştır.

"Destekten Yoksun Kalma Tazminatı" başlığı altında hazırladığımız tezimiz, literatür taramalarında fark ettiğimiz bir boşluğa odaklanmaktadır. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, yazılmış makalelerde genellikle doktrinsel konulara ve hukuki niteliklere ağırlık verilmiş, tanımlamalar yapılmış ancak hesaplamalar kısa tutulmuştur. Bu durum, özellikle bilirkişi eğitimlerinde daha çok ele alınan bir konu olmuş, ancak bu eğitimlerde kullanılan materyallerin literatürde sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, tezimizde geniş bir kapsamda ele alınan "Destekten Yoksun Kalma Tazminatı" konusunu, hesaplamaların ayrıntılı bir şekilde ele alındığı ve tablolar eşliğinde sunulduğu bir eser olarak hazırladık.

Destekten yoksun kalma tazminatı, esasen ölen kişinin sağlığında sağladığı desteğin hesaplanmasına dayanır ve bu hesaplamalar sıkça tartışma konusu olmuştur. Ölen kişinin eş ve çocukları ile anne-babasının, destekten yoksun kalacağı genellikle kabul edilir. Ancak, hak sahiplerinin destek paylarının nasıl dağıtılacağı konusunda uygulamada birlik bulunmamaktadır. Bu alanda Yargıtay'ın yol gösterici kararları, uygulamada birliği sağlaması açısından önem taşımaktadır. Tazminat hesaplamasında, ölen kişinin sağlığında yaptığı işe göre kazancı esas alınır. Eğer ölen kişinin kendi işyeri varsa, bu işyerine fiziksel ve düşünsel katkıları dikkate alınır. Ücretli çalışanlar için ise alınan ücret ve süreklilik arz eden ödemeler esas alınır. Fazla çalışmalar süreklilik arz ediyorsa, bu ücretler de kazanca dahil edilir. Ayrıca, bu çalışmada, son yıllarda kullanılan hesaplama yöntemleri detaylı bir şekilde incelenmiş, bu yöntemler mukayese edilmiştir.

Çalışmamız, geniş uygulama alanına sahip destekten yoksun kalma tazminatının temel yönlerini, güncel yargı kararları ışığında ele almaktadır. Bu kapsamda çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde destek kavramının tanımı, farklı destek türleri, tazminat talebinde bulunabilecek kişiler, destek olarak kabul edilen değerler ve bu alandaki özel şartlar detaylı bir şekilde incelenmektedir. İkinci bölümde destekten yoksun kalma tazminatının tanımı, tarihsel gelişimi, sosyal boyutu, hukuki niteliği, özellikleri ve bu tazminat türünün uygulanmasına dair şartlar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde zararın miktarının ve tazminatın belirlenmesi sürecinde göz önünde bulundurulması gereken önemli unsurlar, desteğin geliri, destek paylarının nasıl dağıtılacağı, destek sürelerinin belirlenmesi, zararın süresi ve yaşam sürelerinin nasıl hesaplanacağı gibi konular detaylı bir şekilde işlenmiştir. Dördüncü Bölüm ise, tazminat davalarında karşılaşılan zamanaşımı süreçleri, farklı sorumluluk türlerine göre zamanaşımının nasıl işlediği, mahkemelerin bu davalar karşısındaki görev ve yetkileri ile tazminatın sona erme şekilleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, destekten yoksun kalma tazminatı ile ilgili hukuki süreçlerin adil ve tutarlı bir şekilde işlemesine katkıda bulunmak, mağdur kişilere hak ettikleri adil tazminatın sağlanmasını ve hukukun genel prensiplerine uygun bir şekilde hareket edilmesini garanti altına almaktır. Ayrıca, bu çalışma, destekten yoksun kalan yakınların yaşam kalitesinin ve sosyal refahının korunmasına yönelik önemli bir rehber niteliğindedir. Çalışmamız, destekten yoksun kalma tazminatı konusunda detaylı ve kapsamlı bilgiler sunarak, hukuk alanında önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

2. GENEL OLARAK DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE ŞARTLARI

2.1 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ TANIMI

Türk Hukuku'nda tanınan destekten yoksun kalma tazminatı, destek verenin ölümünün ardından desteklenen bireylerin yaşam koşullarının kötüleşmesini önlemek için tasarlanmış bir mali tazminat biçimidir. Destek verenin ölümü sırasındaki gelirine bağlı olan bu tazminat, desteklenen bireylere yardımcı olmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nda destekten yoksun kalma tazminatı, hukuka aykırı bir fiil sonucunda üçüncü bir kişinin zarara uğraması olarak tanımlanabilecek zararın maddi bir yansıması olarak çerçevelendirilmiştir. Kanuni düzenlemeler çerçevesinde, taksirle öldürme, kasten öldürme, trafik kazası ve iş kazası gibi durumların ardından, destekten yoksun kalanlar tarafından ölüm olayına bağlı olarak tazminat davaları açılmaktadır. Bu tazminatın amacı, ölen kişi tarafından desteklenen kişilerin yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştırmaktır¹.

Yürürlükten kaldırılan 818 sayılı Borçlar Kanunu ("BK") Md. 45/2175, ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin destekten yoksun kalma tazminatı talep etme hakkına sahip olduğunu öngörmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun (TBK) 53/3. maddesi, TBK'nın 45/2. maddesinin özünü yansıtacak şekilde, ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin uğradığı zararları ölüm halinde uğranılan zararlar başlığı altında ele almaktadır. Destekten yoksun kalma tazminatının amacı, kanundan kaynaklanan hukuka aykırı fiilin bir yansıması olarak doğrudan mağdur dışındaki kişilerin uğradığı zararın maddi olarak telafi edilmesini sağlamaktır ve bu da onu ayrı ve istisnai bir yapı haline getirmektedir.

Sosyal etkileşimlerin daha karmaşık hale geldiği çağdaş toplumlarda, endüstri ve teknolojinin ortaya çıkışı ve ilerlemesi, bireylerin zarar görme potansiyelini artırmaktadır. Bu tür zararların giderilmesi toplumsal varoluşun temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Eski zamanlarda, hukuka aykırı eylemlerden kaynaklanan zararların telafisi toplumsal bir nitelik taşıırken, modern çağda hukuki bir nitelik kazanmış ve kanun koyucular ilgili düzenlemeleri toplumsal boyutları göz önünde bulundurarak şekillendirmiştir.² Hukuk

¹ Emre GÖKYAYLA, Ölüm ve Bedensel Zarar, İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu, Vedat Kitapçılık, İstanbul-2017, s. 447.

² Selâhattin Sulhi TEKİNAY / Sermet AKMAN / Haluk BURCUOĞLU / Atilla ALTOP, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitapevi, İstanbul-1993, s. 492.

sistemlerinin ölümden kaynaklanan zararların tazminine ilişkin belirli sınırlar koyması, hukuki güvenliğin sağlanması ve sosyal adaletin teşvik edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.³

Destekten yoksun kalma tazminatı, kişisel ve iktisadi anlamda zarar gören bireylerin yaşadığı kayıplarla ilgilidir. Bu hak, ölen kişiden intikal etmeyen, ancak destekten yoksun kalan bireylere ait bir hak ve olgudur. Akrabalık, miras hakkı veya yasal bir ödev temelinde değil, destek verenin bakım gücü ve destek alana yönelik bakım ihtiyacı temel alınarak kazanılır. Buradaki bakım ihtiyacı, destek ile birlikte sürdürülen yaşam standardını kapsar. Desteğin ölümü nedeniyle kişinin yoksulluğa düşmüş olması gerekmez; yaşam düzeyinde bir azalma meydana gelmesi yeterlidir.⁴ Bu bağlamda, destek verenin çalışıyor olması veya gelire sahip olması da önemli değildir.⁵

Destekten yoksun kalma tazminatının bu benzersiz özelliklerinin bir sonucu olarak, bu tazminat hayatta kalanlarda ortaya çıkmakta ve destek sağlayıcının mal varlığına dahil edilmemektedir⁶. Destekten yoksun kalma tazminatının temelinde yatan ilke, zarar gören tarafın doğrudan tazminat talep etme hakkına sahip olmasıdır, dolayısıyla zarar gören taraf tazminat talep etme ayrıcalığına da sahiptir.

2.2 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Uygarlıkların başlangıcından bu yana devlet, hukuka aykırı bir şekilde başka bir kişinin canını alanlara her zaman ceza vermiştir. Bu cezalandırma eylemi hapsetme veya aşırı durumlarda idam cezası olarak ortaya çıkabilir. Roma Hukuku bağlamında, bir kişinin ölümü herhangi bir maddi zarara yol açmış sayılmazdı ve bu nedenle ölenin yakınlarına herhangi bir tazminat ödenmezdi. Roma Hukuku, köleleri maddi mallara benzetirdi ve bu nedenle bir kölenin öldürüldüğü durumlarda kölenin sahibine tazminat ödenirdi⁷.

³ Enes BERK, Karayolları Trafik Kanunu'nda Destekten Yoksun Kalma Tazminatından Sigorta Şirketinin Sorumluluğu. Ankara 2016, Yüksek Lisans Tezi, s. 9.

⁴ Sami Narter, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Davaları, 3.Baskı, Ankara 2018, s. 73; Kemal Tahir Gürsoy, "Destekten Yoksun Kalma Tazminatı", AÜHFD., Y.1972/1-2, s. 143-193, s. 154

⁵ Çelik Ahmet Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, 2.Baskı, Ankara-2016, s. 55; Kadir Emre GÖKYAYLA, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Seçkin Yayıncılık, Ankara-2004, s. 127.

⁶ Nilgün BAŞALP, Destekten Yoksun Kalma Tazminatına İlişkin Bazı Değerlendirmeler: Tazminat Şartları ve Zararın Hesabında Yetiştirme Gideri, Uğur Alacakaptan'a Armağan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2006, C. 2, s. 115.

⁷ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s.22.

Yasal normlar ve toplumsal değerler zaman içinde geliştikçe, bir bireyin ölümünden kaynaklanan zararın tazmin edilmesi kavramı ortaya çıkmıştır. Ölen kişinin yakınları, kayıplarını tazminat olarak telafi etmeye başlamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde geçerli olan İslam Hukuku, haksız fiil, başkalarına zarar veren haksız fiil kavramını kapsamıyordu⁸. Bunun yerine, kişilere ve mallara karşı işlenen haksız fiiller için ayrı hükümler getirmiştir. İslam hukukunda bireylere karşı işlenen haksız fiiller ceza hukuku kapsamında ele alınırken, mallara karşı işlenen haksız fiiller hem ceza hukuku hem de muamele hukuku kapsamında ele alınmıştır. Bu dönemde İslam hukuku cezai yaptırım olarak 'kisas' ya da kısasa kısas öngörürken, hukuki tazminat olarak da 'diyat' ya da kan parası öngörmüştür. 'Kisas', kasten adam öldürme ya da yaralama suçu işleyenlerin benzer şekilde cezalandırılmasını içerirken, 'diyat', 'kisas'ın talep edilmediği ya da mümkün olmadığı durumlarda verilen zararın parasal olarak telafi edilmesi uygulamasıydı. İslam hukukundaki modern destek kaybı kavramına en çok benzeyen tazminat biçimi, doğası gereği, zarar gören bireyin yakınlarına verilen mali bir tazminat olan 'diyat'tır. Diyat, öleninyakınlarının mali durumuna göre belirlenmediğinden, belirli bir miktar altın veya gümüş olarak ya da belirli sayıda deve kesilerek ödenirdi⁹.

İslam Hukuku'na göre, kasten öldürme ve yaralama vakalarında, mağdur ve yakınları 'kisas' hakkından feragat etmişlerse veya 'kisas' belirli nedenlerden dolayı elde edilemezse, kasıtsız öldürme ve yaralama vakalarında tazminat veya para cezası şeklinde 'diyat' talep edilirdi. Diyat' miktarı cinayet suçunda sabitken, kurbanın Müslüman ya da gayrimüslim, hür ya da köle, erkek ya da kadın olmasına göre değişmekteydi. Yaralanmalarda ise, göz, kulak, burun ve diş gibi organlar için 'diyat' miktarı sabit tutulurken, diğer vücut parçaları için 'diyat' miktarı mağdurun çektiği acı ve sıkıntının şiddetine göre hakimin takdirine bağlı olarak belirlenmiştir¹⁰. Destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin düzenleme, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 45. maddesinin karşılığı olarak, yürürlükten kaldırılan 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 45. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülmüştür. Hâlihazırda destekten yoksun kalma tazminatı, 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe

⁸ İlhan AKBULUT, İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar, C.52, Ankara, 2003, s. 171.

⁹ Halil CİN / Ahmet AKGÜNDÜZ, Türk Hukuk Tarihi, Osmanlı Araştırmalar Vakfı, İstanbul-2018, s. 232-237.

¹⁰ Akif AYDIN, Türk Hukuk Tarihi. Beta Yayıncılık, 11. Baskı, İstanbul - 2013, s. 390-391.

giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 53. ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Mevcut düzenlemedeki belki de en önemli yenilik 'destek' terimine yer verilmesidir.

2.3 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ SOSYAL BOYUTU VE DÜZENLENME AMACI

Hukuka aykırı bir eylemden kaynaklanan zararın tazmini, eski zamanlardan beri desteklenen bir ilkedir. Bu tür bir zararın etkileri, doğrudan zarar görenin ötesine geçerek onunla ilişkili çok sayıda kişiyi etkilemektedir. Bu tür zararların yaygın etkisi ve mağdurların yaşadığı sıkıntılar göz önüne alındığında, kanun koyucular tarafından yasal hükümlerin oluşturulmasına yönelik acil bir ihtiyaç hissedilmiştir. Bunun nedeni, hukuka aykırı eylemlerin, doğrudan mağdurun ötesinde çeşitli bireyleri etkileyerek ikincil zarara yol açabilmesidir. Örneğin, bir destek verenin ölümü durumunda, sadece ona bağımlı olan eş ve çocuklar değil, aynı zamanda bakımı altındaki çalışanlar, iş ilişkisi içinde olduğu ticari kuruluşlar, birlikte vakit geçirdiği yakın arkadaşları ve desteğine güvenen mali açıdan bağımlı kişiler de önemli sıkıntılar yaşamaktadır. Yasal güvenceler, bu etkilenen tarafların uğradığı kayıpların mümkün olduğunca telafi edilebilmesini sağlamaya yardımcı olur. Bu bağlamda, destek kaybı tazminatı, uğradıkları zararı maddi olarak kanıtlayabilenlere verilir¹¹.

Destekten yoksun kalma tazminatının amacı, sosyal öneminin hukuki öneminden daha fazla olduğunun altını çizmektedir. Destekten yoksun kalma tazminatından yararlananlar arasında, ölen kişinin yasal olarak desteklemekle yükümlü olduğu yakınlarının yanı sıra düzenli ve sürekli yardımda bulunduğu kişiler de yer alır. Bununla birlikte, destek kaybı tazminatının, hukuka aykırı eylemden kaynaklanan manevi acı, üzüntü veya sıkıntı gibi manevi zararları kapsamadığını belirtmek önemlidir. Sadece failin neden olduğu ve yasal hükümler tarafından öngörülen kişinin mal varlığına verilen zararın tazminiyle ilgilidir.

2.4 DESTEKTEN YOKSUN KALMA KAVRAMI

2.4.1 Destek Kavramı

Destek kavramı, genel olarak hem somut hem de soyut yardımların bir karışımı olarak anlaşılmaktadır. “Destekten yoksun bırakılmayı takiben tazminat bağlamında, "destek" terimi, alışkanlıkla ya da gelecekte olması beklenen bir niyetle, ölümle erken kesintiye

¹¹ Gökyayla, s. 20-21.

uğramadığı sürece, yaşamları boyunca bir başkasının refahını sağlayan bir bireyi temsil eder.”¹². Bununla birlikte bir destek veren olarak kabul edilebilmek için kişinin iki belirli koşulu yerine getirmesi önemlidir.

- a. Sağlanan destek, alıcının bakımını ve geçimine katkıda bulunmayı içermelidir.
- b. Bu desteğin sağlanmasıyla karakterize edilen ilişkinin istikrarlı ve tutarlı olması gerekir.

Bununla birlikte, halihazırda kurulmuş bir destek ilişkisi olmasa bile, yakın gelecekte bir ilişki kurulma olasılığının da bir bireyin destek veren olarak nitelendirilmesini haklı çıkarabileceğini belirtmek önemlidir. Bu senaryolarda, talep sahibinin geçiminden tamamen sorumlu olmak destek olarak kabul edilmek için bir ön koşul değildir; yükü kısmen omuzlamak yeterli kabul edilir. Ayrıca, bir bireyin diğerini destekleme kapasitesi herhangi bir yasal veya sözleşmeye dayalı yükümlülüğe değil, fiili koşullara dayanmaktadır. Dolayısıyla, destek kavramının akrabalık ve nafaka ile ilgili yasal hükümlerle hiçbir ilişkisi yoktur¹³

Gerçekten de, bir destek verenin destek alan ile kan bağı ya da mirasçı olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ayrıca, bir destek ilişkisinin niteliği değerlendirilirken desteğin hangi saikle sağlandığı ve hangi amaca hizmet ettiği önem taşımamaktadır¹⁴. Yardım, dini inançlar, ailevi yükümlülükler veya sosyal beklentiler nedeniyle veriliyor olabilir. Ancak, bu desteğin ahlaka aykırı nedenlerle sağlanmaması kritik önem taşır.

Bir destek ilişkisinin kurulması, alıcının ihtiyaçlarının sürekli ve düzenli olarak karşılanmasına bağlıdır. Bu, yardımın belirli aralıklarla veya belirli miktarlarda sağlanması anlamına gelmez, daha ziyade destekçinin ölümü olmasaydı desteğin devam edeceğinin öngörülmesi anlamına gelir. Eğer yardım bir defaya mahsus olarak ya da tutarsız bir şekilde, gelecekte de devam edeceği beklentisi yaratılmadan sağlanırsa, sürekli ve düzenli bir destek olarak kabul edilmeyecektir¹⁵. Dikkat edilmesi gereken bir diğer unsur da desteğin her zaman maddi ya da finansal olması gerekmediğidir. Parasal olmayan yardım veya hizmetler yoluyla da bir destek ilişkisi kurulabilir.

¹² YBGK 22.06.2018 T. 2016/5 E. 2018/6 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.11.2022.

¹³ Sema GÜLEÇ, Maddi Tazminat Esasları ve Hesaplanması, Ankara, 2008, s.437-438.

¹⁴ Turgut UYGUR, Açıklamalı- İctihatlı Borçlar Kanunu, Ankara, 2003, s. 2062.

¹⁵ YBGK 22.06.2018 T. 2016/5 E. 2018/6 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.11.2022.

Doktrinde destek kavramı, bir başkasının refahından aktif, sürekli ve düzenli olarak sorumlu olan ya da normal şartlar altında öngörülebilir gelecekte sorumlu olacak olan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bir karşılık beklemezsizin para, mal veya hizmet yoluyla tutarlı ve düzenli bir şekilde bir başkasının refahını sağlayan veya katkıda bulunan kişi, o kişinin desteği olarak tanımlanır¹⁶. Ölen bir kişi, yasal veya sözleşmeye dayalı herhangi bir yükümlülük olmaksızın başka bir kişiye aktif ve tutarlı bir şekilde yardım ediyorsa ve bu yardımın normal yaşam koşulları altında öngörülebilir gelecekte de devam edeceği tahmin ediliyorsa, davacının desteği olarak kabul edilebilir. Türk ve İsviçre yasalarına göre, bir bireyin bir başkasının destek sağlayıcısı olarak kabul edilebilmesi için, fiili destek ilişkisinin varlığı gerekmektedir. Bu kişilerin kan bağı, kayın hısımlığı, mirasçılık veya yasal olarak bakma yükümlülüğü olması gerekmemektedir.

"Destek" yorumu yasal yükümlülüklerle değil, pratik, gerçek hayattaki durumlara odaklanmaktadır. Örneğin, yasal bir zorunluluk olmasa bile, destek ihtiyacına sahip olan kardeşine sürekli ve aktif olarak yardım eden bir kişi onun desteği olarak görülecektir.

2.4.2 Destek Türleri

2.4.2.1 Gerçek destek

Gerçek destek, bir birey tarafından diğerine sağlanan, maddi olarak, maddi varlıklar yoluyla veya hizmet şeklinde verilen sürekli ve düzenli yardım olarak tanımlanabilir. –Bu destek ilişkisi, kişinin vefatından önce kurulan yasal ya da fiili bir bağdan kaynaklanabilir. Gerçek destek, iki temel amacı bir araya getirir: Birincisi, alıcının sürekli geçimini destekleyerek onlara katkı sağlar; ikincisi ise yoksulluktan korumak amacıyla önceden önleyici bir rol oynar. Bu tür ilişkilerin tipik örnekleri, ebeveynlerin çocuklarına sürekli destek olması veya eşlerin birbirlerine destek olmasıdır. Her ikisi de ölümden önce gerçek desteği örnekleme¹⁷.

2.4.2.2 Farazi destek

Ölümden önce fiili bir destek ilişkisinin varlığı şart değildir ve gerçekte, ölüm anında bile böyle bir ilişki kurulmamış olabilir. Bu durum, ölüm anında destek veren kişi ile destek alan kişi arasında bir geçim bağının bulunmasına gerek olmadığı anlamına gelmektedir. Bu

¹⁶ Gürsoy, s. 87.

¹⁷ Gökhan ANTALYA, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. V/1,2, Ankara 2019, Seçkin Yayıncılık, s. 450.

durumlarda teorik destek kavramı gündeme gelmektedir. Bu terim, ölene kadar herhangi bir desteğin verilmediği, ancak ölen kişinin yaşaması halinde gelecekte destek sağlayacağına dair güçlü bir olasılığın bulunduğu senaryoyu ifade etmektedir¹⁸. Farazi destek fikri, isimlendirmeden de anlaşılacağı üzere, muhtemel, olma olasılığı olan bir çıkarıma dayanmaktadır¹⁹.

Farazi, muhtemeller üzerine verilen kararların doğasında var olan belirsizlik nedeniyle, bir kişinin destek sağlama potansiyelini değerlendirirken sınırlı bir kapsamı koruyarak hukuki güvenliğin ve hukukun üstünlüğünün korunmasını sağlamak çok önemlidir. Bu nedenle, teorik destek kavramı, beklenen desteğin kaybını telafi etme amacının ötesine geçecek şekilde genişletilmemelidir²⁰. Teorik destek yapısı içinde kolayca değerlendirilebilecek iki temel grup, çocuklar ve nişanlı eşlerdir. Yaşamın doğal ilerleyişi içinde, çocukların yaşlanan ebeveynlerine bakmaları ve nişanlı çiftlerin mevcut bir destek yapısı olmasa bile karşılıklı olarak birbirlerini desteklemeleri son derece makuldür²¹. Bu durum, henüz gelir elde etmeye başlamamış çocukların ve henüz evlenmemiş eşlerin gelecekte gerçekten de karşılıklı destek sağlayacağını varsayan teorik destek kavramının pratik bir uygulamasını göstermektedir.

Destekten yoksun bırakılma nedeniyle tazminat talebinde bulunulması halinde, teorik destek iddiasında bulunan kişinin gelecekte ölen kişiden destek alacağını kanıtlaması gerekmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ailevi bağların yanı sıra yurtdışı üniversite eğitimi masraflarını karşılama anlaşması veya eşler arasındaki resmi nişanlılık gibi belgelenmiş taahhütler, özellikle toplumumuzda yaygın olan kültürel gelenek ve görenekler göz önüne alındığında, destekten yoksun kalma tazminatı talebinde, güçlü kanıtlar olarak hizmet edebilir

2.4.2.3 Kanuni destek

Kanuni destek kavramı, fiili ve varsayımsal desteğin kesiştiği noktada yer almakta ve bu iki kavrama göre daha gelişmiş bir sınıflandırma oluşturmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, kanuni destek hem fiili hem de teorik desteği kapsamaktadır ve böylece etki alanını genişletmektedir. Bu, yasal olarak başkalarına bakmakla yükümlü olan veya sürekli destek sözü veren bireyleri kapsar ve bu bireyler hukuki desteğin kapsayıcı şemsiyesi altında

¹⁸ Yargıtay 17. HD. T. 24.10.2019, E. 2017/1688, K. 2019/9925, (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.11.2022.

¹⁹ Gökyayla, s. 447.

²⁰ Gökyayla, s. 487

²¹ Yargıtay 17. HD. T. 06.02.2014, E. 2013/10008, K. 2014/1247, (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.11.2022.

nitelendirilir²². Örnek vermek gerekirse, bir baba, sağladığı gerçek zamanlı bakım ve terbiye açısından, çocuğu için hem gerçek hem de farazi bir destek veren olarak kabul edilebilmektedir.

Bu, yasal çerçevede babanın yalnızca mevcut bakım ve desteğe değil, aynı zamanda zaman içinde vermesi beklenen, devam eden desteğe dayalı bir yükümlülüğe sahip olduğu anlamına gelir. Bu beklenti, ebeveynlere çocuklarına bakma sorumluluğunu doğal olarak yükleyen sosyal normlardan veya yasal hükümlerden kaynaklanıyor olabilir. Dolayısıyla, kanuni destek alanında, sınıflandırma yalnızca mevcut yardımın sağlanması veya gelecekteki yardım varsayımı ile sınırlı değildir. Bunun yerine, bu bileşenlerin her ikisini de içeren geniş bir yelpazeyi kapsar ve yasal olarak yerleşik bakım yükümlülüğünün yanı sıra devam eden, uzun vadeli destek olasılığının altını çizer.

2.5 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ HUKUKİ NİTELİĞİ

2.5.1 Bağımsız Bir Tazminat Olması

Ölüm nedeniyle destekten yoksun kalan bireyler, var olan ya da gelecekte var olması beklenen maddi bir kaynağın kaybına uğramaktadır. Destek kaybının telafisini talep etme hakkı, ölen kişinin haklarının miras yoluyla intikalinden değil, doğrudan doğruya daha önce destek alan kişilerin kişiliklerinden kaynaklanır. Destekten yoksun bırakılma için tazminat talebi, doğrudan destekten yoksun bırakılan bireyde ortaya çıkan temel ve özerk bir haktır. Destekten yoksun kalanlar için tazminat hakkı ile destekten miras kalan tazminat hakkının farklı kavramlar olduğunu belirtmek gerekir²³. Destekten yoksun kalma tazminatı herhangi bir yasal ya da sözleşmesel bakım yükümlülüğüne bağlı değildir²⁴. Destekten yoksun kalma tazminatı talep etmek için, desteğin akraba, kan bağı veya aile üyesi olması gerekmez. Destekten yoksun kalabilecek kişiler arasında sadece eş, çocuk, anne-baba ve kardeşler gibi yasal mirasçılar değil, mirasçı olmayan arkadaşlar veya birlikte yaşayanlar da yer almaktadır. Destekten yoksun kalma tazminatı bir miras hakkı değil, bir telafi hakkıdır. Ayrıca, mirastan ayrı bir haktır ve bu tazminatı isteme hakkı ölenin terekesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Dolayısıyla, ölenin mirasçısı olan destekten yoksun kalan kişi, mirastan feragat etse

²² Gökyayla, s. 488.

²³ Ayşe HAVUTÇU / K. Emre GÖKYAYLA, Uygulamada 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukuki Sorumluluk, Seçkin Yayınevi, Ankara 1999, s. 29.

²⁴ M. Kemal OĞUZMAN / M. Turgut ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. II, Gözden Geçirilmiş 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 201.

bile sorumlulardan destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Ancak, mirastan çıkarma veya yoksun bırakma sebeplerinin mevcut olması halinde, mirasçının destekten yoksun kalma tazminatı talep etmesi artık mümkün değildir²⁵.

Mirastan çıkarma veya yoksun bırakma durumunda, yardım ve destek sağlama arzusu veya niyeti geçersiz hale gelir. Bu sonuca varmak da dürüstlüğün bir gereğidir. Benzer şekilde, destekten yoksun kalan bir kişi, desteğin mirasçısı olmasa bile, desteğe karşı mirastan mahrumiyeti veya yoksunluğu gerektirecek bir eylemde bulunursa destekten yoksun kalma tazminatı talep edemeyecektir. Tazminat talebi bağımsız olduğundan, desteğin yaşamı boyunca gerçekleştirdiği işlem ve tasarruflar tazminat hakkını ortadan kaldırmaz veya kısıtlamaz²⁶. Örneğin, bir kişinin yaşamı boyunca tazminat talebinden vazgeçmesi veya destekten yoksun kalma tazminatını etkileyecek şekilde bir sözleşme imzalaması mümkün değildir.

Destekten yoksun kalma tazminatı, ölümden kaynaklanan doğrudan zarardan bağımsız olarak mevcuttur. Desteğin ölümünden önce sorumlu tarafa karşı taleplerinden kendi isteğiyle vazgeçtiği durumlarda bile tazminat hakkı devam eder. Hastanın tıbbi müdahale öncesinde onam metnine rıza göstermesi ve imzalaması; hekimin müdahalesi kusurluysa, desteğin rızası sonucu etkilemeyecek ve destekten mahrum kalanlar tazminat talep edebilecektir²⁷.

Tıbbi prosedürlerde hastanın rızasının geçerli olabilmesi için, hastanın müdahalenin potansiyel riskleri ve sonuçları hakkında tam olarak bilgilendirilmesi gerekir²⁸. Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 31. maddesine göre, hastanın veya yasal temsilcisinin rıza verirken tıbbi prosedürün amacı ve sonuçları hakkında kapsamlı bir şekilde eğitilmesi çok önemlidir. Hekimlik Meslek Etiği Kuralları'nın 26. Maddesi aydınlatılmış onam kavramının ana hatlarını çizmektedir. Bu bağlamda, sağlıkla ilgili her türlü müdahale hastanın özgür ve tam olarak bilgilendirilmiş rızası ile gerçekleştirilmelidir. Zorlama, tehdit, eksik bilgilendirme veya aldatma yoluyla alınan rıza geçersizdir. Hekim, hastayı sağlık durumu, tanısı, önerilen tedavi yöntemi, başarı olasılığı ve süresi, tedaviyle ilişkili sağlık riskleri, reçete edilen

²⁵ Tekinay / Akman / Burcuoğlu / Altop, s. 528.

²⁶ Halûk TANDOĞAN, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 1981, s. 1-3.

²⁷ Tekinay / Akman / Burcuoğlu / Altop, s.528.

²⁸ Zafer KAHRAMAN, “Medeni Hukuk Bakımından Tıbbi Müdahaleye Hastanın Rızası”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 1, Yıl 2016, s. 490.

ilaçların kullanımı ve olası yan etkileri, hastanın önerilen tedaviyi reddetmesi halinde ortaya çıkacak sonuçlar ve alternatif tedavi seçenekleri ve riskleri hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür. Hasta tıbbi müdahale hakkında yeterince bilgilendirilmezse veya müdahale verilen rızanın kapsamı dışında gerçekleştirilirse, rıza eylemi hukuka uygun hale getirme²⁹. Tıbbi malpraktis sebebiyle sorumlu tutulan hekimlerin, komplikasyon sebebiyle sorumlu olmayacakları kabul edilmektedir. Tıbbi standartların doğru ve eksiksiz bir biçimde uygulanması hâlinde hastada oluşabilecek komplikasyonlardan hekim sorumlu tutulamayacaktır. Ancak bazı hallerde, hastanın üstün özel yararı veya üstün kamu yararı sebebiyle, istisnai olarak hekimin hastaya rıza almaksızın müdahalesi mümkündür.³⁰

Bu bağımsızlığın bir başka yönü de, destek hayatta iken kişisel yaralanmaya ilişkin tazminat talebine ilişkin zamanaşımı süresi ile desteğin ölümünden sonra destekten yoksun kalanların açtığı tazminat talebine ilişkin zamanaşımı süresinin birbirinden bağımsız olarak işlemesidir. Desteklenen her bireyin talepleri de zamanaşımı açısından birbirinden ayrıdır. Tazminat talebinin otonom yapısından kaynaklanan, birden fazla sağ kalan varsa, her birinin tazminat talebi diğerlerinden bağımsızdır. Daha önce desteklenen her bir kişiye dağıtılacak pay farklı olacaktır. Destekten yoksun kalanlar toplu olarak ya da bağımsız olarak dava açmayı tercih edebilirler.

2.5.2 İstisnai Bir Zarar Olması

Sorumluluk hukuku alanında, zararların tazminini talep etme ayrıcalığı genellikle doğrudan zarar gören tarafa tanınır³¹. Genel bir kural olarak, doğrudan zarar görenden farklı olarak üçüncü bir kişi tazminat talep etme hakkına sahip değildir. Örneğin, bir haksız fiilindodan mağduru olması nedeniyle iş gücü kaybına uğrayan bir bireyin aile üyeleri, destekten yoksun bırakıldıkları gerekçesiyle tazminat talep edemezler. Kuşkusuz, çalışma gücü kaybı için tazminat talep etme hakkı yalnızca haksız fiilden doğrudan etkilenen bireye aittir³².

Bu genel ilkenin aksine, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 53/3. maddesi, destekçisinin ölümünden önce destek alan bir kişinin tazminat talep etmesine izin vermektedir. Bu kişi,

²⁹ Kahraman, s. 484.

³⁰ Kahraman, s. 479

³¹ Gökyayla, s. 50.

³² Seda İrem ÇAKIRCA, Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2012, s. 176.

haksız fiilin doğrudan mağduru olması nedeniyle değil, haksız fiilin kendi ekonomik durumu üzerinde yarattığı olumsuz sonuçlar nedeniyle tazminat talep etmektedir. Destekten yoksun kalma tazminatı taleplerinde haksız fiilin muhatabı destekçi değil, desteklenenlerdir. Bu, bir başkasının doğal hakkının hukuka aykırı ihlali nedeniyle başka bir bireyin uğradığı zararın tazminidir³³.

Destekten yoksun kalma tazminatı, benzersiz bir fırsat ve üçüncü taraflara sağlanan istisnai bir düzenlemeyi temsil ettiği için kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanmalıdır. Doğrudan zarar, herhangi bir ek neden olmaksızın hukuka aykırı bir eyleme maruz kalan bireyin uğradığı zararı ifade eder. Buna karşılık, dolaylı zarar, hukuka aykırı fiilin doğrudan verdiği zararın üzerine eklenen ek bir faktörün sonucu olarak mağdurun uğradığı ilave zarardır³⁴. Örneğin, fiziksel bütünlüğü ihlal edilen bir mağdurun iyileşme sürecinde çalışamamasından kaynaklanan zarar doğrudan zarardır. Buna karşılık, bir kaza sonrasında bir aracın, yükünün veya yolcularının değerinin azalması nedeniyle mağdur tarafından ödenen tazminat dolaylı zararı oluşturur³⁵. Doğrudan ve dolaylı zarar arasındaki ayrım, zarara uğrayan kişilerin kimliğine göre değil, zarar verici davranış ile verilen zarar arasındaki nedensellik bağına göre belirlenir³⁶.

Bir bireyin ölümüne yol açan bir eylem, o kişinin kişilik haklarını ihlal ettiği için hukuka aykırı kabul edilir. Üçüncü kişilerin de bu ölüm nedeniyle zarara uğraması halinde, tazminat talep edebilmeleri için, uğradıkları zarar ile ölümüne neden olan eylem arasında hukuka aykırı bir ilişki olması gerekir. Bir ses sanatçısının ölümü halinde, eşi ve çocukları gelirden mahrum kalıp yoksulluğa sürükleniyorsa, ölen kişiye borç veren bir arkadaşı borcunu tahsil edemez hale geliyorsa veya ses sanatçısının sahne aldığı gazino sahibi müşteri ve dolayısıyla kazanç kaybına uğruyorsa, bu durum sanatçının ölümüne neden olan hukuka aykırı fiilden kaynaklanan yansıma zararı teşkil eder. Kural olarak, yansıma zarara uğrayan kişilerin tazminat talep etme hakları yoktur³⁷. Yansıma zarar, hukuka aykırı fiile doğrudan maruz kalan kişiden farklı olarak, hukuka aykırı fiilden doğrudan zarar gören kişiyle olan ilişkisi

³³ Antalya, s. 174.

³⁴ Oğuzman / Öz, s. 42.

³⁵ Antalya, s. 150.

³⁶ Tekinay / Akman / Burcuoğlu / Altop, s. 559.

³⁷ Gediz KOCABAŞ, “Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Unsurları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.20, S. 3, Y.2014, s.283; Çakırca, s. 165; Berk, s.57; Gökyayla s. 44.

nedeniyle üçüncü bir kişinin uğradığı zararı ifade eder. TBK m. 53/3 kapsamında hukuka aykırılık TBK m. 53/3 kapsamında, fiil ile destekten yoksun kalma sonucu ortaya çıkan zarar arasındaki hukuka aykırılık bağı kanunla kurulur. Yansıma zarar olan destekten yoksun kalma nedeniyle uğranılan zararın tazmini, kanunda bu yönde bir hüküm bulunduğu için mümkündür. Ancak sayılan diğer zararlar için hukuka aykırılık bağı bulunmamaktadır³⁸.

Örneğin kazada ölen bir sanatçının çocuklarının yaşadığı destekten yoksun kalma, çalıştığı tiyatronun uğradığı kâr kaybı, terekenin iflas etmesi durumunda alacaklarını tahsil edemeyen bireylerin uğradığı zararlar yansıma zarar olarak kabul edilmektedir. Yansıma zarar, davranış ile zarar arasındaki dolaylı nedensellik açısından doğrudan zarardan, zarar verici davranış nedeniyle farklı bireylerin uğradığı zarar açısından da dolaylı zarardan ayrılır³⁹.

2.5.3 Yansıma Bir Zarar Olması

Vücut bütünlüğünün ihlali ölümle sonuçlanırsa, maddi tazminat talep etme ayrıcalığı zarar gören tarafa ait olmaktan çıkmaktadır. Bunun nedeni, ölümle birlikte zarar gören bireyin hukuki ehliyetinin ve kişiliğinin sona ermesidir. Salt ölüm olayı kendi başına bir zarar kaynağı olarak görülmez; bunun yerine, ölüm toplumsal bir zarar kaynağı olarak algılanır⁴⁰.

Bir bireyin ölümünün başkaları üzerinde önemli bir maddi ya da duygusal etkisi olabilir. Eğer ölüm haksız bir fiil sonucunda meydana gelmişse, bu etkiler hukuki alana maddi ve manevi tazminat talepleri olarak yansır. Ölümün başkalarına maddi veya manevi zarar verebilecek olmasına rağmen, bu kişiler genellikle haksız fiilin doğrudan mağdurları olarak kabul edilmezler. Uğradıkları zarar yansıma yoluyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 49. maddesi kapsamında tazminat taleplerinin karşılanması genellikle mümkün değildir. Bireyin zararı doğrudan veya yansıma yoluyla dolaylı olarak ortaya çıkabilir. Yansıma yoluyla zarar, hukuka aykırı fiile maruz kalan kişiden farklı olarak üçüncü bir kişinin bu hukuka aykırı fiil nedeniyle uğradığı zarardır⁴¹.

Yansıtıcı zarara maruz kalanlar, mutlak haklarından herhangi birinin ihlaline maruz kalmamıştır. Bu nedenle, yansıma zararı esasen zarar unsuru ile ilgili değildir, bunun yerine hukuka aykırılık unsuruna bağlıdır⁴². Türk Hukukuna göre, yansıtıcı zarara uğrayan

³⁸ Oğuzman/Öz, s. 19.

³⁹ Antalya, s. 151-152.

⁴⁰ Gökyayla, s. 60.

⁴¹ Başak BAYSAL, Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 131.

⁴² Baysal, s. 183.

bireylerin tazminat talep edebilmeleri için, hukuka aykırılık bağlantısının mevcut olması ve normun koruma alanına girmeleri gerekmektedir. Daha basit bir ifadeyle, bu tür zararların tazmin edilmesi için özel bir koruma normu aranmaktadır. Destekten yoksun kalma tazminatı, yansıma yoluyla dolaylı olarak uğranılan maddi zararın telafisini teşkil eder. Yasal düzenleme, yansıma zararının tazmin edilmesi için bir ön koşuldur⁴³. Bu bağlamda, TBK m. 53/3'te öngörülen destekten yoksun kalma tazminatı, yansıma zararı mağdurlarının uğradığı zararları tazmin etmek üzere tasarlanmıştır. Ayrı bir yasal düzenlemenin yokluğunda, sadece haksız fiile uygun nedensellik bağı ile yansıma zararına uğramak zararın tazmini için yetersizdir; bu senaryoda hukuka aykırılık unsuru bulunmamaktadır. Söz konusu hüküm uyarınca, ölen kişinin ölümü nedeniyle destekten yoksun kalan kişilerin uğradıkları zararların tazmin edilmesi mümkün hale gelmektedir⁴⁴. Örneğin, bir tiyatro sanatçısının trafik kazası sonucu ölümünün ardından ne tiyatronun işletmecisi ne de seyirciler tazminat talep etme hakkına sahiptir.

2.5.4 Maddi Bir Tazminat Olması

Destekten yoksun bırakma bir tür maddi zarar olarak ortaya çıkmaktadır. Destekten yoksun bırakma ile ilişkili zararın ortaya çıkması, temel amacı mal varlığındaki herhangi bir azalmayı telafi etmek olan destek verenin ölümüne bağlıdır. Destek verenin ölümünün ardından talep edilebilecek tazminat türü, maddi veya manevi tazminat kategorisine girer. Destekten yoksun kalan bireyin, destek verenin ölümü nedeniyle duygusal zarara da uğrayabileceğini kabul etmek önemlidir. Ancak, bu tür bir duygusal zararın telafisi destekten yoksun kalma tazminatı kapsamına girmemektedir. Dolayısıyla, destekten yoksun kalma tazminatı kapsamında yalnızca maddi veya bedensel zararın karşılanması söz konusudur⁴⁵.

Destekten yoksun kalma tazminatı temel olarak kaybedilen kâr veya menfaatlerle ilgilidir. Tazminat miktarının hesaplanması fark teorisine göre yapılır⁴⁶. Desteklenen kişinin malvarlığının ölüm anındaki durumu ile bu malvarlığının normal koşullar altında gelecekteki varsayımsal durumu arasındaki fark destekten yoksun kalma zararını oluşturur. Bu,

⁴³ Gökyayla, s. 60.

⁴⁴ Kenan TUNÇOMAĞ, Türk Borçlar Hukuku, C. I Genel Hükümler, Üzerine Çalışılmış ve Geliştirilmiş 6. Bası, Sermet Matbaası, İstanbul 1976, s. 506.

⁴⁵ Gökyayla, s. 64

⁴⁶ Gökyayla, s. 54.

destekten yoksun kalmadan kaynaklanan maddi zararın giderilmesi için tazminatın hesaplanmasında birincil belirleyici olarak hizmet eder.

2.6 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ ÖZELLİKLERİ

2.6.1 Tazminat Talebinin Bağımsız Olması

Destekten yoksun kalma tazminatı, miras ehliyetinden veya nafaka hükümlerinden kaynaklanmayan, ancak yoksun kalan bireylerin benzersiz statüsünden kaynaklanan farklı bir tazminat şeklidir. Destekten yoksun kalma tazminatının ayırt edici özelliği bazı hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Öncelikle, destek verenin hayattayken haksız fiil failine karşı haklarından feragat etmesi, haksız fiil faili ile anlaşması, borçlanması veya hak ve alacaklarından vazgeçmesi, sağ kalanların tazminat talebinde bulunmasına engel teşkil etmeyecektir⁴⁷.

Destekten yoksun kalanlar, mirasçı olup olmadıklarına, mirası reddedip reddetmediklerine veya haklarından feragat edip etmediklerine bakılmaksızın destekten yoksun kalma tazminatı talep etme haklarını korurlar. Ayrıca, ölen destek verenin terekesinin iflas etmesi, bu tazminat türünün takip edilmesini engellememektedir. Miras hukuku açısından dikkate değer bir diğer etki de, daha düşük derecedeki kan hısımlarının bile, miras derecesi sistemindeki yerlerine bakılmaksızın, bir destek ilişkisinin varlığını doğrulayabilmeleri halinde, destek verenin sıfatıyla tazminat talep edebilmeleri gerçeğinde yatmaktadır⁴⁸. Örneğin, ölenin kardeşlerinden biri destek ilişkisini kanıtlayabiliyorsa, mirasçılık derecesine bakılmaksızın destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Bağımsız niteliğinin bir başka göstergesi de, ölenin haksız fiile maruz kaldığı andan ölüm anına kadar geçen sürede işgücü kaybindan doğan tazminatın destekten yoksun kalma tazminatından mahsup edilememesidir. Ayrıca bu tazminatın kendine özgü niteliği, ölenin borçları nedeniyle haczedilememesini, ölenin iflası halinde alacağın iflas masasına yazılamamasını, tazminat üzerinden veraset ve intikal vergisi alınmamasını ve ölenin vergi borçları nedeniyle tazminatın haczedilememesini sağlamaktadır⁴⁹.

⁴⁷ Gürsoy, s. 145.

⁴⁸ Kocabaş, s. 273-302.

⁴⁹ Memet Sinan CEBE, Destekten Yoksunluk ve İş Göremezlik Tazminatı ile Aktüeryal Hesap Esasları, Ankara 2019, s. 74.

2.6.2 Miras Hukuku İle Bağlantılı Olmaması

Destekten yoksun kalma tazminatının bağımsızlığı, miras hukuku alanında özellikle dikkat çekicidir. Bu tazminat talep etme hakkı, doğrudan ölenin yaşamı boyunca desteklediği kişide somutlaşır ve miras bırakanın terekesinin bir parçasını oluşturmaz⁵⁰. Kökeni borçlar hukukundan kaynaklanır, dolayısıyla mirasçılık sıfatından veya miras hukukundan doğan haklardan ayrıdır. Ne ölen destek veren ne de mirasçıları bu hak üzerinde herhangi bir tasarruf yetkisine sahiptir. Bu tazminat şekli, ölen kişinin terekesinden ayrıdır⁵¹.

Bu tazminatı talep etmek için, ölen destek sağlayıcının mirasçısı olmak gerekli değildir, bu da mirasçı olmayan kişilerin de tazminat alacaklısı olabilmesine olanak tanımaktadır⁵². Miras haklarından feragat etmiş olanlar dahi destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunabilirler, zira bu tazminattan önceden vazgeçmek mümkün değildir⁵³. Yargıtay; “Destekten yoksun kalma tazminatı ölüm ile ortaya çıkmasına rağmen, miras bırakanın şahsından doğan ve mirasçılara geçen bir hak değil, doğrudan bu kimselerin kendisinden doğan bağımsız bir haktır. Diğer bir ifadeyle, destekten yoksun kalma tazminatı niteliği itibariyle; üçüncü kişilere, desteğin gelir ve yardımından yoksun kalmaları nedeniyle tanınmış, bağımsız bir hak olup, mirasçılık sıfatı ve miras hukuku ile ilgisi yoktur. Çünkü bu hak, mirasçılık sıfatından değil, eylemli olarak destek olanın ölümü nedeniyle, onun gelir ve yardımından yoksun kalma yada farazi destek olma olgusundan kaynaklanmaktadır.”⁵⁴

Bununla birlikte, terekenin iflas ettiği durumlarda destekten yoksun kalan kişilerin mirası reddetmeleri halinde tazminat talep etme hakları olmayacaktır. Çünkü ölenin sağlığında destek koşulunun yerine getirilmediği kabul edilmektedir. Mirastan yoksun bırakma sebeplerinin varlığı halinde dahi, bir destek ilişkisi mevcutsa, bireyin kendi kusurundan kazanç sağlayamayacağı ilkesine bağlı kalınarak destekten yoksun kalma tazminatı talep edilemez⁵⁵.

⁵⁰ Rona SEROZAN, *Miras Hukuku*, Ankara 2018, s. 133; Fikret EREN/İpek Yücer AKTÜRK, *Türk Miras Hukuku*, 5.Baskı, Ankara 2023, s. 9; Sami NARTER, *İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Maddi Zarar ve Tazminatlar*, 3.Baskı, Ankara 2017, s.352-356.

⁵¹ Mustafa DURAL/Turgut ÖZ, *Miras Hukuku*, 13. Bs., İstanbul 2019, s. 11, 12.

⁵² Murat DEMİRCİOĞLU / Sergül BALSEVER, “İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sonrası Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksun Kalma Tazminatı”, *Dergipark Akademik*, C. 74, 2016, s. 1177.

⁵³ Gürsoy, s. 145.

⁵⁴ HGK. 18.04.2007 T. 2007/4-222 E. 2007/222 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.11.2022.

⁵⁵ Ayşenur Şahin CANER, *Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Mirasçılar*, 9. Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, İzmir 2019 s. 55.

2.6.3 Hacze Konu Edilemeyecek Olması

Destekten yoksun kalma tazminatının, destek sağlayıcının borçları nedeniyle hacizden muaf olduğu 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan özgün bir hükümle açıkça belirtilmiştir. Özellikle, İİK'nın "Haczedilemeyecek Mal ve Haklar" alt başlığını taşıyan 82. maddesinin 11. fıkrası, "vücuda veya sağlığa verilen zararların tazmini için mağdura veya ailesine toptan veya irat biçiminde verilen veya verilmesi kararlaştırılan paranın" haczedilemeyeceğini vurgulamaktadır⁵⁶. Destekten yoksun kalma tazminatı bağlamında hükümde "aileye" ifadesine yer verilmesi, bu tazminatı talep edebilecek aile birimi dışındaki üçüncü tarafların bu kapsama alınmadığını düşündürmektedir. Bununla birlikte, destek sağlayıcı ile vefat eden destek sağlayıcı arasında ailevi bir ilişki bulunmasa dahi, vefat eden destek sağlayıcı ile birlikte yaşayan veya destek sağlayıcı tarafından bakılan kişilerin de, en geniş anlamda aileyi kapsayacak şekilde yorumlanan İİK m. 82/f.11 kapsamında olduğu genel olarak kabul edilmektedir. İcra ve İflas Kanunu'nun düzenlemeleri uyarınca, alacak tazminatının haczedilmesine izin verilmediği gibi, iflas masasına dahil edilmesi de mümkün değildir. Alacak sadece deftere kaydedilecek ve başka hiçbir işlem yapılmayacaktır⁵⁷.

2.6.4 Ahlaki Borç İfasi ve Nafaka İle İlgili Olmaması

Destekten yoksun kalma tazminatı bağlamında, destek sağlayıcı ile desteklenen birey arasında kurulan ilişki temelde karşılıksızdır. Bu ilişki, nafaka yükümlülükleri ya da herhangi bir ahlaki görevin yerine getirilmesiyle ilgili değildir. Bu ilişki ailevi olabileceği gibi, herhangi bir akrabalık bağından yoksun, sadece kişisel bir ilişki de olabilir⁵⁸.

Zarar verenin desteklenen bireye karşı sorumlulukları nafaka yükümlülüklerinden farklıdır. Nafaka talepleri bağlamında, davacının maddi sıkıntı içinde olması gerekirken, destekten yoksun kalma tazminatında, davacının önceki yaşam standardını sürdürememesi ve ölüm nedeniyle bir zarara uğramış olması gerekmektedir. Ayrıca, destekten yoksun kalma tazminatı çerçevesinde, davacı tazminat aldıktan sonra yoksulluğa düşme riski taşısa bile, nafaka durumunda olduğu gibi ek taleplerde bulunma hakkına sahip değildir. Yargıtay, destek kavramına açıklık getirirken, bunun ailevi bağlar ve nafaka yükümlülükleri ile ilişkili

⁵⁶ Gökyayla, s. 74.

⁵⁷ Baki KURU, İcra İflas Hukuku, Ankara 2009, s. 272.

⁵⁸ Çakırca, s. 168.

olmadığını vurgulamıştır⁵⁹. Bu durum, destekten yoksun kalma tazminatının kendine özgü hukuki değerlendirmelerinin ve sonuçlarının altını çizmektedir.

2.7 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ GENEL ŞARTLARI

2.7.1 Desteğin Ölümü

Destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunmak için birincil ön koşul, destek veren bireyin ölümüdür. Ölümün gerçekleşmesi, destekten yoksun kalma tazminatını diğer tazminat türlerinden ayıran ayırt edici faktördür. Ölüm olayı gerçekleşmedikçe bu tür bir tazminat talebi gerçekleşemez. Ölüm anının ne olduğu 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda açıkça belirtilmemiştir. Ancak tıp bilimi ölümü iki kategoriye ayırmaktadır: "biyolojik" ve "beyinsel". Biyolojik ölüm, kalp atışlarının ve solunumun tamamen durması anlamına gelirken, beyin ölümü, kalp atmaya devam etse bile tüm beyin fonksiyonlarının durması ile işaretlenir. Destek sağlayıcının bir süre tıbbi tedavi altında olduğu ve başarısız iyileşme girişimlerinin ardından ölümün gerçekleştiği durumlar olabilir. Bu durumlarda, destekten yoksun kalma tazminatı talebi tedavi süresince değil, ölüm gününden itibaren geçerli hale gelir⁶⁰.

Ölümün gerçekleşmesi gerçek kişiler için geçerli bir kavramdır. Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca kişilik, sağ ve tam olarak doğmakla başlar. Dolayısıyla, ceninin düşmesi halinde, ceninin henüz kişilik kazanmamış olması nedeniyle, sağ kalanlar destekten yoksun kalma tazminatı talep edemezler⁶¹. Yargıtay; “MK.nun 27/2. maddesinde ise "çocuk sağ doğmak şartıyla ana rahmine düştüğü andan itibaren medeni haklardan istifade eder" denilmektedir. Görülüyor ki, gerek yasa gerek bilimsel düşünce, davada taraf olmayı sağ ve tam doğuma (kişilik) bağlamaktadır. Hukukumuzda, ceninin medeni haklardan yararlanma (hak ehliyeti) ehliyetinin, gerektirici koşula bağlı bir ehliyet olduğu kabul edilmektedir. Kural olarak medeni haklardan yararlanma ehliyeti, ceninin kişilik kazandığı anda (tam olarak sağ doğum) gerçekleşir.”⁶² Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen bir karar ışığında, destekten yoksun kalma tazminatının ölüm karinesi altında ve gaiplik durumunda da talep edilebileceğini ileri sürmektedir. Kararda, “Teröristlerle girilen silahlı bir çatışmada kaybolan sonradan örgüt kampında esir tutulduğu saptanmakla birlikte,

⁵⁹ Oğuzman/Öz, s. 108.

⁶⁰ Gökyayla, s. 89.

⁶¹ Haluk N. NOMER, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. bs., İstanbul 2017, s.100

⁶² Yargıtay 4. H.D. 23.10.1984 T. 1983/6447 E., 1984/2849 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 15.11.2022.

kendisinden bir yıldan beri haber alınamadığından mahkemece gaipliğine karar verilen erin yakınlarının açtığı tam yargı davasında gaiplik kararının kesinleşme tarihi, gerçek zararın meydana geldiği tarih kabul edilmek suretiyle, tam yargı kabul edilerek tam yargı davasında idarenin sorumluluğu yoluna gidilmiştir.” Gaiplik kararının kesinleştiği tarih, fiili zararın meydana geldiği tarih olarak belirlenmiştir. Bazı hukukçular bu hususu eleştirerek, destekten yoksun kalınan tarihin ölüm riskiyle en son karşılaşılan ve destek verenden en son haber alınan tarih olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir⁶³.

2.7.2 Hukuka Aykırı Bir Fiil Olması

Destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunmak için ek bir gereklilik de ölüme yol açan olayın hukuka aykırı olarak nitelendirilmesidir. TBK'da açıkça tanımlanmamış olmasına rağmen, hukuka aykırılığı kişinin malvarlığını veya şahsını zararlardan korumak amacıyla oluşturulan normları ihlal eden davranışlar olarak tanımlamak mümkündür.⁶⁴ "Türk hukuku bağlamında, bir eylem, bireyleri zarardan korumak için tasarlanmış normları ihlal ettiğinde hukuka aykırı kabul edilir. Bu hukuka aykırı eylem bir suç veya ihmal eylemi olabilir. Yasada, bir bireyin başkalarına zarar vermesini önlemek için müdahale etmesini veya gerekli önlemleri almasını açıkça zorunlu kılan bir hüküm olabilir. Bir araç operatörünün veya bir çalışanın sorumlulukları gibi bu yasal yükümlülüklerle uyulmaması hukuka aykırı bir eylem teşkil eder. Bu yükümlülüklerle uymayan kişiler ortaya çıkan zarardan sorumlu tutulur⁶⁵.

Zarara neden olan fiilin hukuka uygun hale geldiği durumlarda, tazminat yükümlülüğü ortadan kalkar ve dolayısıyla destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunulamaz⁶⁶. Türk Borçlar Kanunu'nun 63. maddesi, bir fiilin hukuka aykırılığını ortadan kaldıran halleri sıralamaktadır. Maddeye göre, *"Bir fiil, zarara yol açsa bile, kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılmışsa hukuka aykırı sayılmaz. Ayrıca, zarar görenin rızası, üstün özel veya kamu yararı, haklı savunma, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında*

⁶³ Hasan Tahsin GÖKCAN, „Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 4. Bası, Ankara, 2016, s.710

⁶⁴ Antalya, s. 42; Gökyayla, s. 79; Şaibe ÖZDEMİR OKTAY, / Gülçin ELÇİN, “Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Ölen Mağdurun Müterafik Kusurunun Kusursuz Sorumluluk Hallerinde de Dikkate Alınması”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, C. 2, İstanbul, 2009, s. 1246.

⁶⁵ Gökyayla, s. 80.

⁶⁶ Oktay Özdemir / Elçin, s. 80; Berk, s. 59; Gizem KABA, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Ankara, 2017, s.20.

sağlanamaması halinde hakkın korunması veya zorunluluk hallerinde de fiil hukuka aykırı sayılmaz." denilmektedir.

Ancak, bu yasal koşulların varlığını tespit etmek ve bunların destekten yoksun kalma tazminatıyla ilişkisini değerlendirmek, dikkatli ve vakaya özgü bir inceleme gerektirmektedir. Destekten yoksun kalma tazminatının sözleşmeye dayalı bir ilişkiye dayandığı durumlarda, ölüme neden olan davranışın sözleşmeyi ihlal etmesi gerekir. Örneğin, bir vekalet sözleşmesinde, bir doktor, belirli bir sonuca ulaşma çabalarındaki özen eksikliğinden kaynaklanan zararlardan sorumludur, sonucun kendisinin elde edilememesinden değil. Çünkü hekimin vekalet ilişkisinden doğan özen yükümlülüğü kanunla öngörülmüş yasal bir yükümlülüktür ve bu özen yükümlülüğünü ihlal eden her türlü fiil veya ihmâl hukuka aykırı sayılır⁶⁷.

2.7.3 Ölüm Nedeniyle Bir Zararın Doğması

Destekten yoksun bırakma nedeniyle tazminat talep etme hakkı için ek bir ön koşul, destekçinin ölümü nedeniyle kendisine bağımlı olanlara zarar verilmesidir. Zarar kavramı, hukuka aykırı bir eylem nedeniyle bir kişinin mülkünde veya kişisel değerinde meydana gelen istem dışı kayıp veya azalmayı ifade eder⁶⁸. Bazı zarar biçimleri hemen ortaya çıkarken, diğerleri olayın gerçekleştiği andan itibaren belirli bir süre geçtikten sonra ortaya çıkar. Destekten yoksun kalma tazminatı bağlamında zarar, bireyin ölümünün ardından geride kalanların gelecekte yaşayacağı yardım kaybı olarak ortaya çıkmaktadır⁶⁹.

Destekçinin ölümü durumunda, ölüm olayından önce ve sonra destekten yoksun kalan tarafların malvarlıklarındaki azalma maddi zarar teşkil etmektedir. Bu zararı ölçmek için fark teorisinden yararlanılmaktadır. Bu teoriye göre ilk adım, ölüm olayının gerçekleşmediği varsayımı altında mağdur tarafın malvarlığının varsayılmasını içerir. Daha sonra, bu varsayımsal varlıklar gerçek varlıklardan çıkarılır. Değer farkı, mağdur tarafın tazmin edilmesi gereken ekonomik kaybını ortaya çıkarır⁷⁰. Ayrıca, katlanılan zararın ölüm olayının doğrudan bir sonucu olması gerektiği de dikkate değerdir. Başka bir deyişle, yas tutan kişi destek kaybı ile destekçinin ölümü arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu kanıtlamalıdır.

⁶⁷ Mustafa KILIÇOĞLU, Son Hesap Teknikleri ve Zengin İçtihatlar Işığında Tazminat Esasları ve Hesaplama Yöntemleri, Ankara, 2014, s. 134.

⁶⁸ Tandoğan, s. 252.

⁶⁹ Çetin AŞÇIOĞLU, Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları, Ankara, 2008, s. 444.

⁷⁰ Mustafa KILIÇOĞLU, Tazminat Esasları ve Hesap Yöntemleri, 5. Baskı, Ankara, 2009, s. 114.

Bu nedenselliğin bulunmaması tazminat talebini geçersiz kılabilir. Mahkeme, tazminatı belirlerken, desteğin süresi, destekçinin geliri, bakmakla yükümlü olunan kişilerin ihtiyaçları ve kazanma potansiyelleri gibi çeşitli faktörleri göz önünde bulundurur.

2.7.4 Ölüm ve Zarar Arası Uygun İlliyet Bağının Olması

Destekten yoksun bırakılma nedeniyle tazminat talep etme hakkının bir diğer koşulu da ölüm ile meydana gelen zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunmasıdır. Gerçekten de nedensellik bağı, sorumluluk ilkesinin kusur veya kusursuz sorumluluğa dayalı olup olmadığına bakılmaksızın, sorumluluğun tesis edilmesi için çok önemli bir unsurdur. Bu nedenle, genel olarak sorumluluk hukukunda önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte, "illiyet bağı"nın yasal bir tanımı bulunmamaktadır. Bu kavram, doktrin ve Yargıtay tarafından belirlenen içtihatlar tarafından şekillendirilmiştir⁷¹. Somut bir olayda gerçekleşen bir sonucu, olayların normal akışına ve hayat tecrübelerine göre meydana getirmeye genel olarak elverişli olan veya bu türden bir sonucun gerçekleşme ihtimalini objektif olarak arttırmış bulunan fiil ile söz konusu sonuç arasındaki bağı uygun illiyet bağı denir. En temel haliyle nedensellik, bir sebep-sonuç ilişkisi anlamına gelmektedir. Standart bir kural olarak, bir ölümün hukuki sorumluluk doğurması için, destekten yoksun kalanlara mantıksal olarak zarar vermesi gerekir. Çünkü destekten yoksun kalanlara zarar vermeyen bir ölüm sorumluluk doğurmaz. Dolayısıyla, nedensellik sorumluluk açısından kurucu bir unsurdur. Bu ilişki hukuk dilinde 'mantıksal nedensellik' olarak adlandırılır⁷².

Ancak, nedensellik sadece mantıksal kurallarla tam olarak açıklanamaz. Çünkü saf mantıksal nedensellik, sorumluluğun aşırı geniş bir şekilde uygulanmasına yol açabilir ve potansiyel olarak bir kişiyi eylemlerinin en uzak sonuçlarından bile sorumlu tutabilir. Böyle bir yaklaşım hakkaniyet ilkesine aykırıdır ve sorumluluğun belli bir ölçüde sınırlandırılmasını gerektirir. Sonuç olarak, şu anda Türk hukukunda baskın kavram olan 'uygun nedensellik' teorisi ortaya çıkmıştır. Bu teoriye göre, bir eylem, ortak yaşam deneyimlerine ve olayların olağan akışına uygun olarak, zararlı sonucun gerçekleşme olasılığını önemli ölçüde artırıyorsa, eylem ile sonuç arasında uygun bir nedensellik bağı

⁷¹ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s.44.

⁷² Kerem Cem SANLI, Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi, (İstanbul,2007), s.265.

olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda, sonucun tesadüfi olduğu düşüncesi nedenselliğin varlığını ortadan kaldırmaktadır⁷³.

Ölüm, birçok dış etkenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar ise, çok sayıda nedenin birleşiminden söz etmek mümkündür. İşte o zaman ortak illiyet ortaya çıkacaktır.⁷⁴Örneğin, bir kavga olayında (D), (F1), (F2), (F3) tarafından almış olduğu bıçak darbeleri sonucu ölürse ortak illiyetten söz edilir. Çünkü hiçbirinin bıçak darbesi tek başına (D)'yi öldürmeye yetmemiştir.⁷⁵ (D)'nin ölümüne sebep olan failler arasında tam teselsül bulunmaktadır. (BK.m.50)⁷⁶

Dolayısıyla, destekten yoksun kalma tazminatı verilebilmesi için, sorumlu tarafın ölümle sonuçlanan eylemi ile destekten yoksun kalanların uğradığı zarar arasında uygun bir illiyet bağı bulunmalıdır. Eğer illiyet bağı kesilirse, destekten yoksun kalma tazminatı yükümlülüğü doğmayacak ya da ilgili tazminatın azaltılması gerekecektir⁷⁷. Bu illiyet bağı veya nedensellik zinciri, her bir davada titiz bir analize tabi tutulmakta ve mahkemeler yeterli bir bağıın mevcut olup olmadığını belirlemek için takdir yetkilerini kullanmaktadır.

2.8 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ ÖZEL ŞARTLARI

2.8.1 Bakım Gücü

Destekten yoksun kalma tazminatı için bir diğer önemli koşul da ölenin bakım kapasitesinde yatmaktadır. Bu, ölen kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişiye maddi, ayni veya hizmet şeklinde yardım sağlama kabiliyetini ifade etmektedir. Yargıtay, “Gerçekten, hizmet edimlerinden yoksun kalma durumunda da, bunun karşılığı olarak maddi tazminatın ödetilmesi, Borçlar Yasasının 45. maddesine uygun düşer. Öyle ki, desteğin yardımının yalnızca parasal nitelikte bulunmasında zorunluluk yoktur. Eylemli ve düzenli olarak yapılan hizmet edimleri de bir kimsenin destek sayılması için yeterlidir.”⁷⁸ Hizmetle ilgili yardım, farklı bir bireyin aynı hizmeti yerine getirmesi gerekliliğini ortadan kaldırır, böylece bu tür harici yardımlarla ilişkili masraflardan kaçınılır. Bu faktör, bir ev hanımının destek sağlayıcı olarak değerlendirirken özel bir öneme sahiptir. Ev hanımı bir işte çalışmıyor ve gelir elde

⁷³ Sanlı, s.265.

⁷⁴ Gökyayla, s. 82.

⁷⁵ Haluk TANDOĞAN, Türk Mesuliyet Hukuku (Akit Dışı Ve Akdi Mesuliyet), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s.83.

⁷⁶ Tandoğan Türk Mesuliyet Hukuku, s.83.

⁷⁷ YHGK 26.04.1994 T. 1994/508 E. 1994/4811 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.12.2022.

⁷⁸ Yargıtay 15. H.D. 26.12.1975 T. 1975/4177 E., 1975/5185 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.12.2022.

etmiyor olsa bile, ev işlerini yöneterek aileye destek olur ve böylece ailenin bakım ve ihtiyaçlarını karşılamaktadır⁷⁹. Ev kadınının bakım sağlama kapasitesi, evin ihtiyaçlarını karşılamasından, temizlik, ütü, yemek gibi tüm ev işlerini yapmasından, çocuk ve yaşlı bakımını üstlenmesinden kaynaklanmaktadır⁸⁰. Benzer şekilde, emekli bireyler de çalışma hayatları sona ermiş olmasına rağmen alışveriş, ev onarımı ve evin düzeninin sağlanması gibi işlerde fiziksel çabalarıyla eşlerine katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, çalışma hayatı sona ermiş bir erkeğin de eşine ve çocuklarına karşı bakım kapasitesine sahip olduğu sonucuna varılabilir⁸¹. Destek ilişkisi ileride gerçekleşecekse, destek verenin o tarihteki bakım gücünün ispat edilmesi yeterli olacaktır.⁸²

Bakım ehliyetine sahip olmak, bakmakla yükümlü olunan kişinin tüm temel ihtiyaçlarının karşılandığı anlamına gelmez. Yardım, bağımlı bireyin gıda, eğitim, sağlık ve giyim gibi belirli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olabilir. Ancak, desteklenen kişinin olağan yaşam ihtiyaçlarını aşan yardımlar bakım olarak kabul edilmez⁸³. Destekten yoksun bırakma tazminatı davalarında, davacı, yani bakmakla yükümlü olunan kişi, ölen kişinin kendisine bakım sağladığını veya gelecekte bakım sağlama olasılığının bulunduğunu ve bunu yapma kapasitesine sahip olduğunu kanıtlama yükünü taşımaktadır⁸⁴. Dolayısıyla, 'bakım ehliyeti' kavramı sadece mali yardımla sınırlı olmayıp, kaybı halinde destekten yoksun kalma tazminatı talebine yol açabilecek diğer destek türlerini de kapsamaktadır.

Destekten yoksun kalma durumunda ölen desteğin bakım gücüne sahip olması tek başına yeterli olmayıp, destek görenin de bakım ihtiyacı içinde olması gerekir.

2.8.2 Bakım Gücünün Kabul Edilmediği Haller

Destek verecek kişinin ömür boyu hapse mahkûm olması, çalışmayı engelleyen hastalığa yakalanması veya zihinsel engelli olması bakım gücünü ortadan kaldıran sebeplerdendir ve bundan dolayı destek ilişkisinin olmadığı kabul edilir. Yargıtay, “Olay günü 46 yaşında olan ömür boyu ağır hapis cezası ile cezalandırılmış bulunan kişinin koşullu salıverilmeden yararlanıp yararlanmayacağı belli olmadığı gibi yerel mahkemece benimsenen bilirkişi

⁷⁹ Kaba, s.55.

⁸⁰ Ahmet Çelik ÇELİK, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, (Tazminatın Ölçüsü), (Ankara,2006), s. 348-349.

⁸¹ Gökyayla, s. 91.

⁸² Sami NARTER, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Davaları, s. 21.

⁸³ Tekinay / Akman / Burcuoğlu / Altop, s.846.

⁸⁴ Yargıtay 17. H.D. 22.01.2015 T. 2014/23993 E. 2015/873 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.12.2022.

raporunda PMF tablosuna göre 28.01.2031 gününe kadar yaşayacağı varsayıldığında, bihakkın salıverileceği 29.07.2035 gününde de destek olması söz konusu değildir.”⁸⁵ Yargıtay, “Kazada yaşamını yitiren destek Ramazan K’nın MR+Down sendromu hastası olduğu, bu rahatsızlığı nedeni ile özel eğitim alması gerektiği anlaşılmaktadır. Böyle bir rahatsızlığı nedeni ile anne ve babasının sürekli gözetim ve desteğine ihtiyaç bulunan bir kişinin ileride anne ve babasına destek olacağı varsayımı doğru bir yaklaşım değildir.”⁸⁶ Bu durumlarda, desteğin varlığından söz etmek mümkün olmadığından, destekten yoksunkalma tazminatı ödenmesi olasılığı ortadan kalkmaktadır.

Bakım sağlayan kişi askerlik görevini yerine getirmek üzere ayrıldığından dolayı, bu dönemde bakım ilişkisi geçici olarak durabilir. Bu durum, askerlik hizmetinin tamamlanmasının ardından bakım ilişkisinin tekrar başlamasıyla sonuçlanabilir. Askerlik dönemi bakım süresinin askıya alındığı dönem olarak adlandırabiliriz.⁸⁷

Destek verenin elde ettiği gelirin ahlaka uygun olup olmamasının bakım gücü üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Tekinay ve Gökyayla’nın görüşüne göre, hâkimin, destek sağlayıcının kazancının ahlaka aykırı yollarla elde edilip edilmediğini değerlendirerek karar vermesi gerektiği belirtilmiştir.⁸⁸ Tekinay ve Gökyayla’nın bakım gücünün kaynağına ilişkin görüşlerine katılmadığımızı belirtmek ve destekten yoksun kalma tazminatının amacının ölen kişinin uğradığı zararları gidermek olduğu ve bu nedenle destek verenin gelir kaynağının bu tazminatın amacıyla çelişmeyeceği görüşündeyiz. Kritik olan hususlar, bakım kabiliyetinin varlığı ve desteğe duyulan ihtiyaçtır. Bu nedenle, incelemenin odak noktası destek verenin gelirinin kaynağı değil, destek verenin düzenli ve sürekli bir şekilde tutarlı olarak yardım sunup sunamayacağı olmalıdır.⁸⁹ Son olarak, destekten yoksun kalma tazminatında destek verenin ahlaki değerleri üzerinden bir ayırım yapılmasının, eşitlik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Bu, destek verenlerin, ahlaki değerlerine dayalı olarak desteğe ihtiyaç duyanları tazminattan mahrum bırakılmasının adil olmayabileceğine işaret etmektedir.

⁸⁵ Yargıtay 4. H.D. 04.05.2010 T. 2009/9209 E. 2010/5342 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.12.2022.

⁸⁶ Yargıtay 4. H.D. 23.11.2009 T. 2009/1264 E. 2009/13311 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.12.2022.

⁸⁷ Gaye Burcu SERATLI, İş Kazasından Doğan Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 91.

⁸⁸ Tekinay / Akman / Burcuoğlu / Altop, s. 48-49, Gökyayla, s. 493.

⁸⁹ Ahmet ÇELİK, “Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir”, Yargı Dünyası, s. 112, (Nisan 2005), s. 37.

2.8.3 Destek Gören Açısından Bakım İhtiyacı

Destekten yoksun kalma tazminatı talebinin geçerli olabilmesi için, karşılıksız bakım eyleminin ötesinde, yardım alan bireyin gerçekten bu desteğe ihtiyaç duyması gerekmektedir. Fiili ilişki temelinde şekillenen destekten yoksun kalma tazminatının talep edilebilmesi, diğer bir ifadeyle, hayatta olmayan kişinin destek göreni olarak kabul edilebilmesinin en kritik unsuru, bakım ihtiyacının varlığıdır.⁹⁰ Yargıtay, "Destekten yoksun kalma tazminatına hükmedilmesi için öncelikle ölen ile destekten yoksun kalan arasında maddi yönden düzenli ve eylemli bir yardımın varlığı gerekir. Hukuk Genel Kurulu'nun 21.04.1982 gün, 979/4-1528 E., 412 K. sayılı kararında da belirtildiği gibi; "BK'nın 45. maddesinde sözü geçen destek kavramı hukuksal bir ilişkiyi değil, eylemli bir durumu hedef tutar ve ne hısımlığa ne de yasanın nafaka hakkındaki hükümlerine dayanır, sadece eylemli ve düzenli olarak geçimini kısmen veya tamamen sağlayacak şekilde yardım eden ve olayların olağan akışına göre eğer ölüm vuku bulmasaydı, az çok yakın bir gelecekte de bu yardımı sağlayacak olan kimse destek sayılır. O halde destek sayılabilmek için yardımın eylemli olması ve ölümden sonra da düzenli bir biçimde devam edeceğinin anlaşılması yeterli görülür". Bununla birlikte destekten yoksun kalan kimse devamlı ve gerçek bir ihtiyaç içerisinde bulunmalıdır."⁹¹ Destek ihtiyacı kavramı, ölüm nedeniyle destek kaybına uğrayan bireyin sosyal tabakasıyla uyumlu bir yaşam tarzının maddi kaybını ifade eder⁹². Özünde, ölen kişinin yardımı olmaksızın, kendi toplumsal konumuyla uyumlu bir yaşam standardını sürdüremeyen bir kişi desteğe muhtaç olarak kabul edilir⁹³. Dolayısıyla, destekten yoksun bırakılan kişilerin desteğe ihtiyaç duyduklarının kabul edilmesi için yoksulluğa düşmeleri şart değildir. Destekten yoksun kalma tazminatının amacı, etkilenen tarafın desteğinin kesilmesinden önce sahip olduğu yaşam tarzını hem sosyal hem de ekonomik olarak korumaktır. Ayrıca, destekten yoksun kalma tazminatının verilebilmesi için, desteklenen kişinin gelecekte sürekli ve tutarlı bir desteğe ihtiyaç duyması gerekir. Yargıtay'ın yerleşik içtihadına göre, desteklenen bireyin yaşam standardı, ölenin hayattayken sağladığı düzeyin

⁹⁰ Hayrullah Burak YILDIRIM, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, 2020, s. 48; Fikret EREN, Türk Borçlar Hukukunda Kişiye İlişkin Zararlar, Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre, C.1, Ankara 2016, s. 759; Antalya, s. 479.

⁹¹ Yargıtay 17. H.D. 07.03.2019 T. 2019/7933 E. 2019/2619 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.12.2022.

⁹² Narter, s.48.

⁹³ YHGK 30.11.2005 T. 2005/4- 648 E. 2005/691 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 18.12.2022.

altına düşerse, destek gerekliliği koşulu yerine getirilmiş sayılmalıdır⁹⁴. Destekten yoksun kalma tazminatı talep etmek için, destek görenin, destek veren kişinin ölüm anında bakım ihtiyacına sahip olması gerekli değildir. Ancak, destek görenin, destek verenin ölümünden sonra ortaya çıkacak bakım ihtiyacını kanıtlayabilmesi, talebin geçerliliği açısından yeterli ve gereklidir.⁹⁵

Destekten yoksun kalma tazminatı verilirken, desteklenen bireyin destek ihtiyacı tazminatın azami sınırını oluşturur ve bu ihtiyacı aşan talepler dikkate alınmaz. Destek ihtiyacı, desteklenen bireyin lüks yaşam tarzını sürdürmesi olarak anlaşılmamalıdır. Buradaki kritik nokta, desteklenen bireyin sosyo-ekonomik durumuna göre normal kabul edilebilecek harcamalardır⁹⁶.

2.8.4 Bakım İhtiyacının Tespiti ve Kanıtlanması

Destek gerekliliğinin tespiti ve kanıtlanması, desteğe muhtaç olduğu iddia edilen kişiye bakım sağlama yükümlülüğünün bulunup bulunmadığına ve bu bakım sağlama yükümlülüğünün niteliğine bağlı olarak değişmektedir.

2.8.4.1 Ölen kişinin destek görene karşı bakım yükümlülüğünün bulunması

Ölenin destek alana karşı bakım yükümlülüğünün bulunması halinde, destek alanın destekten yoksun kalma tazminatını kazanabilmesi için desteğinin gerekliliğini -ihtiyaç içinde bulunduğunu veya ileride ihtiyaç içinde bulunacağını- ve ölenin destek olma ehliyetini -bakım gücünün olduğunu veya ileride bakım gücüne sahip olacağını- ispatlaması yeterlidir. Tekinay ve Gürsoy, bunun ötesinde düzenli ve sürekli bir fiili bakım ilişkisinin aranmasının gereksiz olduğunu savunmaktadır.⁹⁷ Ancak ölen destek, geride kalan davacılara karşı bakım yükümlülüğü altında iken, eşler arasında veya altsoy ile üstsoy arasında geçerli olan "bakım nafakası" yükümlülüğüne tabi olmuşsa, davanın ispatı, ölenin ölüm anına kadar fiilen bakım sağlayıp sağlamadığına göre değişecektir. Ölen destek hayatta iken bakım yükümlülüğünü yerine getirmemişse, destekten yoksun kalma iddiasında bulunan kişi bakıma muhtaç olduğunu ya da gelecekte bakıma muhtaçlık durumunun ortaya çıkacağını

⁹⁴ Tahsin Hasan GÖKCAN, Haksız Fiil Hukuku ve Maddi-Manevi Tazminat Davaları, (Tazminat Hukuku), (Ankara,2008), s.590.

⁹⁵ Yıldırım, s. 50; Gökyayla, s. 131; Narter, s. 49.

⁹⁶ Başalp s. 115-130; Burcuoğlu / Altop, s. 845; Selahattin Sulhi TEKİNAY, Ölüm Sebebi ile Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, İstanbul 1963, s. 50.

⁹⁷ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s.47; Gürsoy, s. 143–198.

kanıtlarsa tazminat kazanabilir⁹⁸. Bu noktada ihtiyaç derecesi, davacının önceki yaşam tarzındaki değişikliğe göre değil, ölenin bakım yükümlülüğünü yerine getirmesi halinde davacının ölüm nedeniyle mahrum kalacağı toplam yardım miktarına göre belirlenecektir.

Örneğin çocuklarını terk eden ve bakım yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir baba öldüğünde çocukların hayatında ölümünden önce ve sonra ani bir değişiklik meydana geldiği söylenemese de çocukların babaları hayattayken nafaka talep etme haklarının olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Burada ihtiyaç durumu, desteğin ölümünden önce çocukların hayatında meydana gelen değişikliklere göre değil, desteğin bakım yükümlülüğünü yerine getirmesi halinde çocukların ölüm nedeniyle mahrum kalacakları varsayımsal gelir miktarına göre belirlenecektir. Bakım yükümlülüğü TBK'nın 364. maddesinde olduğu gibi nafaka yardımı şeklindeyse, destekten yoksun kalma talebinde bulunan kişi, destek olmaksızın sıkıntıya düştüğünü veya düşeceğini de kanıtlamalıdır. Ölen destek hayatta iken bakım yükümlülüğünü yerine getiriyorsa, destek alanların bakıma muhtaç olduklarını ispat yükü ortadan kalkar. Bu durumda bakıma muhtaçlık, ölenin ölüm anına kadar destekten yoksun kalan kişiye sağladığı ayni ve nakdi yardım miktarına göre belirlenecektir⁹⁹.

2.8.4.2 Ölen kişinin destek görene karşı bakım yükümlülüğünün bulunmaması

Ölen kişi destek talebinde bulunan kişiye karşı herhangi bir bakım yükümlülüğü taşımadığı durumlarda, destekten yoksun kalma tazminatı talep edenlerin yalnızca bakım ihtiyacını ve bakım kapasitesini değil, aynı zamanda ölen kişinin; hayatta kalması halinde yardımda bulunacağını da kanıtlamaları gerekmektedir¹⁰⁰. Ayrıca, destekten yoksun kalan kişi aynı zamanda ölen kişinin mirasçısı konumundaysa, mirasçılık yasal bir hak olduğundan, ölenin mirası ve miras geliri, destekten yoksun kalanların tazminatından indirilemeyeceği gibi, tazminat hesaplamasında gelir ölçüsü olarak tanımlanamayacaktır.¹⁰¹ Yargıtay, “Miras gelirinin tazminatından düşülmesi, tazminatın niteliğine ve yasanın düzenleniş amacına uygun değildir. Miras geliri, yasal olarak ölümle mirasçılara geçeceği için, destekten yoksun kalma tazminatına etkisi bulunmamaktadır.”¹⁰² Yargıtay bir başka kararında “Muristen kalan

⁹⁸ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Alttop, s.50.

⁹⁹ Gürsoy, s.157.

¹⁰⁰ Gökyayla, s.129.

¹⁰¹ Çelik s.270

¹⁰² Yargıtay 4. H.D. 21.05.2001 T. 2001/4740 E. 2001/5301 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 18.12.2022.

kira gelirlerinin destekten yoksun kalma tazminatından düşülmesi doğru değildir. Kira ve diğer miras gelirleri düşülmeksizin yapılan hesaplama göre hüküm kurulması gerekir.”¹⁰³

2.8.5 Destek İlişkisinin Bulunması

Bir davacının destekten yoksun kalma tazminatı almaya hak kazanabilmesi için, ölen kişi ile hayatta kalan kişi arasında açık bir destek ilişkisinin mevcut olması gerekir. Bu, ölen kişinin, kısmen ya da tamamen, hayatta kalan kişinin geçimini sağlamaktan sorumlu olduğu anlamına gelir. Bu nedenle, bir bireyin birden fazla destek verenin bakımı altında olması mümkündür. Bu destek ilişkisi bağlamında, sağlanan yardımın doğası gereği zorunlu olması gerekir¹⁰⁴. Birincil amaç, yararlanıcının yaşam standardını sürdürmek olmalıdır ve bu kapsamın dışında kalan herhangi bir yardım, destek/bakım ilişkisi içinde sınıflandırılmaz. Örnek olarak, bir kişiye borçlarını ödemesi için düzenli para yardımı sağlamak, bir başkasının mesleki veya bilimsel araştırmasını finanse etmek veya hediye ve hibe vermek gibi eylemler bakım alanına girmez. Bununla birlikte, Yargıtay'ın rutin olarak sunulan hediyeleri bir yardım biçimi olarak sınıflandıran kararları mevcuttur. Yararlanıcıya verilen destek beslenme, giyim, barınma, eğitim, sağlık ve kültür gibi alanları kapsayabilir ve nakit, aynı katkılar veya hizmet eylemleri şeklinde olabilir¹⁰⁵. Örneğin, eşlerden birinin diğerinin işinde ücretsiz çalışması veya hizmetçi masraflarından tasarruf etmek için ev işlerini yönetmesi hizmet eylemi olarak kabul edilebilir.

Akademik söylemde bir destek ilişkisinin katı bir şekilde gıda, giyim, barınma, yakacak, sağlık, eğitim gibi zorunlu ve normal yaşam gereksinimlerini karşılayan bir ilişki olarak tanımlanması fikri üzerinde tartışmalar yaşanmaktadır, zira bu durum tazminatın kapsamını gereğinden fazla daraltabilir. Yardımın karşıladığı belirli bir yaşam gereksinimi türünden ziyade, yararlanıcının ihtiyaç derecesine vurgu yapılmalıdır. Ölen kişi tarafından sağlanan düzenli ve sürekli yardımın hak sahibi için elzem olması halinde, bir destek ilişkisinin varlığı kabul edilmelidir. Bu bağlamda, bir babanın çocuğuna bilimsel araştırmaları veya borç ödemeleri için düzenli olarak para göndermesi ve çocuğun bu masrafları kendi başına karşılayamadığı için bu mali yardıma güvenmesi halinde, bir destek ilişkisinin tanınması gerektiğini savunuyoruz¹⁰⁶.

¹⁰³ Yargıtay 4. H.D. 12.02.2009 T. 2008/6610 E. 2009/2010 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 18.12.2022.

¹⁰⁴ Mustafa TİFTİK, Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı, Ankara, 1994, s.146.

¹⁰⁵ Tiftik, s.145.

¹⁰⁶ Gökyayla, s.299.

Yalnızca başka bir bireye bakmak, bir kişiyi otomatik olarak destek olarak nitelendirmez. Sağlanan bakımın düzenlilik ve süreklilik göstermesi ve gelecekte de devam edeceğine dair gerçekçi bir beklentinin olması gerekir. Bu yardımın hangi sıklıkta yapıldığı önemsizdir. Örneğin, bir öğrenciye haftalık ya da aylık olarak burs verilmesi arasında bir fark yoktur. Bir kişi bakmakla yükümlü olmadığı birine yardımda bulunduğu anda, bunun bir destek olarak kabul edilebilmesi için düzenlilik ve süreklilik kriterlerinin daha titizlikle incelenmesi gerekir¹⁰⁷.

Karahasan'a göre, nafaka vermekle yükümlü kişinin ölümü halinde, davacının hem nafaka ehliyetinin hem de nafaka ihtiyacının varlığını göstermesi yeterlidir¹⁰⁸. Ayrıca, davacının fiili bir destek ilişkisini kanıtlaması gerekmemektedir. İspat yükü, iddiaya itiraz eden davalıya düşmektedir. Bu senaryo, davacıya varsayımsal bir avantaj sağlamaktadır. Müteveffanın bakmakla yükümlü olmadığı kişilerin tazminat talep ettiği durumlarda, fiili ilişkiyi, bakım sağlama kapasitelerini ve bu bakımın gerekliliğini kanıtlayarak, müteveffanın hayatta olsaydı kendilerine yardım edeceğini doğrulamaları gerekir. Müteveffaya bağımlı olmayan ve müteveffa hayattayken kendisine bakılmayan bir davacı, müteveffanın vefat etmemiş olması halinde gelecekte destek sağlama niyetini ortaya koyan olayları kanıtlamakla yükümlüdür¹⁰⁹.

Tekinay, ölen kişi tarafından hayattayken bakılmayan ancak bakıma muhtaç olan kişiler için, mevcut muhtaçlık durumlarının veya gelecekte muhtaç olma ihtimallerinin kanıtlanmasının çok önemli olduğunu öne sürmektedir. Tekinay ayrıca, sağ kalan eşin bu yükümlülüğü taşımamasına rağmen, ebeveynlerin bu ispat şartını yerine getirmesi gerektiğini savunuyor. TMK'nın 364. maddesi uyarınca, ebeveynin çocuğundan yardım istemesi yoksulluğa düşme koşuluna bağlıyken, nişanlının müstakbel eşinden destek istemesi yoksulluğa düşme koşuluna bağlı değildir. “Destek” terimi hukuki bir ilişkiden ziyade fiili bir ilişkiyi ifade etmektedir¹¹⁰. Bu nedenle, desteğin bağımlı olup olmadığı konusunda ayırım yapmanın uygun olmadığını savunuyoruz. Destekten yoksun kalma tazminatının sağlanması herhangi bir özen yükümlülüğüne bağlı değildir. Özen yükümlülüğünün varlığı yalnızca ispat sürecini

¹⁰⁷ Yargıtay 3. HD. 28.04.2015 T. 2014/20408 E. 2015/7270 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 21.01.2023.

¹⁰⁸ Mustafa Reşit KARAHASAN, Tazminat Hukuku Maddi Tazminat, (Tazminat Hukuku), (İstanbul, 2001), s.289, s. 248.

¹⁰⁹ Çelik, s.250.

¹¹⁰ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s.229.

kolaylaştırır ve bu nedenle, ölen ile özen yükümlülüğü altındaki kişi arasında bir destek ilişkisinin varlığını varsaymak uygun değildir.

2.8.6 Bakımın Karşılıksız ve İktisadi Olması

Bakım bir şey karşılığında sağlanıyor veya veriliyorsa bir destek ilişkisinin kurulduğu kabul edilmez. Yardımın niteliği ve büyüklüğü, başka bir kişinin geçimini sağlama veya katkıda bulunma şeklinde olup olmadığı önemsizdir. Yardım aynı destek, mali yardım ya da hizmet sunumu şeklinde ortaya çıkabilir¹¹¹. Temel belirleyici ekonomik getiridir. Ayrıca, bakım ilişkisi karşılıksız olmalıdır. Karşılıklı eylemleri kapsayan sözleşmeler veya karşılıklı anlaşmalar varsa, bir destek ilişkisi tanınmaz. Nafaka ilişkisinin kaynağı - kanun ya da sözleşmeden kaynaklanıyor olması - önemsizdir. Diğer koşulların da yerine getirilmesi halinde, karşılıksız yardım alan kişinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere sözleşmeye dayalı edim şeklinde yapılan yardım, bakım yardımı olarak kabul edilmelidir¹¹².

2.8.7 Bakımın Ahlaka Aykırı Amaç Taşımaması

Bir destek ilişkisinin ortaya çıkması, desteğin arkasındaki amaca bağlı değildir. Dini, sosyal, ailevi nedenlere ya da bireyler arasındaki yakın bir duygusal ilişkiye veya arkadaşlığa dayanabilir. Önemli olan, yardımın ahlaka aykırı bir amaca hizmet etmemesidir. Ahlaka aykırı veya kanunen yasaklanmış bir amaç için yapılan yardım fiili bir durumun ötesine geçmez ve bu tür yardımlardan yararlananlar hukuk düzeni tarafından tanınan bir dava hakkını kullanarak talepte bulunamazlar. Örneğin, kaçakçılık faaliyetlerinin sürdürülmesinde bir başkasına sürekli olarak yardım eden bir kişi destek ilişkisi kuramaz¹¹³. Bir destek ilişkisinin oluşabilmesi için, bir kişinin diğerine sağladığı yardımın yasal ve ahlaki standartlara uygun olması gerekir. Dolayısıyla, bir başkası için düzenli olarak uyuşturucu temin eden bir kişi destek kaynağı olarak kabul edilemez.

2.8.8 Desteğin Bakım Gücüne Sahip Olması

Destekten yoksun kalma nedeniyle tazminata hükmedilebilmesi için, destek veren kişinin bu desteği sağlayabilecek araçlara sahip olması gerekmektedir. Bu ekonomik güç, gerçek ve düzenli bakım sağlamak için yeterli olmalıdır. Destek verenin desteklediği kişinin geçim masraflarını sadece kısmen karşılıyor olsa bile destek kapasitesinin varlığı kabul edilir. Bu

¹¹¹ Yargıtay 10. HD. 24.02.1984 T.1984/1059 E. 1984/1121 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 21.01.2023.

¹¹² Yargıtay 9. HD. 11.06.1987 T. 1987/5668 E. 1987/5816 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 21.01.2023.

¹¹³ Yargıtay 10. HD. 01.12.1987 T. 1987/6344 E. 1987/6665 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 25.01.2023.

destek kapasitesinin ölen kişinin kişisel malvarlığından kaynaklanması şart değildir¹¹⁴. Örneğin, topladığı yardım ve bağışlarla çocuğunun geçimini sağlayan bir annenin ölümü ile bir çocuk desteğini kaybedecektir¹¹⁵.

Hizmet sunumu yoluyla ortaya çıkan bir destek ilişkisi bağlamında, bakım sağlama kapasitesi mali güç olarak yanlış anlaşılmamalıdır. Doktrinde, merhumun destek kaynağının yasal mı yoksa ahlaki bir kökene mi sahip olması gerektiği konusundaki tartışma devam etmektedir. Tartışma, genelevde çalışan bir kadının ya da yankesicilik yaparak hayatta kalan bir babanın çocuklarının destekten mahrum kalma nedeniyle tazminat talep etme potansiyeli üzerinde yoğunlaşmaktadır¹¹⁶.

Doktrindeki baskın görüş, hukuka ve ahlaka aykırı olarak elde edilen kazançların, süreklilik arz etmemeleri nedeniyle zarar hesaplamalarında dikkate alınmayacağını kabul etmektedir. Buna karşılık Oğuzman ve Öz, yasa dışı olmasa da ahlaka aykırı kazançların dikkate alınabileceğini savunmaktadır. Destek geliri hesaplanırken bazı yasa dışı mesleklerden elde edilen kazançların dikkate alınması makul olabilir. Başka bir işte çalışması yasaklanan bir devlet memurunun kazancı bu kapsama girebilir. Tekinay'ın da belirttiği gibi, ölen kişinin kişisel özelliklerine göre, ahlaka ve hukuka uygun alanlarda gelir elde edip edemeyeceğini belirlemek hakime bırakılmalıdır. Bu görüşü savunanlar, aksi kabul edildiği takdirde, ahlaka ve hukuka aykırı bir şekilde gelir elde edenlerin öldürülmesinin, yasal yollardan gelir elde edenlere kıyasla daha ağır hukuki yaptırımlara tabi olacağını ileri sürmektedir.

Bizim görüşümüze göre, ahlaka aykırı olan ancak yasadışı olmayan gelir, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanırken dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde, ahlaka aykırı olduğu kabul edilen ancak yasa dışı olmayan gelirle desteklenen bireyler tazminata hak kazanamayacaktır. Desteğin gelirini elde etme yöntemi, destekten yoksun kalan kişinin mağduriyetine yol açmamalıdır. Bir kişinin birden fazla destek kaynağına sahip olması mümkündür. Bu durum desteği tazmin eden kişi için avantajlı değildir. Örneğin, babasını kaybeden bir çocuğa bakmakla yükümlü olan başkalarının bulunması, çocuğun destekten yoksun kalma nedeniyle tazminat talep etmesine engel teşkil etmez. Bununla birlikte, değerlendirmeler, desteklenen

¹¹⁴ Yargıtay 9. HD. 24.03.1992 T. 1991/15229 E. 1992/3381 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 25.01.2023.

¹¹⁵ YHGK 15.05.1991 T. 1991/9-102 E. 1991/267 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 25.01.2023.

¹¹⁶ Çelik, s.250.

kişinin bakıma muhtaçlığının devam edip etmediği dikkatli bir şekilde göz önünde bulundurularak, eldeki özel duruma göre uyarlanmalıdır.

2.8.9 Destekten Yoksun Kalan Kişinin Bakım İhtiyacının Bulunması

Destekten yoksun bırakılma nedeniyle tazminat talebinin meşru olabilmesi için, destekten yoksun bırakılan bireyin bakıma muhtaç olmasının yanı sıra destekçinin de bu bakımı sağlayabilecek durumda olması şarttır. Bir kişi, başka bir tarafın düzenli ve sürekli yardımı olmaksızın sosyal statüsüne uygun yaşam standardını sürdüremiyorsa; başka bir deyişle, destekçinin yardımı olmaksızın yaşam tarzını sürdürme yeteneğini kısmen veya tamamen kaybediyorsa desteğe muhtaç kabul edilir. Destek ihtiyacı, herhangi bir tazminat talebi için azami sınırı belirler. Destekçi tarafından destek alan kişiye sağlanan yardım, destek alan kişinin birikim yapmasına da olanak sağlamış olabilir. Böyle bir durumda, destek alan birey tasarruf etme potansiyelini kaybettiği için tazminat talep edemez. Destekçinin ölümü ya da hükmü sırasında talep sahiplerinin desteğe ihtiyaç duyması gerekli değildir. Destek ihtiyacı gerçek ya da varsayımsal olabilir¹¹⁷.

Mali durumu şu anda istikrarlı olan ancak gelecekte desteğe ihtiyaç duyabilecek bireyler olabilir. Örneğin, çalışamayan yaşlı bir anne bu senaryonun tipik bir örneğidir. Destek gereksinimi, talep sahibinin yoksul olduğu anlamına gelmez; daha ziyade, sosyal ve ekonomik statüleriyle orantılı bir yaşam tarzını sürdürmek için gerekli araçları kaybettiklerini gösterir. Örneğin, bir kadının kocasının ölümünden sonra çalışmak zorunda olması, desteğe ihtiyaç duyduğunu tespit etmek için yeterlidir¹¹⁸. Genel bir kural olarak, hayatta kalan bir eşin yaşam tarzını değiştirmesi, desteklenen bir bireyin daha az kira ödemek için konutunu küçültmesi veya özel okula giden bir çocuğun devlet okuluna nakledilmesi beklenemez. Ancak bu durumlar iyi niyet bağlamında değerlendirilmelidir. Yine de, lüks bir yaşam tarzını sürdürmek için destekten yoksun kalma tazminatı talep edilemez. Lüks bir yaşam tarzının ölene kadar sürdürülememesi ihtiyaç kriterini karşılamayacaktır¹¹⁹.

Hayatta kalan eş çalışıyorsa, evde çocuklar için bir bakıcıya duyulan ihtiyaç ve eğitim ve evlilik gibi çocuklarla ilgili diğer masraflar da destek ihtiyacının belirlenmesinde dikkate

¹¹⁷ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s.229.

¹¹⁸ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s. 73.

¹¹⁹ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s.229.

alınmalıdır. Yerleşik Yargıtay içtihadına göre, destekten yoksun bırakılan kişinin sürekli ve gerçek bir ihtiyaç içinde olması gerekmektedir. Genel olarak, destek ihtiyacı, kişinin sosyal statüsüne göre yaşamaya devam etmek için gerekli araçlardan yoksun olmasını temsil eder. Ölen kişi tarafından aktif olarak desteklenen bir talep sahibi, destekçinin ölümünün bir sonucu olarak yaşam standartlarında bir düşüş yaşarsa, ihtiyaç koşulunun yerine getirildiği kabul edilir. Burada önemli olan, destekten yoksun kalan kişinin ve ailesinin sosyal ve ekonomik düzeyine göre tipik olarak kabul edilen harcamalardır¹²⁰.

Bazı durumlarda destekçinin mirasçılarının desteğe ihtiyaç duymayacağı ileri sürülmektedir. Örneğin, bir çiftçinin ölmesi ve arazinin mirasçılara geçmesi durumunda destek ihtiyacı ortaya çıkmayabilir; mirasçılar araziye işleyebilecek kapasiteye sahipse desteğe ihtiyaç olmayacaktır. Ancak, mirasçılar gelir elde edemeyecek durumda olan küçük çocuklarsa, destek ihtiyacının varlığı kabul edilmelidir. Gelir elde etme veya ölüm nedeniyle destek ihtiyacının sona ermesi halinde destek ilişkisinin de sona ereceği göz önünde bulundurularak, destek verenin ölümü ile destek ihtiyacının sona ermesi arasında geçen süre için tazminat hesaplanmalıdır.

2.9 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINI TALEP EDECEK KİŞİLER

Destekten yoksun kalma nedeniyle tazminat talebinde bulunabilmek için vefat eden ile davacı arasında sözleşme ya da hukuki bir ilişki bulunması gerekli değildir. Sonuç olarak, bu tazminatı talep edebilecek kişileri önceden belirlemek mümkün değildir ve davacının bu tazminatı hak edip etmediğinin münferit vakaların özelliklerine göre değerlendirilmesi zorunlu hale gelmektedir. Bu bağlamda, bu bölümde aşağıda ele alınanlar dışında, belirli bir olayın kendine has özelliklerine bağlı olarak bazı kişiler de destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir.

2.9.1 Eşler

TMK'nın 185. ve 186. maddelerine göre, evlilik bağının kurulmasıyla birlikte eşler birbirlerine karşı özen yükümlülüğü altına girerler. Bu maddeler, her iki eşin de birbirlerine yardımcı olmak ve evlilik yoluyla kurdukları birliğin giderlerine emek ve malvarlıklarıyla katkıda bulunmakla yükümlü olduklarını belirtmektedir¹²¹. Evlilik ilişkisi içinde karşılıklı özen yükümlülüğü göz önüne alındığında, eşlerden her biri diğeri için bir destek kaynağı

¹²⁰ Gökyayla, s. 89.

¹²¹ Feyzi Necmeddin FEYZİOĞLU, Aile Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 1986, s. 184.

olarak kabul edilir¹²². Hayatta kalan eşin mali durumunun elverişli olmasının destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında bir etkisi yoktur. Mali durumu ne olursa olsun, sağ kalan eş yoksun bırakıldığı desteği talep edebilir. Eş desteği ücretli çalışmaya bağlı değildir. Gerçekten de çalışan bir kadının hem kazancıyla sağladığı parasal destek hem de eşinin ve çocuklarının bakım ihtiyaçlarını karşılayarak evde sağladığı düzen açısından katkısı, bu kişilerin destek kaynağı olarak görülmesini gerektirmektedir¹²³. Ev işlerini yürüten eşin ölümünden kaynaklanan zarar, normatif zarar olarak değerlendirilmelidir. Normatif zarar kavramı, hem maddi hem de manevi zarara dair unsurları içeren ancak malvarlığında bir eksilmeye neden olmayan zararları ifade eder. Ev işlerini yürüten eşin zararı, malvarlığında bir azalmaya sebep olmasa da, bu zarar yine de tazmin edilmelidir.¹²⁴

Ev işleri de bir destek biçimi olarak kabul edildiğinden, asgari ücret temelinde ölçülmektedir. Yargıtay bu konuda şu açıklamayı yapmıştır: "Kadının ücretli bir işte çalışmasa bile aileye destek olduğu ve ev içi rolünün sadece bulaşık ve çamaşır yıkamak gibi görevleri kapsamadığı açıktır. Dolayısıyla, kadının ölümü nedeniyle ailenin mahrum kaldığı destek, çamaşır ve ütü gibi basit ev işlerinin parasal karşılığı olarak görülmemeli, aksine tüm işlev değerlendirilmelidir."¹²⁵. Evlilik birliği içinde eşler arasındaki destek ilişkisinin tespiti nispeten kolaydır. Bu bağlamda, her bir eş tarafından sağlanan destek ya malvarlığı ya da emek olarak ölçülebilir ve böylece destekten yoksun kalma tazminatının belirlenmesine olanak tanır. Ancak eşler geçici olarak ayrı yaşadıklarında veya evlilik birliği sona erdiğinde, bir destek ilişkisinin varlığını ve buna karşılık gelen tazminat miktarını tespit etmek zorlaşabilir.

TMK'nın 197. maddesine göre, eşlerden biri, kişisel bütünlüğüne, ekonomik güvenliğine veya aile huzuruna yönelik ortak hayattan kaynaklanan ağır tehditler sebebiyle ayrı yaşamak isterse, boşanma veya ayrılık davası sırasında veya bu davanın bir sonucu olarak ayrı yaşamaya olanak sağlanabilir. TMK'nın 169. maddesi, ayrılık veya boşanma davasının açılması üzerine hâkimin, dava devam ederken eşlerin barınmasına, geçimine, mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen almasını

¹²² Güleç UÇAKHAN, Maddi Tazminat Esasları ve Hesaplanması, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2014, s. 574.

¹²³ Tekinay s. 26-27.

¹²⁴ Hakkı Mert DOĞU Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 28, Sayı 2, Aralık 2022, s.1139.

¹²⁵ Yargıtay 4. HD, 22.09.1987 T., 1987/5458 E., 1987/6462 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 30.01.2023.

zorunlu kılmaktadır. Eşlerin ayrı yaşamalarına izin verildiği durumlarda, eşlerden biri diğerine barınma ve geçim için nafaka sağlayabilir¹²⁶.

Doktrinde, tedbir nafakasına hükmedildiği durumlarda, nafaka ödeyen eşin diğer eşe verilen nafaka oranında destek sağladığı kabul edilir. İş kazasında hayatını kaybeden işçinin eşi tedbir nafakası almışsa, bu miktar desteğin derecesini gösterdiğinden destekten yoksun kalma tazminatının belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Vefat eden işçi, ayrı yaşadığı eşine kendi isteğiyle adli olarak zorunlu olandan daha yüksek miktarda nafaka ödemişse, destekten yoksun kalma tazminatı bu yüksek miktar üzerinden hesaplanmalıdır. Başka bir deyişle, sağ kalan eş, ölen eşinin mahkemenin emrettiğinden daha fazla nafaka ödediğini kanıtlayabilirse, iş kazasından sorumlu olan işveren daha yüksek miktara göre tazminat ödemelidir¹²⁷.

Boşanma halinde eşler arasındaki evlilik birliği sona erer. TMK'nın 175. maddesinde yer alan *"Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir."* hükmü uyarınca, eşlerden her biri boşanma sonucunda geçim sıkıntısına düşme ihtimali varsa nafaka talebinde bulunabilir. Eşlerin mahkeme kararıyla veya hakim tarafından onaylanan karşılıklı bir anlaşma ile diğer tarafa bakmakla yükümlü olduğu durumlarda, boşanmaya rağmen birbirlerine destek olmaya devam ederler. Ayrıca, boşanma sonrasında eşlerden birinin diğerine sürekli ve düzenli yardımda bulunması halinde, buna ilişkin bir mahkeme kararı veya anlaşma olmasa bile, bir destek ilişkisi tanınmaktadır¹²⁸.

Nitekim Yargıtay, "...Her ne kadar davacılarından (M)'nin vefatlarından önce müteveffadan boşanmış olduğu görülse de, dinlenen tanıkların açık ve net ifadelerine dayanarak, müteveffanın boşandığı eşi (M)'nin aktif destekçisi olduğu açıktır. Dahası, kanıtlar bu aktif desteğin gelecekte de devam edeceğini göstermektedir. Bu ilkeler göz önüne alındığında, davacı (M)'nin destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilmesi için gerekli tüm koşullar bu davada karşılandığından, bu davacının talebinin reddedilmesi hukuka aykırıdır; bunun yerine, adı geçen davacı lehine maddi tazminata hükmedilmesi zorunludur."¹²⁹.

¹²⁶ Turgut AKINTÜRK, Aile Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1996, s. 107-112.

¹²⁷ Feyzioğlu, s. 184.

¹²⁸ Öner EYRENCİ / Savaş TAŞKENT / Devrim ULUCAN / Esra BASKAN, İş Hukuku, s.258; Emine Tuncay SENYEN KAPLAN, Bireysel İş Hukuku, Yenilenmiş 16. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019, s.355.

¹²⁹ YHGK 21.12.1979 T., 1978/9-1041 E., 1979/1634 K (www.kazancı.com.tr) E.T. 30.01.2023.

Bununla birlikte, resmi evlilik durumunda bile, eşler gerçekte ayrı yaşıyorlarsa, bir destek ilişkisinin mevcut olmadığını belirtmek önemlidir. Örneğin Yargıtay bir içtihadında "...Somut uyuşmazlıkta davacı, ölenin boşandığı eşi olduğunu, ancak fiilen birlikte yaşamaya devam ettiklerini, bu nedenle ölenin desteğinden yoksun kaldığını iddia etmektedir. Dava dosyasından, davacının müteveffadan boşandığı ve şu anda yabancı bir kadınla evli olduğu ve bu evliliğin devam ettiği anlaşılmaktadır. Oysa destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilmek için kişinin resmi nikâhla bağlı olması veya yasal mirasçı olması gerekmemektedir. Önemli olan düzenli ve aktif bir birlikte yaşamın ve destek ihtiyacının kanıtlanmasıdır." diyerek bu tutumu teyit etmektedir¹³⁰.

TMK'nın 176. maddesi *"yoksulluk nafakasının değişen koşullara göre hakkaniyetin gerektirdiği ölçüde artırılabilceğini, azaltılabilceğini veya kaldırılabilceğini"* öngörmektedir. Destekten yoksun kalma tazminatının miktarı belirlenirken bu hüküm göz önünde bulundurulmalıdır. Ölen işçinin hayatta olsaydı eşine ödeyeceği yoksulluk nafakasında bir değişiklik olabileceği ya da tamamen ortadan kalkabileceği sonucuna varılırsa, tazminat miktarı ilgili durum göz önünde bulundurularak gerçeğe en yakın şekilde ölçülmelidir. Ayrıca, evlilik birliğinin sona ermesinin destekten yoksun kalma tazminatı talebini etkileyip etkilemeyeceğini değerlendirmek de hayati önem taşımaktadır. Özellikle, evliliğin geçersiz sayıldığı durumların destekten yoksun kalma tazminatı taleplerine engel teşkil etmediği bilinmelidir. Zira bireyler arasındaki fiili bir durumu ifade eden destek kavramı, medeni durumdan kaynaklanmamakta ve evliliğin hukuki geçerliliği veya varlığı ile ilgili olmamaktadır¹³¹. Tekrar vurgulamak gerekirse, destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilmek için, davacının destek sağladığı iddia edilen vefat eden işçi ile arasında geçerli bir hukuki ilişkiden ziyade fiili bir ilişki olduğunu kanıtlaması gerekmektedir. Bu bağlamda, işveren, davacının evliliğinin hükümsüz ve geçersiz olduğunu ileri sürerek davacıya tazminat ödemekten kaçınmaz¹³².

¹³⁰ Ulun TOKKAŞ, "İş İlişkisinde Tarafların Ölümünün Bireysel İş Hukukuna Etkisi", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.29, S.1, 2021, s.212- 213.

¹³¹ Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU / Muhittin ASTARLI / Ulaş BAYSAL, İş Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 6.Baskı, Turhan Yayınevi, Ankara, 2014, s.1101.

¹³² Kübra DOĞAN YENİSEY, Türk Borçlar Kanununun "Genel Hizmet Sözleşmesi"ne İlişkin Hükümleri ve İş Hukuku Açısından Önemi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Forumu, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2014, s.96; Sarper SÜZEK, İş Hukuku, 15. B, İstanbul 2018, s.775.

2.9.2 Nişanlılar

"Nişanlanma evlenme vaadiyle olur" diyen TMK'nın 118. maddesine göre, nişanlanma evliliğin yaklaştığının güçlü bir göstergesi olarak algılanmaktadır¹³³. Nişanın kabul edilmesi için tören gibi resmi bir gereklilik yoktur. Nişanlıların karakterinden ya da samimiyetinden ilişkinin evlilikle sonuçlanabileceği sonucu çıkarılabiliyorsa, nişanlılık var sayılır. Nişanlılık eşler arasında karşılıklı destek beklentisi yarattığından, taraflardan birinin ölümü halinde diğeri destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir¹³⁴.

Bununla birlikte, nişanlı çiftlerden birinin ölümünden önce aralarında bir nafaka ilişkisi kurulmuşsa, fiili destek kaybedilir. Böyle bir durumda tazminat hakkı, ölüm gerçekleşmeseydi vefat eden sürekli yardım sağlamaya devam edeceğinin kanıtlanmasıyla elde edilir. Önerilen destekçinin ölmesi halinde, diğ er tarafın destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilmesi, nişanlılık ilişkisinin nihai evliliğe dair bir karine teşkil etmesine bağlıdır. Nişanlı bir bireyin ölümü ile evli bir bireyin ölümü farklı muamele görürken, nişanlısı ölen taraf, gelecekte beklenen destek kaybı için tazminat almaya hak kazanır. Davacı, hayatta kalan nişanlısının destekten yoksun kalma iddiasına karşı evliliğin gerçekleşmeyeceğini gösterebilirse, hayatta kalan nişanlıya destekten yoksun kalma tazminatı verilmez¹³⁵.

Yargıtay bir kararında "...Davacı ..., müteveffanın nişanlısıdır. Kaza sırasında 23 yaşında ve üniversite öğrencisidir. Hükme esas alınan bilirkişi raporunda davacının evlenme ihtimali %40 olarak tahmin edilmiş ise de davacının yaşı ve nişanlılık durumu dikkate alındığında bu oran düşük görünmektedir. Mahkeme kararını, evlilik olasılığının yeniden değerlendirilmesini içerecek ek bir raporun bulgularına dayanarak vermelidir..." Bir başka kararda ise mahkeme "...Nişanlılık evlilik öncesi döneme ilişkin olduğundan, nişanlı eşlerin bu dönemde birbirlerine karşı nafaka ya da başka bir bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ayrıca, destek tazminatı, gerçek ve sürekli bir özen yoksunluğu durumunda verilen bir tazminattır. Dava konusu olayda, davacı nişanlı evlilik sonrası dönem için destekten yoksun kalma iddiasındadır. Müteveffanın ölüm tarihi itibarıyla davacı

¹³³ Senyen Kaplan, s.351.

¹³⁴ Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s. 55.

¹³⁵ Selahattin Sulhi TEKİNAY, Ölüm Sebebi ile Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 26-27.

nişanlının destekten yoksun kalma tazminatını gerektirecek herhangi bir kazanç kaybı bulunmamaktadır" ¹³⁶.

2.9.3 Çocuklar

Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 185. maddesinin ikinci fıkrası ile 327. maddesinin birinci fıkrasında yer alan hükümler uyarınca, ana ve babanın çocuklarının bakım, eğitim ve gözetim sorumluluğunu elbirliği ile üstlenmeleri temel bir yükümlülüktür. Ayrıca, bu gerekliliklerle ilgili mali giderleri karşılamaları beklenir. TMK'nın 328.maddesine baktığımızda, ana babanın çocuklarına karşı sorumluluğunun çocuğun reşit olmasına kadar devam ettiğini görüyoruz. Bununla birlikte, çocuğun eğitiminin yetişkinlik döneminde de devam etmesi halinde, ebeveynler eğitimlerinin sonuna kadar çocuğa destek olmakla yükümlüdür. Ancak bu şarta bağlıdır ve mevcut durum ve koşullara göre kendilerinden makul olarak ne beklendiğine bağlıdır. Yargıtay, Hak sahibi kız çocukların destekten yararlanma süreleri evlenmelerinin üstün olasılık dahilinde bulunduğu yaşa göre belirlenir ki, bu yaş kural olarak köylerde 18 kentlerde 22'dir.¹³⁷ Yargıtay, hak sahibi erkek çocuk yönünden destekten yararlanma süresinin belirlenmesinde; 18 yaşın ikmalinden sonrası için de, yükseköğrenim nedeniyle yeniden gelire girdiği tarihten başlayarak 25 yaşını ikmal edeceği tarihe kadar ki sürede esas alınmalıdır.¹³⁸

Bu kanunların ayrılmaz bir yönü de ebeveyn-çocuk desteği ilişkisinin kapsamının düzenlenmesinde yatmaktadır. Bu yasal hükümler incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarına bakma ve geçimlerini sağlama görevlerinin kanunla güvence altına alındığı görülmektedir. Ebeveyn-çocuk desteği ilişkisinin sadece evlilik içinde doğan çocuklarla sınırlı olmadığını, evlilik dışı doğan çocukları, evlat edinilen çocukları ve hatta çocuğun sonunda canlı ve tam süreli doğması koşuluyla doğmamış çocukları da kapsadığını belirtmek gerekir.¹³⁹

Bu yasal ilke, Yargıtay tarafından verilen ve emsal teşkil eden bir kararda onaylanmıştır: "Dava konusu olayda, geçimi sağlayan baba 07.09.1980 tarihinde vefat etmiş, B. ise 25.12.1980 tarihinde doğmuştur. Babanın ölümü sırasında davacı henüz doğmamıştı ve

¹³⁶ Yargıtay 17. HD, 25.01.2011 T., 218 E., 17.07.2019 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 02.02.2023.

¹³⁷ Yargıtay 10. HD, 26.09.1985 T., 1995/7608 E., 1995/7400 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 02.02.2023.

¹³⁸ Yargıtay 10. HD, 23.06.2003 T, 2003/3503 E., 2003/5150 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 02.02.2023.

¹³⁹ Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s. 55; Tam doğum, çocuğun anneden tamamen ayrılmasını, ana rahmi dışında bağımsız bir varlık kazanmasını ifade eder. Sağ doğum, çocuğun kısa bir süre için de olsa anneden bağımsız yaşamasını ifade eder.

cenin aşamasındaydı. Ancak davacının sağ ve tam doğmak koşuluyla destekten yoksun kalma nedeniyle maddi ve manevi tazminat isteme hakkı bulunduğu gözetilerek bu hakkın başlangıcının sağ ve tam doğduğu gün olan 25.12.1980 olarak kabulü gerekir." Mahkemenin bu kararı, henüz doğmamış bir çocuk ile ebeveynleri arasındaki destek ilişkisinin, çocuğun nihayetinde sağ ve tam olarak doğması koşuluyla yasallığını etkili bir şekilde tesis etmiştir. Ayrıca, boşanmış anneler ile eski eşleri arasında, eski eşlerinin boşanmanın ardından kendilerini yoksul hissederek babalarının evine sığındıkları durumlarda bir destek ilişkisi olduğu kabul edilmektedir. Bu durum, özellikle bu kadınlara dul maaşı veya nafaka verilmediği durumlarda geçerlidir.

2.9.4 Anne-Baba

Genel ilke çocukların anne ve babaya destek olduklarıdır. Çocuklar çok küçük yaştan başlayarak anne ve babaya hizmet, ev işlerine yardım, küçük kardeşlere bakım şeklinde destek olurlar.¹⁴⁰ Erkek çocuk, belirli bir yaşa geldiğinde -kanunen yasak olmasına rağmen- çalışma hayatına çocuk işçi olarak katılır ve aile bütçesine katkıda bulunur. Çocuklar, anne ve babaları için gerçek ve farazi destek olabilirler.

Yargıtay ayrıca, çocuğun ileride ebeveynine maddi destek sağlama olasılığının altını çizmiştir. Kararda, "Somut olayda, davacının çocuğunun aktif desteğine ilişkin bir kanıt bulunmamakla birlikte, çocuğun ve davacı babanın yaşları, aynı mahallede birlikte yaşamaları ve diğer sosyal olgular göz önünde bulundurulmalıdır. Bu faktörler, çocuğun gelecekte davacı için muhtemel bir destek kaynağı olma olasılığının kapsamlı bir şekilde incelenmesini ve değerlendirilmesini gerektirir. Ölen kişinin öldüğü gün aktif desteğinin olmaması, gelecekte destek olma olasılığını ortadan kaldırmaz."¹⁴¹

Bir başka içtihadında mahkeme, "Destekten yoksun kalma nedeniyle tazminatın yasal dayanağı Borçlar Kanunu'nun 45. maddesidir. 'Destek' kavramı hukuki bir bağa değil, fiili bir duruma ilişkindir ve akrabalık ilişkisine ya da nafaka hukuku düzenlemelerine dayanmaz. Destek, yasal olarak bir başkasına yardım etmekle yükümlü olan bir kişi olarak değil, daha ziyade bir başkasının geçimine kısmen veya tamamen aktif ve tutarlı bir şekilde katkıda

¹⁴⁰ Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s. 65.

¹⁴¹ Yargıtay 4. HD, 20.04.2010, 2010/3998 E., 2010/4631 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 02.02.2023.

bulunan bir birey olarak yorumlanmalıdır. Ölüm araya girmemiş olsaydı, bu tür bir desteğin öngörülebilir gelecekte de devam etmesi beklenirdi."¹⁴²

Mahkeme ayrıca, genel yaşam deneyimlerinin ve hayatın tipik akışının da çocukların ebeveynlerine belirli bir dereceye kadar destek vereceklerini gösterdiğini belirtmiştir. Bu desteğin kapsamı tarafların yaşam standartları, sağlık ve sosyo-ekonomik durumlarından etkilenebilecek olsa da, bir çocuğun hiç destek vermeyeceğini öne sürmek mantıksızdır. Yargıtay, desteğin mutlaka parasal veya maddi katkılar şeklinde ortaya çıkmayabileceğini, çeşitli yardım ve hizmetleri de kapsayabileceğini eklemiştir. Yargıtay sonuç olarak, çocukların gerçekten de ebeveynlerine destek sağlama kabiliyetine ve sorumluluğuna sahip olduğu sonucuna varmıştır.¹⁴³

Yargıtay İçtihadı Birleştirme 22.6.18 tarihli Büyük Genel Kurul Kararı E. 2016/5 K. 2018/6, “Anne-babanın, çocuğunun haksız fiil ve/veya akde aykırılık sonucu ölmesi nedeniyle açtığı destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, desteklik ilişkisinin varlığının ispatı için Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir bağlanması şartının aranmayacağı, destekten yoksun kalma tazminatı davalarında çocukların anne-babaya destek olduklarının karine olarak kabulünün gerekmektedir.”¹⁴⁴.

2.9.5 Kardeşler

Ölümden önce kardeşler arasında var olan gerçek destek ilişkisi, bir mahkeme kararıyla belirlenen nafaka şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, bir kardeşin diğerine düzenli ve sürekli yardım etme ve bu desteği sürdürme yönündeki gönüllü kararı var ise gerçek destekten söz etmek mümkündür. Kardeşlerden birinin ölümünden önce kardeşler arasında gerçek bir destek ilişkisi kurulmuşsa, hayatta kalan taraf destekten yoksun kaldığı için sorumlu kişiden tazminat talep edebilir. Bu, hayatta kalan kardeşin muhtaç durumda olduğu ya da olacağı ve farazi destek verenin refah içinde yaşadığı ya da gelecekte refahı sürdürme kapasitesine sahip olduğuna dair kanıtlara bağlı olacaktır.

Yargıtay, “Destekten yoksun kalma ile Medeni Yasanın 315. Maddesindeki (4721 TMK. 364) nafaka alacaklısı olmak birbirinden ayrı hukuksal durumlardır. Destekten yoksun kalma iddiasının kabulü için, ölenin nafaka ile yükümlü olmadığı halde sağlığında düzenli olarak

¹⁴² Yargıtay 4. HD, 13.05.2010, 2009/10317 E., 2010/5922 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 02.02.2023.

¹⁴³ Yargıtay 4. HD, 02.12.1988, 1988/67445 E., 1988/10354 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 02.02.2023.

¹⁴⁴ YİBGK. 22.06.2018 T. E.,2016/5 K.,2018/6 08.10.2023 T., (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.02.2023.

maddi yardımda bulunmuş ise onun ölümü halinde sağlığında yardım gören kimse destekten yoksun kaldığını ileri sürebilir. Davacı kardeşin, ölenin desteğinden yoksun kalıp kalmadığı araştırılmalıdır.¹⁴⁵

Yargıtay başka bir kararında, “Borçlar Yasası’nın 45.maddesinde sözü edilen destek kavramı, hukuki bir ilişkiyi değil eylemli bir durumu amaç tutar ve hısımlık ilişkisine ya da yasanın nafaka hakkındaki hükümlerine dayanmaz. Yasa gereğince bir kimseye yardım etmek zorunda bulunan kişi değil eylemli ve düzenli olarak onun geçimini kısmen veya tamamen sağlayacak biçimde yardım eden ve olayların normal akışına göre ölüm gerçekleşmeseydi az veya çok yakın bir gelecekte de bu yardımı sağlayacak olan kimse destek sayılmalıdır.”¹⁴⁶

Anne ve babası vefat etmiş çocuklar için genellikle, ergenliğe kadar olan süreçte ağabey veya ablanın bakım ve gözetiminin esas kabul edildiği toplumsal bir gerçektir. Bu durumda, anne ve babaları ölmüş olan kardeşlerin, destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunurken, kardeşlere ait bu bakımın ispatlanması gerekmemektedir. Ancak, aksini iddia eden tarafın bu durumu ispatla yükümlü olduğu unutulmamalıdır.¹⁴⁷

Yargıtay içtihatlarına göre, anne ve babanın vefat etmesi durumunda, özürlü kardeşin diğer kardeşler tarafından bakılması ve gözetilmesi ömür boyu sürebilir ve bu durum destek olarak kabul edilmektedir. “İlke olarak destek tazminatı isteğinde bulunan kişiye fiilen ve sürekli ve düzenli bir şekilde bakan veya ona ileride bakması kuvvetle muhtemel olan kimseye destek denir. Bakma kelimesi bir başkasının geçimini kısmen veya tamamen sağlama anlamında kullanılmakta olup destek kavramı hukuki değil, fiili ilişkiyi belirten bir kavramdır. Bu nedenle kardeşlerin de birbirlerine destek olmaları mümkündür. Özellikle somut olayda iddianın doğruluğu halinde zihinsel özürlü kardeşe, anne ve babanın ölümünden sonra diğer kardeşin destek olması tabidir. Kaldı ki bu hususta mahkemece alınan son raporlarda desteğin varlığı kabul edildiği halde çelişki giderilmeksizin önceki rapora göre hüküm kurulması da isabetli değildir.”¹⁴⁸

¹⁴⁵ YHGK, 27.09.1967 T, 1966/9 E., 1966/1262 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.02.2023.

¹⁴⁶ Yargıtay 4. HD, 27.04.2009 T, 2008/10881 E., 2009/5875 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.02.2023.

¹⁴⁷ Ali GÜNEREN, İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları, 3. bs., Ankara 2018, s.947.

¹⁴⁸ Yargıtay 17. HD, 15.02.2010 T, 2009/8112 E., 2010/1159 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.02.2023.

Kardeşler arasındaki destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin değerlendirmemizde, hak kayıplarının olma olasılığının yüksek olduğunu bir gerçektir. Bu sebeple, iki kardeş arasındaki fiili durumun ve yaşadıkları toplumsal koşulların dikkate alınması gerekmektedir.

2.9.6 Nikâhsız Birlikte Yaşayanlar

Evliliğin geleneksel sınırları dışında kalan fiili bir birliktelikte taraflardan birinin ölümü halinde, hayatta kalan eş potansiyel olarak destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Resmi bir evlilik olmamasına rağmen, bu tür birliktelikler genellikle ortak bir geleceğe yönelik zımni uzun vadeli bir taahhüde sahiptir. Dolayısıyla, kadın ve erkek arasındaki ilişkinin niteliği önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle 2015 yılında Anayasa Mahkemesi, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan 'resmi nikâh olmaksızın imam nikâhı kıyma suçu'nun iptaline karar vermiş ve evlendirme yönetmeliğinde de eş zamanlı değişiklikler yapmıştır. Toplumumuz imam nikâhına dayalı birlikteliklerin varlığını kabul etmektedir. Benzer şekilde, Türkiye'de resmi nikâh olmaksızın, tarafların birbirlerini eş olarak gördükleri, tutarlılık ve süreklilik arz eden bir birlikte yaşam tarzına sahip olan birliktelikler de mevcuttur. Bu birlikteliklerden genellikle erkeğin soyadını alan çocuklar dünyaya gelmektedir. Yargıtay bir kararında; “Madeni Yasa uyarınca evlilik birliği kurulmasa bile, karı koca diye birleşen, bu amaç ve duygu ile yaşamlarını sürdüren kadınlar için bakım yükümlülüğünü yerine getiren erkeğin destek sayılması gerektiği, doktrinde ve Yargıtay’ın yerleşik uygulamaları ile kabul edilmiş bir olgu olduğu gibi, Dairemizin uygulamaları da bu yöndedir. Olay tarihinde yürürlükte bulunan Borçlar Kanunu’nun 45. maddesinde de belirtildiği üzere “destek” kavramı hukuki bir ilişkiyi değil eylemli bir durumu içerir. Mahkemece Medeni Yasa uyarınca evlilik bağı kurulmasa bile fiili evlilik birliğinde olan davacının destekten yoksun kalma tazminatı isteyebileceğinin kabul edilmesi de isabetli olmuştur.”¹⁴⁹

Ülkemizde özellikle kırsal kesimlerde ve şehir hayatında azımsanmayacak ölçüde resmi nikah olmadan imam nikahlı birliktelikler bulunmaktadır. Bu birlikteliklerden birçok çocuk dünyaya gelmekte ve bu çocuklar hayatları boyunca aynı aile içinde birlikte yaşamaktadırlar. Ancak, nikahlı eş ile nikahsız eş arasında yapılan ayırım, nikahsız eşin nikahlı eşe göre evlenme olasılığının daha yüksek olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bu nedenle, tazminatta

¹⁴⁹ Yargıtay 21. HD, 01.04.2015 T, 2014/17542 E., 2015/6892 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.02.2023.

nikahsız eş lehine daha yüksek bir indirim öngörülmekte ve Yargıtay da bu konuda benzer bir kanaat belirtmektedir.¹⁵⁰

Yargıtay; “Tazminat isteminde bulunanın nikahsız eş olması ve sosyal durumu nazara alındığında, nikahlı eşe nazaran evlenme olasılığının daha fazla olduğu söz götürmez. Evlilik sözleşmesi olmaksızın birlikte yaşayan nikahsız eşin, desteğin ölümü ile nikahlı eş gibi, yaşama yaşının sonuna kadar ve özellikle yaşı, sosyal durumu, yaşadığı ortam ve aile bağları gibi nedenlerle, kocasının evinde yaşamını sürdüremeyeceği, güçlü olmayan aile bağı sebebiyle müşterek haneyi terk edeceği, kendisine yeni bir yaşamı tercih edeceği üstün olasılık içinde olduğu, giderek, bakım ihtiyacının nikahlı eşte olduğu gibi desteğin, kalan ömrünün sonuna kadar devam etmeyeceği varsayımı göz önünde tutularak, Borçlar Kanunu'nun 43. maddesi gereğince belirlenen tazminattan hak ve adalete uygun bir indirim yapılması gerektiği de tartışmasızdır.”¹⁵¹

Ülkemizde, nikahsız birlikteliklerin yanı sıra aynı anda resmi nikahlı ve imam nikahlı iki eşli birliktelikler de mevcuttur. Nikahsız birlikte yaşayan bireylerden birinin evli olması durumunda, ilişkinin düzenli ve devamlı bir karakter taşımadığı düşünülmekte ve bu sebeple destek ilişkisinin varlığı kabul edilememektedir.

Yargıtay; “Destek kavramının dayanağı hukuksal bir ilişki değil, eylemli bir durumdur. Bu nedenle miras hukuku veya nafaka yükümlülüğü ile ilgili değildir. Eylemli destek, yardımlarda düzenlilik ve devamlılık halinde söz konusu olur. Ancak, desteğin resmi nikahlı eşi ve ailesinin bulunması karşısında bu durumun ne kadar sürebileceği kestirilemeyeceğinden, olayda devamlılık ve düzenlilik olgusunun varlığından söz edilemez. Davacılarından S....., ölenin evlilik dışı birlikte yaşadığı kişi olup "ölenin ailesi" kapsamında bulunmadığından, onun yararına manevi tazminat takdir edilemez. Yerel mahkemece açıklanan olgular ve ölenin resmi nikahlı eşinin bulunduğu gözetilerek, destek ile evlilik dışı birlikte yaşayan S.....'nın destekten yoksun kalma ve manevi tazminat isteminin tümünden reddedilmesi gerekirken, yerinde olmayan yazılı gerekçeyle, adı geçen yararına tazminat ödenmesine karar verilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir.”¹⁵²

¹⁵⁰ Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s.58.

¹⁵¹ Yargıtay 21. HD, 01.04.2015 T, 2006/21486 E., 2007/8513 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 16.02.2023.

¹⁵² Yargıtay 4. HD, 09.11.2010 T, 2009/14285 E., 2010/11605 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 16.02.2023. (www.kazanci.com.tr) E.T. 16.02.2023.

Esasen yasal statüsü olmayan fiili birliktelikler olan bu tür ilişkiler, tutarlılıktan ve uzun vadeli vizyondan yoksun olan bağlantılardan farklı olarak değerlendirilmelidir. Birbirlerini karı koca olarak algılamayan ve ilişkileri her an sona erebilecek bireyler arasındaki birliktelikler, doğaları gereği kırılgandır¹⁵³.

Bu tür geçici ilişkilerde taraflardan birinin ölümü halinde, diğeri destekten yoksun kalma nedeniyle tazminat talebinde bulunamaz. Bu durum, ilişkinin dinamikleri içerisinde geleceğe yönelik bir kararlılığın olmamasından kaynaklanmaktadır.

Gerçek birlikteliklerde tarafların kendilerini karı koca olarak görmeleri ve gelecekte de hayatlarını bu şekilde sürdürme yönünde güçlü bir irade taşımaları ihtimalinin yüksek olduğu anlaşıldığı takdirde, destekten yoksun kalma talebinde bulunabilmek için ölen kişi ile aralarında hukuki bir ilişki bulunması şartı aranmamakta, bu durum hakimi her somut olayda fiili koşulları irdelemek, destek ilişkisine dair tespitlerde bulunmak ve alacaklı lehine tazminata hükmetmek zorunda bırakmaktadır¹⁵⁴.

2.10 DESTEK TİPLERİ

2.10.1 Eşlerin Birbirine ve Çocuklarına Desteği

Eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşılıklı olarak destek olma yükümlülüğü Türk Medeni Kanunu'nun 185. maddesi tarafından zorunlu kılınmıştır. Bu kanuna göre, *"Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu sağlamak ve çocukların bakımını, eğitimini ve gözetimini birlikte üstlenmekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, sadakati sürdürmek ve birbirlerine yardım etmekle yükümlüdürler."* Bu eşler arası yükümlülük boşanma davasının sonuçlanmasıyla sona erer¹⁵⁵.

Özellikle, bu destekleyici ilişki içerisinde eşler arasında cinsiyet ayrımı bulunmamaktadır¹⁵⁶. Hayatta kalan eşin ekonomik durumu, destek kaybı için tazminatın belirlenmesini etkilememektedir. Talep edilebilir tazminat, hayatta kalan eşin mali durumundan bağımsız olarak, kaybedilen desteğin kapsamına karşılık gelmektedir. Eş desteği için evlilik mutlak bir gereklilik değildir¹⁵⁷. Evlilik dışı birlikte yaşayan bireyler de destekten yoksun kalma

¹⁵³ Uçakhan, s. 574.

¹⁵⁴ Oğuzman / Öz, s. 98.

¹⁵⁵ Eren, s. 57- 76.

¹⁵⁶ Halis YAŞAR, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Ankara 2016, s. 4.

¹⁵⁷ Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s. 55; Gökyayla, s. 127.

tazminatı talep etme hakkına sahiptir. Ancak, birlikte yaşamının geçici olduğu, birlikte yaşama niyetinin bulunmadığı veya taraflardan birinin zaten evli olduğu durumlarda bu tür talepler geçersizdir, çünkü bu koşullar bir destek ilişkisi olasılığını ortadankaldırmaktadır¹⁵⁸.

Genel bir kural olarak, destek ilişkisi sona erdiği için boşanmış eşler birbirlerine destek olamazlar¹⁵⁹. Ancak, boşanma sonrasında birlikte yaşamaya veya karşılıklı destek sağlamaya devam ederlerse, tazminat talep edebilirler. Ayrıca, evliliğin sona ermesinden sonra bile, eşlerden biri nafaka alacaklısı ise veya böyle bir yükümlülüğü olmaksızın ödemeyapmaya devam ediyorsa, destek statüsü devam ettiğinden, ödeme yapan eşin ölümü üzerinediğer eş, destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir¹⁶⁰

Eşlerden birinin boşanma davası sırasında ölmesi halinde, boşanmayı başlatan eş, birlikte yaşamama iradesini açıkladığı için tazminat talep edemez. Ancak, boşanma davasını açan eş, TMK'nın 175. maddesinde öngörülen koşullar altında, nafakaya hak kazanması halinde destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Buna karşılık, davalı eş, ağır kusurlu olmaması, boşanmak istememesi ve yargılamanın devam etmesi halinde nafaka talep edebilecek durumda olması koşuluyla tazminat talep etme hakkını saklı tutar¹⁶¹. Eş desteği için ücretli bir işte çalışmak ön koşul değildir. Çalışmayan eşin ev işleri ve çocuk bakımı şeklindeki katkıları destekleyici eylemler olarak nitelendirilir.¹⁶²

Eşlerin yaşamları boyunca birbirlerine destek olmaları beklenir. Genel üst sınır destek verenin yaşam süresidir. Ancak, hayatta kalan eş daha yaşlıysa, hesaplamalar beklenen yaşam süresine göre yapılacaktır.¹⁶³ Ancak, dul eş yeniden evlenir ve bu yeni durum ölen eşin destekleyici rolünü yerine getirirse, destek ve bakım ihtiyacı bu noktada sona erecektir. Zira gayri resmi birliktelikler desteği garanti etmemekte ve bakım ihtiyacının ortadan kalkmasına neden olmaktadır¹⁶⁴.

¹⁵⁸ Nomer, s. 244.

¹⁵⁹ Eren, s. 756.

¹⁶⁰ Güleç, s. 657.

¹⁶¹ Çelik Ahmet ÇELİK, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, (Tazminatın Ölçüsü), (Ankara,2006), s. 57.

¹⁶² Gökyayla, s. 114.

¹⁶³ Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s. 131.

¹⁶⁴ Demircioğlu / Balsever, s. 1167-1183.

2.10.2 Çocukların Anne ve Babaya Desteği

Ebeveynlerin çocuklarına bakma, eğitme ve gözetme sorumluluğu Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 185/2. maddesine dayanmaktadır¹⁶⁵. TMK'nın 328. maddesine göre, *"Ana ve babanın bakım yükümlülüğü, çocuk ergin oluncaya kadar devam eder. Çocuk ergin olmakla birlikte eğitime devam ediyorsa, ana ve baba, durum ve koşullara göre makul sayılacak ölçüde, eğitiminin sonuna kadar çocuğa destek olmakla yükümlüdürler."* Bu aynı zamanda destek ilişkisinin parametrelerini tanımlamakta ve ebeveynlerin yasal olarak çocukları için destek sistemini oluşturduğunu göstermektedir¹⁶⁶. Çocuğun cinsiyetine ve eğitim düzeyine bağlı olarak çeşitli süreler tanınmaktadır. Geleneksel olarak, erkek çocuklar 18 yaşına kadar ebeveynleri tarafından desteklenirken, kentsel alanlarda yaşayan kız çocukları 22 yaşına kadar, kırsal alanlarda yaşayanlar ise 18 yaşına kadar destek almaktadır¹⁶⁷.

Amaç, çocukların kendi kendilerine yetebilecekleri ve dolayısıyla artık bakıma ihtiyaç duymayacakları yaklaşık yaşı belirlemektir. Bu, bakım ihtiyacının çocukların tüm yaşamları boyunca değil, kendi kendilerini maddi olarak destekleyebilecekleri zamana kadar var olduğu fikrine dayanmaktadır¹⁶⁸. Doğmamış bir cenin bile, destek veren ebeveynin ölümü halinde, canlı ve sağlıklı doğmuş olması koşuluyla, doğum tarihinden itibaren destekten yoksun kalma tazminatı talep etme hakkına sahiptir¹⁶⁹. Ancak cenin anne karnında ölümü halinde, henüz gerçek bir kişilik kazanmadığından, ceninin ölümüne bağlı olarak destekten yoksun kalma tazminatı talep edilemez.

Evlat edinilen çocuklar söz konusu olduğunda, çocuğun tutarlı ve düzenli bir bakım aldığı kanıtlanırsa, bir destek ilişkisinin varlığı kabul edilir¹⁷⁰. Bakım ihtiyacı yaşamları boyunca devam edecek olan engelli çocuklar için destek ilişkisinin destek veren ebeveynlerin yaşamı boyunca sürmesi beklenmektedir¹⁷¹. Üvey çocuklar ve evlilik dışı doğan çocuklar, destekten yoksun kalma tazminatı söz konusu olduğunda biyolojik çocuklardan farklı muamele görmemektedir¹⁷². Destek sürelerinin belirlenmesinde, Yargıtay kararlarıyla şekillendiği

¹⁶⁵ Eren, s. 756.

¹⁶⁶ Gürsoy, s. 143-193.

¹⁶⁷ Süzek, s. 278.

¹⁶⁸ Haluk Hadi SÜMER, İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku, 2. bs., Ankara 2018, s. 232.

¹⁶⁹ Esin Evsine PITIRLI, Çalışmayan Kişilerin Vefatında Destekten Yoksun Kalma Zararı, Ankara 2019, s. 30.

¹⁷⁰ Pıtırılı / Aladağlı, s. 121.

¹⁷¹ Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s. 61.

¹⁷² Çelik, Ölüm Nedeni ile Destekten Yoksunluk, s. 62

üzere, çeşitli faktörler göz önünde bulundurulmaktadır. Bunlar arasında çocuğun yaşadığı bölge, sosyal çevresi, bireysel özellikleri, cinsiyeti ve ailenin sosyal ve ekonomik koşulları yer almaktadır. Destek süresi, müteveffanın hayatta olması halinde destek sağlayacağı süre olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynler destekçi olduğunda, onların yaşam beklentisi esas alınırken, çocuklar için çalışmaya başladıkları dönem ölçüt olarak kullanılmaktadır¹⁷³.

Ancak çocuğun yaşının küçük olması ya da işsizlik nedeniyle gelirden yoksun olması, ileride ebeveynlerine destek olma potansiyelini tamamen ortadan kaldırmamaktadır¹⁷⁴. Yargıtay kararları genel olarak, çocuğun Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir elde etmesi halinde ebeveynlerine destek olma yükümlülüğü bulunduğunu ima ederken, Yargıtay Büyük Genel Kurulu, Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir elde edip etmediklerine bakılmaksızın çocukların gerçekten de ebeveynlerine destek olabilecekleri karinesini kabul etmiştir¹⁷⁵.

Bir çocuğun destek statüsünün niteliği, yasal statülerine - küçük veya yetişkin olarak kabul edilmelerine - bağlı olarak değişmektedir. Küçük çocukların belirli bir yaşa gelene kadar desteklenmeleri gerektiği ve dolayısıyla ebeveynlerine destek sağlayamayacakları kabul edildiğinden, ebeveynlerine yaptıkları katkı farazi destek olarak kabul edilmektedir¹⁷⁶. Bu senaryo, Yargıtay uygulamalarında da kabul edildiği üzere, ebeveynlerin çocuklarına destek olması durumunu tersinden de olsa yansıtmaktadır. Kural olarak, erkek çocuklardan 18 yaşına kadar ebeveynlerine destek olmaları beklenmezken, şehirlerde yaşayan kız çocuklardan 22 yaşına kadar, kırsal bölgelerde yaşayanlardan ise 18 yaşına kadar destek olmaları beklenmemektedir¹⁷⁷.

Reşit olmayan bir çocuğun desteği farazi olarak kabul edildiğinden, gelirini tespit etmek gerçek desteğe kıyasla nispeten daha zordur. Yargıtay kararlarında da kabul edildiği üzere, "Her somut olayda, farazi destek vefat etmemiş olsaydı, gelir düzeyi; yaşı, yaşam koşulları, devam eden veya tamamlanan eğitimi, eğitim sürecindeki başarı oranı, aile bireylerinin eğitim düzeyi ve gelir durumu dikkate alınarak, hayatın normal seyrine ve deneyimlere göre

¹⁷³ Yargıtay 17. H.D. 21.10.2019 T. 2017/908 E. 2019/9678 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.11.2022.

¹⁷⁴ Gökyayla, s. 127

¹⁷⁵ Yargıtay 21. H.D. 20.02.2018 T. 2016/11049 E. 2018/1501 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.11.2022.

¹⁷⁶ Safa KOÇOĞLU, "İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sonucu Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Şartları", Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 19, Y. 2017, s. 189-206

¹⁷⁷ Mesut BALCI, İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları Uygulaması, 2. bs., Ankara 2011, s. 195.

belirlenmelidir"¹⁷⁸. Yetişkin çocuklar ebeveynleri için gerçek desteği temsil etmektedir. Bu fiili destek göz önüne alındığında, varsayımsal bir yaş sınırına gerek yoktur. Ebeveynlerin yetişkin bir çocuğun desteğinden faydalanması halinde, bakım ihtiyaçlarının yaşamları boyunca devam edeceği genel olarak kabul edilmektedir¹⁷⁹. Ancak, engelli çocukların ya da destek sağlama olasılığı düşük olan çocukların desteği, yaşları ne olursa olsun kabul edilmemektedir. Sonuç olarak, ebeveynler böyle bir çocuğun ölümü nedeniyle destekten yoksun kalma tazminatı talep edemezler¹⁸⁰. Bir çocuk, canlı ve tam gelişmiş olarak doğmuş olması koşuluyla, ebeveynlerinin ölümü üzerine destekten yoksun kalma tazminatı talep etme hakkına sahip olsa da, ebeveynler bir fetüsün ölümü nedeniyle destekten yoksun kalma tazminatı talep edemezler. Bunun nedeni, canlı ve tam gelişmiş olarak doğma şartının yerine getirilmemiş olması ve fetüsün henüz hukuki kişilik kazanmamış olmasıdır¹⁸¹.

2.10.3 Kardeşlerin Desteği

Genel olarak, kardeşler birbirlerine maddi destek sağlamakla yükümlü değildir. Ancak bu kural, TMK'nın 364. maddesi ile taraflar arasındaki dengesizliği gidermek amacıyla, refah içinde olduğu varsayılan bir kardeşin diğerine nafaka sağlama yükümlülüğü öngörülmüştür. Maddeye göre, "*Herkes, üstsoyu, altsoyu ve yoksulluğa düşecek kardeşleri için nafaka vermekle yükümlüdür*"¹⁸². Kardeşler arasındaki nafaka yükümlülüğü, nafaka veren kardeşin refah içinde bulunmasına bağlıdır." Kardeşler arasında fiili bir nafaka ilişkisi kurulduğu durumlarda, desteklenen kardeşin destekten yoksun kalma tazminatı talep etme hakkı vardır¹⁸³.

Bir kardeşin 'desteklenen' sıfatını kazanıp kazanamayacağı, gerçek ve sürekli bir destek ilişkisinin varlığına ve desteklenen kardeşin bu desteğin yokluğunda yoksulluğa düşüp düşmeyeceğine göre belirlenecektir¹⁸⁴. Kardeşler arasındaki fiili destek ilişkisi tipik olarak ebeveynlerin işsiz, yaşlı veya vefat etmiş olması ve ailenin birincil gelir sağlayıcısının kardeşlerden biri olması durumunda ortaya çıkmaktadır. Normal koşullarda, genç yaşta ölen bir kardeşin gelecekte kardeşlerine destek olacağı varsayımına dayanarak tazminat talep

¹⁷⁸ Yargıtay 17. H.D. 21.01.2019 T. 2016/4403 E. 2019/425 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.11.2022.

¹⁷⁹ Süzek, s. 383, 384.

¹⁸⁰ Gökyayla, s. 128

¹⁸¹ Yargıtay 4. H.D. 03.02.2010 T. 2010/1601 E. 2011/1045 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.11.2022.

¹⁸² Demircioğlu / Balsever, s. 1172.

¹⁸³ Süzek, s. 384

¹⁸⁴ Demircioğlu / Balsever, s. 1180.

etmek mantıksız olacaktır. Dava farazi bir destek içeriyorsa, talep hakkı ancak bu durumun kanıtlanması halinde gerçekleşecektir¹⁸⁵.

Gelecekteki destek varsayımına dayanarak tazminat talep etmek isteyen kardeş, ispat yükünü taşımaktadır. İlk olarak, muhtaç olduklarını veya gelecekte muhtaç olacaklarını ve ikinci olarak, ölen kardeşlerinin bolluk içinde yaşadığını veya gelecekte refah içinde yaşama ihtimalinin yüksek olduğunu göstermelidirler¹⁸⁶. Ayrıca, ölen kardeşin farazi destek olarak görülebilmesi için, destekten mahrum kalacak kardeşin doğmuş olması ya da en azından ölüm anında cenin halinde olması gerekmektedir¹⁸⁷. Ebeveynleri hayatta olsa bile engelli kardeş, destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Bu, engelli kardeşin ebeveynleri tarafından sağlanması gereken destek ve bakımın eksikliği nedeniyle yaşadığı ekonomik zararı telafi etmeyi amaçlar. Genç yaşta vefat eden farazi destek kardeş, ebeveynler hayatta olduğu sürece engelli kardeşin bakıcısı olmasa da, ebeveynlerin diğer çocuklarını yaşamları boyunca destekleyecekleri varsayılır. Bu karine, engelli kardeşin bakıma muhtaçlığının ölünceye kadar devam edeceği anlayışına dayanmaktadır¹⁸⁸. Kardeşler arasındaki destek dönemi, desteğe muhtaç kardeşin kendisine bakabilecek yaşa gelmesiyle sona erer. Yaşamlarının sonuna kadar bakıma ihtiyaç duyan engelli kardeşler için destek süresi, yaşam beklentisi daha kısa olan engelli kardeşin ölümüne kadar devam eder.¹⁸⁹

2.10.4 Diğer Haller Bakımından Destek

Destek ilişkileri geleneksel evliliğin sınırlarının ötesine uzanır; medeni nikah olmaksızın evlilik bağına benzer bir yaşam birliği kurulmuşsa, taraflar arasındaki fiili nafaka ilişkileri dikkate alınabilir. Karakteristik olarak ciddi ve süregelen bu birliktelik, ölüm olayı gerçekleşmeseydi muhtemelen gelecekte de devam edecekti. Bir erkek ve bir kadın arasında yasal bir dayanağı olmaksızın kurulan böyle bir birliktelik, kısa süreli bir düzenleme veya bir ilişki olarak sınıflandırılmamalıdır. Bunun nedeni, tazminat talep hakkının devam eden yardıma bağlı olmasıdır. Yardım eden kişi ölmemiş olsaydı kadının yardım almaya devam

¹⁸⁵ Demircioğlu / Balsever, s. 1180.

¹⁸⁶ Pıtırılı / Aladağlı, s. 122.

¹⁸⁷ Gökyayla, s. 111.

¹⁸⁸ Yaşar, s. 98.

¹⁸⁹ Cemal ÖZTÜRKLER, Uygulamanın İçinden Ölüm ve Bedeni Zararlar Hallerinde Maddi Tazminatın Hesaplanması Teknikleri, 1. bs., Ankara 2003, s. 31.

edeceğinin tespit edilebildiği durumlarda tazminata hükmedilebilir. Yargıtay, dini bir evlilikte eşlerden birinin diğerine destek sağladığını kabul etmektedir.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu bir kararda, "Destek ilişkisi için resmi bir evliliğin varlığı ön koşul değildir. Davacı ve sağlayıcının karı koca olarak birlikte yaşamaları ve hayatlarını birleştirmeleri yeterlidir. Dava dosyasından davacının olay tarihinde resmi nikâhsız olarak birlikte yaşadığı ve bu birliktelikten çocukları olduğu anlaşılmakta ise de; davacı ve resmi nikâhsız eşinin olaydan hemen sonra karakolda verdikleri ifadeler, merhum H. Muhlis'in 30 yıl boyunca nikâhsız olarak birlikte yaşadığı müteveffanın gayri resmi eşi olduğunu ortaya koymaktadır. Müteveffa ve davacının çocukları olmadığında, C. davacı ile evlenmiş ve müteveffa, davacı ve resmi eş aynı evi paylaşmıştır. Bu nedenle davacı ve müteveffanın resmi nikâh olmaksızın hayatlarını birleştirip birleştirmedikleri, aktif ve düzenli bir şekilde karı koca gibi yaşayıp yaşamadıkları araştırılmalı ve destek olgusu öncelikle polis tarafından incelenmelidir."¹⁹⁰.

Yargıtay'ın başka bir kararında: "Kanunun 45. maddesinde detaylandırılan destek kavramının hukuki bir ilişkiyi değil, fiili bir durumu hedeflediği göz önünde bulundurulduğunda, davacı ve müteveffanın adres kayıt sisteminde farklı ikametgâhlarda kayıtlı olması, fiili bir ilişkinin bulunmadığını tespit etmek için yeterli değildir. İfadesi alınan iki davacı tanığı, davacı ile aynı binayı paylaştıklarını ve müteveffa ile davacının birlikte yaşadıklarını, müteveffanın sadece ara sıra işe gitmek için evden ayrıldığını iddia etmiştir. Bu bağlamda mahkemece, davacı ile uzun süre birlikte yaşadıklarını beyan eden tanıkların beyanlarını çürütecek delil bulunmadığı gözetilerek davacının destekten yoksun kalıp kalmadığının tespiti gerekmektedir."¹⁹¹.

2.11 DESTEK OLARAK KABUL EDİLEN DEĞERLER

2.11.1 Maddi Destek

Destekten yoksun kalma tazminatının belirlenmesi, ölen kişinin entelektüel ve fiziksel becerilerinden yararlanarak sağladığı ya da gelecekte potansiyel olarak sağlayacağı kazanca bağlıdır. Bu bağlamda, ilk adım olarak, destek verenin ölümü gerçekleşmemiş olsaydı, çalışarak elde edeceği gelir veya kazancın belirlenmesi gerekecektir. Buna ek olarak, ölen

¹⁹⁰ Yargıtay 17. H.D. 30/03/2015 T. 2014/10266 E. 2015/5025 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.11.2022.

¹⁹¹ Yargıtay 17. H.D. 08.05.2014 T. 2013/8155 E., 2014/7368 K.. (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.11.2022.

kişinin zaman içinde gerçekleştirmiş olabileceği mesleki ilerlemelerden kaynaklanan tahmini kazanç artışı da hesaplanmalıdır.

Ticari faaliyetlerde bulunan bir birey için, tazminata esas teşkil eden gelir, basitçe işletmenin toplam kazancı ile aynı olmamalıdır. Bunun yerine, bireyin kişisel becerilerinin ve işletmenin gelirine yaptığı emek katkısının titiz bir değerlendirmesini gerektirir. Bu nedenle, destekten yoksun kalma kaybı bu kişisel katkının parasal değerine göre belirlenmelidir. Bu metodoloji, bireyin mesleki bağlamda sahip olduğu benzersiz etkiye saygı gösterir ve yokluğu nedeniyle kaybedilen mali desteğin daha doğru bir ölçüsünü sağlar. Sonuç olarak, bu desteğin yoksunluğunu hesaba katmak için verilmesi gereken tazminatın daha adil ve daha kesin bir şekilde ölçülmesini sağlar¹⁹².

2.11.2 Aynı Destek ve Hizmet Ederek Desteklik

Destekten yoksun kalma tazminatının niceliği, sadece parasal katkıların ötesine uzanır. Destek, bir birey tarafından diğerine sağlanan somut ve düzenli yardım veya hizmetler şeklinde de somutlaşabilir. Sağlanan bu hizmet ve yardımların değeri ekonomik bir ağırlık taşır ve bu nedenle tazminatın hesaplanmasında, genellikle geçerli ücret oranına tekabül eden asgari düzeyde dikkate alınmalıdır. Desteğinden yoksun bırakılan birey, desteğin beklenen yaşam süresi boyunca sağlayacağı yardım, hizmet, bakım ve gözetimin kaybını yaşayabilir. Bu nedenle, destekten yoksun kalma tazminatı, bu yoksunluğa paralel olan parasal değeri temsil eder. Yargıtay içtihadına göre; “Desteklenen kişiye sunulan yardımın niteliği önemsizdir; beslenme, giyim, barınma, eğitim, sağlık ve kültürel katılım gibi çeşitli alanları kapsayabilir. Yardımın mutlaka mali olması gerekmez; hizmetler veya aynı yardımlar da aynı şekilde destek olarak nitelendirilebilir.”¹⁹³

“Bu yaklaşım, ev işlerini yerine getirerek ailenin refahına katkıda bulunan ve günlük yaşamlarını kolaylaştıran bir ev hanımını da kapsar.”¹⁹⁴. Özellikle de kadının tarla, bağ veya bahçedeki emeğinin tanındığı ve değer gördüğü kırsal ortamlarda uygulanabilir¹⁹⁵. Destek kavramı, eşine yardımcı olan ve hizmet eden emekli bir eşi de kapsamaktadır. Yargıtay, “Emekli iken yaşamını yitiren desteğin, emekli de olsa, kalan ömrü süresinde, ev ve çarşı pazar işleri gibi günlük işleri yaparak, aile bütçesine asgari ücret düzeyinde katkı sağlayacağı

¹⁹² Yargıtay 4 HD. 09.11.2010 T. 2009/14285 E., 2010/11605 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 16.02.2023.

¹⁹³ Yargıtay 17. HD. 11.03.2019 T. 2019/370 E., 2019/2705 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 16.02.2023.

¹⁹⁴ Yargıtay 17. HD. 09.05.2019 T. 2016/12450 E., 2019/5855 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 16.02.2023.

¹⁹⁵ Antalya, s. 181.

göz önüne alınıp net asgari ücret üzerinden davacı eş yararına destekten yoksun kalma tazminatı hesaplatılması gerekir.”¹⁹⁶. Bu bağlamda, ilk incelemeler, vefat eden desteğin emekliliği sırasında başka bir işte çalışıp çalışmadığını araştıracaktır. “Eğer ek bir işte çalıştıkları kanıtlanırsa, bu işten elde edilen kazançlar dikkate alınacak ve eğer kanıtlanamazsa, destekten yoksun kalma tazminatı, emekli maaşı hariç olmak üzere asgari ücret üzerinden hesaplanabilecektir.”¹⁹⁷.

2.12 DESTEK VEREN VE GÖREN BAKIMINDAN ÖZEL ŞARTLAR

2.12.1 Destek İlişkisi

Destekten yoksun bırakma nedeniyle meşru bir tazminat talebinde bulunulabilmesi için, destekçi ile desteklenen kişi arasında bir destek ilişkisinin varlığı ön koşuldur¹⁹⁸. Temelde, destek veren kişinin, yani ölen kişinin, destek sağlama kapasitesine sahip olması ve desteklenen kişinin de böyle bir desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermesi gerekmektedir¹⁹⁹.

Destek ilişkisi, desteklenen bireyin ihtiyaçlarının tutarlı ve rutin bir şekilde karşılanmasını gerektirir²⁰⁰. Bu, destek alan kişinin yaşam standardını destek sağlandığı zamanki seviyesinde tutmaya karşılık geldiğini ima eder. Destek, maddi katkılar, aynı destek veya giyim, beslenme ve barınma gibi hizmetler de dahil olmak üzere çeşitli şekillerde kendini gösterebilir. Herhangi bir kişisel kazancı ya da varlığı olmayan ev kadınlarının ev işleri yoluyla aile bütçesine katkıda bulundukları durumlarda, bu katkı parasal olmaktan ziyade bir hizmet desteği olarak kabul edilmektedir²⁰¹. Ayrıca, bir destek ilişkisinin var olabilmesi için, destekçinin desteklenen kişinin tüm yaşam masraflarını karşılaması zorunlu değildir²⁰². Bu masrafların bir kısmının üstlenilmesi desteğin kurulması için yeterlidir. Desteklenen kişiye başka kişiler tarafından sağlanan düzenli ve sürekli yardımlar destek ilişkisinin tanınmasına engel teşkil etmez.

Özellikle, temel ihtiyaçlar dışında, borç ödemeleri veya hediye verilmesi destek kapsamına girmez. Benzer şekilde, mesleki veya bilimsel araştırma amaçlı destek sağlanması,

¹⁹⁶ Yargıtay 4. HD. 17.06.2010 T. 2009/10653 E., 2010/7338 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 16.02.2023.

¹⁹⁷ Yargıtay 4. HD. 16.10.2018 T. 2008/11467 E., 2008/11898 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 16.02.2023.

¹⁹⁸ Gürsoy, s. 143.

¹⁹⁹ Gökcan, s. 709

²⁰⁰ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 60; Oğuzman / Öz, s. 103.

²⁰¹ Eren, s. 57- 76.

²⁰² Kocabaş. 273-302.

sürekliliğine bakılmaksızın, geçim veya yaşamın idamesi için değilse, destekten yoksun kalma tazminatı bağlamında destek olarak sınıflandırılmaz²⁰³. Destek veren için maddi kazançla sonuçlanan destek sağlanması destek olarak kabul edilemez. Destek ilişkisi bir karşılık beklentisi olmaksızın devam etmelidir. Desteklenen kişinin ihtiyaçlarını karşılamadaki rollerine rağmen, bir sözleşmenin uygulanmasından kaynaklanan eylemler destek unsurunu oluşturmaz²⁰⁴.

Sağlanan desteğin arkasındaki motivasyon, desteğin tanınmasıyla ilgisizdir. Desteğin ahlaki, dini ya da sosyal nedenlere dayanıp dayanmadığı, desteğin dikkate alınmasını etkilemez. Sadece desteğin süresinin belirlenmesi sırasında, desteğin sürekliliğine ve süresine odaklanılarak desteğin nedeni dikkate alınacaktır. Destek ilişkisinin kökeni, ister yasal veya sözleşmeye dayalı bir yükümlülük olsun, ister destekleyen ve desteklenen arasındaki ailevi bir ilişki olsun, önemsizdir. Temel gereklilik, herhangi bir yükümlülük olup olmadığına bakılmaksızın desteğin gerçekleştirilmesidir²⁰⁵.

2.12.2 Desteğin Düzenli ve Sürekli Olması

Bir bireyin destek veren olarak kabul edilebilmesi için, alıcıyla sadece destek ilişkisi yeterli değildir. Desteğin düzenli ve ısrarlı bir şekilde verilmesi ve gelecekte de devam etme olasılığının yüksek olması son derece önemlidir. Desteğin düzenli ve sürekli olması bağlamında, desteğin belirli aralıklarla sağlanması bir ön koşul değildir. Aksine, seyrek veya münferit ödemeler veya hizmetler destek olarak kabul edilemez²⁰⁶. Esas ana kıstas düzenli ve devamlı desteklik olgusudur.²⁰⁷ Bir veya daha fazla önemli menfaatin sağlanmasından sonra ölüm meydana gelirse, ölen kişi ancak bu durumun gelecekte de devam etme olasılığı yüksekse destekçi olarak kabul edilecektir. Bu kuralın istisnası, destek vermek için yasal bir yükümlülük altında olan bireyler için geçerlidir. Destekleyici, yaşamı boyunca yasal bakmakla yükümlü olduğu kişilere karşı bu yükümlülüğünü düzenli veya sürekli olarak yerine getirmemiş olsa bile, bu kişiler yine de destekten yoksun kalma tazminat talebinde bulunabilirler²⁰⁸.

²⁰³ Gökyayla, s. 92.

²⁰⁴ Kocabaş, s. 287.

²⁰⁵ Gürsoy, s. 147.

²⁰⁶ Süzek, s. 379

²⁰⁷ Balcı, s.610; Mustafa KILIÇOĞLU, Tazminat Hukuku, 6. Baskı, Ankara, 2016, s. 180, Seratlı, s. 89.

²⁰⁸ Sümer, s. 228

Yargıtay'ın bakış açısına göre, sürekli ve düzenli destek içeren en sık kabul edilen destek ilişkileri eşler, ebeveynler ve mevcut çocukları arasındaki ilişkilerdir. Bunlara ek olarak mahkeme, nafaka yükümlülüğü olan boşanmış bireyler, ayrı yaşayan bireyler, dini olarak bağlı çiftler, destek ilişkisi içinde olan nişanlı çiftler, sağ ve meşru doğmuş olmaları koşuluyla çocuklar ve evlilik sınırları dışında devam eden ilişkiler gibi diğer düzenli ve kalıcı destek ilişkilerini de tanımaktadır²⁰⁹.

2.12.3 Desteğin Karşılıksız Olması

Destek ilişkisi bir menfaat alışverişinden veya bir karşılıktan yoksun olmalıdır, yani doğası gereği karşılıksız olmalıdır. Bir ödeme karşılığında üstlenilen eylemler, bunun yerine bir hizmet olarak ortaya çıktıklarından, bireyler arasında bir destek ilişkisi doğurmazlar. Bununla birlikte, destek verilmesi karşılığında alınan küçük tazminatlar bir destek ilişkisinin kabul edilmesini gerektirebilir²¹⁰. Örneğin, bir evin ihtiyaç sahibi bir bireye cüzi bir ücret karşılığında kiralandığı bir senaryoda bir destek ilişkisi tespit edilebilir. Yargıtay bir kararında, “Destekten yoksun kalma tazminatının yasal dayanağı Borçlar Yasasının 45.maddesinde olup destek kavramı hukuki bir ilişkiyi değil eylemli bir durumu amaçlar ve hısımlık ilişkisine ya da yasanın nafaka hakkındaki hükümlerin düzenlemelerine dayanmaz. Yasa gereğince bir kimseye yardım etmek zorunda bulunan kişi değil eylemli ve düzenli olarak onun geçiminin bir bölümü ve tümünü sağlayacak biçimde yardım eden ve olayların doğal akışına göre eğer ölüm gerçekleşmeseydi az ya da çok yakın gelecekte de bu yardımı sağlayacak olan kişi destek sayılmalıdır. Diğer yandan genel yaşam deneyimleri ve hayatın olağan akışı da çocukların anne ve babasına belirli bir düzeyde destek olacaklarını gösterir. Bu desteğin tutarı tarafların yaşam düzeyi, sağlık, sosyal ve ekonomik durumları ile orantılı olarak değişebilirse de çocuğun hiç destek olmayacağı kabul edilemez. Destek mutlaka para ve maddi bir katkı biçiminde olmayabilir Bunun dışında çeşitli hizmetler ve yardımlar ile da destek olunabilir. Yerel mahkemece açıklanan olgular gözetilmeyerek yerinde olmayan gerekçeyle annenin destekten yoksun kalma tazminatı istemi tümünden reddedilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir”²¹¹. Bu, destek sağlanmasının ücretsiz olması gerektiği ilkesinin altını çizmektedir²¹².

²⁰⁹ Caner, s. 51.

²¹⁰ Koçoğlu, s. 199.

²¹¹ Yargıtay 4. HD. 13.05.2010 T. 2009/10317 E., 2010/5922 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 16.02.2023.

²¹² Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 91.

2.12.4 Desteğin Etik Kurallara ve Ahlaka Aykırı Olmaması

Desteğin ahlaka aykırı bir amaca yönelik olması halinde, bir destek ilişkisinin varlığından söz edilemez. İlişkinin para karşılığında gerçekleştiği ve ahlaki standartların fiilen ihlal edildiği durumlarda, ortaya çıkan destek kaybı tazminata uygun olmayacaktır. Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 53. maddesinde belirtildiği üzere, "ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin uğradıkları zararlar" ölüm halinde uğranılan zararlar arasında sayılmış olup, kanunda desteğin ahlaka aykırı olmaması gerektiği açıkça belirtilmemiştir. Ancak, bu doğrudan düzenlemenin eksikliğine rağmen, hükmün temel amacının doğası gereği ahlaki olmayan ilişkileri korumak olmadığı yorumunu yapmak makuldür²¹³. Sağlığında bir kişiye düzenli olarak uyuşturucu alması ve kumar oynaması için para vermesi, ölen kişi ile bu kişi arasında destek ilişkisi olduğunu ortaya koymaz.²¹⁴

2.12.5 Ölenin Destek Gücüne Sahip Olması

Destek verebilme kapasitesi, destekten mahrum kalma tazminatının belirlenmesinde bir diğer önemli faktördür. Bu, destek veren kişinin mali veya fiziksel olarak bu yardımı sunabilecek donanımına sahip olması anlamına gelir²¹⁵. Destek kapasitesini yalnızca parasal yardımla eş tutmak uygunsuz olacaktır. Destek veren bireyin maddi veya fiziksel kaynakları gerçek ve düzenli destek vermek için yeterli olmalıdır²¹⁶. Düzenli ve sürekli destek veren kişinin bunu yapma kapasitesine sahip olduğu kanıtlanmadıkça tazminat talep edilemez. Tazminat için uygunluğu belirlemek için, ölmemiş olsaydı kendi kendini mali olarak destekleyebilecek bir bireyin mali kapasitesini göstermek yeterlidir²¹⁷.

Destekçinin kapasitesi değerlendirilirken, hem mevcut ve potansiyel mali imkanları hem de desteğe ihtiyacı olan kişiye sağladığı veya sağlayabileceği yardımlar değerlendirilmelidir. Bu hem gerçek hem de potansiyel destekçiler için geçerlidir²¹⁸. Destekçinin yaşının küçük olması otomatik olarak destek sağlama kapasitesinden yoksun olduğu anlamına gelmez. Gelecekte destek verebilme kabiliyetine sahip olacakları varsayılır. Ancak, yaşam deneyimleri küçüğün destek veremeyeceğini öngörüyorsa, bir destek ilişkisi kurulamaz.

²¹³ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 108.

²¹⁴ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 98.

²¹⁵ Güneren, s. 1028.

²¹⁶ Narter, s. 77.

²¹⁷ Kaba, s. 29.

²¹⁸ Gürsoy, s. 155.

Müebbet hapis, kronik akıl hastalıkları ya da çalışmayı engelleyen hastalık ve sakatlıklar gibi bazı elverişsizlik durumlarında destek sağlama kapasitesi ortadan kalkar. Askerlik hizmeti gibi durumlarda destek olma ehliyeti geçici olarak askıya alınmış sayılır²¹⁹.

Destekçinin ehliyeti değerlendirilirken desteğin kaynağı da incelenmelidir. Destekçinin bakım sağlama yeteneği yasadışı, suç teşkil eden veya ahlaka aykırı gelirden kaynaklanıyorsa, bu tür bir yardım destek ilişkisinin parametrelerine girmez. Çünkü destek için yasadışı yollardan elde edilen gelire bel bağlayan bir bireyin yaşayacağı yoksunluk, yasal yollardan destek alanlara kıyasla daha fazla olacaktır ve bu da hakkaniyet ilkesine aykırıdır. Ölen destekçinin bir eşe karşı nafaka yükümlülüğü altında olduğu veya bir eşin ebeveyni veya çocuğu olduğu durumlarda, fiili desteğin sağlandığını göstermek gerekli değildir. Ölüm anında destekçinin destek sağlama kapasitesine sahip olduğunu veya olacağını tespit etmek yeterlidir²²⁰.

2.12.6 Destek Gören

Bir destek ilişkisi içerisinde, destek verenin ölümünden önce tam veya kısmi, sürekli ve düzenli yardım alan veya ölüm gerçekleşmemiş olsaydı muhtemelen bu yardımı alacak olan kişi destek alıcısı olarak tanımlanır. Destek verenin ölümü, alıcının yaşam standardı üzerinde bakım sağlanmasını gerektiren zararlı bir etkiye sahip olmalıdır. Bu koşulları karşılamayan ancak destek verenden yardım almış ya da alması muhtemel olan herhangi bir kişi tazminat talebinde bulunamayacaktır²²¹.

Destek alıcısı olarak nitelendirilebilmek için kişinin mirasçı, kan bağı olan akraba, kayın hısım ya da ölen destek verenin herhangi bir yakını olması gerekmektedir²²². Tıpkı destek veren gibi, destek alıcısı da gerçek ya da varsayımsal olabilir. Örneğin, ölen eşinin desteğinden mahrum kalan bir eş, desteğin gerçek alıcısı olacaktır. Buna karşılık, gelecekte küçük çocuklarının desteğine bağımlı olacak ebeveynler varsayımsal destek alıcılarını temsil eder. Bu ayrım, desteğin verilmesi ve alınmasının yakın aile ilişkilerinin ötesine nasıl geçebileceğini ve değişen koşullara nasıl uyum sağlayabileceğini anlamak açısından kilit önem taşımaktadır²²³.

²¹⁹ Pıtırılı / Aladağlı, s. 123.

²²⁰ Narter, s. 352.

²²¹ Caner, s. 53.

²²² Antalya, s. 478, 479.

²²³ Gökyayla, s. 126.

2.12.7 Destek İhtiyacı

Tazminat talebinde bulunan kişinin destek ihtiyacı, destekten yoksun kalma tazminatının bir diğer ayrılmaz bileşenidir. Bu gereklilik, kişinin mevcut yaşam standardını desteğin yardımıyla sürdürmesi olarak yorumlanmaktadır. Esasen, destek verenin düzenli ve sürekli yardımı olmaksızın sosyal olarak uygun bir yaşam standardının sürdürülememesi anlamına gelmektedir. Özellikle, destek verenin ölümünün ardından bireyin yoksulluğa düşmesi bir ön koşul değildir; ölümden sonra yaşam standartlarında bir bozulma olması yeterlidir²²⁴.

Bakıma duyulan ihtiyaç ortadan kalktıkça, desteğe duyulan ihtiyaç da ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla, gelir elde etme, evlilik ya da desteklenen bireyin ölümü gibi senaryolarda, destek verenin ölüm tarihi ile destek ilişkisinin sona erdiği tarih arasındaki kayıp sınırlandırılarak zararları ölçülür. Desteklenen kişi, destek verenin ölümünden sonra eski yaşam standardını, desteğe olan ihtiyacı ortadan kaldıracak şekilde koruyabilirse, tazminat talep etme hakkı sona erecektir. Destek verenin ölümünün, desteklenen bireyin bakım ihtiyacını etkileyen ve destekten yoksun kalma kaybında azalmaya yol açan faydalar sağladığı durumlarda, bunlar düşülecektir. Bakım ihtiyacının azalması ya da tamamen ortadan kalkması, destekten mahrumiyetin telafisinde bir dengeleme meselesinden ziyade destek ihtiyacının sürekliliğiyle ilgili bir husustur. Dolayısıyla, desteğini kaybeden bireye kalan mirasın yanı sıra başka bir bireyden kalan miras da bakım gerekliliğinin belirlenmesinde hesaba katılacaktır²²⁵.

Çalışıyor ve gelir elde ediyor olmak, desteklenen bireyin desteğe ihtiyaç duymasını engellemez. Eğer destek veren, desteklenen bireyin kazançlarıyla karşılayamadığı bazı ihtiyaçlarını karşılıyorsa, destek ihtiyacının varlığı kabul edilecektir. Destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilmek için öncelikle bireyin şu anda desteğe ihtiyaç duyduğunu ya da gelecekte ihtiyaç duyacağını kanıtlaması gerekmektedir. Destek ihtiyacının belirlenmesi için her vaka hâkim tarafından ayrı ayrı değerlendirilecektir²²⁶. Tazminat hesaplanırken, destek verenin ölümünden önce yoksun bırakılan kişinin olağanüstü pahalı yaşam tarzını sürdürmek için gereken kapsamlı mali yardım dikkate alınmayacaktır. Bireyin toplumdaki sosyal statüsüne uygun bir yaşam sürdürebilmesini sağlamak için, destek veren

²²⁴ Narter, s. 73.

²²⁵ Oğuzman, s. 103.

²²⁶ Koçoğlu, s. 201.

tarafından sağlanan paraya çevrilebilir yardımların kendi imkanları dâhilinde tespit edilmesi gerekecektir²²⁷.

²²⁷ Yargıtay 21. H.D. 25.06.2019 T. 2018/6371 E. 2019/4728 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 14.03.2023.

3. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINDA ZARAR MİKTARININ BELİRLENMESİ

3.1 DESTEĞİN GELİRİ

3.1.1 Gerçek Desteğin Geliri

Destekten yoksun kalmadan kaynaklanan zararların hesaplanmasında, destekçinin vefatından önceki geliri, dikkate alınması gereken birincil faktördür²²⁸. Bu, hem destek verenin sahip olduğu malvarlığını hem de destek verenin ölmemiş olsaydı gelecekte potansiyel olarak elde edilebilecek geliri kapsamalıdır. Bu bağlamda, gerçek gelirin belirlenmesi iki kategoriye ayrılabilir: ücretli istihdamdan elde edilen gelir (işçi ve memurlar gibi) ve serbest meslekten elde edilen gelir.

Vefat eden destekçi ücretli çalışan veya devlet memuru ise, vefat ettiği tarihte elde ettiği net gelir, kazancının değerlendirilmesinde ölçüt olarak kullanılır. Başka bir deyişle, ücretlilerin geliri, ölümleri sırasında kazandıkları miktara göre belirlenir. Vefat eden destekçinin ücretli bir işte çalıştığı veya devlet memuru olduğu durumlarda, gelirin belirlenmesi genellikle serbest meslek sahiplerine göre daha az karmaşıktır. Bunun nedeni, vefat eden destekçinin gelirinin, ölümünden önceki son ayda ödenen maaş veya ücretin net tutarına ve ek kurs ücretleri, fazla mesai ücretleri, asgari geçim indirimleri ve ek ödenekler gibi diğer net ödemelere dayanacak olmasıdır. Müteveffanın ne zaman terfi alacağı ve bunun gerektireceği maaş veya ücret ayarlamalarının net tutarı da dikkate alınmalıdır²²⁹.

Ancak, ücretli çalışanların (devlet memurları hariç) gerçek kazançlarını tam olarak yansıtmayan işveren kayıtlarına sahip olduğu durumlarda, gelir hesaplamaları güvenilir olmayabilir. Bu gibi durumlarda, mahkeme başkanı gelirin doğru hesaplanması için ilgili meslek kuruluşlarına danışmalı ve gerekirse çalışanın bireysel koşullarını dikkate alan tanık ifadelerine başvurmaktadır. İstihdama dayalı kazançlara ek olarak, destekçinin kira, ortaklık payı getirileri, faiz ve benzeri kaynaklardan elde ettiği gelir de hesaplanmalı ve toplam gelire dahil edilmelidir.

Vefat eden destekçinin serbest meslek sahibi olduğu durumlarda (doktor, avukat, diş hekimi, eczacı vb.) vergi beyannameleri üzerinden gelir hesaplanmalı, ticari kişiler için ise hem vergi

²²⁸ Kılıçoğlu, s. 34.

²²⁹ Uçakhan, s. 191.

beyannameleri hem de ticari defterler kullanılmalıdır²³⁰. Ülkemizde vergi beyannamelerinde gelirin olduğundan az gösterilmesi sık rastlanan bir durumdur. Bu durumlarda vefat eden destekçinin yaşam tarzı değerlendirilmeli, bağlı olduğu meslek örgütlerinden bilgi alınmalıdır²³¹. Gerçek gelirin tam olarak hesaplanamadığı durumlarda, Yargıtay'ın istikrarlı kararları, gelirin asgari ücretin altında olamayacağı yönündedir²³².

3.1.2 Farazi Desteğin Geliri

Destekten yoksun kalma tazminatı durumlarında, vefat eden destekçi varsayımsal destekçi olarak sınıflandırılmışsa, potansiyel geliri belirlemek gerçek geliri belirlemekten daha zor olabilir. Varsayımsal gelir tipik olarak ölen kişinin işsiz olduğu ya da genç yaşta öldüğü ancak gelecekte destek sağlaması muhtemel olduğu durumlarda öngörülür. Böyle bir bireyin gelirin belirlenmesi büyük ölçüde projeksiyonlara ve varsayımlara dayandığından, tazminatın hesaplanmasını zorlaştırabilecek gelecekle ilgili çeşitli belirsizlikleri içinde barındırır²³³. Varsayımsal destekçinin geliri hesaplanırken, gelecekteki kazançlara ilişkin doğal belirsizlikler nedeniyle çok sayıda tahmin ve varsayım dikkate alınmaktadır. Varsayımsal destekçi vefat ettiği sırada yüksek öğrenim görüyor olsaydı, potansiyel gelirin hesaplanması nispeten daha az karmaşık olacaktı. Bunun nedeni, bireyin yükseköğrenimdeki çalışma alanının ve takip etmiş olabileceği sonraki mesleklerin potansiyel gelirin tahmin edilmesini kolaylaştıran somut göstergeler olmasıdır.

Buna karşılık, ölen kişi reşit değilse veya yüksek öğrenim görmemiş bir yetişkinse ve bir işte çalışmıyorsa, gelir asgari ücrete göre tahmin edilecektir. Bunun nedeni, bu koşullar altında merhumun gelecekteki sosyoekonomik durumuna ilişkin güvenilir varsayımlarda bulunulamamasıdır²³⁴. Bu nedenle, asgari ücret bu durumlarda varsayımsal gelirin hesaplanması için makul bir temel teşkil etmektedir.

3.1.3 Desteğin Gelirinde İleride Meydana Gelebilecek Değişiklikler

Destek geliri hesaplanırken, özellikle destek alanların geçimi için kullanılan varlıklardan elde edilen ek gelirin hesaba katılması esastır. Başka bir deyişle, destekçinin elde ettiği ve daha sonra desteğe bağımlı olanların bakımına yönlendirilen her türlü mali kazanç veya

²³⁰ Uçakhan, s. 602.

²³¹ Yargıtay 17. HD. 28/11/2016 T. ve 2014/14152 E., 2016/10931 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²³² Yargıtay 4. HD. 24/01/2013 tarih ve 2011/14980 E., 2013/833 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²³³ Gökyayla, s. 146.

²³⁴ Yargıtay 4. HD. 24/01/2013 tarih ve 2011/14980 E., 2013/833 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

kaynak, gelir hesaplama sürecinde hesaba katılmalıdır²³⁵. Destekçinin gelirini doğru bir şekilde belirlemenin ayrılmaz bir yönü, yalnızca toplam kazancı tespit etmek değil, bu kazancın destekçinin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlamaya ayırdığı kısmını ayırt etmektir. Bu nedenle, asıl mesele, destekçinin gelirinin ne kadarını nafaka amacına ayırdığını tespit etmektir. Sonuç olarak, destekçinin diğer gelir kaynaklarını dikkate almadan yalnızca kazancını tespit etmek yeterli değildir. Ek gelir kaynakları mevcutsa, toplam destek gelirini bütünsel olarak belirlemek için bunlar destekçinin kazancıyla birlikte değerlendirilmelidir²³⁶. Bu kapsamlı yaklaşım, bakmakla yükümlü olunan kişilerin geçimine katkıda bulunan mevcut tüm kaynakların destek gelirinin değerlendirilmesinde yeterince hesaba katılmasını sağlar.

3.2 DESTEK PAYLARI

3.2.1 Genel Olarak

Destek verenin toplam geliri belirlendikten sonra, bir sonraki önemli adım, bu gelirin hangi yüzdesinin bu destekten yoksun kalanlara tahsis edilmesi gerektiğinin tespit edilmesidir²³⁷. Destek veren tarafından yoksun bırakılanlara sağlanan yardım miktarı biliniyorsa, tazminat hesaplaması bu rakama dayandırılmalı ve yardım seviyesindeki olası artış veya azalmalar göz önünde bulundurulmalıdır²³⁸. Desteğin parasal araçlar yerine hizmetler veya eylemler şeklinde sağlandığı durumlarda, tazminat bunların parasal karşılığı hesaplanarak belirlenir. Olağan olarak, destek sağlayıcının yardım düzeyi önceden belirlenemediğinden, destek payı destek ilişkisinin niteliği, cinsiyet ve medeni durum gibi kriterler kullanılarak belirlenir²³⁹.

Destekten yoksun bırakılan birden fazla kişi olduğunda ancak sadece bir alt grup dava açıldığında, tazminat hesaplanırken davaya katılmayanların payları davacıların paylarına eklenmeyecektir²⁴⁰. Her bir davacının zararı, kendilerine sağlanan fiili yardımın yanı sıra gelecekte sağlanması öngörülen yardıma göre belirlenecektir²⁴¹. Dava açmayanların daha sonraki bir aşamada potansiyel olarak destek alacakları için dava açabileceklerini

²³⁵ Gökyayla, s. 146.

²³⁶ Yargıtay 17. HD. 27/03/2017 T. 2014/20168 E., 2017/3048 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²³⁷ Mustafa Hayri TACIN, “Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Tespitinde Göz Önünde Bulundurulacak Hususlar”, Adalet Dergisi, S. 61, Y. 2018, s. 123-167.

²³⁸ Gürsoy, s. 175.

²³⁹ Gökyayla, s. 157.

²⁴⁰ Tacin, s. 130.

²⁴¹ Gökcan, s. 712.

unutmamak çok önemlidir. Sonuç olarak, destek geliri, davaya dahil olup olmadıklarına bakılmaksızın, destekten yoksun kalan herkes göz önünde bulundurularak tahsis edilmelidir²⁴². Destek alıcılarına tahsis edilecek payların azami sınırı, bu alıcıların toplam ihtiyaçlarına göre belirlenir²⁴³. Başka bir deyişle, destek verenin gelirinin tamamının destekten yoksun kalanlara tahsis edilmesi mümkün değildir. Ayrıca, destek verenin gelirinin bir kısmını kişisel kullanımına ayıracağı ve dağıtımın kalan kısım üzerinden gerçekleşeceği anlaşılmaktadır²⁴⁴.

Destek verenin gelirinin tahsise uygun kısmı, sadece destekçinin geçim masrafları düşüldükten sonra kalan kısım değildir. Destek verenin gelirinden yapılan tasarruflar da dağıtımına tabi olmayacaktır²⁴⁵. Destek payları belirlenirken, destek alanların miras payları dikkate alınmaz²⁴⁶. Miras ve destek payları birbirinden farklı kavramlardır²⁴⁷. Destekten yoksun kalma tazminatı için, davacıların mirasçı olmaları gerekmez, ancak bakıma muhtaç olmaları gerekir. Ancak mirasçı olmak için böyle bir şart bulunmamaktadır²⁴⁸. Destekten yoksun kalma tazminatı için, destek gelirinin dağıtımını düzenleyen katı oranlar veya kriterler bulunmamaktadır. Paylar, yakınlık derecesi dikkate alınarak paylaştırılmaktadır²⁴⁹.

Destek alıcılarına tahsis edilecek payların belirlenmesinin ardından, bu pay oranları tazminatın belirlenmesinde sürekli olarak belirleyici olmayacaktır²⁵⁰. Destek paylarının dağıtılmasından sonra, destek ilişkisinden çıkanların payları destek ilişkisi devam edenlerin paylarına eklenerek nihai hesaplama yapılır. Örneğin, ölen bir destekçinin çocuklarına karşı yükümlülüğü sona erdikten sonra, çocuğun destek payı, destek ilişkisi devam edenlerin paylarına eklenir. Destekten yoksun kalma tazminatı ve destek payları belirlenirken Sosyal Güvenlik Kurumu'nun gelir bağlayıp bağlamadığı dikkate alınmamaktadır²⁵¹. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, özellikle ebeveynlerin çocuklarının desteğinden yoksun kaldığı durumlarda, içtihatlardaki tutarsızlıkları gidermek için, çocukların

²⁴² Antalya, s. 483.

²⁴³ Yargıtay 17. HD. 29.05.2019 T. 2016/15271 E. 2019/7042 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²⁴⁴ Gürsoy, s. 175

²⁴⁵ Yargıtay 17. HD. 29.05.2019 T. 2016/15271 E. 2019/7042 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²⁴⁶ Kaba, s. 92.

²⁴⁷ Pıtırılı / Aladağlı, s. 135.

²⁴⁸ Kaba, s. 92.

²⁴⁹ Pıtırılı / Aladağlı, s. 135.

²⁵⁰ Pıtırılı / Aladağlı, s. 136.

²⁵¹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 167.

ebeveynlerine destek sağladıkları karinesini kabul etmiş ve böylece Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelir elde etme zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır²⁵².

3.2.2 Eşe Ayrılacak Pay

Eşler arasındaki destek paylarının belirlenmesi bağlamında, paylaşımın eşit olması gerektiği savunulmaktadır. Destek tazminatı hesaplanırken, çocuk olmadığı varsayılarak, ölenin toplam gelirinin yarısı onlara tahsis edilmelidir. Kalan yarısı ise hayatta kalan eşin tazminatını hesaplamak için kullanılacaktır. Daha sonra dul eşin yeniden evlenme olasılığını hesaba katmak için orantılı bir kesinti uygulanmalıdır²⁵³. Gerçekten de, Türk Medeni Kanunu'nda yer alan eşitlik ilkesi ve evliliğin paylaşılan bir hayat ortaklığı olarak görülmesi doğrultusunda, karı ve kocaya farklı miktarların paylaşılması uygun olmayacaktır. Bu nedenle, herhangi bir paylaşımında karı ve kocaya ayrılan paylar eşit olmalıdır.

Bu eşitlik tutumu, eşler arasında ayrımcılığa karşı çıkan İsviçre doktrini tarafından da desteklenmektedir. Kadın ve erkeğin aile bütçesinden eşit şekilde faydalanması gerektiği öne sürülmektedir. Bu gerekçe, kadınların kişisel bakım ve kuaförlük gibi özel ihtiyaçları nedeniyle harcamalarının erkeklerden daha düşük olmadığı argümanı ile desteklenmektedir²⁵⁴. Buna karşılık Gökyayla'ya göre, sağ kalan eşe düşen pay hesaplanırken toplumsal cinsiyet eşitliği tek kriter olmamalıdır. Ülkemizin sosyolojik özelliklerinin genel olarak eşit paylaşımı desteklemediğini savunmaktadır. Bunun yerine, bakım ihtiyacının payların belirlenmesinde belirleyici faktör olması gerektiğini ve bu ihtiyacın her vakanın kendine özgü koşullarına göre değerlendirilmesi gerektiğini öne sürüyor. Hayatta kalan eşin net aile bütçesinin %50'sinden fazlasını alması mümkündür²⁵⁵. Yargıtay içtihatlarında, eşe ayrılan payın, bakmakla yükümlü olunan çocuk sayısına bağlı olarak %25 ile %50 arasında değişebileceği kabul edilmektedir. Eşe ayrılan pay, çocuklar artık desteğe ihtiyaç duymadığında artma eğilimindedir. Çocuksuz dul eşe %50 pay tahsis edilmektedir²⁵⁶.

Dul eşin çalıştığı durumlarda, destek payının belirlenmesinde ilk dikkate alınacak husus, muhtaç olup olmadığının değerlendirilmesidir. Dul eş, geliriyle ölümden önceki yaşam

²⁵² YİBGK. 22.06.2018 T, 2016/5 E. 2018/6 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²⁵³ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.178.

²⁵⁴ Gökyayla, s.162.

²⁵⁵ Gökyayla, s.162.

²⁵⁶ Kaba, s.94.

standardını sürdürebiliyorsa, muhtaç olarak kabul edilmeyecek ve tazminat hakkı doğmayacaktır. Ancak, geliriyle ihtiyaçlarının yalnızca bir kısmını karşılayabiliyorsa, karşılanamayan ihtiyaçlar için tazminat talep edilebilir. Bu nedenle, tazminat, çalışan dul kadının elde ettiği geliri hesaba katacak şekilde ayarlanmalı ve tazminat kalan miktar üzerinden hesaplanmalıdır²⁵⁷.

3.2.3 Çocuklara Ayrılacak Pay

Ölenin tüm geliri incelendiğinde, kendisine iki pay, sağ kalan eşe iki pay ve çocuklara bir pay ayrılması önerilmektedir. Bu payların toplamı paydayı oluşturur ve destekten yoksun kalma hesaplaması artık paylar olmadan yapılır. Hak sahiplerinin sayısı değiştikçe, destek paylarının oranları da değişecektir. Çocuklar belirli bir yaşa ulaşp artık desteğe ihtiyaç duymadıklarında, diğer yararlanıcıların payları artar. Tersine, çocuk sayısı arttıkça dul eşe düşen pay azalır²⁵⁸.

Yargıtay'ın istikrarlı içtihadına göre, dul veya çocuksuz eşe %50 pay ayrılmaktadır. Eşin bir çocuğu varsa, ayrılan pay %40'a düşmektedir. İki çocuklu eş %33,3, her bir çocuk ise %16 pay almaktadır. Aynı matematiksel orana göre, üç çocuk varsa, eşin payı %28,5'e düşerken, her bir çocuğun payı %14,5 olmaktadır²⁵⁹. Gökyayla, doktrinde, destek paylarının çocukların yaşlarına ve devam ettikleri eğitim kurumlarına göre değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Okula giden bir çocuğun masraflarının okula gitmeyen bir çocuğun masraflarından fazla olacağını ve benzer şekilde üniversiteye giden bir çocuğun masraflarının da ilkokula giden bir çocuğun masraflarından fazla olacağını ileri sürmektedir. Tazminat hesaplanırken bu faktörlerin göz önünde bulundurulmasını önermektedir. Ancak ÇELİK bu argümana karşı çıkarak, bu tür değerlendirmelerin uygulamada yorumlama ve değerlemede tutarsızlıklara yol açabileceğini öne sürmektedir. Bunun yerine, aile bütçesine bütünsel olarak bakılması gerektiğini ileri sürmektedir²⁶⁰.

Bizim bakış açımıza göre, çocuklara ayrılan paylar eşit olmalı ve eğitim durumlarına veya yaşlarına göre belirlenmemelidir. Bunun başlıca nedeni, bir ailenin her bir çocuk için ne zaman ve ne kadar harcama yaptığının ölçülmesindeki önemli güçlüklerdir. Buna ek olarak,

²⁵⁷ Yargıtay 17. HD. 2014/18787 E. 2016/5490 K. ve 05.05.2016 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²⁵⁸ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.178.

²⁵⁹ Yargıtay 17. HD. 20.10.2020 T. 2020/427 E. 2020/5862 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.03.2023.

²⁶⁰ Gökyayla, s.166.

daha büyük çocukların, daha fazla ihtiyaçları olmasına rağmen, çalışıp harçlıklarını kazanmaları akla yatkındır.

3.2.4 Anne ve Babaya Ayrılacak Pay

Ebeveynlerin de çocuklarının desteğini kaybetmesinden etkileneceği düşünüldüğünde, desteğin gelirinden buna karşılık gelen bir payın dahil edilmesi çok önemlidir. Özellikle, desteğin bekar olduğu durumlarda, ebeveynlere ayrılan pay, desteğin evli ve çocuklu olduğu durumlara göre daha büyük olacaktır²⁶¹. Ebeveynlerden birinin ölümü halinde, sağ kalan ebeveynin destek payı orantılı olarak artmaktadır²⁶². Yargıtay, ana ve babaya düşen payın, ölen desteğin ölüm tarihindeki yaşına ve medeni durumuna göre belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bekâr olan ölen desteğin ileride evlenip iki çocuk sahibi olabileceği varsayımı altında, desteğin evlenmeden önce kendisine iki, anne ve babasına birer pay ayırmış olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak, desteğin toplam geliri paylaştırıldığında, sırasıyla ebeveynlere %25'lik bir pay verilmelidir²⁶³.

Destek kişinin ileride evlendiği varsayımsal bir durumda, aşağıdaki dağıtım gerçekleşecektir: kendisi için iki pay, eşi için iki pay ve ebeveynler için birer pay. Bu nedenle, destek kişinin tüm geliri oranlandığında, ebeveynlere ayrı ayrı %16'lık bir pay ayrılmalıdır. Destek olan kişinin bir çocuğu varsa, dağıtım şu şekilde değişecektir: kendisi için iki pay, eş için iki pay, çocuk için bir pay ve ebeveynler için birer pay. Benzer şekilde, eğer ikinci bir çocuk daha olursa, dağılım; kendine iki pay, eşe iki pay, çocuklara birer pay ve ebeveynlere birer pay olarak ayarlanacaktır. Buna göre, tüm destek geliri oranlandığında ebeveynlerin her biri için %12,5'lik bir pay belirlenecektir. Anne ve babanın destek payları bu olasılıklara göre belirlenir. Ayrıca, Yargıtay'ın yerleşik uygulaması olarak, destekten yoksun kalan ebeveynin payının hayat tablosuna göre diğerine eklenerek tazminatın hesaplanması kabul edilmektedir²⁶⁴.

3.2.5 Diğer Destek Görenler Bakımından Pay

Destekten yoksun kalma tazminatı, ölen kişinin desteğine bağımlı olan kişilerin ölümünden sonra uğradıkları kaybı telafi etmeyi amaçlar. Bu tazminat ağırlıklı olarak ebeveynler, eş ve

²⁶¹ Uçakhan, s.660.

²⁶² Tekinay /Akman / Burcuoğlu / Altop, s. 157.

²⁶³ Gökyayla, s.242.

²⁶⁴ Aşçıoğlu, s.6; Safa REİSOĞLU, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2008, s. 158.

çocuklar gibi mirasçılarını hedeflese de, desteğin ölümü nedeniyle yoksun kaldıklarını kanıtlayabilmeleri koşuluyla diğer kişileri de kapsayabilir. Hesaplamaların, aktif olarak davaya katılıp katılmadıklarına bakılmaksızın, bu tür tüm hak sahiplerinin hak paylarını dikkate alması zorunludur. Bu lehtarlar için belirlenen paylar daha sonra ayırt edilebilir bir şekilde paylaştırılmalıdır²⁶⁵. Kardeşler ya da evlilik dışı ilişki yaşayanlar gibi destekten yoksun kalma iddiasında bulunabilecek kişiler, kayıplarına dair somut kanıtlar sunmalıdır. Tazminatları, daha sonra, bireysel davalarının spesifik özelliklerine uyan paylar tahsis edilerek hesaplanmaktadır²⁶⁶. Yargıtay uygulamaları, bu destek yararlanıcıları kategorileri için sabit bir pay oranı öngörmemektedir. Bunun yerine, tespitler genellikle bilirkişi raporlarından etkilenmekte ve bu değerlendirmelerle uyumlu bir kararla sonuçlanmaktadır. Bizim bakış açımız, tipik olarak destekten yoksun bırakıldığı varsayılmayan kişilerin tazminat davasında ortak davacı olmaması halinde, dava detaylarına göre destekle ilişkisi belirsiz kalanlara pay verilmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bu duruş, açık bir gerçeklikten kaynaklanmaktadır: bu tür kişiler davacı olsalar bile, müteveffaya olan bağımlılıklarını doğrulamadıkları sürece tazminata hak kazanamayacaklardır²⁶⁷.

Sonuç olarak, kanıtlanmış bir bağımlılık ilişkisinin yokluğunda bu harici taraflara pay tahsis etmek mantıksız görünmektedir. İlk davayı takip eden ayrı bir davada, diğer kişiler destek ilişkisini kanıtlayabilir ve böylece hak iddia edebilirlerse, ilk davanın davacıları için, sonraki davanın davacılarına tahsis edilecek paya eşdeğer haksız bir avantajla sonuçlanır. Bu durum, her iki davada da davalının mükerrer bir ödemenin yükünü taşımasına neden olmaktadır. Böyle bir senaryoda hakkaniyetli bir çözüm, desteğin ölümünden sorumlu olan tarafın fazla ödenen miktarı geri almasını zorunlu kılmak olacaktır. Bu geri alma, sebepsiz zenginleşme ilkelerine dayandırılmalı ve haksız menfaatin neden olduğu dengesizliği gidermeyi amaçlamalıdır.

3.3 DESTEK SÜRELERİNİN BELİRLENMESİ

3.3.1 Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu (TBK), Madde 55/1 uyarınca, destekten yoksun kalma ve bedensel zarardan doğan tazminat hesaplamalarının kendi hükümlerine ve sorumluluk hukukuna

²⁶⁵ Gökcan, s. 687.

²⁶⁶ Gökyayla, s.240.

²⁶⁷ Gökyayla, s.240.

ilişkin kapsayıcı ilkelere uygun olmasını zorunlu kılmaktadır. TBMM Adalet Komisyonu Raporu'nun 55. maddeye ilişkin gerekçe metninde de açıklandığı üzere, özellikle destekten yoksun kalma ve meslekte kazanma gücünün azalmasına ilişkin bu tür tazminatlar "insan zararları" olarak sınıflandırılmaktadır. Raporda ilginç bir şekilde, yalnızca yargısal takdire dayanmak yerine daha yapılandırılmış bir metrik temelli yaklaşıma ("tazminat metriği" olarak adlandırılır) doğru bir geçiş vurgulanmaktadır²⁶⁸. Metnin gerekçesini vurgulamak gerekirse, sorumluluğun belirlenmesinde sıklıkla kullanılan bilirkişi raporları burada da aynı kanıtlayıcı amaca hizmet etmektedir. Hakimler, tazminat rakamlarının altında yatan varsayımları, metodolojileri ve hesaplamaları eleştirel bir şekilde inceleme ve potansiyel olarak sorgulama yetkisine sahiptir. Bazı varsayımların aksine, bilirkişi raporları, titizlikle hazırlanmış olsalar bile, yargı üzerinde kesin olarak bağlayıcı değildir. Türk hukuk sisteminde, destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin hesaplamalarda göze çarpan bir standardizasyon eksikliği bulunmaktadır.

Yargı kurumlarının bu tazminatları belirlerken tutarlı bir şekilde birleşik kriterler ve formüller kullanmasına yadsınamaz bir ihtiyaç vardır. Mevzuata temel ilkelerin yerleştirilmesi dönüştürücü çözümler getirebilir. Bu tür yasal direktiflerin yokluğunda, aktüerya biliminin metodolojilerine ve sonuçlarına başvurmak kaçınılmaz görünmektedir²⁶⁹. Odak noktasını 2918 sayılı TTK'nın 90. maddesine kaydıran kayda değer değişiklikler 14 Nisan 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklik, Genel Şartlar ve Koşullar tarafından belirlenen bedensel zararın hesaplanmasına ilişkin işleyiş biçimini ve temel ilkeleri yasal olarak desteklemeyi amaçlamıştır. Bu maddenin ilkeleri, zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminatların kanun ve ekindeki Genel Şartlarda belirtilen usul ve esaslara bağlı kalmasını pekiştirmektedir.

Bu kanun ve bağlı hükümlerinde açıkça ele alınmayan alanlarda 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiillere ilişkin hükümleri devreye girmektedir. Bununla birlikte, Genel Şartlar'ın tazminat hesaplaması için birden fazla yöntem önermesi ve dolayısıyla destekten yoksun kalma talepleri için farklı sonuçlar doğurması nedeniyle belirsizlik ortaya çıkmaktadır. KZMSS'nin Genel Şart ve Koşullarında 20.03.2020 tarihinde yapılan önemli bir değişiklik, farklı tazminat türlerine odaklanan nüanslı düzenlemeleri müjdelemiştir.

²⁶⁸ YHGK. 21.3.1990 T. 1989/10-688 E., 1990/191 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.03.2023.

²⁶⁹ Samim ÜNAN, "Kusurlu Sürücünün Kazada Hayatını Kaybetmesine İlişkin Yeni Yargıtay Kararı", Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 317-345.

İncelememiz kapsamında, destekten yoksun kalma tazminatına ilişkin değişiklikleri titizlikle inceleyeceğiz. Genel Hükümler içerisinde Ek: 2, "Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Hesaplanması" başlığı altında 13 hükmü kapsamlı bir şekilde sıralamaktadır. Bu bölüm, söz konusu değişiklikten önceki ve sonraki mevzuat manzarasını titizlikle yan yana getirmekte ve yerleşik uygulamalardan sapmaları vurgulamaktadır. Özellikle, Ek:2.1 tazminat değerlendirmelerinin hem destek sağlayıcının hem de yararlanıcının kendine has özelliklerini titizlikle hesaba katması ve aynı zamanda bu Genel Hüküm ve Koşullarda belirtilen ilkelerle uyumlu olması gerektiğinin altını çizmektedir.

3.3.2 Destekten Yoksun Kalma Zararının Belirlenmesinde Göz Önünde Tutulacak Esaslar

Destekten yoksun bırakma nedeniyle ödenmesi gereken tazminatın etkin bir şekilde hesaplanabilmesi için, öncelikle ortaya çıkan zararın ölçülmesi zorunludur²⁷⁰. Ortaya çıkan zararın hem varlığını hem de kapsamını kanıtlama yükümlülüğü öncelikle davacıya aittir. TBK'nın 50. Maddesi, zarar gören tarafın zararı kanıtlama ve kusurlu tarafın kusurluluğunu ortaya koyma sorumluluğunu taşıdığını kategorik olarak belirtmektedir. Bununla birlikte, zararın kesin büyüklüğünün anlaşılamadığı durumlar ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda, yargı, kararını olayların tipik ilerleyişine ve mağdur tarafça üstlenilen telafi edici eylemlere dayandırarak, zararı makul bir şekilde tahmin etme ayrıcalığına sahiptir. Bu takdir yetkisini kullanırken hakim, olayların genel seyri ve zarar gören tarafça uygulanan önleyici veya hafifletici tedbirler tarafından yönlendirilmelidir. Hakimin takdir yetkisini bilinçli bir şekilde kullanmasını kolaylaştıracak yeterli kanıt sunmak davacının görevidir. Hakimin bu konudaki kararının, her zaman dava dosyasında yer alan kapsamlı ayrıntılara atıfta bulunarak, hakkaniyete dayanması çok önemlidir²⁷¹. Karmaşık senaryolarda, özellikle de uzmanlık bilgisi veya teknik uzmanlık gerektirenler söz konusu olduğunda, yargının konunun uzmanlarına güvenmesi kaçınılmaz hale gelir. İlerleyen bölümlerde bu bilirkişi görevlendirmeleri açıklanmaktadır.

3.3.2.1 Zararın miktarında esas alınacak tarih

Önemli bir akademik tartışma konusu, tazminat miktarının belirlenmesinde hangi tarihin ölçüt alınması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Hukuk bilimi alanında hakim olan

²⁷⁰ Yargıtay 17. 04.02.2019 T. HD. 2018/4431 E., 2019/866 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.03.2023.

²⁷¹ Oğuzman / Öz, s. 86-87.

görüş, zararların yargı kararının verildiği tarihe göre belirlenmesi gerektiği yönündedir²⁷². Bu duruşun daha incelikli bir yorumu, karar tarihine mümkün olduğunca yakın bir tarihin benimsenmesini savunur. Bu bakış açısı, hasar tahminlerinin tipik olarak bilirkişi değerlendirmelerinden türetildiği ve karar tarihine en yakın bilirkişi raporunun mahkemenin tespiti için temel referans olarak hizmet ettiği lojistik gerçekliğinden kaynaklanmaktadır.

Özellikle vücut bütünlüğüne yönelik ihlallerden kaynaklanan zararların değerlendirilmesinde karar tarihinin temel taş olarak kullanılmasına yönelik bu eğilim, ilhamını TBK'nın 75. maddesinden almaktadır²⁷³. Buna karşılık, gerçek dünya uygulamalarına dayanan hakim uygulama, yol gösterici ölçüt olarak zarar verici olayın tarihine öncelik verme eğilimindedir²⁷⁴. Zararın meydana geldiği zaman ile yargı kararı arasında tahakkuk eden zararlar faiz eklenerek telafi edilir. Haksız fiilden doğan yükümlülüğün, zararın tam olarak ortaya çıktığı anda tasarlandığını belirtmek yerinde olacaktır. TBK'nın 117. maddesi, borçlunun haksız fiilin işlendiği andan itibaren temerrüde düştüğünü açıkça ifade etmektedir²⁷⁵.

Bu faktörlerin karmaşık etkileşimi göz önünde bulundurulduğunda, destekten yoksun kalma nedeniyle kayıp hesaplamasını haksız fiilin gerçekleştiği tarihe dayandırmak mantıklı görünmektedir. Bununla birlikte, birçok hesaplama ölçütünün özünde varsayımsal değerlere dayandığını kabul etmek de önemlidir. Bu arka plan göz önüne alındığında, zararın kapsamını belirlerken karar tarihinde geçerli olan koşulları dikkate alan daha kapsayıcı bir yaklaşımı savunuyoruz. Örnek vermek gerekirse, karar tarihine kadar bekar kalan bir davacının, desteğin sona erdiği tarihteki yaşına bağlı olarak yeniden evlenme olasılığına ilişkin tahminlere dayanmak, yalnızca pratik olmayan bir tahmin olmakla kalmayıp, aynı zamanda yanlışlıkla tazminat miktarının azalmasına da neden olabilir.

3.3.2.2 Desteğin geliri ve sağladığı diğer gelir değerlerinin belirlenmesi

Desteğin zamansız vefatından önceki ekonomik durumunun anlaşılması, herhangi bir tazminat müzakeresi için çok önemlidir. Öncelikle hesaba katılması gereken gelir ölçütleri, merhumun ölümü sırasındaki kazancı ve yaşamış olsaydı gelecekteki potansiyel

²⁷² Teoman AKÜNAL, Haksız Fiilden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1977, s. 147.

²⁷³ Oğuzman / Öz, s. 88.

²⁷⁴ Eren, s. 862.

²⁷⁵ Baysal, s. 351.

kazancıdır²⁷⁶. Bu temel gelirin, merhumun sonraki yıllarda mantıken tahakkuk ettireceği beklenen artışları hesaba katması gerekir. Ancak bu süreç her zaman kolay değildir. Desteğin parasal katkılarının kesin olarak belirlenemediği durumlarda, bir dizi değişken önemli bir rol oynamaktadır: müteveffanın mali kapasitesi, talep sahibinin yaşam standardı ve karşılıklı ilişkilerinin derecesi²⁷⁷.

Tanımsal açıdan bakıldığında, 'gelir', sunulan hizmetler karşılığında elde edilen hem parasal hem de parasal olmayan kazançları kapsar. Daha spesifik olarak, net maaş - temel ücret ve ikramiye, yemek yardımı ve aile ödenekleri gibi ek kazançlar dahil - bu hesaplamanın temelini oluşturur²⁷⁸. Netlik açısından, destek geliri hesaplanırken merhumun tutarlı gelir kaynakları çok önemlidir. Düzenli bir gelir akışı olan maaşlı görevlerdeki bireyler için somut gelirin belirlenmesi daha kolay hale gelir. Genellikle, daha yüksek bir kazancın kanıtlanamadığı veya gerçek ücretin kanıtlanmasının zor olduğu durumlarda, varsayılan referans, tazminat senaryolarında sıkça gözlemlenen bir uygulama olan asgari ücret olur²⁷⁹.

Sabit bir maaşı olanlar için, ölüm tarihi itibarıyla elde edilen kazançlar tazminat hesabının çekirdeğini oluşturur. İstihdam geçmişleri, maaş bordroları ve banka ekstreleri gibi doğrulanabilir kayıtlar, bu değerlendirmelerde birincil kanıt görevi görür. Ancak, bildirilen ücretlerin işverenler tarafından eksik beyan edilmiş olabileceği iddiası söz konusu olduğunda komplikasyonlar ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda, tanıklıklar da dahil olmak üzere çeşitli kanıt kaynaklarından yararlanarak, yaş, mesleki kıdem ve meslek gibi değişkenlere dayalı olarak merhumun makul kazançlarını doğrulayan kapsamlı bir soruşturmaya öncülük etmek yargının sorumluluğundadır²⁸⁰.

İşletmeler tarafından sigorta kurumlarına veya vergi dairelerine tek taraflı olarak bildirilen rakamların davacının kabulünü otomatik olarak zorunlu kılmadığını kabul etmek zorunludur. Bir çalışanın ücret kayıtlarını kayıtsız şartsız onaylaması, gerçekte daha yüksek bir ücret olasılığını ortadan kaldırmaz. Ne yazık ki, birçok işveren, yükümlülüklerini azaltmak amacıyla, resmi kayıtlarda personel ücretlerini eksik bildirebilmektedir. Çağdaş kurumsal uygulamalardaki bu yaygın hile, merhumun yaşını, mesleki deneyimini ve rol

²⁷⁶ Eren, s. 859.

²⁷⁷ Tandoğan, s. 305.

²⁷⁸ Seratlı, s. 83.

²⁷⁹ Antalya, s. 186.

²⁸⁰ Gürbüz, s. 63.

tanımını hesaba katan mantıklı değerlendirmeler gerektirir. İlgili endüstri dernekleri veya odalarıyla yapılacak işbirlikleri, merhumun profiline uygun standart ücretler konusunda kıyaslamalar sunarak bu değerlendirmeleri daha da zenginleştirebilir.

Destek olarak tanımlanan serbest meslek sahibi bir bireyin gelirini tahmin etme süreci inceliklidir. Vergi beyanları temel bir referans işlevi görse de, bunlar tek başına her zaman doğru bir mali tablo ortaya koymayabilir. Bu tür beyanların kasıtlı olarak düşük gösterildiği durumlar olabilir. Bu durumlarda, ilgili profesyonel kuruluşlardan görüş almak hayati önem taşır. Ayrıca, merhumun yaşam tarzını anlamak, mali kabiliyetleri ve alışkanlıkları hakkında daha bütüncül bir bakış açısı sağlar²⁸¹.

Destegin varsayımsal kazançlarını ayırt etmenin karmaşık görevi genellikle bir varsayımlar iskelesine dayanır. Kapsamlı bir projeksiyon oluşturmak için çeşitli faktörler entegre edilir: yaş, doğal yetenekler, eğitim bilgileri, sosyoekonomik bağlam ve nitelikleri ve becerileriyle uyumlu bir meslekteki potansiyel yörünge. Dikkate alınan hususlar, zaman içinde seçilen alandaki potansiyel mesleki ilerlemeleri de kapsamaktadır. Ölümleri sırasında eğitimlerinin zirvesine ulaşmamış olanlar için değerlendirme mevcut eğitim durumlarına göre yapılır. Eğer çalışıyorlarsa, projeksiyonlar mevcut kazançlarına ve bu rol içinde beklenen kariyer ilerlemelerine göre düzenlenir²⁸².

Daha genç bireyler söz konusu olduğunda bu uygulama oldukça karmaşık bir hal almaktadır. Örneğin, bir üniversite öğrencisinin ölümü sırasında potansiyel kariyer yolunu tahmin etmek, akademik uğraşlarının yönü göz önüne alındığında bir şekilde mümkün olabilir. Ancak bir çocuk için bu öngörü kesinlikle karmaşık bir hal alır²⁸³. Bu gibi durumlarda, çocuğun potansiyel kazanç kapasitesi, doğuştan gelen yeteneklerine ve ebeveynlerinin sosyoekonomik geçmişine dayanarak tahmin edilir. Bu tahmin, çocuğun özelliklerinin diğer benzer çocuklarla ve onların öngörülen yörüngeleriyle karşılaştırılmasını içerebilir²⁸⁴. Doktrinel ilkeler bu metodolojiyi tavsiye etse de, gerçek dünyadaki uygulama genellikle asgari ücreti bir ölçüt olarak kullanarak hesaplamayı basitleştirmektedir. Ancak, çocuğun akademik beklentilerine bağlı olarak, ücret kıyaslamaları ilgili kurumlardan temin edilebilir.

²⁸¹ Gökyayla, s. 145.

²⁸² Antalya, s. 187.

²⁸³ Gökyayla, s. 146.

²⁸⁴ Eren, s. 857.

Bu, mezuniyet ile istihdam arasındaki muhtemel sürenin değerlendirilmesini ve benzer profiller için ortalama kazançları türetmek üzere meslek odalarına danışılmasını içerir²⁸⁵.

Özellikle, varsayımsal desteğin hayatında eğitim veya zorunlu askerlik hizmeti gibi kazanç elde edemeyeceği aralıklar kazanç projeksiyonunun dışında tutulmaktadır. Bu dışlama, Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (KZMSS) Genel Şartları Ek 2.7.ç Madde 2.7.ç'de yer alan ve özellikle askerlik süresinin destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarına dahil edilmemesini öngören hükümlerle pekiştirilmektedir²⁸⁶. Vefat eden bir desteğin mali katkılarını değerlendirmeye yönelik karmaşık süreçte, birçok husus titizlikle incelenmelidir. Önemli hususlardan biri, merhumun beklenen yaşam süresi boyunca işyeri veya mesleki rolündeki potansiyel değişikliktir. Geleneksel olarak, bireyin gelirinin yörüngesi, zaman içinde uzmanlık ve deneyimlerinin artmasını yansıtacak şekilde yukarı doğrudur. Bununla birlikte, desteğin kazancında potansiyel bir düşüşe işaret eden herhangi bir gösterge varsa, bunlar da değerlendirmeye dahil edilmelidir²⁸⁷. Ayrıca, desteğin mali durumunu önemli ölçüde etkileyebileceğinden, bireyin öngörülen gelirini milligelirdeki büyüme ve kalkınma oranları gibi makroekonomik göstergelerle yan yana koymak çok önemlidir.

Destek verenin vefat ettiği tarihteki gelirinin asgari ücreti önemli ölçüde aştığı durumlarda, Yargıtay içtihadına göre, müteakip artışların yürürlükteki asgari ücret artış oranlarıyla uyumlu hale getirilmesi doktrinel olarak yerleşmiştir²⁸⁸. Desteğin doğrudan kazançlarının ötesinde, bireyin sahip olduğu varlıklardan elde edilen yan gelir akışları harmanlanmalıdır. Bu, kira geliri, ürünlerden elde edilen gelirler, ortaklık temettüleri, danışmanlık ücretleri, döner sermaye payları, faiz kazançları ve hizmet odaklı işlerden elde edilen gelirler gibi çeşitli gelir kaynaklarını kapsamaktadır²⁸⁹.

Ebeveynlerin mali katkılarını ayırt ederken, parasal olmayan yatırımlarını da bir bağlama oturtmak zorunludur. Örneğin, destekleyici bir kadın istihdam yoluyla mali katkıda bulunabilirken, ev işlerine ve çocuk yetiştirmeye olan benzersiz adanmışlığı göz ardı edilemez²⁹⁰. Bu tür katkılar ölçmek için, bu görevlerin dışarıdan temin edildiği varsayımsal

²⁸⁵ Yargıtay 17. HD. 11.10.2017 T. 2016/15672 E., 2017/8926 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 17.03.2023.

²⁸⁶ Yargıtay 17. HD. 04.02.2019 T. 2018/4431 E., 2019/866 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 17.03.2023.

²⁸⁷ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s. 126.

²⁸⁸ Antalya, s. 187.

²⁸⁹ Gökyayla, s. 141.

²⁹⁰ Gökyayla, s. 30.

bir senaryo düşünülebilir. Yine de, bir anne ve eş tarafından sunulan hizmetlerin değerini ev işlerinde çalışan yardımcılarla eşitlemek ihtiyatsızlık olur. Eğer bir kadın mesleki sorumlulukları ile ev içi sorumluluklarını sorunsuz bir şekilde bir araya getiriyorsa, katkılarının her iki yönü de desteğin gelirinin hesaplanmasında dikkate alınmalıdır (540). Vefat eden desteğin ev kadını olduğu durumlarda, değerlendirmeler genellikle en azından geçerli asgari ücreti kazanmış olacağı varsayımına dayanmaktadır. Burada vurgu, bunu belirli bir iş rolüne eşitlemekten ziyade, hayati önem taşıyan ev içi faaliyetlerin içerdiği ekonomik değerin tanınması üzerinedir. Bu tür değerlendirmelerde, maaşlı çalışanlara verilen asgari geçim indirimi gibi bazı mali muafiyetler, ev kadınının katkıları maaşlı istihdama bağlı olmadığı için genellikle göz ardı edilir. Bu bağlamda ölçülen gelir tipik olarak asgari geçim indirimi hariç net asgari ücrettir²⁹¹.

KZMSS Genel Koşulları Ek 2.5.a'da yer alan kılavuz ilkeler, desteğin aktif olduğu dönemdeki gelirini ölçerken benimsenmesi gereken temel ilkeleri tanımlamaktadır. Bu ilkeler, tek bir istisna dışında, yukarıda bahsedilen parametrelerle uyumludur. Özellikle bu ek, kira gelirleri, hisse senetleri (temettüleri gibi) ve faiz gibi gelir kaynaklarını açıkça değerlendirme dışı bırakmaktadır (Ek: 2.5.a/iii).

3.3.2.3 Desteğin gelirinin netleştirilmesi

Bir destek personelinin gelirini değerlendirirken, doğru tespit yapılmasını sağlamak için sistematik ve incelikli bir yaklaşım benimsemek esastır. Desteğin geliri başlangıçta brüt olarak sunulmuşsa, net gelirinin gerçek bir temsiline ulaşmak için kapsamlı bir döküm yapılması gerekir. Bu, söz konusu gelirin elde edilmesiyle ilgili harcamaların düşülmesini içerir. Bu tür harcamalar genellikle sigorta primlerini, vergiler ve devlet harçları gibi kamu mali yükümlülüklerini ve sosyal güvenlik programlarına zorunlu katkıları kapsar. Bu kesintiler, net gelirin tüm zorunlu harcamalardan sonra desteklenen kişinin eline geçen gerçek miktarı yansıtmalarını sağlamak için zorunludur²⁹².

Ayrıca, faydalanıcılara dağıtılacak destek miktarını belirlemeden önce, desteğin doğasında var olan sabit maliyetleri tespit etmek ve hesaba katmak çok önemlidir. Bu sabit masraflar ağırlıklı olarak desteklenen kişinin ve onunla birlikte yaşayan bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yaşam masraflarını kapsar. Bu pazarlık konusu olmayan giderleri net gelirden

²⁹¹ Yargıtay 17. HD. 09.05.2019 T. 2016/12450 E., 2019/5855 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.03.2023.

²⁹² Antalya, s. 188.

çıkarak, faydalanıcıların makul bir şekilde alabileceklerinin üst sınırını belirleyebiliriz. Dikkate alınması gereken bir diğer önemli boyut da bu sabit maliyetlerin tahsisidir. Bunlar doğal olarak lehtarın belirlenmiş payına dahil edilir. Bununla birlikte, destek kişinin kendisiyle birlikte ikamet eden başka bir birey adına yaptığı ek yaşam masrafları varsa, sabit masrafların destek kişinin kendi tüketimine atfedilebilecek kısmı net geliriyle birleştirilmelidir. Bu, mali durumun kapsamlı ve adil bir şekilde değerlendirilmesini sağlayarak hak sahiplerine daha adil bir dağıtım yapılmasına olanak tanır²⁹³.

3.3.2.4 Desteğe ait gelirin paylaşılması

Genel olarak

Desteğin net gelirin kapsamlı bir şekilde belirlenmesinin ardından, bir sonraki önemli adım, bu gelirin destek tarafından kişisel tüketim için ayrılacak oranının değerlendirilmesini içerir. Eğer destek devam etseydi, bu gelirin belirli bir kısmının kaçınılmaz olarak kişisel ihtiyaçlar için ayrılmış olacağı akla yatkındır. Bu önemli kavram, akademik çevrelerde halk arasında "yardımın gelirin tamamını tüketmemesi" ilkesi olarak adlandırılmaktadır²⁹⁴. Desteğin kişisel payı için bir tahsisat sağlandıktan sonra, kalan kısım daha sonra söz konusu destekten yoksun olanlar arasında paylaşılır. Bu paylaşım yapılırken miras yüzdeleri ya da bağlı bulunulan Sosyal Güvenlik Kurumunun pozitif düzenlemeleri uyarınca öngörülen ücret haczi oranı gibi faktörler dikkate alınmamaktadır²⁹⁵. Tahsisat daha ziyade desteğin yaşı ve sosyal konumuna bağlı olarak ihtiyaçlardaki dalgalanmalar, hak sahibinin demografik özellikleri ve iki taraf arasındaki ilişkisel dinamikler gibi faktörlerden etkilenmektedir²⁹⁶.

Desteğin yokluğundan kaynaklanan zararın miktarını değerlendirirken, müteveffanın yaşamı boyunca sağladığı yardımın veya gelecekte sağlayabileceği makul yardımın belirlenmesindeki hassasiyet çok önemlidir. Bilimsel alanda, yoksun bırakılanlar için tazminat taleplerinin hesaplanmasında kullanılacak ölçüt veya yöntem konusunda kayda değer bir fikir birliği bulunmamaktadır. Ampirik kanıtlar gerçek yardım miktarını belirlemek için yetersiz kaldığında, yargı takdir yetkisini kullanma ayrıcalığını elinde tutmaktadır. Bu takdir yetkisini kullanırken, destekçi ile hak sahibi arasındaki ilişkisel yakınlık, paylaştıkları

²⁹³ Gökyayla, s. 174.

²⁹⁴ Eren, s. 859.

²⁹⁵ Antalya, s. 189.

²⁹⁶ Tahir ÇAĞA, "Ölüme Sebebiyet Halinde Müteveffanın Yardımından Mahrum Kalanlara Verilecek Maddi Tazminatın Tayini Meselesi", Adalet Dergisi, Yıl 1950, S. 4, s. 435.

etik bağlar, hak sahiplerinin demografik özellikleri, sosyo-ekonomik çevreleri, geçerli yaşam standartları ve cinsiyet dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere çok sayıda faktör devreye girer, çünkü tüm bu karmaşıklıklar bakım ilişkisinin dinamiklerini ve büyüklüğünü şekillendirebilir²⁹⁷.

Bazı eleştirmenler, hak sahiplerinin paylarının belirlenmesinde sabit dağıtım kılavuzlarının ve oranlarının benimsenmesine karşı çıksa da, bu ölçütler genellikle farklı senaryolar arasında tutarlılığı teşvik etmek için kullanılmaktadır²⁹⁸. Bununla birlikte, bu oranların hem destekçinin hem de yararlanıcının değişen ihtiyaçlarını ve koşullarını yansıtacak şekilde uyarlanabilir kalmasını sağlamak zorunludur.

Birden fazla destekten yoksun kalan kişinin tespit edilmesi

Haksız bir eylem bir bireyin ölümüyle sonuçlandığında, genellikle ölen kişinin desteğinden yoksun kalan birden fazla taraf vardır. Bu tür çok yönlü senaryolarda, bireyselleştirme ilkesine uygun olarak, merhumun gelirinin her bir mirasçıya tahsis edilmesi gereken miktarının titizlikle tespit edilmesi ve aynı zamanda tüm mirasçılar için ayrılan kümülatif payların dikkate alınması zorunlu hale gelmektedir²⁹⁹. Bu durum, her bir lehtara özel olarak belirlenmiş, kendine özgü ve incelikli kriterlerin uygulanmasını gerektirmektedir. Önemli olarak, yasal işlem başlatmamış olabilecek kişilere ait paylar göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla, müteveffanın gelirinin paylaşılması, dava açıp açmadıklarına bakılmaksızın, destekten yoksun kalan her bireyin haklarını kapsamlı bir şekilde hesaba katmalıdır.

Gerçekten de, her bir hak sahibi tarafından ileri sürülen talep, diğerlerinden farklı olmasıyla karakterize edilir. Sonuç olarak, her bir hak sahibi için bireyselleştirilmiş hesaplamalar esastır. Ayrıca, tazminatı azaltabilecek potansiyel faktörler ile her bir lehtara tahsis edilen pay arasındaki farkın belirlenmesi çok önemlidir³⁰⁰. Tazminattaki bir azalma doğal olarak her bir hak sahibinin alabileceği tazminat miktarını etkiler ancak önceden belirlenmiş paylarını değiştirmez. Müteveffa tarafından sağlanan makul yardımın her zaman gelirlerinin bir kısmı olacağını belirtmek gerekir. Örneğin, eşinin ve çocuklarının geçimini sağlayan bir kişi, gelirinin bir bölümünü hem kişisel tüketim hem de aile desteği için ayıracaktır. Müteveffanın hak sahibi olmayan ebeveynleri gibi destek alan başka hak sahipleri de varsa,

²⁹⁷ Yargıtay 17. HD. 18.02.2019 T. 2018/2870 E., 2019/1586 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 21.03.2023.

²⁹⁸ Antalya, s. 189.

²⁹⁹ Yargıtay 17. HD. 27.10.2016 T. 2014/12023 E., 2016/9483 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 17.03.2023.

³⁰⁰ Gökyayla, s. 160.

bunların da hesaplamalara dahil edilmesi gerekir. Ayrıca, daha fazla çocuğun eklenmesi gibi gelecekteki potansiyel ailesel değişiklikler öngörülmesi ve hesaplamalara dahil edilmelidir. Koşullar geliştikçe, tahsisler de dinamik olmalıdır. Örneğin, çocuklar olgunlaştıkça ve kendi kendilerine yetebilir hale geldikçe, destek hakları sona erebilir ve bu da paylarının kalan bakmakla yükümlü olunan kişilere yeniden tahsis edilmesiyle sonuçlanabilir. Doktrinde hakim olan bir görüşe göre, sabit giderlerin ayırt edilmesi suretiyle destek gelirinin rafine edilmesi ve bu giderlerin brüt gelirden çıkarılmasından sonra tahsisatın bu rafine miktara göre belirlenmesi gerekmektedir. Daha sonra, sabit maliyetler, bunlardan yararlanan yararlanıcı için yeniden birleştirilir³⁰¹.

Sağ Kalan Eşin Payı

Geleneksel toplumsal ortamlarda, bir bireyin eşine ömür boyu mali destek sunacağına dair zımni bir anlayış vardır. Bu bütünsel taahhüt, ölen destekçinin gelirinin hayatta kalan eşe paylaştırılmasını etkiler. Burada, bu destekten mahrum kalan diğer hak sahiplerinin sayısı, yaşları ve eğitim durumları da dahil olmak üzere çeşitli belirleyici faktörler devreye girmektedir³⁰². Sonuç olarak, eşe yapılacak kesin tahsis, söz konusu durumun özelliklerine bağlı olarak değişikliklere açıktır.

Evlilik ilişkilerinde karşılıklı desteği vurgulayan ilerici bir paradigma, cinsiyetlerine bakılmaksızın eşlerin müteveffanın gelirinin eşit bir şekilde paylaştırılması hakkına sahip olmaları gerektiğini öne sürmektedir. Bu, sadece eşin destekten yoksun kaldığı senaryolarda, geleneksel yaklaşımın gelirin %50'sinin eşe paylaştırılması olduğu anlamına gelmektedir. Bu genel kurala rağmen, cinsiyet eşitliğine dayalı daha incelikli bir değerlendirmeyi savunan bazı çevrelerden eleştiri almıştır. Bu çevreler, paylaşımın %50 ile başlatılmasının ve daha sonra ailenin sosyal yapısı, bakım gereksinimleri, yaş, sağlık durumu gibi çeşitli faktörlere göre ayarlanmasının daha adil bir yaklaşım olacağını ileri sürmektedirler³⁰³. Örneğin, hayatta kalan eşin kronik bir rahatsızlıkla boğuşması halinde, %50 kriterini aşan tahsisler gerekli olabilir.

Kanaatimizce, eşler için ortak payın, her bir vakanın somut özelliklerine bağlı olarak titizlikle değerlendirilmesi gerektiği yönündeki argümanla örtüşmektedir. Birden fazla

³⁰¹ Gökyayla, s. 153.

³⁰² Gökyayla, s. 161.

³⁰³ Gökyayla, s. 163.

bakmakla yükümlü olunan kişinin (çocuklar ve ebeveynler gibi) söz konusu olduğu durumlarda, merhumun gelirin bölümlere ayrılmış bir şekilde dağıtılması zorunlu hale gelmektedir. Toplumsal bağlamlarda evrensel olarak kabul gören bir karine, destekçinin ölümü sırasında evli olmayan hak sahiplerinin gelecekteki evlilik beklentileridir³⁰⁴.

Yargıtay'ın kararlarından yola çıkarak, bu tür varsayımların genellikle ampirik verilere dayandığı ortaya çıkmaktadır. Açıklamak gerekirse, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2019 verilerine göre, ortalama evlenme yaşı erkekler için 27,9 ve kadınlar için 25,0 olarak belirlenmiştir. Ancak, Yargıtay'ın bir kararında bu yaş kriterinin düşürülmesi yönünde görüş bildirilmiş ve 25 yaşa yakın bir rakamın toplumsal kalıplarla daha pragmatik bir şekilde uyumlu olacağı belirtilmiştir. Akademik uzlaş, destekçinin ölümüyle birlikte sağ kalan ese yapılacak yardımın %25 ile %50 arasında değiştiğini, kesin rakamın bakmakla yükümlü olunan çocuk sayısına bağlı olduğunu belirtmektedir³⁰⁵. Hem sağ kalan eşin hem de bakmakla yükümlü olunan çocukların bulunduğu senaryolarda, birincinin payı her zaman ikincinin payını aşar ve çocuklar kendi kendilerine yeter hale geldikçe aradaki fark artar. Özellikle de sağ kalan eşe çeşitli sayıda çocuk ve ebeveyn hak sahibi eşlik ediyorsa, destek paylarının dağılımını deşifre ederken titiz bir analiz gereklidir.

Bir diğer önemli husus da, vefat eden eşin çalışma durumudur. Çalışan bir eş geleneksel olarak çalışmayan eşe göre daha az pay alma hakkına sahip olacaktır³⁰⁶. Bununla birlikte, hayatta kalan eş ölümünden sonra ekonomik olarak kendi kendine yetebiliyorsa ve dışarıdan mali desteğe ihtiyaç duymuyorsa, tazminat söyleminin tartışmalı hale geldiğinin altını çizmek çok önemlidir. Tersine, eşin geliri ihtiyaçlarını ancak kısmen karşılayabiliyorsa, eksik kalan miktar için haklı olarak tazminat alma hakkına sahip olacaktır.

Çocukların payı

Desteğin hak sahipleri, özellikle de çocuklar arasında paylaştırılma şekli, yaş ve eğitim seviyesinin bir kombinasyonuna dayanmaktadır. Çocuk sayısı arttıkça, hayatta kalan eşin hakkının orantılı olarak azaldığı gözlemlenebilir. Genellikle savunulan adil bir yöntem, çocukların paylarının sağ kalan eşe ayrılan kısımdan düşülmesi ve eşit ölçüde desteklenmesidir. Çocukların hakları belirlendikten sonra, kalan miktar eşler arasında eşit

³⁰⁴ Yargıtay 17. HD. 10.06.2019 T. 2016/15644 E., 2019/7231 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 22.03.2023.

³⁰⁵ Antalya, s. 190.

³⁰⁶ Antalya, s. 189.

olarak dağıtılır. Yargıtay'ın yerleşik içtihadına göre, bir çocuğun yaşam yörüngesinde görece olgun bir yaşta evleneceği, en az iki çocuk sahibi olacağı ve gelirin bir kısmını ebeveyn desteğine ayıracağı varsayılmaktadır. Bu durum, bir çocuğun geleneksel olarak gelirin yarısını kişisel geçimine ayırırken geri kalanını ebeveynlerine tahsis edeceği mantığının temelini oluşturmaktadır ki bu da evlilik birliğine kadar gözlemlenen bir uygulamadır. Evlilik sonrası bu yol gösterici ilkeye uygun olarak, dağıtım mekanizması destek için 2 pay, eş için bir eşdeğer ve ebeveynler için tek bir pay öngörmektedir. Ayrıca, desteğin ilk çocuğunun doğumunun ardından ikinci bir çocuğun doğacağı ve böylece destek ve eş için 2'şer pay, çocuklar ve büyükanne ve büyükbabalar için birer pay şeklinde bir dağıtım modeli ortaya çıkacağı varsayılmaktadır³⁰⁷.

Ancak, hayatta kalan eş ve çocukların birlikte destek alıcısı olarak nitelendirildiği daha karmaşık bir senaryo ortaya çıktığında, tahsis matrisi ayarlanır: destek için 2 pay, hayatta kalan eş için 2 pay ve desteklenen çocuklar için tek bir pay. Açıklayıcı bir döküm şöyle olabilir: bir eş ve bir çocuğun destekten yoksun olduğu durumlarda, destek gelirinden 2 pay eşe, bir pay da çocuğa ayrılacaktır. Dağıtımda dikkate alınması gereken birden fazla çocuk ve büyükanne ve büyükbaba olduğunda karmaşıklık artar. Örneğin, hisse lehtarları eş, iki çocuk ve büyükanne ve büyükbabadan oluşuyorsa, tüm gelir 8 hisseye bölünecektir: Destek ve hayatta kalan eş için 2'şer, her bir çocuk için bir ve her bir büyükanne ve büyükbaba için bir pay. Bu modelin doğal bir sonucu, çocuk sayısı arttıkça, destek, hayatta kalan eş, çocuk ve büyükanne ve büyükbaba için orantılı hakların azalmasıdır. Ve bir çocuk destek yapısından çıktığında, payı destek, hayatta kalan eş ve diğer hak sahipleri arasında yeniden paylaşılır - büyükanne ve büyükbabalar hariç, böylece kalan hak sahiplerinin payları yükselir³⁰⁸.

Yine de bu modelde göze çarpan bir uyarı mevcuttur: evlatlar arasında eşitlik ilkesi gerçek dünyadaki karmaşıklıkları her zaman yansıtmaz. Örnek olarak, çocuklardan birinin özel ihtiyaçlarının daha fazla bakım gerektirdiği ve bu nedenle kardeşlerine kıyasla daha büyük bir payı hak ettiği durumlar verilebilir. Benzer şekilde, desteğin sona ermesi sırasında bir çocuğun reşit olmaması, gelişen ihtiyaçlarını hesaba katmak için yeniden hesaplamalar yapılmasını gerektirebilir. Tersine, gelecekte kendi kendine yetebilen çocuklar destek

³⁰⁷ Yargıtay 17. HD. 30.04.2019 T. 2016/12197 E., 2019/5360 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.03.2023.

³⁰⁸ Yargıtay 17. HD. 22.05.2019 T. 2016/15415 E., 2019/6595 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 02.04.2023.

diliminden çıkararak paylarını mevcut lehtarlaraya yönlendirebilirler. Ayrıca, vefat eden desteğin çocuğunun olmadığı durumlarda, gelecekteki potansiyel nesiller, makul varsayımlara dayandırılarak mali hesaplamaya dahil edilmelidir³⁰⁹. Yerleşik uygulamalar, ikinci çocuğun doğumunun tipik olarak ilkinin iki yıl arayla takip ettiğini ortaya koymaktadır³¹⁰.

Anne ve Baba Payı

Yaşam olaylarının tipik ilerleyişinde, destekleyici bir çocuk zamansız bir ölümle karşılaşmamış olsaydı, sonraki yıllarda ebeveynlerine mali yardım sağlamak için konumlandırılmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Bu senaryolar için pratik çerçeve genellikle çocuğun gelirinin bir kısmının ebeveynlerinin refahı için paylaştırılacağını öngörmektedir. Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında hayatta kalan ebeveynlerin haklarının göz ardı edilmesi, yargısal bir incelemeyi ve olası bir bozmayı gerektirmektedir³¹¹.

Yargıtay'dan çıkan içtihat, evlenmeden önceki yıllarda, bir çocuğun tipik olarak gelirinin yarısını kişisel kullanımına ayıracağı ve geri kalanını ebeveynlerine dağıtacağı varsayımına ağırlık kazandırmaktadır. Çocuğun hayatta kalması halinde ilerleyen yıllarda evleneceği öngörüsünden hareketle, evlilik sonrası paylaşım ideal olarak destek için 2 pay, eşi için 2 pay ve ebeveynleri için tek bir pay olarak ikiye ayrılacaktır. Zaman ilerledikçe ve çocuk beklentisiyle birlikte, dağıtım yapısı destek ve eş için 2'şer pay, çocuklar ve büyükanne ve büyükbabalar için tek pay şeklinde olacaktır³¹². Akademik söylem, evli olmayan bir destek için, her iki ebeveyne yönelik tahsisin ayrı ayrı %15'i aşmaması gerektiği görüşündedir. Ancak, ebeveynlerden yalnızca birinin kalması halinde, bu pay %20'ye kadar yükseltilebilir³¹³.

Mali dağılım destekçinin medeni durumuna göre değişme eğilimindedir. Tipik olarak, evli olmayan sponsorlar ebeveynlerine daha yüksek oranda katkıda bulunurlar. Her iki ebeveynin de lehtar olduğu durumlarda, dağıtımda eşitlik varsayılan ilkedir. Bununla birlikte, farklı yaşam beklentileri ayarlamalar gerektirebilir; örneğin, ebeveynlerden birinin vefat etmesi

³⁰⁹ Yargıtay 17. HD. 18.04.2017 T. 2016/16805 E., 2017/4181 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 02.04.2023.

³¹⁰ Yargıtay 17. HD. 10.06.2019 T. 2016/15644 E., 2019/7231 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 02.04.2023.

³¹¹ Yargıtay 17. HD. 18.04.2017 T. 2016/16805 E., 2017/4181 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 02.04.2023.

³¹² Yargıtay 17. HD. 18.02.2019 T. 2018/2870 E., 2019/1586 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 02.04.2023.

³¹³ Antalya, s. 190.

durumunda, payları hayatta kalan ebeveyne yeniden tahsis edilecektir. Ebeveynler için tahsisatların, desteğin kolektif aile gelirinden mi yoksa yalnızca hayırseverden mi kaynaklandığını hesaba katarak özel koşullara göre uyarlanması zorunludur. Bir ebeveynin hak sahibi olmaktan çıktığı durumlarda, payları diğer alıcılar arasında yeniden dağıtılır. Tüm hak sahipleri (ebeveynler ve çocuklar) artık denklemde yer almadığında, destek ve eş arasında yarı yarıya eşit bir paylaşım, tazminat için kabul edilen hesaplama yöntemidir³¹⁴.

Bilimsel bir perspektiften bakıldığında, bu metodoloji hem mantıklı hem de pratiktir. Gelir dağılımının varsayımlara dayandığı göz önünde bulundurulduğunda, hak sahibi tahsisleri için tutarlı ilkelerin belirlenmesi açıklık ve adaleti sağlar. KZMSS'nin Genel Hüküm ve Koşullarının 2.10 Bölümü, destekten yoksun kalan hak sahiplerinin haklarını titizlikle tanımlamaktadır. Bu çerçevede, paylaşım eş ve destek için 2'ser pay, evlat ve ebeveyn için birer pay olarak belirlenmektedir. Ayrıca, her bir hak sahibinin oranını belirlemek için, bireysel paylarının toplam paya bölünmesi ile tespit edilir. Bu yapıdaki ayarlamalar, bir lehtar artık destek için uygun olmadığında gerçekleştirilir. Evlilik sonrası, geleneksel olarak bir çiftin iki yıl arayla iki çocuğa sahip olacağı öngörülmektedir. Bu bölümde ifade edilen hükümler Yargıtay içtihadıyla uyumludur ve ilk kez lehtar paylarına ilişkin kapsamlı bir düzenleyici kılavuz sunmaktadır.

Diğer Destek Görenlerin Payı

Ölüm sonrası destek tahsisi alanında, bazı destek alıcıları için uygun payın belirlenmesi, diğerlerine göre daha karmaşık bir çaba olarak ortaya çıkmaktadır. Karmaşıklıklar, bireysel koşulların ve ilişkisel dinamiklerin çok yönlü doğası nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Hayırseverin gelirinden verilecek payı belirlerken, söz konusu vakanın kendine özgü niteliklerini titizlikle değerlendirmek son derece önemlidir. Çok sayıda akademisyen ve hukuk uzmanı, bu tür destek alanların tazminat taleplerini değerlendirirken, aldıkları yardım ile destek verenin toplam geliri arasındaki oransal ilişkinin temel bir ilke olması gerektiğini ileri sürmektedir. Ayrıca, hayırseverin ya da destekçinin bu yardımı ailenin ortak gelirinden ziyade kendi kişisel kazancından sağladığının altını çizmek de önemlidir³¹⁵.

³¹⁴ Yargıtay 17. HD. 22.05.2019 T. 2016/15415 E., 2019/6595 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 02.04.2023.

³¹⁵ Gökyayla, s. 169.

3.4 DESTEKTEN YOKSUN KALMA ZARARININ SÜRESİ

3.4.1 Desteğin Bakım Gücü Süresi

3.4.1.1 Destek çeşitlerine göre

Ölüm sonrası destek tahsisinin karmaşık yapısında, destek alan kişinin gelir getirici bir işe ya da mesleğe başlaması ile ölüm tarihi arasındaki süre 'destek kapasitesi dönemi' olarak tanımlanmaktadır. Belirlenen bu zaman dilimi içerisinde destek kaybı potansiyeli önemli bir endişe kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Destek kapasitesinin ölçülmesinde temel bir adım, başışının muhtemel yaşam beklentisini belirlemektir. Özel koşullardan kaynaklanan herhangi bir açık gösterge olmadığında, hayırseverin destek süresinin tüm hayatını kapsayacağı anlaşılr. Hayırseverin fiili vefatını takip eden dönem yalnızca aktif çalışma evresine bağlı olmayıp, varsayılan ölüm tarihine kadar uzanmaktadır. Öngörülen bu yaşam süresi 'aktif' ve 'pasif' destek evreleri olarak ikiye ayrılır. İlk evre, hayırseverin profesyonel olarak aktif olduğu veya olacağı ya da kazanç elde edeceği süreyi kapsar ve muhtemel emeklilik yaşıyla sonuçlanır. Buna karşılık, pasif aşama makul emeklilik yaşından sonra başlar ve varsayılan ölüm tarihinde sona erer. Hayırseverin desteğinin, çalışma kapasitesinin doruk noktasına ulaşmasıyla sona ereceğini iddia etmek yanlış bir bakış açıdır³¹⁶.

Gerçekten de desteğin kapsamı yalnızca profesyonel çabalar veya parasal katkılarla sınırlı değildir. Destek farklı şekillerde hizmet veya mali olmayan yardım olarak da ortaya çıkabilir. Dahası, emeklilik sonrası ya da pasif dönemde bile hayırsever, emekli maaşları ya da alternatif gelir akışlarıyla desteklenen mali destek sunmaya devam edebilir³¹⁷. Sonuç olarak, destek süresini yalnızca hayırseverin aktif mesleki evresiyle sınırlandırmak kesin olmayan bir değerlendirmeye yol açmaktadır.

Teorik desteği içeren senaryolarda, desteğin uzun ömürlülüğünün tespit edilmesi, hem destek süresinin başlangıcının - hayırseverin destek kabiliyetinin başlangıcı veya yararlanıcıların destek ihtiyacının başlangıcı (hangisi daha sonra ise) ile belirlenir - hem de sona ermesinin tespit edilmesini gerektirir. Hayırsever hayatta olsaydı, destek sağlayabileceği süre destek süresini tanımlar. Bu sürenin doğru bir şekilde hesaplanması, miras bırakanın yaşam beklentisi ile mirasçıların yaşam beklentisi ve destek gereksinimlerinin analiz edilmesini zorunlu kılar. Yargıtay kararlarına göre, 18 yaşına gelen

³¹⁶ Eren, s. 859.

³¹⁷ Gökyayla, s. 175.

bir çocuğun ebeveynlerine mali olarak yardım edebilecek durumda olduğu görüşü hakimdir³¹⁸. Ancak, 18 yaşında mali bağımsızlığa ilişkin bu genel varsayım aşırı derecede basit görünmektedir. Daha incelikli bir yaklaşım, hayırseverin ailesinin sosyo-ekonomik ortamını ve çocuğun eğitim yörüngesini hesaba katacaktır. Bazı çocuklar 18 yaşına girmeden önce çalışmaya başlayabilirken, diğerleri uzun süreli akademik çalışmalar nedeniyle ancak belirli bir yaştan sonra kazanmaya başlayabilir. Bununla birlikte, çocuğun bir yandan eğitimine devam ederken bir yandan da iş hayatına atılma ihtimali de bulunmaktadır. Vakaya özgü bir tespitin zor olduğu durumlarda, kazanma kapasitesinin başlangıcı olarak 18 yaşın varsayılması savunulabilir. Ayrıca, bir çocuğun ebeveynlerine verdiği desteğin parasal olmayan hizmetler yoluyla da sağlanabileceğini kabul etmek çok önemlidir.

3.4.1.2 Destek dönemleri

Destek kaybının değerlendirilmesi, bilinen ve bilinmeyen dönemler olmak üzere iki temel süreye titizlikle ayrılmasını gerektirir.

Bilinen Dönem (Aktif dönem)

Genellikle 'bilinen dönem' veya 'operasyonel aşama' olarak adlandırılan bu zaman dilimi, hayırseverin ölümü ile davayla ilgili en son uzman mali raporunun düzenlendiği tarih arasındaki aralığı kapsar³¹⁹. Bu aşamanın somut ve mevcut verilere dayandığı göz önünde bulundurulduğunda, bu döneme ilişkin her türlü zarar tespiti somut kanıtlara dayandırılır. Doğruluğu sağlamak için, değerlendirme, geçerli maaş yapısı, vefat tarihindeki ilgili asgari ücret istatistikleri ve hesaplama tarihine mümkün olduğunca yakın eşzamanlı ayrıntılar gibi kritik veri noktalarını kapsamalıdır³²⁰. Bu aşama için hesaplanan kayıp somut olduğundan ve halihazırda gerçekleşmiş olduğundan, başka bir ayarlama yapılmasına gerek yoktur. Ek: 2.9.a'da özetlenen KZMSS Genel Şartları, gelir beyanının bulunmaması halinde hesaplamaların ilgili dönemlerin asgari ücretleri üzerinden yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Tersine, böyle bir beyanname varsa, hesaplama net gelirin net asgari ücrete oranına dayanır ve ne indirimler ne de tarih güncellemeleri uygulanır.

³¹⁸ Yargıtay 17. HD. 30.04.2019 T. 2016/12197 E., 2019/5360 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 07.04.2023.

³¹⁹ Seratlı, s. 160.

³²⁰ Gökcan, s. 733.

Bilinmeyen Dönem (Pasif dönem)

Bilinen dönemden sonra, hesaplamalar 'bilinmeyen dönem' olarak adlandırılan spekülative bölgeye girer. Bu, karar için temel rapor tarihi ile hayırseverin varsayılan yaşam beklentisinin sonu arasındaki süreyi kapsar. Spekülative niteliği göz önüne alındığında, bu aşamanın hesaplanması doğası gereği bir dizi varsayıma bağlıdır. Bu spekülative aşamaya ilişkin muhtemel gelirin bugünkü değerini tespit etmek için çeşitli metodolojiler kullanılmıştır. Yargıtay içtihatları tarafından da onaylanan PMF-1931 hayat tablosu, Aşamalı Rant Yöntemini kullanarak bu hesaplamalar için bir ölçüt sunmaktadır³²¹. Bu çerçevede, hesaplama süreci, hak sahibinin maaşına yıllık %10'luk bir ekleme yapılmasını ve daha sonra eşdeğer bir oranda iskonto edilmesini gerektirmektedir. Bu düzeltilmiş rakam daha sonra önceden belirlenmiş katsayılarla çarpılarak karar tarihi itibarıyla bir değer elde edilir³²². Buradaki temel amaç, lehtarın vefatının ardından lehtarların yıllık olarak elde edecekleri kümülatif geliri bugünkü değerlerle değerlendirmektir. Bu içtihadı yaklaşımda daha sonra yapılan değişiklikler Genel Hüküm ve Koşullar ile uyumlu hale getirilmiştir³²³. KZMSS Genel Şartlar ve Koşullar Ek 2.4 uyarınca, hesaplamalarda %1,8'lik bir iskonto oranının (teknik faiz) dikkate alınması ve bunun Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından periyodik olarak gözden geçirilerek ayarlanması öngörülmüştür. Ayrıca, TRH 2010 yaşam tablosu artık olası yaşam beklentisini tahmin etmek için nihai kılavuz olarak hizmet vermektedir³²⁴. KZMSS Genel Şartları uyarınca, Ek: 2.9.b maddesi, gelir beyanı olmaması durumunda, hesaplamaların hesaplama tarihi itibarıyla net asgari ücret üzerinden yapılmasını öngörmektedir. Eğer bir beyan varsa, hesaplamalar, hak sahiplerinin hesaplama tarihindeki öngörülen yaşam beklentisi ile tartılan geçerli net gelire dayanır ve maksimum kısıtlama hak sahibinin ölümü itibarıyla beklenen yaşam beklentisidir.

Bir diğer teknik olan "Periyodik Ödemeli Periyodik Hayat Rantı", belirlenen destek süresi için uygulanabilir. Daha da önemlisi, bilinmeyen süre, her biri kendine özgü özelliklere ve hesaplama nüanslarına sahip aktif ve pasif aşamalara ayrılabilir. Bir bireyin mesleki yolculuğunun yörüngesini tanımlarken, akademik söylemler genellikle bunu iki farklı evreye ayırır: aktif çalışma dönemi ve pasif ya da emeklilik evresi³²⁵. Aktif çalışma evresi, bir

³²¹ Gökcan, s. 733.

³²² Gökcan, s.588.

³²³ Gökcan, s.589.

³²⁴ İstanbul BAM 9. HD. 29.03.2018 T. 2018/840 E., 2020/323 K.,

³²⁵ Yargıtay 17. HD. 14.03.2019 T.2016/5279 E., 2019/2983 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 07.04.2023.

bireyin aktif olarak istihdamda yer aldığı ve dolayısıyla gelir elde ettiği süreyi kapsamaktadır³²⁶. Yargıtay tarafından belirlenen içtihatlarla dayanarak, özel bir mevzuata tabi olmayanlar için (askeri personel, polis memurları vb.), aktif çalışma döneminin geleneksel olarak 60 yaşında sona ereceği öngörülmektedir³²⁷. KZMSS'nin Genel Hüküm ve Koşullarının Ek: 2.7'sinde bu aktif ve pasif dönemlerin sınıflandırılmasına rehberlik eden kriterler açıklanmaktadır. Bu standarda göre, bir kişinin aktif mesleki yaşamının başlangıcı 18 yaş olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, 18 yaşından önce istihdam ve gelir elde edildiğine dair doğrulanabilir kanıtlar olması halinde, aktif dönemin başlangıcı sunulan belgelere göre yeniden ayarlanır. Kategorik olarak 18 ile 60/65 yaşları arasındaki dönem aktif dönem olarak kabul edilmekte ve bu dönemden sonra pasif döneme geçilmektedir³²⁸. Bu pasif evre, geleneksel olarak 60 yaşında işaretlenen aktif evrenin sona ermesinden yaşam beklentisi tablolarından çıkarılan tahmini ölüm tarihine kadar uzanan aralık olarak tanımlanmaktadır³²⁹.

İşsel bir varsayım, bu pasif aşamada kabaca asgari ücret miktarına eşit bir mali açığın ortaya çıkacağıdır. Ancak, bu pasif evrede referans olarak kullanılan ücretin aktif emek için ödenen ücreti temsil etmediğini belirtmek çok önemlidir. Bunun yerine, ekonomik sonuçlar doğuran temel yaşam faaliyetlerinin sürdürülmesi için gerekli olan bir miktarı ifade etmektedir. Bu ayrım göz önünde bulundurulduğunda, ücretli çalışanlar için özel olarak tasarlanan asgari geçim indiriminin, ücretli emeğin yokluğu göz önünde bulundurulduğunda, pasif aşamanın mali açıklarının hesaplanmasına sorunsuz bir şekilde entegre edilemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Asgari geçim indirimi temel ücret yapısına eklenmediğinden, tazminat değerlendirmesi sırasında temel ücretin dışında kalmaktadır³³⁰. Bu bakış açısını güçlendiren KZMSS'nin Ek: 2.5'inde yer alan Genel Hüküm ve Koşulların 2.5/b maddesi, pasif aşamadaki hesaplamaların asgari geçim indirimi (AGI) hariç tutularak net asgari ücrete odaklanmasını zorunlu kılmaktadır.

³²⁶ Yargıtay 10. HD. 22.06.2015 T. 2014/10482 E., 2015/12411 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 07.04.2023.

³²⁷ Yargıtay 10. HD. 23.09.2019 T. 2017/4879 E., 2019/6381 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 07.04.2023.

³²⁸ Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Ek:2.7.a.

³²⁹ Seratlı, s. 163.

³³⁰ Yargıtay 17. HD. 23.05.2019 T. 2016/14599 E., 2019/6630 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 07.04.2023.

3.4.1.3 Desteğin muhtemel yaşam süresinin belirlenmesi

Haksız fiil nedeniyle desteğin zamanından önce sonlandırılmamış olması halinde, desteğin potansiyel ömrünün tahmin edilmesi, bir dizi varsayımın bir araya getirilmesini gerektirmektedir. Geleneksel olarak, bu tür hesaplamalar yerleşik yaşam tablolarına yönelmektedir. Ancak, kişisel bağlam, sağlık durumu ve meslek gibi bireysel koşullara özgü nüanslar, bu tür bir tahminde vazgeçilmez olmaya devam etmektedir. Tarihsel olarak, Yargıtay yaşam beklentisini belirlemek için 1931'den itibaren PMF (Population Masculine et Feminine) yaşam tablosuna tutarlı bir eğilim göstermiştir³³¹. Bununla birlikte, Yargıtay dairelerinin çağdaş kararlarında metodolojide gözle görülür bir değişim ortaya çıkmıştır. Özellikle, 21. ve 4. Hukuk Daireleri PMF-1931 tablosunu kullanmaya devam etmektedir. Buna karşılık, 10. Hukuk Dairesi TRH 2010 hayat tablosuna geçiş yapmıştır.

'Ulusal Mortalite Tablosu' olarak adlandırılan 'TRH 2010', Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi (Aktüerya Bilimleri Bölümü), BNB Danışmanlık, Marmara Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nin ortak çalışmalarının ürünüdür. KZMSS Genel Şartları'nda 01.06.2015 tarihinde yapılan bir değişiklikle, sigorta şirketlerinin taraf olduğu davalarda kalan yaşam süresinin tahmininde TRH 2010 hayat tablosunun kullanılması kabul edilmiştir. Şartname ayrıca, ölüm tarihi itibarıyla mevcut olmaları halinde güncellenmiş versiyonların da dahil edilebileceğini vurgulamıştır (Ek: 2.3).

TRH 2010 tablosunun bu Genel Şartlar içerisinde kurumsallaştırılmasından önce, hakim uygulama PMF 1931 tablosuna dayanmaktaydı. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın yürürlüğe girdiği 01.06.2015 tarihinden sonraki sigorta sözleşmeleri için TRH 2010 hayat tablosunun mihenk taşı olacağını açıklamıştır. Tüm emsaller için, Yargıtay Genel Kurulu'nun 1989/4-586 ve 1990/199 sayılı kararı ile birlikte PMF-1931 tablosu referans olarak kalmaya devam edecektir. Buna paralel olarak, Bölge Adliye Mahkemelerinin çeşitli hukuk daireleri, belirtilen teknik faiz oranının yanı sıra TRH 2010 ömür tablosunu da onaylamıştır. KZMSS Genel Şartları Ek:2, destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında hem TRH 2010 yaşam tablosunun hem de %1,8 teknik faizden kaynaklanan iskonto oranının çok önemli olduğunu açıklamaktadır. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin eski içtihadı gözden geçirildiğinde, PMF-1931 yaşam tablosunun gerçek zarar hesaplamaları sırasında yaşam

³³¹ Gökyayla, s. 123.

beklentisini tahmin etmek için çok önemli olduğu açıkça görülmektedir. Burada hesaplamalar, gelirin hem artış hem de indirim olarak her yıl %10 oranında ayarlanmasıyla aşamalı rant yaklaşımı kullanılarak daha da rafine hale getirilmiştir³³².

Farklı iskonto oranlarıyla tamamlanan bu iki tablonun yan yana getirilmesi, hesaplanan tazminatlarda her zaman farklılıklara yol açmaktadır. Bu tür farklılıklar, destekten yoksun kalanların hak ettikleri tazminatlarda önemli eşitsizliklere yol açabilir. PMF yaşam tablosunun 1931 kökenli olduğu ve Fransız demografisiyle uyumlu olduğu göz önüne alındığında, modern Türk yaşam beklentisi paradigmalarıyla uyumu en iyi ihtimalle zayıftır³³³. Tablonun cinsiyet ya da meslek ayrımlarını içermemesi, geçerliliğini daha da bulanıklaştırmaktadır. Sonuç olarak, hem akademisyenler hem de uygulayıcılar bu hesaplamalar için daha uygun bir temel olarak Türkiye merkezli TRH 2010 tablolarını savunmaktadır.

3.5 YAŞAM SÜRELERİNİ BELİRLEME YÖNTEMİ

3.5.1 Yaşam Tabloları

Desteğin veya davacıların ölüm zamanının net olarak tespit edilebilir bir kriter olmadığı hukuk alanında kabul görmüş bir gerçektir³³⁴. Tazminat miktarlarının hesaplanmasında, zarar gören kişilerin yaşam sürelerinin belirlenmesi için insan ömrünü temsil eden yaşam tablolarının kullanılması zorunludur. Yargıtay'ın eski kararlarında, bireylerin yaşam süresinin sonu genellikle 65 yaş olarak varsayılırken, 1931 yılında yürürlüğe giren Population Masculine Et Feminine (PMF) tablosunun, destek veren kişilerin yaşam sürelerinin belirlenmesinde esas alınması yönünde yeni kararlar alınmıştır³³⁵. Bu tablo, 1931 yılındaki Fransa'nın demografik yapısını ve sosyo-ekonomik durumunu yansıtırken, Türkiye'nin koşullarını yansıtmadığı için eleştirilmiştir. Özellikle kadın ve erkek arasında ayırım yapmaması bu eleştirilerin başlıca sebeplerindendir³³⁶.

³³² Filiz BERBEROĞLU, Trafik Kazalarında Tazminat Davaları, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 57.

³³³ Hüseyin HATEMİ / K. Emre GÖKYAYLA, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 4. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 163.

³³⁴ Arkun KUDAT, İş ve Trafik Kazalarında Ölüm Tazminatı (Ölüm Tazminatı), Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1975, s. 70.

³³⁵ Yargıtay 4. HD. 18.12.1969 T. 1969/10869 E. 1969/10451 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.04.2023.

³³⁶ Mustafa KILIÇOĞLU, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Uyarlı Tazminat Hukuku, 4. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2014, s. 229

Türkiye'deki yasal düzenlemelerde, 4772 Sayılı Kanun ve mülga 506 Sayılı Kanun'un 22. maddesi uyarınca hazırlanan yönetmelikler, PMF tablosunun kullanılmasını benimsemiştir³³⁷. Yargıtay, hesaplamalarda bu tabloyu uzun yıllar boyunca kullanmıştır³³⁸. Ancak, PMF tablosunun cinsiyet ayrımı yapmaması ve mesleki özelliklere yer vermemesi, değişen yaşam süreleri ve ekonomik koşullarla uyumsuzluğu nedeniyle yetersiz bulunmuştur³³⁹.

Bu eksiklikler doğrultusunda, Türkiye'nin demografik ve ekonomik gerçeklerini daha iyi yansıtan yeni bir mortalite tablosuna ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamda, Başkanlık Hazine Müsteşarlığı, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Aktüerya Bilimleri Bölümü, BNB Danışmanlık, Marmara ve Başkent Üniversitelerinin ortak çalışmaları sonucunda “Türkiye Kadın – Erkek Hayat Tablosu” (TRH – 2010) isimli bir “Ulusal Mortalite Tablosu” geliştirilmiştir. 2012/32 Sayılı Genelge ile bu tablo, tazminat hesaplamalarında kullanılmaya başlanarak, Sosyal Güvenlik Kurumu’nun çalışmaları neticesinde Türkiye'nin yaşam şartlarına daha uygun bir alternatif oluşturulmuştur³⁴⁰. Böylece, TRH - 2010 Tablosu, ülkenin mevcut koşullarına daha uygun bir model olarak kabul edilmiştir³⁴¹.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin önceki uygulamalarında, rücu tazminat davalarında kullanılan yaşam süresi belirleme yöntemleri, belirli bir metodoloji çerçevesinde sınırlı kalmıştır. Bu durum, Yargıtay'ın bu tür davalarda bakiye ömrün belirlenmesinde PMF tablosunu esas almasıyla karakterize edilmekteydi. Ancak, 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (ZMMS) Genel Şartları ile bu uygulama değişmiştir(408). Bu yeni düzenlemeyle, ZMMS poliçelerinden

³³⁷ Metin GÜRBÜZ, *Beden Tamlığının İhlali (Sakatlık) ve Ölüm Hallerinde Doğan Maddi Zararın Hesaplanması ve Tazminatın Tayini*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 58.

³³⁸ Yargıtay 4. HD. 8.4.2013 T. 2012/7104 E. 2013/6433 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.04.2023.

³³⁹ Yaşar, s. 3.

³⁴⁰ Yargıtay 10. HD. 8.5.2017 T. 2015/15128 E. 2017/3864 K “Uygulamada, sigortalının veya hak sahibinin bakiye ömürleri 1931 tarihli “PMF (Population Masculine et Feminine)” Fransız yaşam tablosundan yararlanılmakta ise de; Başkanlık Hazine Müsteşarlığı, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Aktüerya Bilimleri Bölümü, BNB Danışmanlık, Marmara Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nin çalışmalarıyla “TRH2010” adı verilen “Ulusal Mortalite Tablosu” hazırlanmış olup ... Kurumunun 2012/32 Sayılı Genelgesiyle de ilk peşin sermaye değerlerinin hesabında anılan tabloların uygulanmasına geçilmiştir. Gerçek zarar hesabı özü itibarıyla varsayımlara dayalı bir hesap olup gerçeğe en yakın verilerin kullanılması esastır. Bu durumda, Ülkemize özgü ve güncel verileri içeren TRH 2010 tablosunun bakiye ömrün belirlenmesinde nazara alınmalıdır.”

³⁴¹ Çelik, *Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk*, s. 133.

kaynaklanan destekten yoksun kalma tazminatı taleplerinde, bakiye ömrün belirlenmesi için TRH - 2010 yaşam tablosunun kullanılması öngörülmüştür.

Bu değişiklik, Yargıtay'ın PMF tablosunu kullanma yönündeki istikrarlı kararlarının yarattığı hukuki boşluğu da doldurmuş ve bu alanda yeni bir yasal zemin oluşturmuştur. Akademik görüş olarak, 01.06.2015 tarihinden sonraki ZMMS poliçeleri kapsamındaki destekten yoksun kalma tazminatı taleplerinde, bakiye ömrün TRH - 2010 tablosu ile belirlenmesi gerektiği yönünde bir konsensüs bulunmaktadır. Bu durum, hukuk pratiğindeki uygulamaların daha tutarlı ve güncel verilere dayandırılmasını sağlamıştır.

Ayrıca, bu tarihten sonra düzenlenen ZMMS poliçeleri bağlamında bakiye ömrün belirlenmesinde TRH - 2010 tablosunun kullanılmasının, diğer destekten yoksun kalma tazminatı davalarında da kıyas yoluyla uygulanabileceği yönünde bir görüş ağırlık kazanmıştır. Bu yaklaşım, hukukun evrensel prensiplerine uygun bir şekilde, farklı dava türleri arasında tutarlılık ve adaleti sağlama amacını taşımaktadır. Bu bağlamda, TRH - 2010 tablosunun, Türkiye'nin demografik ve sosyo-ekonomik gerçeklerini daha iyi yansıttığı düşünüldüğünde, bu tablonun geniş bir uygulama alanı bulması, hukuki süreçlerin daha gerçekçi ve adil sonuçlara ulaşmasını destekleyecektir.

3.5.2 Kurumlar Arası Yöntem Farklılıkları

Türkiye'deki hukuki uygulamalar içerisinde, ölüm ve bedensel zararların tazminat değerine dönüştürülmesi sürecinde kurumlar arası metodolojik farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu farklılıklar, her kurumun kendi çıkar ve hedefleri doğrultusunda belirlediği yöntemlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), finansal dengeyi koruma amacı güderek, tazminat hesaplamalarında gelir bağlama işlemlerinde yüzde 5'lik bir artırım ve iskonto değerini esas almakta ve TRH-2010 yaşam tablosunu kullanmaktadır. Öteyandan, sigorta şirketleri, maliyetleri minimize etme çabası içinde farklı bir yaklaşım benimsemektedir. Bu bağlamda, sigorta şirketleri geçmişte Hazine Müsteşarlığı'nın 2010/4 sayılı önergesini temel alarak, devre başı ödemeli belirli süreli rant formülü ve CSO-1980 Amerikan yaşam tablosunu kullanmaktaydı. Ancak, mahkemelerin bu önergeye dayalı hesap

raporlarını kabul etmemesi üzerine, 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Trafik Sigortası Genel Şartları doğrultusunda hesaplama yapmaya başlamışlardır³⁴².

Yargısal uygulamalar ise bu iki yöntemden farklı bir yol izlemektedir. Uzun yıllar boyunca Sosyal Sigortalar Kurumu'nun benimsediği gibi %5 oranında iskonto ve artırım değerini esas alan sabit rant formülleri ve PMF-1931 yaşam tablosu kullanılmıştır. Daha sonrasında, ortalama kazanç ve sabit rant yöntemi kullanılmaya devam edilirken, belirtilen bir gerekçe olmaksızın artırım ve iskonto oranı %5'ten %10'a yükseltilmiştir. Ancak, bu yöntemle hesaplanan tazminat miktarlarının yüksek olması yönündeki eleştiriler, 1993 Ankara Sempozyumu'nda varılan uzlaşısı sonucu, progressif rant adı verilen farklı bir formülün uygulanmasına geçilmesine neden olmuştur. Günümüzde, yargısal uygulamalar kapsamında, daha anlaşılır ve basit olarak nitelendirilen progressif rant yöntemi ile PMF-1931 yaşam tablosu kullanılmaya devam edilmektedir³⁴³.

3.5.3 Destek Sürelerinde Esas Alınacak Tarih

3.5.3.1 Genel olarak

Destekten yoksun kalma zararının hesaplanmasında, zarar gören kişinin bakım ihtiyacı ve destekleyici kişinin bakım gücü sürelerinin dikkatlice değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu iki faktör, zararın tespiti sürecinde merkezi bir role sahiptir. Destekleyici kişinin bakım gücü ve zarar gören kişinin bakım ihtiyacının devam ettiği durumlarda bile, bazen fiili destek ilişkisi sona erme ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle, zararın doğru bir şekilde hesaplanabilmesi için, destek ilişkisinin fiilen devam ettiği sürenin belirlenmesi

³⁴² Hakkı Aktaş, 1993. Zarar ve Tazminat Hesabında Bazı Noktalar. Ölüm ve Cismani Zarar Hallerinde Zararın ve Tazminatın Hesap Edilmesi Sempozyumu. 10-11 Aralık 1993. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 191.

³⁴³ Yargıtay 3. HD. 2014/20408 E. 2015/7270 K. ve 28.04.2015 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.04.2023. “Yargıda çok uzun yıllar "sabit taksitli rant" formülleriyle yapılan hesaplar geçerli sayılmış iken Yargıtay, 1993 Ankara Sempozyumunda varılan uzlaşısı sonucu "progressif rant" olarak adlandırılan kolay anlaşılır, basit bir hesaplama yöntemini uygulamaya koymuştur. Yaşam tablosu ise; halen yargıda ve Sosyal Güvenlik Kurumunda uygulanması zorunlu olan PMF-1931 Yaşam Tablosu'dur. Bu tablonun yasal dayanağı 506 sayılı Yasa'nın 22.maddesi olup, iş kazalarıyla meslek hastalıkları ve Analık Sigortaları Hakkında 4722 sayılı Kanuna ek olarak (Çalışma Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından birlikte) hazırlanmış ve 1965 yılında yürürlüğe konulmuştur. Her ne kadar, 5510 sayılı yeni Sosyal Güvenlik Yasası'nda paralel bir hüküm bulunmamakta ise de geçici 3.madde hükmü gereğince yeni düzenleme yapılmaya kadar aykırı olmayan hükümler uygulanmaya devam edecektir. Başka bir ifade ile SGK ile yargı PMF1931 yaşam tablosuna göre gelir bağlamaya ve tazminat hesaplamaya devam edecektir. Tazminat davalarında, Okyanus ötesi bir ülke olan ABD'nin CSO-1980 yaşam tablolarının (mortalite) kullanılmak istenilmesinin yasal bir dayanağı bulunmamaktadır.”

gereklidir³⁴⁴. Fiili destek, bakım ihtiyacı ve bakım gücünün sürelerinin doğru bir şekilde tespiti, zararın adil ve doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlar. Bu sürelerden hangisinin daha erken sona erdiği tespit edildiğinde, zararın hesabında bu süre esas alınmalıdır. Ancak, eğer destek veren kişinin ölüm tarihi, bu sürelerden daha önce gerçekleşmişse, zararın hesaplanmasında ölüm tarihi esas alınır³⁴⁵.

Bu bağlamda, zararın tespitinde, destek ilişkisinin sona ermesi durumunda, bakım ihtiyacı ve bakım gücünün devam ettiği sürelerin yanı sıra, destek veren kişinin ölüm tarihi de dikkate alınmalıdır. Bu tarih, zararın hesaplanmasında temel bir referans noktası olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, zararın hesaplanmasında, destek sürelerinin belirlenmesinde dikkate alınması gereken diğer faktörler arasında, zarar gören kişinin yaşam tarzı, sağlık durumu ve gelecekteki bakım ihtiyacının tahmini de bulunmaktadır. Bu faktörlerin doğru bir şekilde değerlendirilmesi, zararın adil ve gerçeğe uygun bir şekilde tespit edilmesini sağlayacaktır. Bu şekilde, hukuki süreçlerde objektif ve kapsamlı bir zarar tespiti gerçekleştirilmiş olur.

3.5.3.2 Muhtemel destek süresinin hesaplanması

Destek süresinin hesaplanması sürecinde, destek veren kişinin çalışma süresi ile davacının yaşam süresi, hesaplamanın temelini oluşturan unsurlardır. Bu bağlamda, destek kişinin çalışma süresinin belirlenmesi, sadece onun gelir elde etme potansiyelini değil, aynı zamanda bakım sağlama ihtimalini de gösterir. Bu sürecin doğru bir şekilde yürütülmesi, zarar gören birey için adil bir tazminat miktarının tespit edilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Çalışma süresinin belirlenmesinde, destek kişinin mesleki deneyimi, sağlık durumu, meslek içi eğitim ve kariyer gelişim potansiyeli gibi faktörler dikkate alınmalıdır. Örneğin, destek kişinin genç ve yükselen bir kariyere sahip olması, çalışma süresinin daha uzun olduğunu gösterebilir. Bu durum, zarar gören davacının uzun vadeli bakım ihtiyaçlarını karşılamak için daha fazla tazminata ihtiyaç duyabileceğini işaret eder³⁴⁶.

Davacının yaşam süresinin belirlenmesinde ise, sağlık durumu, yaşam tarzı ve mevcut yaşam koşulları gibi etmenler göz önünde bulundurulmalıdır. Davacının beklenen yaşam süresi, destek kişinin potansiyel çalışma süresi ile birlikte değerlendirildiğinde, zararın

³⁴⁴ Narter, s. 56.

³⁴⁵ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 177.

³⁴⁶ Narter, s. 56.

hesaplanmasında daha net ve gerçekçi bir tablo ortaya çıkar. Bu kapsamlı hesaplama yöntemi, tazminatın belirlenmesinde destek süresinin doğru bir şekilde tahmin edilmesini sağlar. Bu yaklaşım, hukukun adil ve objektif olma ilkeleri doğrultusunda, zarar gören davacının haklarının korunması ve destekleyici kişinin potansiyel katkısının adil bir şekilde değerlendirilmesini amaçlar. Böylelikle, zararın tespitinde ve tazminatın belirlenmesinde daha adil ve kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmiş olur³⁴⁷.

3.5.3.3 Gerçek desteğin bakım gücünün belirlenmesi

Bakım gücünün belirlenmesi sürecinde, destekten yoksun kalma zararının varlığı, destek kişinin bakım gücünün devam ettiği müddetçe mümkündür. Eğer destek kişinin bakım gücü sona ermişse, destekten yoksun kalma tazminatı talep edilmesi mümkün olmayacaktır³⁴⁸. Bakım gücü, destek kişinin ekonomik faaliyetlere katılma yeteneğinin sona erdiği en erken zaman ile, destek kişinin vefat ettiği en geç zaman arasında sona erer. Genel doktrinde kabul edilen görüş, işgörme süresinin bitişinin aynı zamanda bakım gücünün de sona ereceği yönündedir³⁴⁹. Ancak, bakım gücünü sadece fiili çalışabilirlik süresiyle sınırlamak her durumda doğru sonuçlar vermeyebilir. Örneğin, çalışma hayatını sonlandırmış bir kişi, emekli maaşı aracılığıyla bakım desteğini sürdürebilir. Alınan emekli maaşının, çalışma dönemindeki kazançtan düşük olması, tazminat miktarını düşürse de, bu durum bakım gücünü tamamen ortadan kaldırmaz.

Bakım gücünün değerlendirilmesinde, işte çalışmayan kadınlar için de belirsizlikler oluşabilir. İş görebilirlik süresi, kişinin mesleğini icra edebildiği maksimum yaş ya da emeklilik yaşını temsil eder. Ancak, iş görebilirlik süresinin sadece emeklilik zamanıyla sınırlandırılması doğru bir yaklaşım olmayabilir, çünkü destek kişi emeklilikten sonra başka bir işte çalışmaya devam edebilir. Bu bağlamda, iş görebilirlik süresinin en erken emeklilik zamanı olarak belirlenmesi ve bu sürenin sona erişinin destek kişinin mesleği, sağlık koşulları ve cinsiyetine göre değişkenlik göstermesi gereklidir. Beden gücüyle çalışan bir kişinin çalışma süresi ile entelektüel çalışma yapan bir kişinin çalışma süreleri eşit olmayabilir³⁵⁰.

³⁴⁷ Ahmet Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2007, s. 194 vd.; Akıncı, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, Konya, 2013, s. 107.

³⁴⁸ Kılıçoğlu, s. 37.

³⁴⁹ Narter, s. 62.

³⁵⁰ Gökyayla, s. 180.

Ömür, yani yaşam sınırı ile destek kişinin çalışabilme ve kazanç sağlayabilme gücü arasındaki fark da göz önünde bulundurulmalıdır. Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanırken, ömrün değil, çalışabilme ve kazanç sağlayabilme imkanlarının esas alınması gerekmektedir³⁵¹. Yargıtay kararlarında da vurgulandığı üzere, destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında, ölenin olası yaşam süresinin 60 yaşla sınırlandırılmasının doğru olmadığı, çalışma koşulları ve yapılan işin özelliklerinin dikkate alınarak, somut olayda desteğin ne kadar süre fiili olarak çalışabileceğinin belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁵². Bu detaylı ve bireysel değerlendirme, zarar gören kişiye adil bir tazminat sağlamak için önemlidir.

Destekten yoksun kalma tazminatında zarar, genellikle destek kişinin ölümüyle başlamakta ve zaman içinde gelişen bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu süreç, haksız fiilin gerçekleştiği tarihle her zaman örtüşmeyebilir. Zarar, farazi destek açısından, kişinin bakım gücüne sahip olduğu andan itibaren hesaplanmaya başlar. Başka bir deyişle, farazi olarak destek verecek kişinin gerçek destek niteliğini ne zaman kazanacağı, zararın başlangıç tarihi olarak kabul edilir. Bu, tazminat hesaplamasında esas alınacak zamanın belirlenmesinin önemini göstermektedir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 75. maddesi, bedensel zararın kapsamının karar verme sırasında tam olarak belirlenememesi durumunda, hakimin iki yıl içinde kararı değiştirme yetkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu hüküm, doktrinde bedensel zararlar için geçerli olmakla birlikte, destekten yoksun kalma tazminatı durumunda da uygulanabilir bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir³⁵³. Destek kişinin ölümü ve dava açılmasının ardından, destekten yoksun kalma zararlarının tamamını hesaplamak her zaman kolay olmayabilir. Gelecekte ortaya çıkabilecek destekten yoksun kalma zararlarının hesaplanması, belirsizlikleri göz önünde bulundurarak daha ileri bir tarihe ertelenebilir. Bu yaklaşım, zaman içinde değişebilecek şartların ve özellikle bakım ihtiyacının daha net bir şekilde ortaya konulmasını sağlar. Böylece, zararın tespitinde daha doğru ve adil bir sonuca ulaşılması mümkün olur³⁵⁴.

³⁵¹ Fatma Ebru GÜNDÜZ / Hakan GÜNDÜZ, İdare Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 3, s. 239.

³⁵² Gökyayla, s. 123.

³⁵³ Gökyayla, s. 123.

³⁵⁴ Gürsoy, s. 178.

Bu perspektif, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında, mevcut ve gelecekteki koşulların dikkate alınmasını gerektirir. Zarar gören kişinin uzun vadeli ihtiyaçları ve destek kişinin sağlayabileceği potansiyel katkıların dikkate alınması, tazminatın adil ve gerçekçi bir şekilde belirlenmesini sağlar. Yargısal karar süreçlerinde bu tür bir değerlendirme, hukuki adaletin ve zararın gerçekçi bir şekilde tespit edilmesinin önemli bir parçasıdır.

3.5.3.4 Farazi desteğin bakım gücünün belirlenmesi

Farazi destek kavramı, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında önemli bir yere sahiptir ve özellikle çocuklar ve nişanlılar gibi bireyler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Çocuklar, ana-baba açısından potansiyel bir destek kaynağı olarak görülebilir ve bekar oldukları süreçte ailelerine daha fazla destek verebilme potansiyelleri bulunmaktadır. Ancak, çocuklar evlendiklerinde kendi ailelerine de bakmakla yükümlü hale geldiklerinden, ana-babalarına sağlayabilecekleri destek düzeyi azalır³⁵⁵. Çocukların bakım gücünün önceden belirlenmesi, gelecekteki kariyer yolları, eğitim durumları ve yaşam koşulları gibi birçok değişkene bağlı olduğundan oldukça karmaşık bir süreçtir.

Farazi destek kapsamında ikinci bir grup ise ölen nişanlılardır. Ölen nişanlının bakım gücünün tespiti, çocuklara kıyasla daha basit olabilir. Bu tespit, nişanlının mesleği, mesleki yetenekleri ve tecrübeleri gibi somut faktörlere dayanarak yapılır. Eğer ölen nişanlı aktif olarak bir işte çalışmıyorsa, onun hizmet edimi karşılığının ne olabileceği hesaplanarak bakım gücü belirlenebilir³⁵⁶. Bu değerlendirme sürecinde, nişanlının eğitimi, kazanç potansiyeli ve gelecekteki kariyer beklentileri gibi unsurlar dikkate alınır. Bu tür farazi destek değerlendirmeleri, destekten yoksun kalma tazminatının adil bir şekilde hesaplanabilmesi için kritik öneme sahiptir. Çocukların ve nişanlıların gelecekteki bakım güçleri, yargısal karar verme süreçlerinde, potansiyel destek olarak ne derece katkı sağlayabileceklerini belirlemekte temel bir kriter olarak kullanılmaktadır. Böylece, tazminat hesaplamaları, sadece mevcut koşulları değil, aynı zamanda gelecekteki olası değişiklikleri ve potansiyelleri de dikkate alarak gerçekleştirilir, bu da zarar gören kişilere daha adil ve kapsamlı bir tazminat sağlamak açısından önemlidir.

Destekten yoksun kalma tazminatının talep edilebilmesi için, destek gören kişinin şu anki veya gelecekteki bakım ihtiyacı olması şarttır. Zararın hesaplanmasında, tazminat

³⁵⁵ Narter, s. 62.

³⁵⁶ Gökyayla, s. 183.

alacaklılarının destek veren kişinin bakımından ne kadar süre mahrum kaldıkları belirlenmelidir. İhtiyaç süresinin tayin edilmesi, kişinin yaşam koşulları, sağlık durumu ve gelecekteki potansiyel değişikliklere göre değişkenlik gösterdiğinden, kesin bir kriter belirlemek zor olabilir³⁵⁷. Bu nedenle, her tazminat alacaklısının ihtiyaç süresi, kişisel durumlarına göre ayrı ayrı hesaplanmalıdır³⁵⁸.

Destekten yoksun kalma süresinin hesaplanmasında PMF yaşam tablosunun kullanılması, Yargıtay tarafından kabul edilen bir uygulamadır ve bu tablo dışında başka bir yaşam tablosunun kullanılması genellikle kabul edilmemektedir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 08.04.2013 tarihli, 2012/7104 Esas ve 2013/6433 Karar sayılı kararında, maluliyet oranının Sosyal Sigortalar Sağlık İşlemleri Tüzüğüne göre, yaşam sürelerinin de PMF yaşam tablosuna göre hesaplanması gerektiği belirtilmiştir. Benzer şekilde, Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 09.10.2012 tarihli, 2011/11066 Esas ve 2012/10762 Karar sayılı kararında, Hukuk Genel Kurulu ve Yargıtay içtihatlarına uygun olarak PMF tablosunun esas alınarak yapılan hesaplamanın doğru olduğu vurgulanmıştır.

Bu tespitler, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında, Yargıtay'ın istikrarlı bir şekilde PMF yaşam tablosunu temel alarak, yaşam sürelerinin belirlenmesinde bu tablonun kullanılmasını öngördüğünü göstermektedir. Bu durum, tazminat hesaplamalarında, adil ve tutarlı bir yaklaşımın sağlanması açısından önemli bir yere sahiptir. Her bir tazminat alacaklısının ihtiyaç süresinin bireysel koşullarına göre ayrı ayrı hesaplanması, zararın gerçekçi ve adil bir şekilde belirlenmesini sağlar.

Destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında kullanılan CSO 1980 muhtemel yaşam tablosunun yerine, giderek Yargıtay'ın yerleşik uygulaması olarak kabul edilen PMF yaşam tablosunun kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, mahkemelerin, Sosyal Sigortalar Sağlık İşlemleri Tüzüğüne uygun olarak, kişinin yaşı ve meslek grubuna göre Adli Tıp Kurumu veya üniversitelerin ilgili bölümlerinden alınacak maluliyet oranını gösterir rapor ile birlikte PMF yaşam tablosuna dayalı olarak destekten yoksun kalma tazminatı raporunu hazırlaması beklenmektedir³⁵⁹

³⁵⁷ Mustafa KILIÇOĞLU, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 37.

³⁵⁸ Gündüz, s. 240.

³⁵⁹ Yargıtay 4. HD. 08.04.2013 T. 2012/7104 E ve 2013/6433 K sayılı kararı, Leges Özel Hukuk Dergisi Sayı 4, Yıl 2013, sh. 67–69.

Ancak, PMF yaşam tablosunun 1931 tarihli ve Fransız kaynaklı olması, bu tablonun kadın-erkek ayrımını ve mesleki özellikleri dikkate almadığı anlamına gelmektedir. Sağlık sektöründeki gelişmeler göz önüne alındığında, insan hayatının kalitesi ve ömrün uzunluğu açısından 1931 yılındaki şartlar ile günümüz şartları arasında önemli farklar bulunmaktadır. Dünyanın farklı kalkınmışlık düzeyleri ve ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye değişen şartlar göz önünde bulundurulduğunda, Fransa örneğinin Türkiye koşullarına doğrudan uygulanamayacağı açıktır³⁶⁰.

Bu durum, PMF yaşam tablosunun uygulanmasının bazı haksızlıklara yol açtığını göstermektedir. Bu soruna bilimsel bir çözüm bulmak amacıyla, Türkiye'nin demografik ve istatistik bilgilerini temel alarak, kadın ve erkek farkını gözeten, mesleklere özgü ve güncel şartları yansıtan bir yaşam tablosunun oluşturulması ve bu tablonun belirli periyotlarla güncellenmesi önerilmektedir. Mevcut mevzuatta, çalışma süresinin net olarak tanımlanmış bir sınırı bulunmamaktadır. Yargıtay kararları, genellikle çalışma süresinin 60 yaşın sonuna kadar devam ettiği yönünde bir tutum sergilemekte olup, bu durum emeklilik yaşı ile doğrudan ilişkilendirilmemektedir. Emeklilik, bu yaştan önce veya sonra gerçekleşebilir³⁶¹. Ancak, bu uygulama doktrinde bazı yazarlar tarafından eleştirilmekte ve daha kapsamlı bir değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

Destek olma gücünün varlığı, destekten yoksun kalma tazminatı talebinde temel bir ön koşuldur. Destek kişinin bu güce sahip olmamasını engelleyen durumlar, destekten yoksun kalma iddiasını geçersiz kılar. Örneğin, müebbet hapis cezasına çarptırılma veya ağır ve ölümcül hastalıklar gibi haller, destek olma gücünü ortadan kaldıran durumlar olarak değerlendirilir³⁶². Destek talebinde bulunma yaşı çocuklar için belli bir yaşa kadar sınırlıdır. Eşlerin birbirlerine desteği ise, ömür boyu süregelir. Ancak eşlerin dava süreci devam ederken yeniden evlenmeleri halinde, yeniden evlenme tarihine kadar olan süre için desteklik ilişkisi kabul edilir. Benzer şekilde, davacılarından birinin dava sürecinde vefat etmesi durumunda, desteklik süresi davacının ölüm tarihine kadar hesaplanır³⁶³.

³⁶⁰ Gürbüz, s.76.

³⁶¹ Güneren, s.678–679.

³⁶² Yargıtay 4.HD. 04.05.2010 gün, 2009/9209 Esas ve 2010/5342 Karar sayılı kararı Balcı, 654: Y. 4.HD. 22.12.2009 T, 2009/1854 E ve 2009/14631 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.04.2023.

³⁶³ Yargıtay 4.HD. 11.05.2006 T, 2006/3486 E. ve 2006/5701 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.04.2023. “Davacılarından Turhan YAVUZ’un yargılama aşamasında öldüğü anlaşılmıştır. Davaya mirasçıları devam etmiştir. Her ne kadar desteğin davacı T. Y.’a 23 yıl destek olacağı farz edilerek destekten yoksun kalma

Çocukların anne-babalarına olan destek ihtiyacı genellikle belli bir yaşa kadar kabul edilir. Ancak, çocuklar eğer çalışma yaşına ulaşmış olsalar bile, belli bir yaşa ulaşmamışlarsa, bu yaşa ulaşınca kadar desteklik kabul edilmelidir. Ayrıca, çocuğun engelli olması gibi durumlar söz konusu olduğunda, çocuğun ömür boyu destek ihtiyacı olabileceği ve bu nedenle ömür boyu desteklik süresinin hesaplanması gerektiği kabul edilir. Bu tür durumlar, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında, kişisel koşulların ve ihtiyaçların dikkate alınmasını gerektiren özel durumlar olarak değerlendirilir. Her bir davacının ihtiyaçlarını ve özel durumlarını dikkate alan bu yaklaşım, tazminat hesaplamalarının adil ve gerçeğe uygun bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Bu şekilde, hukuki süreçler, bireylerin yaşam koşullarına ve ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde yürütülmektedir.

3.6 DESTEK İHTİYAÇ SÜRELERİ

3.6.1 Eşlerin Birbirine İhtiyaç Süresinin Tespiti

Destekten yoksun kalma tazminatı bağlamında, eşlerin birbirine olan destek ihtiyacı sürelerinin hesaplanmasında dikkate alınması gereken özel faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler kadın ve erkek eşler yönünden ayrı ayrı ele alınmalıdır. Sağ kalan eş kadın olduğunda, bakım süresinin belirlenmesinde kadının yaşı, çocuk sahibi olup olmaması, mesleği ve yeniden evlenme şansı gibi faktörler göz önünde bulundurulur.

Sağ kalan eş kadın ise, tazminat hesaplamasında ilk olarak yaş faktörü dikkate alınır. Kadının yaşı, hem yeniden evlenme olasılığını hem de çalışma olasılığını etkileyen önemli bir kriterdir. Eğer sağ kalan eş yaşlı ise, bakım süresi ömrünün sonuna kadar devam edeceği varsayılır. Eğer sağ kalan eş yaşlı değilse, ilk olarak yeniden evlenme şansı değerlendirilir. Çocuğu olan bir kadının, çocuğu olmayan bir kadına göre yeniden evlenme ihtimalinin daha düşük olması, bu durumda çocuksuz bir kadının bakım süresinin daha kısa olmasına yol açar³⁶⁴. Yargıtay, yeniden evlenme durumunun bakım ihtiyacını sona erdirdiği görüşündedir. Buna göre, kişinin destek süresi, eşinin ölüm tarihi ile yeniden evlendiği tariharasındaki süre olarak kabul edilir³⁶⁵. Kadının yeniden evlenme şansının, zararı azaltan bir

tazminatı hesaplanmış ve hüküm altına alınmışsa da bu hesap davacının farazi hayat süresine göre hesaplanmıştır. Somut olayda davacı tahmin edilen yaşam süresinde önce ölmekle destek zararın farazi duruma göre değil gerçek duruma göre hesaplanması ve ölüm tarihine kadar geçen sürede destekten yoksun kaldığının kabulü ile bu miktarın hüküm altına alınması gerektiğinden kararın bozulması gerekmiştir.”

³⁶⁴ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 186.

³⁶⁵ YHGK., 2.2.2011 T.,2010/4-172 E.,2011/4 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.04.2023.

etken olduğu ve bu sebeple tazminattan indirim yapılması gerektiği kabul edilir³⁶⁶. Bu nedenle, kadının yeniden evlenme ihtimalinin, tazminat hesaplamasında dikkate alınması ve bu ihtimalin belirlenmesi önemlidir.

Bu değerlendirme sürecinde, kadının yaşam koşulları, sosyal ve ekonomik durumu, eğitimi ve mesleki becerileri gibi çeşitli hususlar dikkate alınarak, yeniden evlenme ihtimali ve dolayısıyla destek ihtiyacı süresi tespit edilir. Bu yaklaşım, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında bireysel durumların ve ihtiyaçların adil bir şekilde dikkate alınmasını sağlar ve hukuki süreçlerde bireylerin gerçek durumlarına uygun sonuçlar elde edilmesine olanak tanır.

Kadının yeniden evlenme şansının değerlendirilmesinde, aile bağları önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır. Özellikle, kadının yaşadığı yörelerin örf ve adetleri, yeniden evlenme ihtimalini büyük ölçüde etkileyebilir. Ülkemizde, bazı bölgelerde dul kadınların, eşinin erkek kardeşiyle evlendirilme uygulaması bulunmaktadır. Eğer böyle bir durum söz konusu değilse, genellikle yeniden evlendirilmemektedir. Bu nedenle, kadının aile bağlarının ve yaşadığı toplumun geleneklerinin, destekten yoksun kalma tazminatına hükmedilmesinde dikkate alınması gerekmektedir³⁶⁷. Kadının yeniden evlenme şansını değerlendirirken göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli hususlar, kadının kişiliği, çocuk sayısı ve ekonomik durumudur³⁶⁸. Yargıtay, kadının yeniden evlenme şansının değerlendirilmesinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin kullanmış olduğu tabloyu baz almaktadır. Bu tabloya göre, 41-50 yaş aralığındaki dul eşin evlenme şansı %2 olarak belirlenmiş olup, her bir 18 yaşından küçük çocuk için evlenme şansından %5 indirim yapılması gerektiği kabul edilmektedir³⁶⁹.

Kadının eşi öldükten sonra nikahsız bir şekilde başka bir erkekle birlikte yaşaması durumunda, bu durumun kadının bakım ihtiyacını sona erdirdiği söylenemez. Nikahsız birliktelikler, evlilik bağı kadar güvence sağlamamaktadır. Bu sebeple, somut olayın

³⁶⁶ YHGK., 2.2.2011 T.,2010/4-172 E.,2011/4 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 11.04.2023. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun vermiş olduğu bir kararında "...Destekten yoksun kalan eşin yeniden evlenme olasılığı, zararı azaltan durumlardan sayılmakta; olasılığın oranına göre tazminattan indirim yapılması gerekmektedir..." diyerek yeniden evlenme şansının zararı azaltan bir durum olduğunu belirtmiştir

³⁶⁷ Gökyayla, s. 186.

³⁶⁸ YHGK., 2.2.2011 T.,2010/4-172 E.,2011/4 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023.

³⁶⁹ YHGK., 2.2.2011 T.,2010/4-172 E.,2011/4 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023.

özellikleri dikkate alınarak tazminat konusunda özel bir değerlendirme yapılması gerekir³⁷⁰. Kadının eşi öldükten sonra çalışıp çalışmaması ile ilgili olarak doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüşler, kadının ekonomik bağımsızlığının ve çalışma durumunun, destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında nasıl bir rol oynayacağına dair farklı yaklaşımlar sunmaktadır. Bu çeşitlilik, tazminat hesaplamalarında bireysel durumları ve özel koşulları dikkate almanın önemini vurgulamaktadır.

Hukuki doktrinde, eşi ölen kadının ekonomik bağımsızlığı ve destekten yoksun kalma tazminatı arasındaki ilişki konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, eşi ölen ve kendi hayatını kazanabilecek güç ve yetenekte olan bir kadın, bakım ihtiyacını sürekli olarak üçüncü bir kişiye yükleyemez³⁷¹. Başka bir görüş ise, kadının çalışmaya başlamasıyla ihtiyaçlarının ne derece azaldığına bağlı olarak tazminat hakkının da o derecede azalması gerektiğini savunmaktadır³⁷². Ancak, kadının eşi öldüğünde çalışmak zorunda olmadığı görüşüne katılıyoruz. Bu durum, meydana gelen zararın tazmininden kadının da sorumlu olduğu anlamına gelir ki, bu sonuç destekten yoksun kalma tazminatının amacıyla uyumlu değildir. Destekten yoksun kalma tazminatının amacı, kadının eşi ölmeden önceki yaşam standartlarının devam ettirilmesidir. Ancak, kadın daha önce bir işte çalışmış veya belirli bir uzmanlık alanına sahipse, çalışmasının beklenmesi dürüstlük kuralına uygun olabilir³⁷³.

Kadın destek olarak öldüğünde ve evin geçimini büyük oranda sağlıyorsa, destekten yoksun kalma tazminatı, yaşam standartlarının azalma ölçüsünde giderilmelidir. Kadın ev hanımı olduğunda ise, kocanın hizmet edimlerinden yoksun kalması söz konusu olur. Bu durumda, kocanın yeniden evlenme olasılığının değerlendirilmesi ve yeniden evlenene kadar olan süredeki bakım ihtiyacının tazmin edilmesi gerekmektedir³⁷⁴. Bu yaklaşımlar, destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında bireysel durumların ve ihtiyaçların özenle dikkate alınmasını gerektirir, bu da hukuki süreçlerin adil ve insancıl bir şekilde yürütülmesine olanak sağlar.

³⁷⁰ Gökyayla, s. 187.

³⁷¹ Tekinay, s. 150.

³⁷² Ahmet Nejdett Sezer, Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Hesaplanmasında Göz Önünde Bulundurulacak Esaslar, Yasa Hukuku Dergisi, Ankara 1980, s. 1232

³⁷³ Gökyayla, s. 189.

³⁷⁴ Gökyayla, s. 189.

3.6.2 Çocukların Bakım İhtiyaç Süresinin Tespiti

Çocukların destekten yoksun kalma durumunda bakım ihtiyacının süresinin belirlenmesi, çeşitli faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Desteklerini kaybeden çocuklar için bu süre, onların kendi bakım ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek ekonomik güce ulaşana kadar devam eder³⁷⁵. Küçük çocukların bakım gücüne ulaşma süresi, yaşadıkları kültürel bölge, sosyal çevre, eğitim durumu, zihinsel ve bedensel yetenekleri, askerlik durumu ve ailelerinin sosyoekonomik koşulları gibi bir dizi faktöre bağlıdır³⁷⁶. Öğrenim görmeyen erkek çocuklar için, bakım ihtiyacının devam süresi, çocuğun artık bakıma ihtiyaç duymayacağı zamana kadar uzanır³⁷⁷.

Destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, çocukların bakım ihtiyaç süreleri genellikle sosyal güvenlik kurumu kanunları çerçevesinde tespit edilmektedir. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK) maddesi 3/X/b, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu çocukların özelliklerini belirtir. Genellikle erkek çocuklar için, kız çocuklarına göre daha kısa sigortalılık süreleri belirlenmiş ve evlilik kriteri öngörülmemiştir. Erkek çocukların bakım ihtiyacının belirlenmesinde, askerlik durumları önemli bir rol oynar; eğer askere gitmemişlerse, terhis olduktan sonra iş bulup çalışmaya başlayacakları süre dikkate alınır³⁷⁸. Uygulamada, erkek çocuklar genellikle on sekiz yaşına kadar anne-babalarının desteğini almaktadırlar. Ancak ileri derecede engelli veya zihinsel özürlü çocukların bakım ihtiyaçları, anne-babalarının yaşam süreleri kadar devam etmektedir³⁷⁹.

Kız çocuklarının bakım ihtiyaç sürelerinin tespiti konusunda, sosyal güvenlik kurumu kanunları kız çocuklarına, erkek çocuklarına göre geniş imkanlar tanımaktadır. SSGSSK maddesi 34/I/b/3, bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Bu düzenlemeler, çocukların cinsiyetlerine ve özel durumlarına göre farklılaşan bakım ihtiyaçlarının adil bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak ve tazminat hesaplamalarında çocukların gerçeğihtiyaçlarına uygun bir yaklaşım benimsenmesini teşvik etmektedir. Bu tür ayrıntılı ve kişiye

³⁷⁵ Sezer, S. 1248.

³⁷⁶ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 185.

³⁷⁷ Piri DÖNMEZ, Türk Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 2011, s. 33.

³⁷⁸ Yargıtay 10. HD. E. 923, K 19024, (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023.

³⁷⁹ Aşçıoğlu, s. 533.

özel değerlendirmeler, hukuki süreçlerin adil ve insancıl bir şekilde yürütülmesine katkı sağlamaktadır.

Yargıtay kararlarına göre, kız çocuklarının bakım ihtiyacı süresi, yaşadıkları yere göre farklılık göstermektedir. Şehirde yaşayan kız çocukları için bu süre yirmi iki yaşına kadar, köyde yaşayanlar için ise on sekiz yaşına kadar devam ettiği kabul edilmektedir³⁸⁰. Bu yaşlar, kişinin evleneceği muhtemel yaş olarak değerlendirilmektedir. Eğer bakım alacaklısı yirmi iki yaşını doldurmuş ama henüz evlenmemişse ve bir geliri yoksa, ailesinin sosyal ve kültürel düzeyine göre evlenmesi muhtemel yaşa kadar olan süre için destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanabilir³⁸¹.

Öğrenim gören çocukların bakım ihtiyacı süresinin tespitinde ise, çocuğun öğrenim sürecinin bitimine kadar bakım ihtiyacının devam edeceği kabul edilir. Eğer çocuk henüz okula başlamamışsa ya da ilk okula yeni başlamışsa, yüksek öğrenim yapacağına dair iddialar, çocuğun yetenekleri, zeka seviyesi ve çalışkanlığı ile ailesinin sosyoekonomik durumu dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Örneğin, tarım ve hayvancılıkla geçinen bir bölgede yetişen çocuğun yüksek öğrenime devam etme ihtimalinin düşük olduğu varsayılabilir. Bu nedenle her somut olayın özelliğine göre özel bir değerlendirme yapılması gerekmektedir³⁸².

Yargıtay kararlarına göre, erkek çocuklar eğer orta öğretim çağında iseler yirmi yaşına kadar, yüksek öğrenim görüyorlarsa kız-erkek fark etmeksizin yirmi beş yaşına kadar bakıma ihtiyaç duyacakları kabul edilmektedir³⁸³. Yüksek öğrenimin üst sınırı olarak belirlenen yirmi beş yaş, kişinin bu yaşta eğitimini tamamlamamış olması veya eğitimini tamamladıktan sonra iş bulamamış olması durumlarında, örneğin hukuk fakültesi mezunu bir kişinin avukatlık stajı yapması gibi durumlarda, bakım ihtiyacının devam ettiği kabul edilmektedir³⁸⁴. Bu değerlendirmeler, çocukların eğitim durumlarını ve sosyoekonomik

³⁸⁰ Yargıtay 17. HD. E. 3571, K. 8826, T. 17/06/2015, (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023.

³⁸¹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, 140.

³⁸² Yargıtay 17. HD. E. 608, K. 3016, T. 19/02/2015 (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023. "...Her somut olayın özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durumda somut olay açısından desteğin 8,10,2 yaşlarında olan çocukları açısından yüksek öğrenim göreceği ihtimaline dayalı 25 yaşına kadar destek hesabı yapan bilirkişi raporuna itibar edilmesi de isabetli bulunmamıştır..."

³⁸³ Yargıtay 17. HD. E. 699, K. 8158, T. 26/06/2012, (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023.

³⁸⁴ Sezer, s. 1249.

koşullarını dikkate alarak, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarının adil bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır.

3.6.3 Anne ve Babanın Bakım İhtiyaç Süresinin Tespiti

Anne ve babanın bakım ihtiyacı süresinin tespiti, çocukların durumlarına bağlı olarak değişebilir. Eğer çocuk ölüm tarihinde anne babası için gerçek bir destek ise, yani anne babasına düzenli olarak bakıyorsa, bakım ihtiyacı süresi genellikle çocuğun ölüm tarihinden, anne babanın ölüm tarihine kadar devam edecektir. Bu, anne ve babanın çocuklarına göre genellikle daha yaşlı olmaları ve dolayısıyla bakım ihtiyacı süresinin, bakım gücü süresinden daha uzun olabileceği gerçeğine dayanır³⁸⁵.

Eğer çocuk ölüm tarihinde henüz bakım gücüne sahip değilse, yani farazî bir destek ilişkisi söz konusu ise, çocuğun bakım gücüne sahip olduğu tarih ile anne babanın bakım ihtiyacının başlayacağı tarih arasında karşılaştırma yapılır ve hangisi daha sonra ise destek ilişkisi o tarihte başlar. Farazî destek ilişkisinde, çocuğun gelecekteki evliliği, çocuk sahibi olması gibi durumlar ve ekonomik durumundaki değişiklikler de bakım gücünün azalabileceğini veya artabileceğini gösteren faktörler olarak dikkate alınmalıdır³⁸⁶.

Çocuğun üvey anne ve babası ile kurabileceği destek ilişkisi de önemlidir. Bu durumda, biyolojik anne babaya kıyasla üvey anne ve baba arasında kurulan destek ilişkisinde daha az tazminat hesaplamak doğru olmaz, zira destek ilişkisi yakınlık derecesine göre değil, fiili duruma göre kurulmaktadır³⁸⁷. Uygulamada, çocuğun bakım gücüne sahip olabileceği en erken yaş genellikle on sekiz olarak kabul edilse de, bu durum yaşam gerçeklerine, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi kurumların araştırma ve raporlarına tam olarak uyumlu olmayabilir. Ayrıca, destek ilişkisinin sadece maddi yardımdan ibaret olmadığı, yardım ve hizmet etmek suretiyle de kurulabileceği ilkesi de göz önünde bulundurulmalıdır³⁸⁸. Bu nedenle, her somut olayın özelliklerine göre, bireylerin sosyal ve ekonomik koşullarına uygun bir şekilde, adil ve gerçekçi bir bakım ihtiyacı süresi tespiti yapılmalıdır.

³⁸⁵ Gürbüz, s. 50.

³⁸⁶ Sezer, s. 1250.

³⁸⁷ Sezer, s. 1250.

³⁸⁸ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 141-142.

3.6.4 Kardeşlerin Birbirlerine Bakım İhtiyacı Süresinin Tespiti

Kardeşler arasındaki bakım ihtiyacı süresinin tespiti, hukuki olarak destek ilişkisinin varlığı ve niteliği ile yakından ilgilidir. Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 364. maddesi gereğince, kardeşler arasındaki destek ilişkisi, ölen kardeşin maddi refah durumu ve destekten yoksun kalan kardeşin ihtiyaç içinde bulunması şartıyla kurulmaktadır³⁸⁹. Eğer sağ olduğu dönemde, ölen kardeşin geride kalan ve destekten yoksunluk iddiasında bulunan kardeşe karşı fiili ve düzenli bir bakım ilişkisi bulunuyorsa, bu durumda geride kalan kardeşin bakım ihtiyacı süresi, destek olan kardeşin ölümüyle başlar³⁹⁰.

Kardeşler arasındaki destek ilişkisi genellikle faraziye dayanır. Ölen kardeşin maddi durumu ve kalan kardeşin ihtiyaç durumu dikkate alınarak, destek ilişkisi tespit edilir. Bu durumda, ölen kardeşin sağlığında sağladığı maddi veya manevi destek, tazminatın belirlenmesinde önemli bir kriter oluşturur. Örneğin, ölen kardeşin geride kalan kardeşin eğitim masraflarını karşılaması veya ona maddi yardımda bulunması gibi durumlar, destek ilişkisinin varlığını gösterir.

Bu tür durumlar, kardeşler arasındaki destek ilişkisinin sadece kan bağından öte, gerçek yaşam pratiklerinde nasıl tezahür ettiğini göstermektedir. Tazminat hesaplamalarında, kardeşler arasında fiilen var olan destek ilişkisinin niteliği, süresi ve yoğunluğu dikkate alınarak, adil ve gerçekçi bir sonuca ulaşılması hedeflenir. Bu yaklaşım, hukuki süreçlerin aile içi ilişkilerin gerçek dinamiklerini yansıtacak şekilde yürütülmesine olanak tanır ve her somut olayın özelliğine göre kişiye özel bir değerlendirme yapılmasını gerektirir.

3.6.5 Nişanlılar Yönünden Bakım İhtiyacı Süresinin Tespiti

Nişanlıların yönünden bakım gücü kaybı ve destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanması, evlilikle kurulacak olan destek ilişkisine dayandırılır. Kural olarak, nişanlılar arasında mevcut bir fiili destek ilişkisinden söz edilmez, zira bu ilişkinin evlilikle birlikte resmiyete kavuşacağı ve dolayısıyla daha somut bir hukuki temele oturacağı kabul edilmektedir³⁹¹. Nişanlılardan birinin ölümü durumunda, diğer nişanlı için gelecekteki evlilikle kurulacak olan destek ilişkisinin kaybı söz konusu olur.

³⁸⁹ Gökyayla, s. 191.

³⁹⁰ Dönmez, s. 78.

³⁹¹ Sezer, s. 1252.

Nişanlı olan kişinin destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanırken, resmi nikahlı eşlere göre daha yüksek olan muhtemel evlenme şansı dikkate alınır. Bu, zararın tespitinde önemli bir etken olarak kabul edilir. Yargıtay'ın uygulamalarında da bu ilke benimsenmiştir. Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin (AYİM) tablosunda belirtilen oranlardan daha fazla indirim yapılması gerektiğine dair kararlar vermiştir³⁹².

Bu durum, nişanlıların destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında, evlilik öncesi dönemdeki potansiyel destek ilişkilerinin belirsizliği ve gelecekteki evlenme ihtimalinin yüksekliğini göz önünde bulundurmaya gerektirir. Nişanlıların destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında, evlilikle birlikte kurulacak destek ilişkisinin kaybına yönelik bir yaklaşım benimsenirken, bu ilişkinin henüz hukuki bir temele oturmamış olması ve gelecekteki evlenme ihtimalleri de dikkate alınmaktadır. Bu şekilde, tazminat hesaplamaları, bireylerin yaşam koşulları ve gelecekteki potansiyelleri göz önünde bulundurularak adil bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

3.7 DESTEK PAYLARININ DAĞITILMA YÖNTEMLERİ

3.7.1 Miras Paylarını Esas Alan Dağılım

Destek paylarının dağıtılması yöntemleri arasında, miras paylarını esas alan bir dağıtım yöntemi bulunmaktadır. Ancak bu yöntem, uzun yıllar önce kullanılan ve günümüzde artık uygulamada tercih edilmeyen bir yöntemdir. Destekten yoksunluk kavramı ile mirasçılık kavramları arasında önemli farklar vardır. Hak sahipleri bazen mirasçı olabilirken, mirasçı olmayan kişiler de hak sahibi olabilir. Bu nedenle, miras paylarını esas alan bir dağıtım yönteminin hukuki olarak uygun olmadığı, uzun yıllar önce verilen Yargıtay kararlarında vurgulanmıştır³⁹³. Günümüzde bu yöntemin uygulama alanı bulunmamaktadır³⁹⁴.

Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında, destek ilişkisinin niteliği ve taraflar arasındaki ilişkinin özelliği göz önünde bulundurularak daha adil ve gerçekçi bir pay dağılımı yapılması gerekmektedir. Miras paylarına dayalı bir dağıtım, destekten yoksun

³⁹² Yargıtay 17. HD. E. 218, K. 389, T. 25/01/2011, (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023. "...Davacı Duygu, desteğin nişanlısıdır. Kaza tarihinde 23 yaşında ve üniversite öğrencisidir. Hükme esas alınan bilirkişi raporunda her ne kadar davacının evlenme şansının % 40 olacağı kabul edilmiş ise de, davacının yaşı ve henüz nişanlı olması nedeni ile, belirlenen bu oran düşüktür. Mahkemece, evlenme şansının yeniden takdiri ile alınacak ek rapor sonucuna göre karar verilmesi gerekir..."

³⁹³ Yargıtay 4. H.D. 02.07.2002 Tarih, 2002/3742 E., 2002/8313 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 23.05.2023.

³⁹⁴ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 135.

kalan kişilerin gerçek ihtiyaçlarını ve destek ilişkisinin özelliğini yeterince yansıtmayabilir. Bu nedenle, modern hukuk uygulamalarında, destekten yoksun kalma tazminatının dağıtımında, her bir davacının özel durumunu ve destek ilişkisinin niteliğini dikkate alan daha kapsamlı ve özelleştirilmiş yöntemler tercih edilmektedir. Bu yaklaşım, tazminatın adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda hukuki süreçlerin kişiye özel ve gerçekçi bir temele dayandırılmasını da teşvik eder.

3.7.2 SGK Tarafından Esas Alınan Dağılım

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 19 ve 34. maddelerinde belirtilen gelir bağlama payları, SGK tarafından destek paylarının dağıtımında esas alınan bir yöntemdir³⁹⁵. Bu yöntemle göre, ölen kişinin gelirinin %30'u kendisine sabit bir şekilde ayrılırken, kalan %70, hak sahipleri arasında paylaştırılmaktadır. Bu %70'lik gelir, çocuksuz durumlarda %75'i eşe, çocuklu durumlarda ise %50'si eşe verilmekte ve her bir çocuk için gelirin %25'i ayrılmaktadır³⁹⁶.

Ancak, bu yöntemin destek paylarının dağıtımında sağlıklı sonuçlar veremeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Hak sahipleri, mirasçılıkta olduğu gibi, SGK tarafından gelir bağlanan kimseler olmayabilir. Destek kavramı, daha geniş bir kapsamda ele alınması gereken bir olgudur ve SGK tarafından gelir bağlanan kişiler ile destekten yoksun kalanlar her zaman aynı kişiler olmayabilir³⁹⁷. SGK tarafından esas alınan dağıtım yöntemi, matematiksel olarak mantığa aykırı sonuçlar verebilen bir yapıya sahiptir. Özellikle, geriye çocuksuz eşin kaldığı durumlarda, bu dağıtım sistemi kapsamında, desteğin gelirinin %30'u desteğe, %70'inin %75'i, yani %52,5'i eşe ayrılmaktadır. Bu hesaplama, desteğin gelirinin %17,5'lik bir kısmının kullanılmadığını göstermektedir, bu da desteğin kendisine ayırdığı paydan daha fazla payın eşine ayrıldığına işaret eder³⁹⁸.

SGK'nın bu yöntemi, iş kazaları nedeniyle bağlanan gelirlerin ilk peşin sermaye değerlerinin sorumlulara rücu edildiği davalarda kullanıldığı görülmektedir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, bu tür davalarda, gerçek zarar hesabı yapılırken bu yöntemin uygulanması gerektiğini belirtmiş ve bu uygulamanın SGK mevzuatı ile paralel bir hesap yöntemi belirleme

³⁹⁵ R.G: 16.06.2006 Tarih, Sayı: 26200.

³⁹⁶ Cebe, s. 101.

³⁹⁷ Cebe, s. 101.

³⁹⁸ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 136-137.

amacından kaynaklandığı ifade edilmiştir³⁹⁹. Bu bilgiler ışığında, SGK tarafından esas alınan bu dağıtım yönteminin sağlıklı sonuçlar vermeyeceği ve hesaplamalarda esas alınmaması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Bu yöntemin, özellikle çocuksuz durumlarda, mantıksız ve haksız dağılımlara yol açabileceği ve gerçek zarar hesaplamalarının adil ve gerçekçi bir temele oturtulması gerektiği görüşündeyiz. Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında, her bir davacının özel durumunu, gerçek zararını ve destek ilişkisinin niteliğini dikkate alarak, daha adil ve kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu, tazminatın daha adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayacak ve hukuki süreçlerin bireylerin gerçek durumlarına uygun bir şekilde yürütülmesine olanak tanıyacaktır.

3.7.3 Güncel Yargıtay Uygulamalarında Esas Alınan Dağılım

Güncel Yargıtay uygulamalarında destekten yoksun kalma tazminatının dağılımı, ölüme sebebiyet veren olayın niteliğine ve davaların açıldığı mahkeme türlerine göre değişiklik göstermektedir. Örneğin, trafik kazaları, iş kazaları veya tıbbi malpraktis gibi farklı olay türlerine bağlı olarak açılan davalar, farklı mahkemelerde görülmekte ve bu durum, Yargıtay'ın farklı dairelerince temyiz incelemesi yapılmasını gerektirmektedir. Bu, ölüme sebebiyet veren olayın türüne göre farklı hukuki yaklaşımların ve değerlendirmelerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır⁴⁰⁰.

Bu farklılık, Yargıtay'ın uygulamalarında da kendini göstermektedir. Her bir dava türü için farklı Yargıtay daireleri, destekten yoksun kalma tazminatının dağılımı konusunda farklı prensipler ve yöntemler benimseyebilir. Bu durum, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarının, özgün dava koşullarına ve hukuki çerçevelere göre şekillendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Örneğin, bir trafik kazası davasında uygulanan tazminat dağılımı yöntemi, iş kazası sonucu açılan bir davada uygulanan yöntemden farklı olabilir.

Bu çeşitlilik, tazminat hesaplamalarının her dava için özelleştirilmesini ve somut olayın koşullarına göre adil bir tazminat dağılımının yapılmasını gerektirir. Yargıtay uygulamalarında bu farklılık, hukuki süreçlerin daha esnek ve davaya özgü bir yaklaşımla yürütülmesine olanak tanır. Bu, hukuki süreçlerin her bir dava için özel olarak değerlendirilmesini ve bireylerin gerçek durumlarına uygun, adil ve kapsayıcı bir hukuki çözümün bulunmasını sağlar.

³⁹⁹ Yargıtay 10. H.D. 16.06.2020 Tarih, 2018/7168 E., 2020/3270 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 25.05.2023.

⁴⁰⁰ Sezer, s. 1252.

3.7.3.1 Trafik kazalarında ve haksız fiillerde

Yargıtay'ın ilgili hukuki süreçlerdeki yargısal faaliyetleri uzun yıllardır devam etmektedir. Özellikle, trafik kazaları ve haksız fiiller konusunda, Yargıtay 4. ve 17. Hukuk Dairesi'nin rolü önemli bir yer tutmuştur. Ancak, Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu'nun 08.04.2021 tarihli kararı ile önemli bir değişiklik gerçekleşmiştir. Bu karar uyarınca, 17. Hukuk Dairesi'nin kapatılması ve bu alandaki işlerin bundan böyle sadece 4. Hukuk Dairesi tarafından ele alınması kararlaştırılmıştır. Bu değişiklik, Yargıtay'ın içtihat yapısında ve yargısal süreçlerde birtakım yeni düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir⁴⁰¹.

Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, kapatılmasından önce, özellikle anne babanın destekliğine ilişkin konularda İçtihatlar Birleşik Genel Kurulu (İBGK) kararlarına dayanarak belirli bir yargısal yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşım, genellikle destekliğin karine olarak kabul edilmesi üzerine kurulmuştur. Bu çerçevede, Daire'nin son dönem içtihatlarında, belirli bir pay dağıtım yönteminin izlendiği gözlemlenmektedir. Bahsedilen bu yöntem, maddi destek konusunda iştir payın eş ve destekçiye, birer payın ise çocuklar ve anne babaya verilmesi şeklinde uygulanmaktadır. Bu paylaşım modelinde, payların iki farklı kümeye ayrıldığı; anne baba ve çocukların paylarının birbirinden ayrı tutulduğu açıktır.

Ayrıca, eş veya çocuklardan birinin destekten çekilmesi halinde, çekilen kişinin payının diğer eş ve çocuklara aktarılması; anne veya babadan birinin destekten çekilmesi durumunda ise, çekilen kişinin payının diğer ebeveyne aktarılması şeklinde bir uygulama benimsenmiştir⁴⁰². Bu içtihat doğrultusunda, evli ve iki çocuklu, anne babası hayatta olan bir kişinin destek paylarının dağıtımı yapıldığında, belirli bir pay dağılım tablosu ortaya çıkmaktadır. Bu tablo, yargısal kararların aile yapısı ve sosyal ilişkiler üzerindeki etkilerini somut bir şekilde göstermektedir.

⁴⁰¹ Yargıtay 17. H.D. 30.11.2020 T, 2019/1169 E., 2020/7798 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 25.05.2023.

⁴⁰² Yargıtay 17. H.D. 30.11.2020 T, 2019/1169 E., 2020/7798 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 25.05.2023.

Tablo 3.1: Yargıtay Tarafından Uygulanan Destek Pay Dağılımı Örneği.

	İlk Durum	Baba Destekten Çıkar	Anne Destekten Çıkar	Çocuk 1 Destekten Çıkar	Çocuk 2 Destekten Çıkar
Destek	2/8	2/8	2/6	2/5	1/2
Eş	2/8	2/8	2/6	2/5	1/2
Çocuk 1	1/8	1/8	1/6	-	-
Çocuk 2	1/8	1/8	1/6	1/5	-
Anne	1/8	2/8	-	-	-
Baba	1/8	-	-	-	-

Bu varsayım çerçevesinde, ilk durumda yani eş, çocuklar ve anne babanın müşterek olarak destek aldığı dönemde, anne babaya tahsis edilen payların, diğer destek gören bireylerin hisselerini azalttığı açıkça görülmektedir. Özellikle, çocuklarla anne babanın paylarının eşit olması, çocukların küçük ve anne babanın nispeten genç olduğu vakalarda, anne babaya çocuklar kadar yüksek oranda tazminat ödenmesine yol açmaktadır. Tazminat dağılımındaki bu yöntem, anne ya da babadan birinin destek listesinden çıkarılması durumunda, çıkan kişinin payının diğer ebeveyne devredilmesi esasına dayanmaktadır. Bu durum, destek alan anne veya babanın, diğer destekçiler kadar hisseye sahip olmasını sağlamaktadır.

Gerçek hayatta aile bireylerine sağlanan destek, her ne kadar bilinen ve kabul edilen bir gerçek olsa da, bireyin emek ve zamanını öncelikle kişisel ihtiyaçlarına, ardından eşi ve çocuklarına ayıracağı, en son olarak da bu zamanın bir kısmını anne babasına tahsis edeceği yönünde bir kanaat hakimdir. Çocukların eğitim ve bakım giderlerinin, anne babaya yapılan harcamalardan önemli ölçüde daha yüksek olduğu ise yadsınamaz bir gerçektir⁴⁰³. Bu sebeple, mevcut pay dağılım yönteminin, eş ve çocukların tazminat miktarlarını haksız yere

⁴⁰³ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 147.

düşürdüğü ve bu durumun adalet anlayışına tam olarak uymadığı sonucuna varmaktayız. Dolayısıyla, destek paylaşımının daha adil bir yapıya kavuşturulması gerektiğini, özellikle çocukların ihtiyaçları ve gelecekteki eğitim masraflarının daha fazla dikkate alınmasının önem arz ettiğini düşünmekteyiz. Bu yaklaşım, hem hukuki hem de toplumsal açıdan daha dengeli ve adil bir sonuç doğuracaktır.

3.7.3.2 İş kazalarında

Yargıtay'ın iş kazaları ile ilgili yargılamaları, uzun yıllar boyunca 21. Hukuk Dairesi'nin sorumluluğunda yürütülmüştür. Ne var ki, Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu'nun 02.09.2020 tarihli kararına istinaden, söz konusu Daire'nin faaliyetlerine son verilmiş ve iş kazalarına ilişkin davaların 10. Hukuk Dairesi tarafından ele alınmasına hükmedilmiştir. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, 17. Hukuk Dairesi'nin aksine, tazminat paylarının dağıtımına ilişkin sabit bir prensip benimsememiştir⁴⁰⁴. Ancak, Daire'nin kararları, Türk Medeni Kanunu'nun 4. maddesi ve Türk Borçlar Kanunu'nun 50. maddesi çerçevesinde, payların hakkaniyete uygun bir şekilde tayin edilmesi gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır. Anlaşılan o ki Daire, somut olayların özgünlüğüne binaen farklı oranlar belirlenebileceğini gözeterek, paylaşımın nasıl yapılacağına dair genel kurallar koymaktan kaçınmıştır.

İş kazaları bağlamında, bilirkişiler genellikle Yargıtay 17. Hukuk Dairesi tarafından önerilen yöntemle hareket etmekte, bu da iki payın eşe, iki payın desteğe ve birer payın çocuklara verilmesi şeklinde bir dağılımı ifade etmektedir⁴⁰⁵. Ayrıca, azımsanmayacak durumlarda, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından benimsenen dağıtım yönteminin de tercih edildiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, Yargıtay, eleştirilerimizi de dikkate alarak, bu yöntemle hazırlanan bir raporu temel alan mahkeme kararını bozmuştur. Bozma gerekçesinde, çocukların desteğinden çekilmesi sonucu, kalan gelirin %70'inin 3/4'ünün eşe, kalan %30'unun ise desteğe ayrılması durumunda eşin payının, desteğin payından %52,5 oranında daha yüksek olacağı ve bu durumun hakkaniyet ilkelerine aykırı olacağı belirtilmiştir.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'nin, İçtihatlar Birleşik Genel Kurulu (İBGK) kararları ışığında, anne babanın desteklenmesinin varsayım olarak kabul edilmesinin ardından, farklı durumlar

⁴⁰⁴ Balcı, s. 216.

⁴⁰⁵ Şule ŞAHİN / Ezgi NEVRUZ / Bulut KARAGEYİK / Güven ŞİMŞEK, Aktüerya Bilirkişiliği Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Hesaplama Yöntemleri, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2020, s. 72.

için farklı uygulamalar sergilediği dikkat çekmektedir⁴⁰⁶. Her ne kadar bu esnek yaklaşım, somut olayların çeşitliliğini dikkate almak açısından olumlu gibi görünse de, adaletin gerçekleştirilmesinde bir tutarlılık ve öngörülebilirlik eksikliğine yol açabileceği tartışma konusudur. Sonuç olarak, iş kazalarında tazminat payları dağılımı konusunda, hem hukukun genel ilkelerine hem de toplumsal adalet anlayışına uygun, daha sistematik ve öngörülebilir bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, hukuki düzenlemelerin ve yargısal kararların, özgül olayların özgün koşullarını gözetken, fakat aynı zamanda genel hukuki ilkelerle uyumlu bir çerçeve oluşturması önem taşımaktadır.

Bununla birlikte Yargıtay 21. Hukuk Dairesi'nin yerleşik içtihatları çerçevesinde, eğer ana ve babaya ölüm geliri bağlanmışsa, bu durum pay dağılımında göz önünde bulundurulacaktır⁴⁰⁷. Ancak, kurumca gelir bağlanmayan anne babanın, ölen kişinin fiili desteğinin kanıtlanamadığı durumlarda, destek payı almaları mümkün olmayacaktır. Daire, İtihatlar Birleşik Genel Kurulu (İBGK) kararları sonrasında da bu yöndeki uygulamasını sürdürmektedir. Kararlarında, anne babanın bakım ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan ziyaretler, ev işlerinde yardım, alışveriş gibi faaliyetlerin hesaplanabilir ve tazminat kapsamında değerlendirilebilir nitelikte olmadığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, 21. Hukuk Dairesi'nin, İBGK kararına uygun olarak, Türk Borçlar Kanunu'nun 50 ve 51. maddeleri gereğince anne baba lehine hakkaniyete uygun miktarda tazminat belirlenmesi yönünde bir uygulamaya gittiği görülmektedir⁴⁰⁸.

Türk Borçlar Kanunu'nun 50. maddesine göre, zararın varlığı açıkça belirlenmişse fakat miktarı kesin olarak tespit edilemiyorsa, hakim zararın miktarını hakkaniyet ölçüsünde belirleyebilir⁴⁰⁹. Ancak, tazminatın tamamen hakimın takdirine bırakılması, öngörülebilirlik ve tutarlılık açısından sorunlara yol açabilir. Bu durum, Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesiyle de çelişiyor olabilir; zira bu maddeye göre, hesaplanan destekten yoksun kalma tazminatının hakkaniyet düşüncesiyle artırılması ya da azaltılması mümkün değildir⁴¹⁰. Dolayısıyla, hakkaniyet çerçevesinde indirim ya da artırım yapılamayacağı yasa ile belirlenmişken, Yargıtay'ın hakimın tazminat miktarını hakkaniyet ölçüsünde belirlemesi

⁴⁰⁶ Yargıtay 21. H.D. 09.06.2020 Tarih, 2019/6311 E., 2020/2142 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 25.05.2023.

⁴⁰⁷ Balcı, s. 218-219.

⁴⁰⁸ Yargıtay 21. H.D. 09.03.2020 Tarih, 2019/5723 E. 2020/1532 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴⁰⁹ Özhan GÜNERGÖK / Şaban KAYIHAN, Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler, Umuttepe Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2020, s. 461.

⁴¹⁰ Günergök / Kayıhan, s. 272-273.

yönündeki uygulamasının hukukun genel ilkelerine ve yasa metnine uygun olmadığı sonucuna varmaktayız.

Bu nedenle, hakkaniyet kavramının, yargısal kararlarda belirli bir ölçüde standartlara bağlanması ve hukuki öngörülebilirliğin sağlanması, hukukun temel amaçlarından biri olarak görülmelidir. Hâkimin tazminat miktarını belirlerken, yasal sınırlar içerisinde hareketetmesi ve tazminat miktarının adil, tutarlı ve öngörülebilir olmasını sağlaması, adaletin tesisi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, hukuki süreçlerin şeffaflığını ve toplumsal güveni artıracak, aynı zamanda mağdurların haklarının korunmasında daha adil bir sonuca ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.

21. Hukuk Dairesi'nin görevlerini üstlenen 10. Hukuk Dairesi'nin, 17. Hukuk Dairesi'nin izlediği yol gösterici ilkeleri benimseyerek pay dağılımına ilişkin net bir metodoloji belirlemesi gerekmekte olduğu kanaatindeyiz. Zira, aynı somut olaya dayanılarak açılan ve birleştirilmemiş farklı davalarda, hak sahiplerine farklı pay dağılımlarının uygulanması, hukuki istikrarın sağlanamamasına ve yargı kararlarına duyulan güvenin zedelenmesine neden olabilmektedir. Bu bağlamda, 21. Hukuk Dairesi'nin bu yönde bir bozma kararı alarak, ilk derece mahkemelerinin bu tür farklı uygulamalarını eleştirdiği görülmektedir. İlk derece mahkemelerine rehberlik etmesi beklenen Yargıtay'ın, pay dağılımı gibi kritik bir parametrede yol gösterici olmaktan kaçınması ise dikkat çekicidir. Bu durum, muhtemelen Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) rücu haklarının zarar görmesini önleme amacına hizmet etmektedir⁴¹¹.

Yargıtay'ın, SGK'dan ölüm geliri bağlanmayan anne babaya pay verilmesi halinde, bu uygulamanın rücu davalarını etkileyeceği endişesini taşıdığı anlaşılmaktadır. İş kazaları sonucu SGK tarafından hak sahiplerine bağlanan gelirler, kusurlu taraflardan rücu edilmekte, ancak rücu edilebilecek miktar, hak sahiplerinin gerçek zararlarını geçememektedir. Bu çerçevede, rücu davalarında 'tavan hesabı' adı altında hesaplanan destekten yoksun kalma tazminatı, anne babaya pay verilmesi durumunda düşebilir, bu da SGK'nın rücu davalarında talep ettiği miktarın, tavan hesabı tutarını aşmasına yol açabilir.

Ancak, mevcut 'tavan hesapları', talep edilen ilk peşin sermaye değerlerini genellikle aşmaktadır. Dolayısıyla, anne babaya pay verilse dahi, bu durumun rücu davalarını anlamlı bir şekilde etkilemeyeceği düşünülmektedir. Gerçek zararların hesaplanmasında, ölen

⁴¹¹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 156.

kişinin katkılarının gerçekçi bir biçimde değerlendirilmesi ve tazminatların hakkaniyet ölçüsünde belirlenmesi, hukukun temel ilkelerinden biri olarak önemini korumaktadır. Bu bağlamda, Yargıtay'ın ve ilgili hukuk dairelerinin, adaletin sağlanması ve hukuki istikrarın temini açısından, belirgin ve öngörülebilir ilkeler ortaya koyması ve bu ilkeler doğrultusunda hareket etmesi beklenmektedir⁴¹².

3.8 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINDA ZARARIN VE DESTEK İLİŞKİSİNİN İSPATI

3.8.1 Genel Zarar İspatı

İspat, hukuki uyuşmazlıklarda, mevcut belirsizlikleri giderme ve gerçeğe ulaşma çabası olarak tanımlanabilir. Bu süreç, tarafların, iddialarını mahkeme nezdinde kesin ya da yaklaşık delillerle desteklemesi ve haklı olduklarını kanıtlama çabaları olarak ifade edilir⁴¹³. Destekten yoksun kalma tazminatı davalarında ise, destek ilişkisi ve zararın varlığının ispat yükü, iddiasını ortaya koyan davacı üzerindedir. Başka bir deyişle, ölen kişinin desteğinden mahrum kaldığını ve bu durumun bir zarara yol açtığını ileri süren taraf, bu iddialarını kanıtlayarak mahkemeyi ikna etmekle mükelleftir.

Bu ispat yükümlülüğü, hem somut delillerin sunulması hem de hukuki argümanların ikna edici bir şekilde ortaya konulması gerekliliğini beraberinde getirir. Zararın ve destek ilişkisinin varlığı, genellikle maddi kanıtlarla ve tanık beyanlarıyla ispat edilmeye çalışılır. Bunun yanı sıra, mahkeme pratiğinde uzman bilirkişi raporları da büyük önem taşır ve sıklıkla başvurulmuş bir ispat aracıdır. Ancak, bu süreçte sadece maddi kanıtlar değil, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, ölen kişinin sağlığı, mesleği, yaşam tarzı ve gelecekteki kazanç beklentileri gibi unsurların da dikkate alınması, hakkaniyetli bir yargılama için elzemdir⁴¹⁴.

Dolayısıyla, destekten yoksun kalma tazminatı davalarında adaletin tesisi, ispat sürecinin titizlikle yürütülmesi ve her bir dava özgülünde tüm relevant faktörlerin dikkate alınarak bütüncül bir değerlendirme yapılmasını gerektirir. Bu bütüncül değerlendirme, yargının sadece olayın yüzeysel detaylarıyla sınırlı kalmayıp, insan hayatının karmaşık gerçekliğini

⁴¹² Tacın, s. 130.

⁴¹³ Hakan PEKCANITEZ / Oğuz ATALAY / Muhammet ÖZEKES, Medeni Usul Hukuku. Yetkin Yayınları, 12. Baskı, s. 419.

⁴¹⁴ Gökyayla, s. 233.

ve sosyal bağlamını da göz önünde bulundurmasını zorunlu kılar. Yargısal kararlar, bu derinlemesine inceleme ve dikkatli değerlendirme sonucunda, hukukun adalet ve hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda verilmelidir.

3.8.2 Destek İlişkisinin İspatı

3.8.2.1 Eşler arasındaki destek ilişkisinin ispatı

Hukuk doktrinde ve yargı pratiğinde, eşler arasında var olduğu varsayılan destek ilişkisi, genellikle kesin kanuni karinelerle kabul edilir. Bu karineler, belirli bir olguya dayalı olarak, kanun koyucunun diğer bir olguyu varsaymasına dayanır ve aksi ispat edilemez bir nitelik taşır⁴¹⁵. Örneğin, Türk Medeni Kanunu'nun 186. maddenin 3. fıkrasında düzenlenen eşlerin evlilik birliği içerisinde birbirlerine destek olma yükümlülüğü, bu tür bir kesin kanuni karineye örnek teşkil etmektedir⁴¹⁶. Eşlerin evlilik birliğinin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katkı sağlama yükümlülüğü, destek ilişkisinin varlığının en somut göstergesidir.

Bu kesin kanuni karine, evlilik birliği devam ettiği sürece, eşler arasındaki mali dayanışmanın varlığını kabul etmek için yeterli bir hukuki zemindir. Ancak, evlilik birliği sona erdikten sonra da bu destek yükümlülüğünün devam ettiğine dair ispat yükü, tazminat talep eden tarafça, somut delillerle sağlanmalıdır. Bu somut deliller, tarafların ekonomik durumları, sağlık bilgileri, yaşam standartları ve evlilik süresi gibi faktörlerin dikkate alınarak, ölçülü bir şekilde değerlendirilmelidir.

Türk hukuk sistemi, destek ilişkisinin varlığının ispatlanmasında, tarafların eşitlik ilkesine uygun şekilde davranmalarını ve her bir tarafın diğerine karşı olan maddi ve manevi yükümlülüklerini adalet çerçevesinde yerine getirmelerini esas alır. Nitekim, bu yükümlülüklerin mahkeme kararlarında adil bir biçimde tespit edilmesi ve ilgili tazminatların belirlenmesi, hukukun genel ilkeleri ve hakkaniyet anlayışı ile uyumlu olmalıdır. Bu nedenle, eşler arasındaki destek ilişkisinin ispatı, sadece hukuki bir prosedür olmanın ötesinde, sosyal adaletin sağlanmasında kritik bir role sahiptir.

⁴¹⁵ Gökyayla, s. 233.

⁴¹⁶ Bilge ÖZTAN, Medeni Hukuk'un Temel Kavramları. Turhan Kitabevi. Ankara – 2009, s. 133.

3.8.2.2 Nişanlılar arasındaki destek ilişkisinin ispatı

Hukukun koruma kalkanını en somut biçimde hissettirdiği alanlardan biri de nişanlılık dönemidir. Nişanlılar, evlilik bağı ile birleşmiş çiftlerden farklı olarak, hukuken farazi veya zımni bir destek ilişkisi içinde bulunmamaktadırlar. Yani, evlenme vaadi ile bir araya gelmiş olan nişanlılar arasında, evliliğin resmi olarak kurulmasına dek, yasal anlamda bir destek yükümlülüğü doğmamaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 118. maddesinde düzenlenen nişanlanma, evlenme vaadiyle beraber anılmakta ve bu durum, nişanlılar arasında bir destek ilişkisi oluşturmada da, nişanın bozulması halinde bazı hukuki sonuçlar doğurabilecek fiili bir karine olarak değerlendirilmektedir⁴¹⁷.

Bu fiili karinenin hukuki sonuçları, nişanlıların birbirlerine karşı sahip olabileceği manevi, hatta bazen maddi beklentilerin yitirilmesi durumunda kendini gösterebilir. Ancak, nişanlılar arasındaki bu beklentilerin destek ilişkisi kapsamında değerlendirilmesi için ispat yükü, söz konusu beklenti veya zararın mağduru olan tarafça üstlenilmelidir. Nişanlılık döneminde tarafların birbirlerine yapmış oldukları maddi veya manevi katkıların, evliliğe yönelik ciddi ve somut adımların bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiğinde, bu katkıların mahiyeti, niyet ve amaçları detaylı bir incelemeye tabi tutulmalıdır⁴¹⁸.

Bu nedenle, nişanlılar arasında herhangi bir destek ilişkisi iddiasının mahkeme önünde kabul görebilmesi için, iddia sahibinin, nişanlılık süresince karşı tarafın hayatını ekonomik veya sosyal anlamda somut ve ölçülebilir bir biçimde iyileştirdiğine dair inandırıcı deliller sunması gerekmektedir. Bu tür deliller, genellikle, nişanlıların birbirlerine yaptıkları hediye, yardım veya desteklerin belgeleri, tanık ifadeleri ve tarafların sosyal ilişkilerine dair diğer kanıtlarla sağlanır. Ancak, bu ispat süreci sırasında, nişanlıların birbirlerine karşı olan duygusal bağlarının, hukuki sorumluluklarla karıştırılmaması ve her bir durumun özgül koşulları çerçevesinde değerlendirilmesi, hakkaniyetin ve adaletin tesisi açısından büyük önem taşır.

3.8.2.3 Anne-baba ve çocuk arasındaki destek ilişkisinin ispatı

Anne ve baba ile çocukları arasındaki destek ilişkisi, hukuki düzenlemelerle belirlenmiş kesin kanuni karinelere dayanarak yürütülür. Özellikle, çocuklar ergin yaşa ulaşana ve kendi kendilerini idame ettirene kadar anne ve babanın velayet ve destek yükümlülüğü

⁴¹⁷ Yıldırım, s. 30.

⁴¹⁸ Gökcan, s. 726.

altındadırlar. Erginlik, yani on sekiz yaşı tamamlanması ile velayet ilişkisi sona erse de, çocukların eğitim hayatının devamı süresince veya evlenme gibi sosyal bir kurum içinde girmelerine kadar bu destek yükümlülüğü devam etmektedir⁴¹⁹. Bu bağlamda, destek ilişkisinin varlığı, fiili karinelere dayandırılmaktadır; fiili karine, kanuni bir düzenleme ile açıkça tanımlanmamış olsa da, olayların zinciri içerisinde birbiriyle ilişkili olarak kabul edilen bir durumu ifade eder⁴²⁰.

Türkiye'nin sosyolojik yapısı göz önünde bulundurulduğunda, anne-baba ve çocuklar arasındaki destek ilişkisi, çocukların eğitim hayatının sona ermesiyle sınırlı kalmayabilir. Çocukların evlenmesi, hatta bazen evlendikten sonra dahi, özellikle maddi imkanların yetersiz olduğu durumlarda, anne ve babanın destek yükümlülüğü devam edebilir. Bu nedenle, destek ilişkisinin ispatı sürecinde, çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçları, eğitim durumu, sağlık koşulları ve sosyo-ekonomik durum gibi faktörlerin yanı sıra, aile içi gelenekler ve toplumsal beklentiler de dikkate alınmalıdır.

3.8.2.4 Kardeşler arasındaki destek ilişkisinin ispatı

Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 364. maddesinin 1. fıkrasında, her bireyin ekonomik olarak zor durumda kaldıkları takdirde yardım etmediği durumda yoksulluğa düşecek olan üstsoyu, altsoyu ve kardeşlerine nafaka verme yükümlülüğüne sahip olduğu belirtilmektedir. İlgili maddenin 2. fıkrasında ise, kardeşler arasında nafaka yükümlülüğünün, yalnızca kardeşlerin refah içinde yaşaması durumunda geçerli olacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda, destek gören kardeşin, kendisine destek olan kardeşin hayatını kaybetmesinden önce refah içinde yaşadığını ve eğer destek veren kardeş hayatta olsaydı, kendisine düzenli ve sürekli bir destek sağlayacağını kanıtlayabilmesi gerekmektedir⁴²¹.

Bu kanun maddesi, aile içi dayanışma ve yardımlaşma ilkelerini güçlendirmek amacıyla konmuştur. Ancak, destek yükümlülüğünün, sadece refah içindeki kardeşler arasında geçerli olması, yoksulluk içinde olan kardeşlerin bu yükümlülüğünden muaf tutulmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, TMK'nin 364. maddesi, kardeşler arasındaki mali yardımlaşma ve destek ilişkisinin sınırlarını net bir şekilde çizmektedir. Özellikle, destek gören kardeşin, destek veren kardeşin hayatta olmadığı durumlarda, daha önceki refah

⁴¹⁹ Gökyayla, s. 234.

⁴²⁰ Öztan, s. 214.

⁴²¹ Özgür Hakan ÇAVUŞ, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Kapsamında Çocuğun Durumu, Sosyal Güvenlik Dergisi, C: 10, Sa. 1, Y 2020, s. 57.

durumunu ve düzenli destek beklentisini ispat yükümlülüğü altında olması, bu ilişkinin hukuki yönünü daha da belirginleştirmektedir⁴²².

3.8.2.5 Diğer hallerde destek ilişkisinin ispatı

Destekten yoksun kalma tazminatı davaları, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 50. maddenin hükümleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu tür davalarda, zarar gören taraf, destek verenin ölümüyle doğrudan ilgili zararını ve zarar verenin kusurunu ispat etmekle yükümlüdür. TBK'nin 50. maddesinin 1. fıkrasında, zarar görenin bu ispat yükü altında olduğu açıkça belirtilmiş, maddenin devamında ise, zararın miktarının tam olarak ispat edilememesi durumunda hakimin, olayların genel akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri dikkate alarak, zararın miktarını adil ve hakkaniyetli bir şekilde belirlemesi gerektiği ifade edilmiştir⁴²³. Bu bağlamda, destekten yoksun kalan davacı, desteğin ölümü nedeniyle ortaya çıkan bakım ve yardım ihtiyacını somut delillerle ispat etmek zorundadır.

Ayrıca, TBK'nin ilgili maddesi, zarar görenin zararın ve kusurun ispatında karşılaşılabileceği güçlükleri hafifletmek için hakime takdir yetkisi tanımaktadır. Bu takdir yetkisi, zarar görenin mağduriyetinin hakkaniyetli bir şekilde giderilmesini amaçlamaktadır. Hâkim, zararın miktarını belirlerken, tüm olayları objektif bir şekilde değerlendirmeli ve zarar görenin durumunu adil bir şekilde ele almalıdır. Böylelikle, destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, zarar görenin mağduriyetinin, hukukun genel ilkeleri çerçevesinde, adil ve hakkaniyetli bir şekilde telafi edilmesi sağlanmaktadır⁴²⁴.

⁴²² Hafize Nisan SOYSAL, Türk İş Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2019, s. 42-43.

⁴²³ Oğuzman / Öz, s. 86-87.

⁴²⁴ Oğuzman / Öz, s. 86-87.

4. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ HEAPLANMASI VE ÖDEME BİÇİMİ

4.1 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ HESAPLANMASI

4.1.1 Hesaplama İlkeleri

Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplaması, Türk hukuk sisteminde belirli prensiplere dayanarak yürütülen bir süreçtir. Bu hesaplama, zarar görenlerin maddi kayıplarını adil bir şekilde telafi etmek amacıyla yapılmaktadır ve bu süreçte dört temel ilke öne çıkmaktadır. İlk ilke, tazminat hesaplamasında zararın başlangıç tarihinin, zarar verici olayın meydana geldiği tarih olarak kabul edilmesidir. Bu tarihten itibaren zarar veren kişinin temerrüde düştüğü ve hesaplanacak tazminata bu tarihten itibaren faiz uygulanması gerektiği belirtilir⁴²⁵. Bu ilke, tazminat hesaplamasında temel bir başlangıç noktası olarak kabul edilir ve genellikle zarar hesaplamaları bu tarihe göre yapılır⁴²⁶.

İkinci ilke ise, destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında gerçek verilerin varlığı halinde varsayımlara başvurulmamasıdır. Bu ilke, hesaplama yapılırken, mevcut gerçek verilere dayanılması gerektiğini vurgular ve bilinen en güncel verilerin kullanılmasını öngörür. Örneğin, bir hak sahibinin evlenmesi gibi durumlarda, hak sahibinin evlendiği tarihe kadar olan dönemde destekten yoksun kalacağı varsayılarak hesaplama yapılır ve bu tarihten sonrası için varsayımsal bir destek hesaplaması yapılmaz⁴²⁷.

Üçüncü ilke, tazminat hesaplamasının hükme en yakın tarihe göre yapılması gerektiğidir. Yargıtay içtihatlarına göre, tazminat hesaplanırken, hükme en yakın tarihte mevcut olan veriler temel alınmalı ve herhangi bir değişiklik olması halinde bu yeni durum dikkate alınarak tazminat yeniden hesaplanmalıdır⁴²⁸. Bu ilke, özellikle asgari ücret gibi ekonomik parametrelerdeki değişikliklerin tazminat hesaplamalarına yansıtılmasını gerektirir.

Son ilke ise, tazminatın, hak sahiplerinin destek süreleriyle sınırlı olarak hesaplanmasıdır. Hak sahiplerinin bakiye ömürleri veya destek görme yaşlarına göre belirlenen sürelerde

⁴²⁵ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 146.

⁴²⁶ Günergök / Kayıhan, s. 444.

⁴²⁷ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 245.

⁴²⁸ Eren ÖĞÜTOĞULLARI, Bedensel Zararlarda Aktüeryal Tazminat Hesabı, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2021, s. 71.

destekten yoksun kalacakları kabul edilir ve tazminat hesaplamaları bu sürelerle sınırlı tutulur⁴²⁹. Bu ilke, tazminatın adil ve gerçekçi bir şekilde hesaplanmasını sağlamakta ve hak sahiplerinin zararlarını bu sürelerle sınırlı tutmaktadır. Bu dört ilke, Türk hukuk sisteminde destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında temel bir çerçeve oluşturur ve adil bir tazminat hesaplaması için rehberlik eder.

4.1.2 Hesaplama Yapılırken İzlenecek Yöntem

Destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanması, hukukun karmaşık ve detaylı bir sürecidir. Bu süreç, adil ve doğru bir tazminat miktarının belirlenmesi için kritik öneme sahiptir ve beş aşamalı bir yöntem izlenir. İlk adım, destek sağlayıcının mali katkısının, yani gelir veya kazancının belirlenmesidir. Bu, tazminat hesaplamasında temel bir unsurdur ve destekliğin parasal karşılığı olarak ifade edilmektedir. İkinci adım, hak sahiplerinin destek göreceği sürelerin tespit edilmesidir. Bu süreler, destek sağlayıcının ve hak sahiplerinin beklenen yaşam sürelerine, ayrıca hak sahibi çocukların eğitim ve sosyoekonomik durumlarına göre belirlenir⁴³⁰. Bu hesaplama, tazminatın adaletli bir şekilde dağıtılmasını sağlamak için kritik bir rol oynar.

Üçüncü adımda, hak sahiplerinin destek payları belirlenir. Bu, destek paylarının her bir hak sahibi için ne kadar olacağını hesaplamayı içerir ve bu paylar, zaman içinde değişebilecek faktörlere göre dönemsel olarak ayarlanmalıdır. Dördüncü adım, belirlenen verileri kullanarak indirimler yapmadan önceki tazminat tutarının hesaplanmasıdır. Bu aşama, tazminatın brüt miktarının belirlenmesinde önemlidir⁴³¹. Son adım, hesaplanan tazminattan yapılacak indirimlerin ve mahsup edilecek ödemelerin değerlendirilmesidir. İlk hesaplanan tazminat tutarından, çeşitli sebeplerle yapılması gereken indirimler çıkarılır. Ardından, eğer varsa, önceden yapılmış ödemeler tazminattan mahsup edilir⁴³².

Bu beş aşamalı süreç, destekten yoksun kalma tazminatının adil ve doğru bir şekilde hesaplanmasını sağlar ve tazminat miktarının hukuki açıdan sağlam bir temele oturtulmasına yardımcı olur. Bu süreç, zarar gören bireylerin maddi kayıplarını tazmin etmek ve onlara hak ettikleri mali desteği sağlamak amacıyla özenle uygulanmalıdır.

⁴²⁹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 148.

⁴³⁰ Şahin / Nevruz / Karageyik / Şimşek, s. 4.

⁴³¹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 155.

⁴³² Şahin / Nevruz / Karageyik / Şimşek, s. 5-7.

4.1.3 Hesaba Esas Kazancın Belirlenmesi

Destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında, destek verenin ekonomik katkısının maddi olarak belirlenmesi önemli bir aşamadır. İnsan ilişkilerinde, bir kişinin desteğini kaybetmek maddi ölçülerle ifade edilemeyecek büyük bir kayıptır. Ancak tazminatın maddi bir nitelik taşıması, destek verenin katkısının parasal olarak değerlendirilmesini zorunlu kılar⁴³³. Genel kabul görmüş bir yöntem olarak, destek verenin ölüm öncesi geliri, tazminat hesabında esas alınan gelir olarak kabul edilir⁴³⁴.

Bu hesaplama yapılırken, destek verenin kişisel emeğiyle ilgisi olmayan, miras yoluyla hak sahiplerine geçen varlıklar, kira gelirleri, şirket kar payları veya hisse senetleri gibi değerler dikkate alınmaz⁴³⁵. Yargıtay'ın verdiği bir kararda, destek verenin sahibi olduğu şirketin mirasçılara intikal ettiği ve bu nedenle hak sahiplerinin şirket gelirlerinden yoksun kaldıkları iddiasının kabul edilemeyeceği belirtilmiştir⁴³⁶. Tazminatın temeli, destek verenin bedensel ve zihinsel çabasıyla yarattığı ekonomik değere dayanır. Bu değerlendirme, destek verenin mesleği ve yaptığı işe göre yapılır⁴³⁷.

Ancak, insanların çalışma hayatı süresiz değildir. Bir süre sonra emeklilik dönemine girilir ve aktif çalışma hayatı sona erer⁴³⁸. Yargıtay içtihatlarına göre, bir kişinin genellikle 18 ile 60 yaş arasında aktif çalışma hayatında olduğu, 60 yaşından sonra ise emeklilik dönemine geçtiği kabul edilir. Bu çerçevede, hesaba esas kazanç, aktif ve pasif çalışma dönemi olmak üzere ikiye ayrılır⁴³⁹. Aktif dönem, kişinin çalışma hayatında olduğu süreçken, pasif dönem emeklilik dönemini ifade eder. Bu ayrım, tazminatın adil ve gerçeğe uygun bir şekilde hesaplanmasını sağlamak için önemlidir ve destekten yoksun kalan bireylerin gerçek maddi kayıplarını yansıtacak şekilde düzenlenmelidir.

⁴³³ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.183.

⁴³⁴ Kılıçoğlu, s. 115

⁴³⁵ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 183.

⁴³⁶ Yargıtay 17. H.D. 28.05.2015 Tarih, 2014/1373 E., 2015/7877 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴³⁷ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 183.

⁴³⁸ Kılıçoğlu, s. 117.

⁴³⁹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 152.

4.1.4 Kazanımın Hesaplanmasında Esas Alınanlar

4.1.4.1 Aktif dönem

Serbest meslek mensuplarında

Serbest meslek sahibi bireylerin gelirlerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi, hukuki süreçlerde önemli bir yer tutmaktadır. Bu tespit genellikle kişilerin ticari defterleri ve vergi beyannameleri incelenerek yapılmaktadır. Fakat, çoğu zaman bu kayıtlar, kişilerin gerçek kazançlarını tam olarak yansıtmayabilmektedir⁴⁴⁰. Yargıtay, kararlarında gelirin vergilendirilmiş olmasının vergi mevzuatı açısından önemli olduğunu, ancak asıl mesele olanın gerçek kazancın belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır⁴⁴¹.

Bu bağlamda, 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, bu tür hesaplamaların yapılmasında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. 14/4/2016 tarihli ve 6704 sayılı Kanun ile değiştirilen Karayolları Trafik Kanunu'nun 90. maddesi, sigorta şirketleri aleyhine açılan davalarda, hesaplamaların bu Genel Şartlara göre yapılmasını zorunlu kılmıştır. Yargıtay, 01.06.2015 sonrası düzenlenen Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası poliçeleri kapsamındaki kazalar için, Genel Şartlara uygun hesaplama yapılmasının gerekli olduğunu onaylamıştır⁴⁴².

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, Karayolları Trafik Kanunu'nun bazı maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve bu sebeple iptal edilmesine karar vermiştir⁴⁴³. Bu karar, sigorta ve tazminat hukuku alanında önemli bir değişiklik olarak değerlendirilebilir ve bu tür hukuki süreçlerde uygulanacak yeni yöntemlerin ve düzenlemelerin önünü açmıştır. Bu değişiklikler, serbest meslek sahiplerinin gelirlerinin tespitinde daha doğru ve adil bir yaklaşımın benimsenmesine yol açabilir. Bu durum, hukuki süreçlerde serbest meslek sahiplerinin gelirlerinin doğru tespitinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Ek:2 m. 5 uyarınca, vergilendirilmiş gelir üzerinden hesaplama yapılması öngörülmektedir. Eğer gelir belgelendirilemiyorsa, hesaplamanın asgari ücret üzerinden yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu yöntemin

⁴⁴⁰ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 231.

⁴⁴¹ YHGK 21.03.1990 T, 1990/4-67 E., 1990/197 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴⁴² Kadri ÖZERDOĞAN, Yargıtay Uygulamasında Bedensel Zararların Hesaplanması İlkeleri, Bedensel Zararlar Konusunda Yüksek Mahkeme Görüşleri, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2020, s. 191.

⁴⁴³ Anayasa Mahkemesi 17.07.2020 Tarih, 2019/40 E., 2020/40 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

hak sahiplerinin gerçek zararını karşılamada yetersiz kalabileceği açıktır. Anayasa Mahkemesi'nin ilgili iptal kararından sonra, Genel Şartlar'ın tazminat hesabında uygulanmayacağı ve vergilendirilmiş gelirin bir şart olarak aranmayacağı belirtilmiştir⁴⁴⁴.

Vergilendirilmiş gelirin tek başına gelir tespitinde yeterli olmadığına dikkat çekilmiştir. Bu gelir, gerçek kazancın belirlenmesinde göz önünde bulundurulması gereken unsurlardan biri olarak kabul edilmelidir. Bunun yanı sıra, iş bağlantıları, ihaleler, eser sözleşmeleri, ticari defter kayıtları gibi diğer önemli hususlar da dikkate alınmalıdır. Destek verenin mesleği belgelense de gelirinin belgelenemediği durumlar da olabilmektedir. Bu tür durumlarda, meslek odalarından veya ilgili kurumlardan emsal ücret araştırması yapılması, gelir tespitinde önemli bir yöntemdir⁴⁴⁵.

Destek verenin yaşam düzeyi, ekonomik gücünü yansıtan banka hesapları, malvarlığı, harcamaları gibi veriler de gelir tespitinde kullanılabilir. Yargıtay, gelir tespiti için zabıta araştırmasının da yapılmasını önermektedir. Önemli bir husus da, desteğe ait işyerinin karının, desteğin hesaba esas kazancı olarak kabul edilemeyeceğidir. Yargıtay, desteğin işyerine kişisel katkısının belirlenmesi gerektiğini ve bu katkının hesaba alınması gerektiğini vurgulamıştır⁴⁴⁶. İşyerinin hak ve borçları genellikle mirasçılara geçmektedir.

Bu durum, tazminat hesaplamasında geniş bir perspektiften bakılmasını gerektirir. Destek verenin bilgi birikimi, emeği ve mesaisi ile ürettiği değer dikkate alınması, gerçek kazancın daha doğru bir şekilde tespit edilmesine olanak sağlayacaktır. Bu yöntemle tespit edilen değer, destek sağlayıcının gerçek kazancı olarak kabul edilmeli ve tazminat hesaplamasında esas alınmalıdır. Bu yaklaşım, tazminat hesaplamasının daha adil ve gerçekçi bir temele oturmasını sağlayacak ve hak sahiplerinin gerçek zararlarının tazmin edilmesine katkıda bulunacaktır.

Ücret karşılığı çalışanlarda

Ücret karşılığı çalışan işçi ve memurların, tazminata esas alınacak kazançlarının hesaplanması, net ücret üzerinden yapılır ve bu, yasal kesintiler sonrasında elde edilen geliri ifade eder. Burada kastedilen ücret, işçinin veya memurun temel ücretinin yanı sıra, düzenli

⁴⁴⁴ Yıldırım KESER, Anayasa Mahkemesi Kararı Işığında Destekten Yoksun Kalma ve Bedensel Zarar Tazminatında Güncel Gelişmeler, Aristo Yayınevi, 1.Baskı, İstanbul, 2020, s. 37.

⁴⁴⁵ Cebe, s. 244.

⁴⁴⁶ Yargıtay 17. H.D. 26.03.2018 T. 2015/6284 E., 2018/3233 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

olarak aldığı ek ödemeleri ve yardımları da içeren geniş kapsamlı bir ücret anlayışıdır. Memurların kazançlarının tespiti, genellikle resmi kayıtlardan kolaylıkla yapılabilir ve bu nedenle sıkça tartışma konusu olmaz⁴⁴⁷. Ancak işçiler açısından durum daha karmaşıktır.

İşyeri kayıtları veya bordrolar, vergi ve sigorta primlerini düşük tutmak amacıyla, gerçek ücretin altında gösterilebilir. Bu durum, çalışma hayatında yaygın bir şekilde karşılaşılan bir sorundur ve Yargıtay tarafından da kabul edilmektedir⁴⁴⁸. Bu yüzden, bazı işçilerin gerçekte daha yüksek ücret aldıkları halde, bordrolarında asgari ücret üzerinden gösterildiği durumlar sıklıkla görülmektedir. Hak sahiplerinin, destek verenin bordrolarda gösterilenden daha fazla ücret aldıkları iddiası varsa, bu durumu dava dilekçelerinde açıkça belirtmeleri gerekmektedir, çünkü hâkimler genellikle bu konuyu kendiliğinden araştırmazlar⁴⁴⁹.

Gerçek ücretin belirlenmesinde, Yargıtay yerleşik içtihatlarına göre, emsal ücret araştırmaları, tanık ifadeleri ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından sağlanan ortalama kazanç verileri kullanılabilir⁴⁵⁰. Ayrıca, Yargıtay belirli meslek grupları ve kalifiye işçilerin asgari ücretle çalışmasının gerçekçi olmadığı görüşündedir⁴⁵¹. İncelemeler, özellikle kayıt dışı ekonominin yaygın olduğu sektörlerde, inşaat işçileri, yurt dışında çalışan tır şoförleri gibi meslek gruplarının bu durumdan etkilendiğini göstermektedir⁴⁵².

Yargıtay'ın kararları, tazminata esas alınacak ücretin hesaplanmasında, süreklilik arz eden kira yardımı, ulaşım yardımı, ikramiye, yemek yardımı gibi sosyal hakların yanı sıra, sürekli olarak yapılan fazla mesai ücretlerinin de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır⁴⁵³. Bu yaklaşım, ülkemizdeki çalışma koşullarının gerçekçi bir değerlendirmesini yansıtmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) yayınladığı Çalışma Koşullarına Küresel Bakış raporunda belirtildiği üzere, ülkemizdeki çalışanların önemli bir kısmı haftada 48 saatten fazla çalışmaktadır⁴⁵⁴. Bu durum, fazla mesai ücretlerinin işçiler için önemli bir gelir kaynağı olduğunu göstermektedir.

⁴⁴⁷ Kudat, s. 90.

⁴⁴⁸ Yargıtay 9. H.D. 02.03.2021 Tarih, 2021/1508 E., 2021/5313 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴⁴⁹ Balcı, s. 688.

⁴⁵⁰ Yargıtay 21. HD., 06.02.2018 T, 2016/8345 E., 2018/823 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023; Yargıtay 21. H.D. 12.04.2016 T, 2015/19475 E., 2016/6514 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴⁵¹ Balcı, s. 688.

⁴⁵² Yargıtay 21. H.D. 17.11.2014 Tarih, 2014/10701 E., 2014/23942 K, (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴⁵³ Yargıtay 21. H.D. 13.12.2016 Tarih, 2016/4732 E., 2016/15013 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴⁵⁴ <https://www.ilo.org>

Fazla mesainin süreklilik arz etmesi ve bu durumun bordrolarda belirgin bir şekilde yer alması, bu ücretlerin tazminat hesaplamalarında dikkate alınmasını gerekli kılar. Yargıtay'ın bu yönde verdiği kararlar, fazla çalışmanın işçilerin gelirlerindeki önemli bir payı olduğunu kabul etmektedir. Bu bağlamda, işçilerin fazla mesai ücretlerinin hesaba esas ücretlerin belirlenmesinde dikkate alınması, işçilerin gerçek maddi durumlarının daha doğru bir şekilde yansıtılmasını sağlayacaktır⁴⁵⁵.

Yargıtay, ayrıca, işçilere süreklilik arz eden prim ödemelerinin de ücret hesaplamalarına dahil edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁴⁵⁶. Bu tür primler, çalışanların performanslarına veya işverenlerin takdirine bağlı olarak ödenebilir ve işçinin toplam gelirini önemli ölçüde etkileyebilir. Yargıtay'ın bu içtihatları, işçi ve memurların tazminata esas alınacak gerçek ücretlerinin belirlenmesinde, tüm gelir kalemlerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Asgari ücret uygulanan durumlar

Asgari ücret, işçilere ödenmesi zorunlu olan ve bir işçinin alabileceği minimum ücret olarak tanımlanmaktadır. Bu ücretin belirlenmesindeki temel amaç, çalışanların asgari bir geçim standardını sağlayabilmelerini temin etmektir ve kamu düzeni ile doğrudan ilişkilidir⁴⁵⁷. Eğer bir kişinin daha yüksek bir ücretle çalıştığı iddia edilmiyorsa, ücret ve meslek bilgileri ispat edilemiyorsa ya da kişi aktif olarak bir işte çalışmıyor veya emekli durumundaysa, tazminat hesaplamaları asgari ücret üzerinden gerçekleştirilir⁴⁵⁸. Bu, özellikle belgelenemeyen gelirler veya net meslek tanımı olmayan durumlar için geçerli bir yöntemdir.

Asgari ücretin tazminat hesaplamalarındaki uygulamasında önemli bir husus, asgari geçim indiriminin yalnızca ücret karşılığı çalışan bireylere uygulanması gerektiğidir⁴⁵⁹. Asgari geçim indirimi, çalışanların ve ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla uygulanan bir vergi indirimidir ve genellikle maaş bordroları üzerinden hesaplanır. Bu nedenle, gelir elde etmeyen örneğin ev kadınları gibi kişiler için asgari geçim indirimi hesaplamalarına dahil edilmemelidir. Bu yaklaşım, tazminat hesaplamalarının adil ve gerçeğe uygun bir

⁴⁵⁵ Yargıtay 10. H.D. 29.09.2020 Tarih, 2020/7571 E., 2020/5116 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 13.06.2023.

⁴⁵⁶ Balcı, s. 679.

⁴⁵⁷ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 223.

⁴⁵⁸ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 223-224.

⁴⁵⁹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 225.

şekilde yapılmasını sağlayarak, tazminatın işlevsel olarak kişinin gerçek ekonomik durumunu yansıtmamasını amaçlamaktadır.

Varsayımsal destek küçüklerin kazancının tespiti

Küçük yaştaki çocukların, anne babalarına destek olacağı varsayımıyla hesaplanacak kazançlarının belirlenmesi, hukuki süreçlerde dikkate alınması gereken önemli bir konudur. Özellikle, olay sırasında herhangi bir mesleği veya geliri olmayan çocuklar söz konusu olduğunda, bu kazancın asgari ücret üzerinden değerlendirilmesi yaygın bir uygulamadır⁴⁶⁰. Genel bir kural olarak, çocukların 18 yaşına geldiklerinde çalışmaya başlayacakları ve ekonomik olarak katkıda bulunacakları kabul edilmektedir⁴⁶¹.

Yargıtay'ın ilgili içtihatları, bu tür kazanç hesaplamalarında somut olayın şartlarını, çocuğun yaşını, aile yapısını, çevresel faktörleri ve özellikle eğitim durumunu dikkate alınmasını öngörmektedir⁴⁶². Çocuğun eğitim düzeyi, başarı oranı, anne ve babasının eğitim ve gelir durumları gibi faktörler, çocuğun ekonomik potansiyelini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle, asgari ücretin üzerinde bir kazanç tahmini yapılması, özellikle lise veya üniversite düzeyinde eğitim gören öğrenciler için mümkün olabilmektedir.

Yargıtay'ın kararları, çocuğun eğitim sürecini tamamladıktan sonra icra edeceği mesleğin belirgin olması durumunda, bu mesleğe özgü ortalama kazançların hesaplamalarda dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin, çocuğun üniversiteden mezun olduktan sonra hangi mesleği icra edeceği ve bu meslekte ortalama ne kadar gelir elde edeceği gibi faktörler, hesaplama yapılırken göz önünde bulundurulmalıdır. Bu yaklaşım, tazminat hesaplamalarının, çocuğun gelecekteki ekonomik potansiyelini adil bir şekilde yansıtmamasını sağlamak ve gerçekçi bir tahmin yapılmasına olanak tanımaktadır.

4.1.4.2 Pasif dönem

Asgari ücretin oranlanarak kazancın tespiti

Asgari ücret, işçilere ödenmesi zorunlu olan ve bir işçinin alabileceği minimum ücret olarak tanımlanmaktadır. İşverenlerin, çalışanlarına ödemesi gereken bu minimum tutarın belirlenmesindeki temel amaç, çalışanların asgari bir geçim standardını sağlayabilmelerini

⁴⁶⁰ Ögütoğulları, s. 99.

⁴⁶¹ Ögütoğulları, s. 101.

⁴⁶² Yargıtay 17. H.D. 16.05.2018 Tarih, 2016/10978 E., 2018/5122 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 17.07.2023.

temin etmek ve böylece kamu düzeninin korunmasına katkıda bulunmaktır⁴⁶³. Asgari ücretin altında bir ücretle çalıştırılma, hem hukuki açıdan kabul edilemez bir durum teşkil etmekte hem de çalışanların yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir.

Eğer bir kişinin daha yüksek bir ücretle çalıştığı iddia edilmiyorsa, ücret ve meslek bilgileri ispat edilemiyorsa ya da kişi aktif olarak bir işte çalışmıyor veya emekli durumundaysa, tazminat hesaplamaları asgari ücret üzerinden gerçekleştirilir⁴⁶⁴. Bu durum, özellikle belgelenemeyen gelirler veya net meslek tanımı olmayan durumlar için geçerli bir yöntemdir ve hukuki süreçlerde sıklıkla başvurulmuş bir yöntem haline gelmiştir.

Asgari ücretin tazminat hesaplamalarındaki uygulamasında önemli bir husus, asgari geçim indiriminin yalnızca ücret karşılığı çalışan bireylere uygulanması gerektiğidir. Asgari geçim indirimi, çalışanların ve ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla uygulanan bir vergi indirimidir ve genellikle maaş bordroları üzerinden hesaplanır. Bu nedenle, gelir elde etmeyen örneğin ev kadınları gibi kişiler için asgari geçim indirimi hesaplamalarına dahil edilmemelidir. Bu yaklaşım, tazminat hesaplamalarının adil ve gerçeğe uygun bir şekilde yapılmasını sağlayarak, tazminatın işlevsel olarak kişinin gerçek ekonomik durumunu yansıtmayı amaçlamaktadır ve hukuk sisteminin sosyal adalet anlayışını pekiştirmektedir.

4.1.5 Kalan Ömür Süresinin Belirlenmesi Teknikleri

Tazminat hesaplamalarında, hak sahiplerinin ve desteğin varsayımsal kalan ömür sürelerinin belirlenmesi, destekten yoksun kalınan sürenin hesaplanmasında temel bir rol oynamaktadır⁴⁶⁵. Bu süreler, genellikle yaşam tabloları ve demografik veriler ışığında hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalarda, ölüm - yani hem destek hem de hak sahiplerinin olası kalan ömrü - en önemli sınırlayıcı faktördür⁴⁶⁶. Olası kalan ömür, kişinin yaşama ihtimali olan süreyi ifade eder ve bu süre, çeşitli yaşam tablolarına dayalı olarak tahmin edilmektedir⁴⁶⁷.

Türkiye’de tazminat hesaplamalarında yaygın olarak kullanılan yaşam tabloları arasında PMF 1931 Tablosu, CSO 1980 ve TRH 2010 tabloları bulunmaktadır. PMF 1931 Tablosu,

⁴⁶³ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 223.

⁴⁶⁴ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 223.

⁴⁶⁵ Oğuzman / Öz, s. 109.

⁴⁶⁶ Kudat, s. 98.

⁴⁶⁷ Cebe, s. 223.

Fransa’da hazırlanmış ve cinsiyet ayrımı içermeyen bir tablo olup, Türkiye’de uzun yıllar boyunca tazminat hesaplamalarında başvurulmuş bir kaynak olmuştur⁴⁶⁸. Bu tablo, Yargıtay’ın daireleri arasında uygulama birliği sağlanana kadar yaygın olarak kullanılmıştır. Öte yandan, SGK tarafından hak sahiplerine bağlanan gelirlerin ilk peşin sermaye değerlerinin rücu talebiyle açılan davalarda, 10. Hukuk Dairesi özellikle TRH 2010 tablosunu esas almıştır⁴⁶⁹. CSO 1980 tablosu ise Amerika kökenli olup, SGK tarafından bir süre için gelirlerin peşin sermaye değerinin hesabında kullanılmış ancak yargıda yerleşik bir kullanım alanı bulamamıştır⁴⁷⁰. Bu çalışmada, CSO 1980 tablosunun yargıda yerleşik bir kullanım alanı bulmaması nedeniyle detaylı bir incelemesi yapılmamıştır.

Population Masculine Et - Feminine (PMF) 1931 tablosunun kullanılmasına dair eleştiriler, tablonun 1931 yılında hazırlanmış olması, günümüzde insan ömrünün kayda değer şekilde artmış olması ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin hazırlanmış olması nedenleriyle yoğunlaşmaktadır⁴⁷¹. Bu tablonun, hazırlandığı döneme göre düşük kalan ömür sürelerini yansıttığı ve günümüz demografik gerçeklikleriyle uyumsuzluk gösterdiği belirtilmektedir. Türkiye Kadın-Erkek Hayat Tablosu ise, 1927-2000 yılları arasındaki nüfus sayım istatistiklerine dayanarak hazırlanmıştır. Ancak, bu tablonun esas aldığı verilerin 1927 yılından itibaren başlaması ve 1960'lara kadar ülkemizde yaşanan bulaşıcı hastalıklar sonucu erken yaşta hayatını kaybeden vatandaşların varlığı, tablonun sağlıklılığı ve gerçekliği konusunda şüpheleri beraberinde getirmektedir.

TRH 2010 tablosu, erken yaş aralıklarında CSO 1980'den uzun bakiye ömür süreleri öngörmesine karşın, ilerleyen yaşlarda daha kısa ömür süreleri tahmin etmektedir⁴⁷². Bu durum, tablonun demografik değişimlere ve güncel sağlık şartlarına daha iyi uyum sağladığı yönünde yorumlanabilir. Öte yandan, PMF 1931 tablosundaki kalan ömür sürelerinin TRH 2010 tablosuna göre çok daha düşük olması ve TRH 2010 tablosunun Türkiye'ye özgü verilerle hazırlanmış olması, TRH 2010 tablosunun tercih edilmesi gerektiği yönünde görüşleri güçlendirmektedir⁴⁷³.

⁴⁶⁸ Gökyayla, s. 177.

⁴⁶⁹ Yargıtay 10. H.D. 21.09.2020 Tarih, 2019/5184 E., 2020/4678 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023.

⁴⁷⁰ Yargıtay 17. H.D. 13.10.2020 Tarih, 2020/1256 E., 2020/5531 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023.

⁴⁷¹ Uçakhan, s. 741.

⁴⁷² Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 133-134.

⁴⁷³ Hikmet KANIK, Yargıtay Uygulamasında Bedensel Zararların Hesaplanması İlkeleri, Bedensel Zararlar Konusunda Yüksek Mahkeme Görüşleri, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2020, s. 183-184.

Bu tabloların farklı hesaplama yöntemleri ile birlikte kullanılması da bir diğer önemli husustur. PMF tablosu genellikle progresif rant hesabında, TRH 2010 ve CSO 1980 tabloları ise devre başı ödemeli belirli süreli rant formülü ile yapılan hesaplamalarda tercih edilmektedir⁴⁷⁴. Ancak, Yargıtay'ın güncel içtihat değişiklikleri ışığında, bu durumun değişeceği ve farklı tabloların kullanımının daha esnek hale geleceği beklenmektedir. Bu bağlamda, PMF 1931 ve TRH 2010 yaşam tablolarının uygulanması ve tercih edilmesi, tazminat hesaplamalarında adalet ve doğruluk ilkelerini temel alarak güncel demografik ve sağlık verilerini dikkate alan bir yaklaşımı gerektirir. Bu tabloların ve hesaplama yöntemlerinin doğru ve adil bir tazminat hesaplaması için nasıl kullanılması gerektiği, aşağıdaki PMF 1931 ve TRH 2010 yaşam tablolarında daha detaylı olarak ele alınmıştır.

Tablo 4.1: PMF 1931 Yaşam Tablosu.⁴⁷⁵

Yaş	Bakiye Ortalama Ömür	Yaş	Bakiye Ortalama Ömür	Yaş	Bakiye Ortalama Ömür
0	56.64	30	37.50	60	14.89
1	60.60	31	36.70	61	14.23
2	60.58	32	35.90	62	13.59
3	59.97	33	35.10	63	12.97
4	59.22	34	34.29	64	12.35
5	58.41	35	33.49	65	11.75
6	57.57	36	32.69	66	11.17
7	56.71	37	31.90	67	10.51
8	55.83	38	31.10	68	10.05
9	54.93	39	30.31	69	9.50
10	54.03	40	29.73	70	8.98
11	53.11	41	28.73	71	8.47
12	52.19	42	27.95	72	7.98
13	51.28	43	27.18	73	7.54
14	50.37	44	26.40	74	7.08
15	49.49	45	25.64	75	6.88
16	48.62	46	24.78	76	6.25
17	47.78	47	24.12	77	5.86

⁴⁷⁴ Ögütöğulları, s. 76-77.

⁴⁷⁵ Ögütöğulları, s. 76-77.

Tablo 4.1: PMF 1931 Yaşam Tablosu⁴⁷⁶(Devamı).

18	46.96	48	23.36	78	5.50
19	46.15	49	22.62	79	5.15
20	45.90	50	21.88	80	4.85
21	44.59	51	21.15	81	4.52
22	43.83	52	20.42	82	5.22
23	43.03	53	19.70	83	3.95
24	42.27	54	18.98	84	3.71
25	41.49	55	18.28	90	2.71
26	40.70	56	17.82	95	2.40
27	39.90	57	16.90	100	2.00
28	39.10	58	16.10	105	1.00
29	38.32	59	15.55		

⁴⁷⁶ Ögütoğulları, s. 76-77.

Tablo 4.2: TRH 2010 Yaşam Tablosu.⁴⁷⁷

Yaş	Bakiye Ortalama Ömür	Yaş	Bakiye Ortalama Ömür	Yaş	Bakiye Ortalama Ömür
0	56,64	30	37,50	60	14,89
1	60,60	31	36,70	61	14,23
2	60,58	32	35,90	62	13,59
3	59,97	33	35,10	63	12,97
4	59,22	34	34,29	64	12,35
5	58,41	35	33,49	65	11,75
6	57,57	36	32,69	66	11,17
7	56,71	37	31,90	67	10,51
8	55,83	38	31,10	68	10,05
9	54,93	39	30,31	69	9,50
10	54,03	40	29,73	70	8,98
11	53,11	41	28,73	71	8,47
12	52,19	42	27,95	72	7,98
13	51,28	43	27,18	73	7,54
14	50,37	44	26,40	74	7,08
15	49,49	45	25,64	75	6,88
16	48,62	46	24,78	76	6,25
17	47,78	47	24,12	77	5,86
18	46,96	48	23,36	78	5,50
19	46,15	49	22,62	79	5,15
20	45,90	50	21,88	80	4,85
21	44,59	51	21,15	81	4,52
22	43,83	52	20,42	82	5,22
23	43,03	53	19,70	83	3,95
24	42,27	54	18,98	84	3,71
25	41,49	55	18,28	90	2,71
26	40,70	56	17,82	95	2,40
27	39,90	57	16,90	100	2,00
28	39,10	58	16,10	105	1,00
29	38,32	59	15,55		

⁴⁷⁷ Çelik, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, s. 662.

Tablo 4.2: TRH 2010 Yaşam Tablosu⁴⁷⁸(Devamı).

Yaş	Erkek	Kadın	Yaş	Erkek	Kadın	Yaş	Erkek	Kadın
0	71,93	78,02	33	41,58	46,06	66	13,37	15,85
1	72,35	77,66	34	40,62	45,08	67	12,72	15,08
2	71,42	76,68	35	39,67	44,10	68	12,08	14,32
3	70,47	75,70	36	38,72	43,12	69	11,47	13,58
4	69,52	74,72	37	37,77	42,15	70	10,87	12,87
5	68,57	73,73	38	36,81	41,17	71	10,29	12,18
6	67,60	72,74	39	35,87	40,20	72	9,73	11,51
7	66,63	71,75	40	34,93	39,23	73	9,20	10,85
8	65,66	70,76	41	33,99	38,26	74	8,68	10,22
9	64,68	69,76	42	33,05	37,30	75	8,17	9,62
10	63,70	68,77	43	32,12	36,34	76	7,69	9,05
11	62,72	67,78	44	31,19	35,38	77	7,24	8,51
12	61,74	66,78	45	30,27	34,43	78	6,81	8,00
13	60,76	65,79	46	29,36	33,48	79	6,40	7,50
14	59,78	64,79	47	28,46	32,54	80	5,99	7,01
15	58,80	63,80	48	27,56	31,60	81	5,59	6,55
16	57,84	62,81	49	26,67	30,67	82	5,23	6,12
17	56,87	61,82	50	25,79	29,74	83	4,90	5,71
18	55,91	60,83	51	24,93	28,82	84	4,57	5,32
19	54,95	59,84	52	24,06	27,90	85	4,25	4,93
20	53,99	58,85	53	23,21	26,98	86	3,93	4,54
21	53,04	57,86	54	22,37	26,08	87	3,64	4,20
22	52,09	56,88	55	21,54	25,18	88	3,37	3,88
23	51,14	55,89	56	20,74	24,29	89	3,12	3,59
24	50,19	54,90	57	19,94	23,40	90	2,90	3,29
25	49,24	53,92	58	19,15	22,52	91	2,66	2,97
26	48,28	52,93	59	18,38	21,65	92	2,39	2,64
27	47,33	51,95	60	17,62	20,79	93	2,10	2,32
28	46,37	50,97	61	16,88	19,94	94	1,80	1,99
29	45,41	49,98	62	16,14	19,07	95	1,55	1,67
30	44,45	49,00	63	15,42	18,26	96	1,40	1,36
31	43,50	48,02	64	14,72	17,43	97	1,23	1,05
32	42,54	47,04	65	14,04	16,63			

Tazminat hesaplamalarında, Yargıtay'ın ilgili Dairelerinin uygulamaları, yıllar boyunca Hukuk Genel Kurulu (HGK) kararlarının yol göstericiliğinde şekillenmiştir. Özellikle, bu alanda PMF 1931 yaşam tablosunun uzun süre esas alındığı görülmüştür⁴⁷⁹. Ancak, yakın

⁴⁷⁸ Çelik, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, s. 662.

⁴⁷⁹ Çelik, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, s. 662.

dönemde bu pratikte önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Belirleyici bir gelişme, 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Ek:2 m. 3 ile yaşanmıştır. Bu düzenleme, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında TRH 2010 tablosunun kullanılmasını öngörmektedir. Bu bağlamda, Yargıtay, 01.06.2015 tarihinden itibaren sigorta şirketlerinin, TRH 2010 tablosuna göre hesaplama yapmasını zorunlu kılmıştır⁴⁸⁰.

Ancak, Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK) 90. maddesindeki, Genel Şartlara yollama yapan hükmün iptali, sürecin seyrini değiştirmiştir. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, 14.01.2021 tarihinde verdiği kararla, daha önceki içtihatlardan ayrılarak, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamalarında gerçeğe en yakın verilerin kullanılması gerektiğini vurgulamış ve PMF tablosu yerine, güncel TRH 2010 tablosunun kullanılmasını önermiştir⁴⁸¹.

İş kazalarıyla ilgili yargısal süreçlerde de önemli bir yapısal değişiklik göze çarpmaktadır. İş kazalarına bakan 21. Hukuk Dairesi'nin kapatılması sonrası, bu tür davalar 10. Hukuk Dairesi'nin yetki alanına girmiştir. Başlangıçta, 10. Hukuk Dairesi, 21. Hukuk Dairesi'nin PMF tablosunu kullanma yönündeki yerleşik içtihatlarına uygun davranmıştır. Ancak, 17.04.2021 tarihinde alınan bir kararla, 10. Hukuk Dairesi de 17. Hukuk Dairesi'nin benimsediği yaklaşıma paralel bir tutum sergilemiş ve bakiye ömür tespitlerinde TRH 2010 tablosunun kullanılmasına karar vermiştir⁴⁸². Bu kararlar, Türkiye'deki tazminat hesaplamaları alanında önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir ve hukuk pratiğinde yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir.

⁴⁸⁰ Özerdoğan, s. 191.

⁴⁸¹ Yargıtay 17. HD. 14.01.2021 Tarih, 2020/2598 E., 2021/34 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023. “Destegin veya hak sahiplerinin bakiye ömürleri daha önceki yıllarda Fransa’dan alınan 1931 tarihli “PM F” cetvelleri ile saptanmakta ise de; Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Aktüerya Bilimleri Bölümü, BNB Danışmanlık, Marmara Üniversitesi ve Başkent Üniversitesinin çalışmalarıyla “TRH 2010” adı verilen “Ulusal Mortalite Tablosu” hazırlanmış olup, Sosyal Güvenlik Kurumu’nca da ilk peşin sermaye değerlerinin hesabında anılan tabloların uygulanmasına geçilmiştir. Gerçek zarar hesabı özü itibarıyla varsayımlara dayalı bir hesap olup, gerçeğe en yakın verilerin kullanılması esastır. Bu durumda diğer kurumlar ile Yargıtay Daireleri arasında tazminat hesabında birliğin sağlanması açısından ve yine bu tablonun ülkemize özgü ve güncel verileri içermesi de göz önüne alındığında, Dairemizce de tazminat hesaplarında bakiye ömrün belirlenmesinde TRH 2010 tablosunun esas alınmasının güncellenen ülke gerçeklerine daha uygun olacağına karar verilmiştir”

⁴⁸² Yargıtay 10. HD. 23.02.2021 T, 2020/9717 E., 2021/2003 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023.

Türk hukuk sisteminde, destekten yoksun kalma tazminatı talepleri üzerine yürütülen yargısal süreçlerde, özellikle 10. ve 17. Hukuk Daireleri'nin yaklaşımları, tazminat hesaplamalarındaki temel yöntemleri belirlemede önemli bir role sahiptir. Bu Dairelerin, son yıllarda TRH 2010 tablosunu esas alma yönünde gösterdikleri içtihat değişikliği, tazminat miktarlarının belirlenmesinde belirgin bir etki yaratmaktadır⁴⁸³. Bu değişikliğin, tazminat miktarlarında önemli bir artışa yol açacağı öngörülmektedir. Zira, TRH 2010 tablosunda yer alan bakiye ömür süreleri, PMF tablosuna kıyasla daha uzundur.

Bu bağlamda yapılan bir akademik çalışma, tazminat hesaplamalarında diğer parametreler sabit tutulduğunda, PMF tablosunun yerine TRH 2010 tablosunun kullanılmasının, tazminat miktarlarında ortalama olarak %30,5'lik bir artışa neden olacağını ortaya koymuştur. Bu durum, TRH ve PMF tablolarında öngörülen bakiye ömür sürelerinin yaş gruplarına göre karşılaştırılmasıyla daha net anlaşılmaktadır. Örneğin, 25, 30, 35 ve 40 yaşlarında, TRH tablosuna göre hesaplanan bakiye ömür süreleri, PMF tablosundakilere kıyasla, erkeklerde yaklaşık %19, kadınlarda ise %30 oranında daha uzun bulunmaktadır. Bu oransal farklılık, tazminat miktarlarının hesaplanmasında, cinsiyete ve yaşa bağlı olarak önemli değişikliklere yol açabilmektedir⁴⁸⁴.

Tablo 4.3: PMF 1931 ve TRH 2010 Yaşam Tablolarının Karşılaştırması.

Yaş	PMF	TRH-Erkek	Fark-Erkek	TRH-Kadın	Fark-Kadın
25	41.49	49.24	1.19	53.92	1.30
30	37.50	44.45	1.19	49.00	1.31
35	33.49	39.67	1.18	44.10	1.32
40	29.73	34.93	1.17	39.23	1.32

Türk hukuk sisteminde, Yargıtay 10. ve 17. Hukuk Daireleri'nin içtihat değişikliğine gitmeleri, tazminat hesaplamalarında bakiye ömürlerin TRH 2010 tablosuna göre belirlenmesi pratiğinin benimsenmesine yol açmıştır. Bu önemli değişiklik, bakiye

⁴⁸³ Şaban KAYIHAN / Atakan SELANİK, Karar İncelemesi - Sigorta Tazminat Hesaplaması - TRH Hesap Tablosu Kullanılması - Teknik Faiz İşletilmesi Hususu, s.133.

⁴⁸⁴ Öğütoğulları, s. 77-78.

ömürlerin tespit edilmesi sürecinde, hesaplamanın hangi tarihe göre yapılacağına dair bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir⁴⁸⁵. Yani, bakiye ömürlerin, olayın gerçekleştiği tarih mi yoksa hesaplamanın yapıldığı tarih mi esas alınarak belirleneceği konusu, hukuk çevrelerinde tartışılan önemli bir meseledir.

Bazı uygulayıcılar ve özellikle aktüeryal hesap yöntemini benimseyenler, bakiye ömür verilerini genellikle hesap tarihi bazında belirlemektedirler. Bu yaklaşım, ilk bakışta mantıklı bir çerçeve sunmaktadır. Çünkü hak sahipleri, olayın gerçekleştiği tarihten hesap tarihi arasındaki dönemi yaşamışlardır ve bu durum, hesaplamanın daha gerçekçi olmasını sağlayabilir. Ancak bu yöntemi benimseyenlerin, çoğu zaman hesap tarihine kadar yaşanan süreyi göz ardı ederek bakiye ömürleri belirlemeleri, bu süreçteki ömürlerin gerçekte olması gerekenden daha düşük çıkmasına neden olmaktadır⁴⁸⁶.

Buna karşılık, Yargıtay uygulamasında, bakiye ömürler genellikle olay tarihine göre belirlenmektedir⁴⁸⁷. Bu yaklaşım, zararın başlangıcının olay tarihi olması ilkesine dayanmakta ve zarar görenlerin bakiye ömürlerinin de olay tarihindeki duruma göre hesaplanmasını öngörmektedir⁴⁸⁸. Bu uygulama, zararın gerçekleştiği tarihte mevcut olan koşulları dikkate alarak, tazminat hesaplamalarında daha adil ve gerçekçi bir temel sağlamaktadır. Bu bağlamda, zararın meydana geldiği tarihin, bakiye ömürlerin belirlenmesinde esas alınması gerektiği yönündeki görüş, hukuki olarak daha tutarlı ve adil bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, zararın ve tazminatın doğasını daha iyi yansıtan bir perspektif sunmakta ve hukukun temel ilke ve prensiplerine uygun bir uygulama olarak kabul edilmektedir.

4.1.5.1 Kurumlar arası farklar ve sonuçları

Türk hukuk sisteminde, ölüm ve bedensel zararlar sonucu ortaya çıkan tazminat taleplerinin hesaplanmasında, farklı kurumlar arasında belirgin metodolojik farklılıklar gözlemlenmektedir. Her bir kurum, kendi çıkar ve amacı doğrultusunda, tazminat hesaplama yöntemlerini farklı şekillerde belirlemektedir(491). Bu çeşitlilik, tazminat hesaplamalarında kurumsal yaklaşımların çeşitlenmesine ve bazen de tutarsızlıklara yol açmaktadır.

⁴⁸⁵ Şahin / Nevruz / Karageyik / Şimşek, s.4.

⁴⁸⁶ Ögütöğulları, s. 73.

⁴⁸⁷ Yargıtay 17. HD. 13.05.2019 Tarih, 2018/6455 E., 2019/3643 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023.

⁴⁸⁸ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 136.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), tazminat hesaplamalarında parasal dengeyi sağlamayı amaçlamakta ve bu doğrultuda gelir bağlama işlemlerinde %5'lik bir arttırım ve iskonto değerini kullanmakta, ayrıca TRH-2010 yaşam tablosunu esas almaktadır. Sigorta şirketleri ise, genellikle daha az tazminat ödemenin yollarını araştırmakta ve bu çerçevede, Hazine Müsteşarlığı'nın 2010/4 sayılı önergesini temel alarak, devre başı ödemeli belirli süreli rant formülü ve CSO-1980 Amerikan yaşam tablosunu kullanmışlardır. Ancak, mahkemeler bu yöntemleri yeterli bulmayarak, 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Trafik Sigortası Genel Şartlarına uygun hesaplamalar yapılmasını tercih etmiştir⁴⁸⁹.

Yargısal süreçlerde ise, daha önce SGK ile benzer şekilde %5 iskonto ve arttırım değeri esas alınarak sabit rant formülleri ve PMF-1931 yaşam tablosu kullanılmıştır. Daha sonra, ortalama kazanç ve sabit rant yöntemi benimsenmeye devam edilirken, arttırım ve iskonto oranları %5'ten %10'a çıkarılmıştır. Ancak, bu yöntemle tazminatların yüksek hesaplandığı yönündeki eleştiriler, 1993 Ankara Sempozyumunda bir uzlaşya varılmasına ve progressif rant adı verilen farklı bir formülün uygulanmasına yol açmıştır. Günümüzde, Yargıtay tarafından kabul edilen ve uygulanan hesaplama yöntemleri, daha basit ve anlaşılır bir yapıda olup, progressif rant yöntemi ve PMF-1931 yaşam tablosu üzerine kuruludur⁴⁹⁰.

Bu farklı yaklaşımlar, Türk hukuk sisteminde tazminat hesaplama süreçlerinin karmaşık ve çeşitlilik gösteren bir yapıda olduğunu göstermektedir. Kurumlar arası bu farklılıklar, tazminat talep eden bireyler için zaman zaman anlaşılması güç ve öngörülemez sonuçlar doğurabilmekte, bu da hukukun eşitlik ve adil yargılanma ilkeleri açısından tartışmalara neden olmaktadır.

4.1.5.2 Yargıda geçmişten günümüze hesaplama yöntemleri

Ortalama kazanç ve sabit rant yöntemi (%5 arttırım ve iskonto değerli dönem)

Yargıtay'ın uygulamaları çerçevesinde tazminat hesaplamaları, özellikle 1982 yılına kadar, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun (SGK) uyguladığı yöntemlere paralel bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, %5 arttırım ve iskonto değeri içeren ortalama kazanç ve sabit rant yöntemi benimsenmiştir⁴⁹¹. Bu yöntem, geleceğe dönük tazminat hesaplarında, gelirlerin her yıl için %5 oranında artacağı varsayımına dayanır. Yapılan hesaplamalarda, yıl

⁴⁸⁹ Ögütoğulları, s. 73.

⁴⁹⁰ Yargıtay 3. HD. 2014/20408 E. 2015/7270 K. 28.04.2015 T, (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023.

⁴⁹¹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 248.

yıl %5 artırılan gelirler toplanarak, yıl sayısına bölünür ve böylece zarar hesabına esas alınacak yıllık ortalama gelir elde edilir. Bu yıllık ortalama gelir, zarar tutarının hesaplanmasında temel alınır ve peşin olarak ödenecek tazminat miktarı, zarar süresi boyunca %5 oranında iskonto edilir. Sermayeleştirme olarak adlandırılan bu yöntem, toptan ödenecek tazminatın peşin değerini bulmayı amaçlar ve sonrasında kusur oranı veya destek payı gibi faktörler dikkate alınarak net zarar miktarı ortaya konur⁴⁹².

Sabit rant yöntemi ile yapılan hesaplamalarda, desteklenen kişinin iş görebilirlik çağı olarak kabul edilen 60 yaş sonuna kadar olan muhtemel kazançlarının toplamı ortalaması hesaplanır. Bu ortalama, sabit rant formülü yardımıyla zararın peşin değerinin tespitinde kullanılır⁴⁹³. Tazminat hesapları bu yöntem kapsamında iki farklı şekilde yapılmıştır. İlki, yıl yıl detaylı bir hesaplama yapılmasıdır. Bu hesaplama yönteminde, 1 liranın her yıl için %5 oranında artırılıp anaparaya eklenmesi sonucu ortaya çıkan rakamlar, katsayı olarak kullanılmıştır. Elde edilen bu katsayılar, somut olayın kazanç rakamıyla çarpılarak, %5 artışlı kazançlar hesaplanmıştır⁴⁹⁴. Katsayıların nasıl hesaplandığı aşağıdaki tabloda daha açık bir şekilde görülebilir.

Yargıtay uygulamasında, tazminat hesaplamaları için kullanılan %5 artırım ve iskonto değerli ortalama kazanç ve sabit rant yöntemi, gelirlerin her yıl için %5 oranında arttırılmasını esas alır. Yapılan hesaplamada, yıllık 100 TL kazanç için bu artırım işlemi sonucunda 5 yıllık süre zarfında elde edilen kazançlar şu şekildedir: 105,00 TL, 110,25 TL, 115,76 TL, 121,55 TL ve 127,63 TL. Bu kazançların toplamı 580,19 TL olarak hesaplanır.

Bu yöntemle yıllık kazancın (n) yıl %5 artırımlı devre sonu taksitleri müddet sonu değeri bulunur. Ardından, elde edilen toplam miktar yıllara bölünerek, ortalama yıllık kazanç hesaplanır. Örneğimizde, 5 yıllık süre için yıllık ortalama kazanç $580,19 / 5 = 116,04$ TL olarak bulunur.

⁴⁹² Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 248.

⁴⁹³ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s.1.

⁴⁹⁴ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s.1-2.

Tablo 4.4: 1 Lira İçin %5 Artırım İşlemi İle Bulunan Kn Değeri.

YILLAR (n)	%5 ARTIRIM İŞLEMİ	KATSAYI (Kn)
1	1.0000*1.05	1.0500
2	1.0500*1.05	1.1025
3	1.1025*1.05	1.1576
4	1.576*1.05	1.2155
5	1.2155*1.05	1.2763

Kaynak: ÇELİK, Ahmet Çelik, Geçmişten Bugüne Tazminat Hesapları

www.tazminathukuku.com

Tablo 4.5: 5 Yıllık Zarar Süresinde %5 Artırım Yapılarak Bulunan Ortalama Kazanç.

YILLAR (n)	%5 ARTIRIM İŞLEMİ	KATSAYI (Kn)
100	1.0000	105,00
100	1.0500	110,25
100	1.1025	1.15,76
100	1.576	121,55
100	1.2155	127,63

Kaynak: ÇELİK, Ahmet Çelik, Geçmişten Bugüne Tazminat Hesapları

www.tazminathukuku.com

Peşin değer in hesaplanması için ise, yıllara göre iskonto katsayılarının belirlenmesi gerekir. Eğer artırım formülü Kn ise, onun tam tersi nitelikteki iskonto formülü $1/Kn$ olacaktır. Bu durumda, %5 artırım işlemi için kullanılan katsayılar yardımıyla iskonto hesaplaması yapılır ve bu iskonto katsayıları şu şekildedir: 0.95238, 0.90703, 0.86386, 0.82271, 0.78352. Bu

katsayılar ile hesaplanan peşin değerler, tüm yıllar için 100 TL olarak sabittir. Bu hesaplama sonucunda, 5 yıllık toplam peşin değer 500 TL olarak bulunur.

Sonuç olarak, bu yöntem, gelecekteki kazançları bugünkü değerine indirgeyerek, tazminatın adil bir şekilde hesaplanmasını sağlar. Bu hesaplama teknikleri, Yargıtay'ın tazminat miktarlarını belirlemede kullandığı temel yöntemler arasında yer alır ve hukuki süreçlerdeki adil ve gerçekçi tazminat miktarlarının belirlenmesinde önemli bir role sahiptir.

Tablo 4.6: İskonto Katsayılarının Belirlenmesinde Yapılan Hesaplama.

YILLAR (n)	%5 ARTIRIM İŞLEMİ	KATSAYI (1/Kn)
1	1.0000/1.05	0.95238
2	0.95238/1.05	0.90703
3	0.90703/1.05	0.86384
4	0.86384/1.05	0.82270
5	0.82270/1.05	0.78353

Kaynak: ÇELİK, Ahmet Çelik, Geçmişten Bugüne Tazminat Hesapları

www.tazminathukuku.com

Tablo 4.7: Peşin Değer Hesaplaması.

YILLAR	ORT. YILLIK KAZANÇ	İSKONTO KS.	PEŞİN DEĞER
1	116,04	0,95238	110,51
2	116,04	0,90703	105,25
3	116,04	0,86384	100,24
4	116,04	0,82270	95,47
5	116,04	0,78353	90,92

Kaynak: ÇELİK, Ahmet Çelik, Geçmişten Bugüne Tazminat Hesapları

www.tazminathukuku.com

Tazminat hesaplamalarında kullanılan iskonto katsayıları, önceden belirlenmiş oranlara göre her yıl için ayrı ayrı hesaplanır ve bu katsayılar, hesaplanan yıllık kazanç ortalaması ile çarpılarak, zarar hesabına esas peşin değerler tespit edilir. İskonto işlemi sonucu, ortalama 116,04 TL'lik yıllık kazanç için sırasıyla; 110,51 TL, 105,25 TL, 100,24 TL, 95,47 TL ve 90,92 TL olarak belirlenmiş peşin değerler toplamı 502,39 TL'ye ulaşmaktadır⁴⁹⁵.

Bu yöntemle, somut olayda belirlenen zarar süresi boyunca her yıl için %5 artış uygulanarak yıllık ortalama kazanç bulunur ve bu kazanç, yıllık %5'lik iskonto oranı ile indirgenerek peşin değere dönüştürülür. Elde edilen bu peşin değer, zarar görenin durumuna ve olayın özelliklerine uygun şekilde kusur derecesi veya destek payı gibi faktörlerle düzenlenerek net tazminat miktarı hesaplaması gerçekleştirilir.

Ortalama kazanç ve sabit rant yöntemi (%10 artırım ve iskonto değerli dönem)

Yüksek Yargı Organı olan Yargıtay, 1982 yılı itibariyle ortaya koyduğu içtihatlarında, ortalama kazanç ve sabit rant hesaplama yöntemine devam etmekle birlikte, bu yöntemde uygulanan yıllık artış oranını %5'ten %10'a yükseltmiştir. Yapılan bu değişiklik, 1982 sonrasında ekonomik konjonktürün, iş hayatındaki toplu sözleşme ve pazarlık düzeninin, sigortalı bireylerin mesleki becerilerinin ve kariyer yollarının gelişiminin, çalışan ücretlerinin milletlerarası normlara göre düşük kalmasının ve ülke ekonomisindeki genel büyümenin işçi ücretlerine yansımalarının yetersizliği gibi çeşitli faktörlerin dikkate alınmasını gerektirmiştir⁴⁹⁶. Bilimsel ve teknik incelemelerin ışığında, gelecek yıllar için

⁴⁹⁵ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.250.

⁴⁹⁶ Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 1984/1059 E. 1984/1121 K. ve 24.02.1984 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023. “Ne var ki, hükme dayanak kılınan bilirkişi raporunda Kurumun tazminat miktarı hesaplanırken, sigortalının kazançlarında gerçekleşen ve hüküm tarihinde bilinen en son gerçek artışlarının varlığı gözönünde tutulmadan sigortalının kaza tarihindeki günlük brüt kazancı esas alınarak maddi zararın tespiti yoluna gidildiği, giderek, kazançların her yıl % 5 artırılmak suretiyle saptandığı anlaşılmaktadır. Oysa, zarar ve tazminatın belirlenmesinde, varsayım kurallarına göre hareket edilebilirse de, maddi olgular ve durumlara dayanarak gerçeğin ve gerçeğe en yakın durumun saptanmasının olanak içi bulunması halinde, bu maddi olgu ve durumlardan soyutlanamayacağı gibi, ekonomik konjonktür, iş hayatındaki toplu sözleşme ve pazarlık düzeni sigortalının zamanla uzlaşma ve meslekte ilerleme olasılığı işçi ücretlerinin henüz milletlerarası normların altında olması ülke gerçekleri, milli gelirdeki artış ve bu artıştan çalışanlara ayrılabilen pay oranları ve sair unsurlar gözönünde tutulunca, % 5 artışın dahi yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu konulardaki teknik ve bilimsel incelemelerin ortaya koyduğu sonuçlar da dikkate alınarak gelecek yıl kazançların hüküm tarihinde

kazançların artış oranının %5 yerine daha gerçekçi bir oranda belirlenmesi, adil ve eşitlikçi bir yaklaşımın bir gereği olarak vurgulanmıştır. Ancak, Yargıtay'ın bu yönde vermiş olduğu kararlarda, %10 oranının seçimine dair somut gerekçelerin açık bir biçimde ifade edilmediği gözlemlenmiştir. Doktrinde, söz konusu değişikliğin, sosyal güvenlik sisteminin mali dengesini koruma ve tazminat hesaplamalarında tavan miktarlarını artırma amacıyla yapıldığı iddia edilmektedir⁴⁹⁷.

Söz konusu dönemde, işlemiş ve işleyecek dönemler için ayrı hesaplamaların yapılması, bu dönemin önceki dönemlerden ayrılan bir başka özelliğidir. İşleyecek döneme ait zararın iskontoya tabi tutulurken, işlemiş döneme ait zararın iskonto uygulanmadan hesaplanması gerektiği benimsenmiştir. Bunun temel gerekçesi, işlemiş döneme iskonto uygulanmasının, ödenmemiş bir borca iskonto uygulanması ile eşdeğer olacağı ve bu durumun iskonto kavramı ile örtüşmeyeceği yönündedir⁴⁹⁸. Ancak bu yaklaşım, yargı içerisinde tam bir mutabakat sağlanamamasına neden olmuştur.

Bu dönemde de, ortalama kazanç ve sabit rant yöntemi kullanılarak hesaplamalar yapılmaya devam etmiştir ve önceki dönemlerde olduğu gibi yıl bazında ayrıntılı döküm yapılması veya belirli formüllerle hesaplamalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan yıllık hesaplamalarda, 1 liranın her yıl için %10 oranında artırılarak ana paraya eklenmesi sonucunda elde edilen değerler, kazanç hesaplamalarında katsayı olarak kullanılmıştır. Bu yöntemle, somut olayın gelir rakamları bu katsayılarla çarpılarak, %10'luk artış göz önünde bulundurularak hesaplanan kazançlar ortaya konmuştur⁴⁹⁹.

en yakın bilinen gerçek ücretlerin gözönünde bulundurulmak suretiyle % 5 yerine, uygun ve gerçeğe yakın bir oranda artırılması yoluyla saptanması, adalet ve nesafetin gereğidir.”

⁴⁹⁷ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s.1-2.

⁴⁹⁸ Yargıtay 10. HD.1987/6344 E. 1987/6665 K. 01.12.1987 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023. “İskonto, vadesi gelmemiş bir borcun vadesinden önce ödenmiş olması, alınan paranın vadeye kadar değerlendirilme olanağının bulunması nedeni ile borcun haksız iktisaba imkan vermeyecek oranda indirilmesidir. Rapor tanzim tarihine kada her sene hesaplanan destek zararı tanzim sorumluları tarafından hak sahiplerine henüz ödenmemiş bulunduğu vadesinden önce ödenmiş bir borçtan söz edilemez. Dolayısıyla rapor tanzim tarihine kadar bu şekilde saptanan destekten yoksun kalınan miktarlar iskontoya tabi tutulamaz. Aksinin kabulü, vadesi gelmiş ve henüz ödenmemiş bir borcun iskontoya tabi tutulması olur ki, iskonto kavramı ile bağdaştırılmaz. Ayrıca işveren ve haksız fiil faillerinin sebepsiz zenginleşmesi hak sahipleri veya Kurum'un bir kesim hakkının, işveren ya da haksız fiil faillerine bırakılması sonucunu doğurur ki, bu sonuç, adalet ve nesafet kuralları ve hukukla bağdaştırılmaz.” Y

⁴⁹⁹ Yargıtay 9. HD. 1991/15229 E. 1992/3381 K. 24.03.1992 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 17.07.2023. “Hüküm altına alınan tazminata olay tarihinden itibaren yasal faiz yürütüldüğüne göre, rapor tarihinden önceki

Tablo 4. 8: 1 Lira İçin %10 Artırım İşlemi İle Bulunan Kn Değeri.

Yıllar (n)	%10 Artırım İşlemi	Katsayı (Kn)
1	$1.0000 * 1.10$	1.1000
2	$1.1000 * 1.10$	1.2100
3	$1.2100 * 1.10$	1.3310
4	$1.3310 * 1.10$	1.4641
5	$1.4641 * 1.10$	1.6105

Kaynak: ÇELİK, Ahmet Çelik, Geçmişten Bugüne Tazminat Hesapları

www.tazminathukuku.com

Yukarıda sunulan Tablo 9'da belirtildiği üzere, 1 lira için %10'luk bir artış işlemi uygulandığında, elde edilen katsayılar (Kn) şu şekildedir; Eğer yıllık 100 TL'lik bir kazanç, 5 yıllık bir zarar süresi için %10 artırılarak ortalama bir kazanç hesaplamak istenirse, bu durumda her bir yıl için ilgili katsayı kazancın üzerine uygulanarak, her yıl için güncellenmiş kazanç miktarları bulunur. Örneğin, birinci yıl için 100 TL'nin üzerine %10 artırım uygulandığında 110 TL; ikinci yıl için bu işlem tekrarlandığında, 100 TL üzerinden hesaplanan 110 TL'nin %10 artırımla 121 TL ve bu şekilde beşinci yıla kadar devam edilen bu işlem sonucunda, beşinci yıl için 100 TL'nin üzerine uygulanan artırımların sonucu olarak 161.05 TL gibi bir ortalama kazanç değeri ortaya çıkar. Bu süreç, sabit bir kazancın zaman içinde değerinin nasıl artırılabileceğini ve bu artırımın ortalama kazanca nasıl yansıtılabileceğini gösteren bir metottur.

geçmiş yıllara ait yıllık kazanç kayıplarının da olay tarihine göre ıskontoya tabi tutulması gerekirken, ıskontosuz hesap yapılması daire içtihatlarına aykırıdır.”

Tablo 4.9: 5 Yıllık Zarar Süresi İçin %10 Artırım Yapılarak Bulunan Ortalama Kazanç.

YILLIK KAZANC	%10 ARTIRIM	KAZANC
100	1.0000	110
100	1.2100	121
100	1.3310	133,10
100	14641	146,41
100	16105	161,05

Kaynak: ÇELİK, Ahmet Çelik, Geçmişten Bugüne Tazminat Hesapları

www.tazminathukuku.com

Bir zarar görenin gelecekteki kayıplarının tazminat hesaplamasında, özellikle sabit bir kazancın belli bir oranda artırılması suretiyle ortalama yıllık kazancın tespiti önem arz etmektedir. İncelenen vakada, beş yıllık bir süre zarfında her yıl için %10 nominal artırım uygulanarak elde edilen toplam kazanç miktarı $110,00+121,00+133,10+146,41+161,05=671,56$ $110,00+121,00+133,10+146,41+161,05=671,56$ TL olarak hesaplanmıştır(402). Bu toplam, ilgili yıl sayısına bölünerek ortalama yıllık kazanç miktarına ulaşılmasını sağlamaktadır. Örneğin, yıllık 100 TL kazanç esas alındığında, beş yıllık süre için hesaplanan ortalama yıllık kazanç $671,56/5=134,312$ $671,56=134,312$ TL olarak bulunmaktadır. Tazminatın peşin değerinin hesaplanabilmesi için iskonto katsayılarına ihtiyaç duyulur ve bu katsayılar, daha önce belirtildiği üzere, $1/Kn1$ formülü ile tespit edilmektedir. İlgili iskonto katsayılarının belirlenmesi, geleceğe dönük finansal değerlemelerde ve tazminat hesaplamalarında mühim bir yere sahiptir.

Tablo 4.10: İskonto Katsayılarının Belirlenmesinde Yapılan Hesaplama.

YILLAR (N)	%10 İSKONTO İŞLEMİ	KATSAYI (1/KN)
1	1.0000/1.10	0.9090
2	0.9090/1.10	0.8264
3	0.8264/1.10	0.7513
4	0.7513/1.10	0.6830
5	0.6830/1.10	0.6209

Kaynak: www.tazminathukuku.com

İskonto katsayıları belirlendikten sonra, hesaplanan yıllık kazanç ortalamalarının her yıl için bulunan bu katsayılarla çarpılması suretiyle iskonto edilmiş tutarların hesaplanması mümkündür. Bu işlem, tazminat hesaplamalarında peşin değer olarak ifade edilen meblağın tespitinde esastır. Aşağıdaki Tablo 12'de, bu hesaplamanın detaylarına yer verilmiştir:

Tablo 4.11: Peşin Değerin Hesaplanması.

YILLAR	ORT. YILLIK KAZANÇ	İSKONTO KS.	PEŞİN DEĞER
1	134,312	0.9090	122,09
2	134,312	0.8264	110,99
3	134,312	0.7513	100,90
4	134,312	0.6830	91,73
5	134,312	0.6209	83,39

Kaynak: ÇELİK, Ahmet Çelik, Geçmişten Bugüne Tazminat Hesapları

www.tazminathukuku.com

İskonto edilmiş bu tutarların toplamı $122,09+110,99+100,90+91,73+83,39=509,10$ TL olarak hesaplanmaktadır. Bu tutar, hasar görenin zararının peşin değeri olarak kabul edilmekte ve ilgili hukuki süreçlerde tazminat miktarının belirlenmesinde esas alınmaktadır. Hesaplama sürecinde, olayın özelliklerine göre belirlenecek olan kusur derecesi, destekten yoksun kalma payı ve benzeri faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir.

Kazanç artışının hesaplanmasında kullanılan $Kn-1/K-1$ formülü, kısa yoldan yıllık artış katsayılarını bulmak için kullanılır. Bu bağlamda, %10'luk bir artış oranı temel alındığında, k değeri $1+10/100=1.10$ olarak hesaplanır. Beşinci yıl için Tablo 13'te belirtilen 1.6105 katsayısı kullanılarak, Kn değerinin $1.6105-1/1.10-1=6.1051$ şeklinde kolaylıkla bulunması mümkündür.

Tablo 4.12: $Kn-1/K-1$ Formülü İle Oluşan Katsayıların Gösterilmesi.

YILLAR	$Kn-1 / K-1$ FORMÜLÜ	%10 ARTIŞ KATSAYISI
1	$1.000-1/1.10-1$	1.0000
2	$1.2100-1/1.10-1$	2.1000
3	$1.3310-1/1.10-1$	3.3100
4	$1.4641-1/1.10-1$	4.6410
5	$1.6105-1/1.10-1$	6.1051

Kaynak: www.tazminathukuku.com

İskonto işleminin kısa yolu olan $Kn-1/Kn(K-1)$ formülünün uygulanmasıyla elde edilen peşin değerler, Tablo 14'te gösterilmiştir:

Tablo 4.13: $K_n-1/K_n(K-1)$ Formülü ile Bulunan Peşin Değer.

YILLAR	$K_n-1/K_n(K-1)$	PEŞİN DEĞER
1	$1.0000-1/1.0000(1.10-1)$	0.9090
2	$1.2100-1/1.2100(1.10-1)$	1.7355
3	$1.3310-1/1.3310(1.10-1)$	2.4868
4	$1.4641-1/1.4641(1.10-1)$	3.1698
5	$1.6105-1/1.6105(1.10-1)$	3.7907

Kaynak: www.tazminathukuku.com

İşleyecek dönemin başlangıcında, yıllık 110 TL olarak belirlenen kazancın, beş yıllık %10'ar artışla nasıl evrildiğini ve bu süreçten hareketle tazminat hesaplamalarında esas alınacak ortalama yıllık kazancın nasıl tespit edileceğini detaylandıralım. $K_n-1/K-1$ formülü uygulanarak yapılan hesaplama, 110 TL'nin 6.1051 katsayısı ile çarpılması ve sonucun 5 yıla bölünmesiyle gerçekleştirilir. Bu işlem sonucunda, $110 \times 6.1051 / 5 = 671,56 / 5 = 134,312$ TL olarak ortalama yıllık kazanç ulaşıldığı gözlemlenmektedir. Yapılan bu hesaplama, yıllık döküm metoduyla elde edilen sonuçla örtüşmektedir ve her iki yöntem de aynı ortalama yıllık kazanç değerini vermektedir.

Peşin değeri tespit etmek amacıyla $K_n-1/K_n(K-1)$ formülü kullanılarak, $134,312 \times 3.7907 = 509,14$ TL olarak peşin değere erişilmektedir. Bu aşamadan sonra, peşin değer üzerinden, kusur oranı veya destek payı gibi hukuki unsurların uygulanmasıyla tazminat miktarının belirlenmesi mümkündür⁵⁰⁰.

Progresif rant metodolojisi çerçevesinde, bilinen dönem için mevcut veriler ışığında herhangi bir artırma veya iskontolama işlemi gerçekleştirilmezken, bilinmeyen aktif dönem için, en son bilinen aylık ücretin yıllık kazançla dönüştürülerek %10'arlık artırım ve iskontoya tabi tutularak hesaplanması önerilmektedir. Pasif dönem için ise, kazanç olmadığından, en son bilinen net asgari ücret üzerinden bir değer hesaplaması yapılır ve bu, (n) yıl sonrası için

⁵⁰⁰ Yargıtay 21. HD. 2015/16430 E. 2016/10195 K. 20.06.2016 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.09.2023.

ulaşım değeri üzerinden hesaplanır. Ancak, pasif dönem tazminatı için, olay tarihinden (n) yıl öncesine ait bir iskonto katsayısının uygulanması gerekecektir ve bu durum, aktif dönemdeki gibi eşit oranda bir artırım ve iskonto uygulanmayacağı anlamına gelmektedir⁵⁰¹.

Ahmet elik'e göre, her yıl için aynı oranda bir artışın ve azalışın uygulandığı bu sistemde, artırma ve iskontolama işlemlerinin yapılması gereksizdir. Zira matematiksel olarak, aynı yüzde ile yapılan artış ve eksiltme işlemleri birbirini iptal edecektir. Bu durum, artış oranı %5, %20, %50 veya hatta %200 olsa dahi sonucu değiştirmeyecektir. Buna göre, artırım ve iskonto işlemleri için ayrı tablolar düzenlemeye gerek yoktur, çünkü her yıl için eşit oranda yapılan bu işlemler, daima aynı sonucu verecektir.

Kazanç ve zarar süresinin yıl bazında çarpımı ile işleyecek dönem kazançlarının hesaplanması, hukuki tazminat hesaplamalarında sıklıkla başvurulan bir yntemdir⁵⁰². Ancak, Yargıtay geçmişte, artırım-iskonto tabloları olmaksızın ve gelecekteki zararları kısa formüllerle hesaplayan bilirkişi raporlarına dayanan mahkeme kararlarını, yalnızca uzun tablolar içermemesi gerekçesiyle bozmuş ve bu durum, yargı sürecinde zaman ve iş kaybına neden olmuştur. elik'in önerdiği kısa formülü benimseyen daireler bulunmakla beraber, bu konuda Yargıtay içinde birlik sağlanamamıştır. Bazı daireler, raporlarda uzun tabloların bulunmaması nedeniyle kararları bozmaya devam etmiştir.

Öte yandan, Ahmet elik'e göre, progressif rant sistemi, temelsiz bir hesaplama yöntemi olup, hukuki tazminat hesaplamalarında terk edilerek, %5 artırım-iskonto değerli ortalama kazanç ve sabit rant yöntemine dönülmesi gerekmektedir.lkemizde PMF Fransız tablosu kullanılmakta ve bu tablo, sermayeleştirme işlemlerinde de temel alınan ortalamaları içeren bir sistem sunmaktadır. Sosyal Sigorta Kurumu'nun bağladığı gelirlerin sermayeleştirilmesinde bu tablonun tarifelerine uyulması zorunludur ve bu tarifeler, %5 iskonto oranına göre düzenlenmiştir. Bu nedenle, tazminat hesaplamalarında da %5 iskonto esasını benimseyen bir sermayeleştirme yönteminin uygulanması zorunlu hale gelmiřtir⁵⁰³.

Kılıçoğlu doktrinde, progressif rant tekniğinin sade ve kolay anlaşılır olması sebebiyle tercih edilebileceğini ifade etmektedir. Bu yöntem, hesaplama karmaşıklığını azaltmakta ve gelir artışının takibini tazminat prosedrllerine uygun kılmaktadır. Ancak, gelecekteki süreleri

⁵⁰¹ Yargıtay 21. HD. 2015/15849 E. 2016/9351 K. 07.06.2016 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.09.2023.

⁵⁰² elik, lm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.253.

⁵⁰³ elik, lm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.253.

mutlak kabul etmesi, Kılıçoğlu tarafından eleştirilen bir noktadır. İsviçre örneğinde olduğu gibi, kadın ve erkek nüfusunun ayrı yaşam ve çalışma sürelerini belirleyen istatistiki tabloların detaylı bir şekilde hazırlanması gerektiği belirtilmektedir. Desteklenen kişilerin durumunu da göz önünde bulunduracak şekilde aynı detayda tabloların oluşturulması, daha adil ve gerçeğe uygun tazminat hesaplamalarına olanak sağlayacaktır. Bu verilerin bir ortalamayı yansıtmaması, ortalama ücret ve sabit rant sistemine dönülmesi gerektiğini desteklemektedir. Yine de yazar, tazminat hesaplarında kullanılacak hesap formüllerinin, sigorta matematiğinde kullanılan formüllere dayanması gerektiğini ve geçmişteki uygulamalardaki hesaplama tekniğinin doğru olmadığını vurgulamaktadır⁵⁰⁴.

Progressif rant hesabı dönemi

Yargısal tazminat hesaplamalarında kullanılan ortalama kazanç ve sabit taksitli rant yöntemi, zaman içerisinde özellikle işveren kesimi tarafından aşırı yüksek olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu algının sonucu olarak 1993 yılında Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü'nün organizasyonunda, işveren temsilcileri, Sosyal Sigortalar Kurumuyöneticileri, Yargıtay üyeleri ve akademisyenlerin katılımıyla bir sempozyum tertip edilmiştir. Bu akademik toplantıda, Tahir ÇAĞA, Ahmet M. GÖKÇEN ve Tefvik GÜRANGibi isimler tarafından, progressif rant sistemi adı verilen yeni bir tazminat hesaplama modeli sunulmuştur⁵⁰⁵.

Progressif rantın tanımı, "ilerleyen, gelişen, kademeli olarak artan gelir" anlamına gelmektedir. Sunulan bu yeni sistemde, gelirin her yıl için eşit oranda arttığı ve aynı oranda iskonto edildiği bir model benimsenmiştir. Bu model esasında, kazançların zaman içinde artış göstermeden sabit bir değer üzerinden hesaplandığı bir yöntemdir. Yani, yıllık kazanç her yıl aynı oranda arttırılsa ve eksiltilese de, kazanç miktarının matematiksel olarak değişmesi mümkün olmayacaktır.

Yargıtay, basit ve anlaşılır bulduğu bu yeni yöntemi, sabit rant sistemine kıyasla tercih eder hale gelmiş ve 1993 yılından itibaren progressif rant sistemine uyum göstermeyen mahkeme kararlarını peş peşe bozmaya başlamıştır⁵⁰⁶. Bu süreç, hukuk uygulamalarında belirgin bir dönüşümü işaret etmekte ve tazminat hesaplamalarında yeni bir dönemin başladığını

⁵⁰⁴ Kılıçoğlu, s.75.

⁵⁰⁵ Kılıçoğlu, s.71.

⁵⁰⁶ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.251.

göstermektedir. Bu dönüşüm, tazminat hukuku alanında kapsamlı bir metodolojik yenilenmeyi de beraberinde getirmiştir.

Açılan davalarda uygulanması zorunlu hesap formülü

Tazminat hesaplamalarında kullanılan progressif rant yöntemi, doktrinde yer yer eleştirilere tabi tutulsa da Yargıtay tarafından destek tazminatı hesaplamalarında ısrarla tercih edilen bir yöntem olarak kalmaya devam etmektedir. Bu yöntemin uygulanmasını zorunlu kılan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi içtihatlarında, tazminat miktarının hesaplanmasına ilişkin esaslar açık bir dille ifade edilmektedir: "Zarar gören işçinin geriye kalan ömrü göz önünde bulundurularak, aktif ve pasif dönemde elde edeceği toplam kazançlar üzerinden tazminat miktarının hesaplanması gerektiği açıktır.

Bu bağlamda, işçinin net günlük gelirinin mevcut veriler ışığında hesaplanıp, bilinen dönem kazancının artırma ve iskonto lama işlemleri yapılmaksızın belirleneceği, bilinmeyen dönem kazancının ise yıllık %10 artırılarak ve %10 iskonto edilerek hesaplanacağı, 60 yaşına kadar olan aktif dönem ve 60 yaşından sonra kalan bakiye ömrü boyunca olan pasif dönem kazançlarının, asgari ücret baz alınarak her yıl için ayrı ayrı hesaplanacağı Yargıtay'ın kökleşmiş ve benimsenmiş görüşlerindendir"⁵⁰⁷. Dolayısıyla, Yargıtay'ın bu kararlarına göre hareket etmeyen bilirkişi raporları, yerel mahkeme kararlarının bozulmasına neden olmakta ve süreçlerin uzamasına yol açmaktadır.

Buna karşılık, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, iş kazalarından doğan rücu davaları ile ilgili içtihatlarında, %10'luk artırım ve iskonto oranının yerine, ekonomik koşulların ve reel faiz oranlarının dikkate alınarak, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun ilk peşin sermaye değeri hesaplamalarıyla uyumlu olarak %5'lik bir oranın uygulanmasının daha adil olacağına ve hesaplamalarda TRH-2010 yaşam tablosunun kullanılmasının gerekliliğine hükmetmektedir⁵⁰⁸. Bu iki farklı yaklaşım, tazminat hesaplamalarının yapılış biçimindeki metodolojik ayrışmaları ve yargı içindeki farklı uygulama eğilimlerini yansıtmaktadır.

Dairelerin, Sosyal Güvenlik Kurumları tarafından gelir bağlama işlemlerinde kullanılan yöntemle paralellik ve uyum sağlama çabası, destekten yoksun kalma tazminatları ile rücu tazminat davalarında farklı hesaplama metodlarının kullanılmasının yol açtığı sorunları gündeme getirmektedir. Bu durum, doktrinde çeşitli eleştirilere tabi tutulmaktadır. Özellikle

⁵⁰⁷ Yargıtay 21. HD. 2019/897 E. 2019/7566 K. ve 09.12.2019 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.09.2023.

⁵⁰⁸ Yargıtay 10. HD. 2017/6065 E. 2020/86 K. ve 14.01.2020 T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 14.09.2023.

ÇELİK, ölüm ve bedensel zararlar nedeniyle açılan davaların tazminat hesaplarının PMF 1931 yaşam tablosuna dayalı progressif rant yöntemiyle yapılmasına karşın, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun rücu edebileceği miktarların TRH-2010 yaşam tablosuna dayalı %5 artırım-iskonto değerli rant yöntemiyle hesaplanmasının, arada bir fark oluşmasına ve bu farkın davacıların haksızlığa uğramasına neden olduğunu belirtmektedir⁵⁰⁹.

Örneğin; Sosyal Güvenlik Kurumu'nun rücu davalarında, Kurumun rücu edebileceği miktar, 5510 sayılı Kanun'un 21/1. Maddesine göre, "sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlıdır". Bu durum, rücu davasında, destekten yoksun kalma tazminatı davalarında kullanılan progressif rant yöntemiyle hesaplanan tavan miktarın aşılmasına neden olmakta ve bu durum, işveren veya üçüncü kişiler için avantajlı bir durum oluşturmaktadır. Buna karşın, kazada zarar gören işçinin hak sahiplerinin işverene veya üçüncü kişilere karşı açtıkları davalarda, tavan sınırlaması olmaksızın, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun bildirdiği ilk peşin değer, tazminattan düşülmektedir. Genellikle, peşin değer daha yüksek, tazminat miktarının ise daha düşük olması, hak sahiplerinin gerçek hak edişlerini elde edememelerine yol açmaktadır⁵¹⁰.

Doktrindeki bu eleştirilere karşın, halen Yargıtay daireleri arasında mevcut olan yöntem farklılıklarını ortadan kaldıracak bir içtihatı birleştirme kararı alınmamıştır. Bu durum, hukuk uygulamasında bir tutarsızlığa ve hukuki belirsizliğe neden olmakta, davalarda adil ve tutarlı bir yaklaşımın benimsenmesini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, tazminat hukukunun daha adil ve etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, doktrindeki bu eleştirilerin dikkate alınarak, yönetsel birlikteliğin sağlanması gerekmektedir. Bu tür bir reformun, tazminat hukukunun daha adil ve etkili bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunacağı açıktır.

Devre başı ödemeli belirli süreli rant formülü

Akademik ve hukuki çevrelerde sıklıkla aktüeryal yöntem olarak adlandırılan bu hesaplama yöntemi, yargı alanında uzun yıllar boyunca progressif rant hesaplaması ile paralel bir şekilde kullanılmıştır. Sigorta şirketleri, hak sahiplerinin talepleri üzerine gerçekleştirdikleri ödemelerde bu aktüeryal yöntemi temel almışlar, fakat bu durum çoğunlukla hak sahiplerinin yetersiz ödemeler almasına ve sonrasında ayrıca dava açmalarına sebep

⁵⁰⁹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 246.

⁵¹⁰ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 246.

olmuştur⁵¹¹. 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (ZMSS) Genel Şartları Ek: 2 m. 9, sigorta şirketleri açısından tazminat hesaplamalarında devre başı ödemeli belirli süreli rant formülünün esas alınacağını belirtmiştir. Ayrıca, Ek:2 m. 4'de iskonto oranının %1,8 teknik faiz olarak belirlendiği ifade edilmiştir. Bu hesaplama yöntemi, zarar görenlerin değil, sigorta şirketlerinin çıkarlarına hizmet eden bir yaklaşım olup, tazminat miktarlarında azalmalara yol açmaktadır⁵¹².

Uzun süredir sigorta şirketlerinin talep ettiği bu yöntem, belirtilen tarihte hukuk sistemimize resmi olarak dahil olmuştur⁵¹³. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin ZMSS Genel Şartlarına atıf yapan ilgili maddenin iptali sonucunda, devre başı ödemeli belirli süreli rant formülünün uygulanmasına yönelik hukuki bir zemin kalmamıştır. Bu durumda, herhangi bir yeni yasal düzenleme yapılmadığı takdirde, eski uygulama olan yalnızca progressif rant metodunun tekrar uygulanacağı öngörülmektedir⁵¹⁴. Progressif rant yönteminde, daha önce belirtildiği üzere, destek kişinin yaşam süresi boyunca elde edeceği kazancın, destek kişinin muhtemel kalan ömrü boyunca sabit olarak kabul edilerek, basitçe $(N * X)$ formülüyle hesaplanması söz konusudur⁵¹⁵.

Aktüeryal yöntemde ise, destek kişinin olası kalan ömrü belirlendikten sonra, her geçen yıl için yaşama olasılığının düşmesi esas alınarak, ilerleyen her yıl için belirli bir oranda iskonto uygulanmaktadır. Bu uygulanan iskonto oranına teknik faiz adı verilmekte ve teknik faiz oranı arttıkça hesaplanan tazminat miktarı azalmaktadır⁵¹⁶. Bu durum, tazminat hesaplamalarında farklı metodolojilerin uygulanmasının, hak sahipleri üzerindeki etkilerini ve hukuki pratikteki karmaşıklığını ortaya koymaktadır.

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları çerçevesinde belirlenen teknik faiz oranı %1,8 olarak ifade edilirken, progressif rant yönteminde ise gerçekte bir iskonto uygulanmadığından, bu yöntemde teknik faizin %0 olarak kabul edilebileceği söylenebilir. Aktüeryal hesaplama formülü, $(N_x - N_{(x+n)}) / D_x$ şeklinde ifade edilmektedir⁵¹⁷. Bu formülde, N_x rapor tarihindeki yaşı, $N_{(x+n)}$ zarar süresini, D_x ise rapor tarihindeki yaşa

⁵¹¹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 231.

⁵¹² Keser, s. 3.

⁵¹³ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 160.

⁵¹⁴ Keser, s. 3.

⁵¹⁵ Şahin / Nevruz / Karageyik/Şimşek, s. 12.

⁵¹⁶ Şahin / Nevruz / Karageyik/Şimşek, s. 12.

⁵¹⁷ Kudat, s. 151.

göre iskonto katsayısını ifade etmektedir⁵¹⁸. Örnek olarak, bugün 35 yaşında olan bir kişinin 35 yıl boyunca, yani 70 yaşına kadar alacağı tazminat, $(N_{35} - N_{70}) / D_{35} * \text{destek kişinin kazancı} * \text{destek payı}$ şeklinde hesaplanır. Bu hesaplama yöntemi için hazırlanmış olan teknik faizli hayat tablolarında yer alan hazır sayılara komütasyon fonksiyonları adı verilir. Hesaplama, hayat tablolarında belirtilen bu komütasyon fonksiyonları üzerinden gidilir, bu sayede hesaplama süreci kolaylaşmaktadır⁵¹⁹. Örneğin, D_{46} ifadesi, tabloda 46 yaşın karşılığındaki sayıyı temsil eder.

Bu tablolarda yer alan başlıca terimler şu şekildedir:

x : yaş

l_x : x yaşında yaşayanların sayısı

dx : x yaşında ölenlerin sayısı

qx : x yaşındakilerin 1 yıl içinde ölme olasılığı

px : x yaşındaki bir kişinin en az 1 yıl yaşama olasılığı

ex : x yaşında bir kişinin beklenen yaşam süresi

D_x : x yaşında bir kişiye yapılan 1'er birimlik ödemelerin iskonto edilmiş değeri

N_x : x yaşında bir kişiye beklenen yaşam süresi boyunca yapılacak 1'er birimlik iskonto edilmiş ödemelerin toplamını ifade eder⁵²⁰.

Söz konusu komütasyon fonksiyonları, %1,8 teknik faize göre ayrı ayrı hazırlanmış TRH kadın ve erkek hayat tablolarında sunulur. Bu tablolar, aktüeryal hesaplamaların yapılabilmesi için gerekli matematiksel veri temelini sağlar ve bu hesaplamaların doğru ve tutarlı bir biçimde gerçekleştirilmesine olanak tanır. Bu yöntem, tazminat hesaplamalarında daha detaylı ve gerçekçi bir yaklaşımı temsil etmekte olup, zarar gören kişilerin hak edişlerinin adil bir şekilde hesaplanabilmesi için kritik öneme sahiptir.

Progresif rant yöntemi, uygulamada uzun yıllar boyunca PMF bakiye ömür tablosu ile kullanılırken, aktüeryal yöntem daha uzun bakiye ömürleri öngören TRH 2010 tablosu ile kullanılmıştır. Bu farklılık, aktüeryal yöntemin her yıl gerçekleşen bir iskonto oranını

⁵¹⁸ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 159.

⁵¹⁹ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 159

⁵²⁰ Şahin / Nevruz / Karageyik / Şimşek, s. 23.

içermesi ve bu nedenle hesaplanan tazminat miktarlarının daha düşük çıkması ile sonuçlanmaktadır. Bu durum, sigorta şirketlerinin aktüeryal yöntemin uygulanmasını tercih etmelerine ve yargı süreçlerinde genellikle bu yönde savunma yapmalarına yol açmaktadır. Anayasa Mahkemesinin iptal kararının ardından, 10.05.2021 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekilleri tarafından 2/3607 esas numaralı bir kanun teklifi hazırlanmıştır. Bu teklifin m. 1’de, destekten yoksun kalma tazminatlarının TRH 2010 tablosu ve aktüeryal hesaplama yöntemine göre yapılması önerilmektedir⁵²¹.

Ancak, bu yöntemin salt sigorta şirketlerinin çıkarlarına yönelik olarak değiştirilmesi, sigorta yaptırmanın asıl mantığına aykırı bir durum oluşturmaktadır. Sigorta şirketlerinin sorumluluğunun, tazminat miktarının tamamını karşılamayacak şekilde azaltılması, asıl sorumluların tazminatın tamamından sorumlu olmaları ilkesiyle çelişmektedir. Bu durum, sigortalıların ve zarar görenlerin haklarının korunması açısından önemli bir hukuki problem teşkil etmekte ve adil bir tazminat hesaplama sürecinin sağlanmasında engeller yaratmaktadır. Bu bağlamda, yasal düzenlemelerin, tazminat hesaplama yöntemlerindeki bu tür değişiklikleri, tüm ilgili tarafların çıkarlarını gözетerek ve hukuki adaleti sağlamaamacını önceliklendirerek yapması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sigorta şirketlerinin sorumluluklarını azaltan bu tür değişikliklerin, sigortalıların ve zarar gören bireylerin haklarını koruyan, adil ve etkili bir tazminat sisteminin oluşturulmasında dikkatle ele alınması gereken bir husus olduğu açıktır. Bu durum, sigorta hukuku ve tazminat hukukunun temel prensiplerinin yeniden gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gerekliliğini de beraberinde getirmektedir.

Yöntemlerin karşılaştırılması

Yargı alanında kullanılan yöntemlerin mukayesesi konusunda, geçmişten günümüze farklı hesaplama metodolojileri uygulanmaktadır. İlk olarak, 1931 yılından itibaren PMF (Prensip Morfin Fonksiyonu) 1931 tablosunun temel alındığı progresif rant hesaplama yöntemi benimsenmiştir. Bu yöntem, yıllar boyunca yargı pratiğinde geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Ancak, 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren ZMSS (Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası) Genel Şartları çerçevesinde, özellikle trafik kazalarında sigorta şirketlerinin

⁵²¹ 2/3607 esas numaralı Sigortacılık ile Diğer Bazı Alanlara İlişkin Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi.

yükümlülüklerini belirlerken TRH (Trafik Rant Hesabı) 2010 tablosunun kullanılması ve %1,8 teknik faiz oranı ile aktüeryal hesap yönteminin uygulanması zorunlu hale gelmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin, Genel Şartlara atıfta bulunan Karayolları Trafik Kanunu'nun 90. maddesi ile ilgili hükmün iptal kararı ve Yargıtay'ın içtihat değişikliği sonrasında, hukuk pratiğinde TRH 2010 tablosuna dayalı progresif rant yöntemi ön plana çıkmıştır. Bu çalışmada, yargısal hesaplama yöntemlerinin etkin bir mukayesesini sağlamak amacıyla, üç farklı metodolojinin uygulandığı bir örnek olay üzerinden detaylı bir analiz yapılmıştır. Söz konusu örnek olayda, erkek desteğin 01.01.2018 tarihinde vefat ettiği, vefat tarihinde 45 yaşında olduğu ve 40 yaşında bir eşi bulunduğu varsayılmıştır. Ayrıca, desteğin kazancının asgari ücret seviyesinde olduğu ve eşin destek payının 'A' olarak kabul edildiği öngörülmüştür.

2021 yılında hazırlanan rapor, 01.01.2018-31.12.2021 tarihleri arasında işlemiş aktif dönem olarak ele almış, desteğin 60 yaşına kadar çalıştığı ve 01.01.2033 tarihinde emekli olarak pasif döneme geçtiği varsayılmıştır. Bu dönemin hesaplamalarında, PMF ve TRH tablolarına göre destek kişinin öngörülen bakiye ömrü 25,64 yıl ve 30,27 yıl olarak saptanmıştır. Bu süreler, 15 yıllık aktif çalışma dönemi düşüldüğünde, sırasıyla 10,64 yıl ve 15,27 yıl olarak hesaplanmıştır. Pasif dönem hesaplamalarında, AGİ'nin (Asgari Geçim İndirimi) dışında tutulan asgari ücret esas alınmıştır. Hak sahibi eşin olası bakiye ömrünün, desteğin bakiye ömründen daha uzun olduğu varsayıldığından, eşin destekten yoksun kalacağı süre boyunca hak sahibi olarak kabul edilmiştir. İndirim nedenlerinin henüz ele alınmadığı bu hesaplamalarda, evlilik şansı gibi etmenlerin bulunmadığı varsayılmıştır.

Bu çalışmada belirtilen üç farklı hesaplama yöntemi, örnek olay üzerinden uygulanarak karşılaştırmalı tablolar halinde sunulmuştur. "Gerçek varken varsayıma gidilmez" ilkesi gereği, her üç yöntemde de işlemiş aktif dönem aynı şekilde hesaplanmıştır. Bu analiz, farklı hesaplama metodolojilerinin yargısal kararlara etkisini detaylı bir şekilde ortaya koymakta ve bu yöntemlerin avantajları ile dezavantajlarını aydınlatmaktadır.

4.1.5.3 Tazminatın hesaplanmasında başlangıç tarihi ve dönemleri

Tazminat hesaplamalarında başlangıç tarihi ve zararın hesaplanması dönemleri, hukuki açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu süreç, destekten yoksun kalma ve bedensel zararlar bakımından farklılık göstermektedir. Fiili destekten yoksun kalma zararı, destek kişinin ölümüyle birlikte başlamakta olup, farazi destek durumunda ise, farazi desteğin bakım

gücüne sahip olabileceği varsayılan tarihten itibaren hesaplanmaya başlanır⁵²². Bu durum, farazi destek yaşamış olsaydı, ne zaman destekleyici bir niteliğe erişeceği varsayımına dayanmaktadır.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesi, destekten yoksun kalma zararları ve bedensel zararların hesaplanmasında Türk Borçlar Kanunu hükümleri ile sorumluluk hukuku ilkelerinin esas alınacağını belirtir⁵²³. Bu çerçevede, rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri veya ifa amacı taşımayan ödemeler, zararların belirlenmesinde dikkate alınmayacak ve tazminat ya da zarardan düşülmeyecektir. Ayrıca, hakkaniyet düşüncesiyle tazminat miktarının artırılması veya azaltılması da kanun kapsamında düzenlenmiştir⁵²⁴.

Haksız fiiller bağlamında zarar genellikle olayın gerçekleştiği tarihte başlar. Destekten yoksun kalma zararı da haksız fiil unsuru içerdiğinden, fiili desteğin ölümüyle birlikte zararın başladığı kabul edilir. İstisnai durumlar kapsamında, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu desteğin ölmesi halinde, zararın başlama tarihi, söz konusu iş kazasının veya meslek hastalığının gerçekleştiği tarih olarak kabul edilir. Farazi desteğin ölümü durumunda ise, zararın başlangıcı, destek olunacak kişilerin ihtiyaç duruma düştüğü tarih ile kıyaslanarak, hangisi daha sonra ise o tarihe göre belirlenir⁵²⁵.

Zararın hesaplanma tarihi, olayın meydana geldiği tarihten sonrası için belirlenirse ve karar verme anında bu tarih tam olarak bilinmiyorsa, kararın verildiği tarih esas alınarak hesaplama yapılır. Bu durum, hukuki süreçlerdeki belirsizliklerin ve çeşitli faktörlerin zarar hesaplamalarını nasıl etkileyebileceğinin bir göstergesidir. Bu bağlamda, tazminat hesaplamalarında başlangıç tarihi ve dönemlerinin belirlenmesi, zararın doğru ve adil bir şekilde hesaplanmasını sağlamak için kritik bir rol oynar. Bu rol, hukukun temel prensiplerinden olan adil yargılanma hakkının teminatı olarak da görülebilir⁵²⁶.

4.1.6 Hesaplamaya Esas Alınacak Kazançların Belirlenmesi

Maddi tazminat hesaplamaları, zarar gören kişinin iş görebilme çağı ve yaşam süresini kapsamlı bir biçimde ele alarak yapılır. Bu hesaplama, kazanç kaybını belirleme amacı taşır ve iş görebilme çağı ile yaşam süresi arasında önemli bir ayrım bulunmaktadır. İş görebilme

⁵²² Narter, s.56.

⁵²³ Kılıçoğlu, s. 286.

⁵²⁴ Kılıçoğlu, s. 287.

⁵²⁵ Uçakhan, s. 788.

⁵²⁶ Gürsoy, s. 179.

çağı, kişinin aktif olarak çalışarak gelir elde edebileceği dönemi ifade ederken, yaşam süresi ise kişinin toplam yaşayabileceği tahmini zaman dilimini kapsar. İş görebilme çağının yaşam süresine göre daha kısa olması, bu iki sürenin farklılık gösterdiğinin bir göstergesidir⁵²⁷.

Türk hukuk sisteminde, iş görebilme çağı ve yaşam süresinin belirlenmesine dair kesin bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, Yargıtay kararlarına göre şekillenmekte ve yaşam süresi, aktif dönem ile pasif dönem olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Aktif dönem, kişinin çalışarak kazanç sağladığı süreyi temsil ederken, pasif dönem, kişinin yaşlılık aylığı aldığı ve artık çalışmadığı zaman dilimini ifade eder. Yargıtay, altmış yaşın, iş görebilme çağının sonu olarak kabul edilmesi yönünde bir içtihatla bulunmuştur⁵²⁸.

Kişinin bakiye ömrünün hesaplanmasında, daha önce Fransa'dan alınan 1931 tarihli PMF (Prensip Morfin Fonksiyonu) cetveli esas alınmaktaydı. Ancak, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan bir genelge ile ilk peşin sermaye değerinin hesabında TRH-2010 (Trafik Rant Hesabı) tablosunun kullanılmasının daha uygun olduğu belirtilmiştir. Bu iki tablonun kullanımı konusunda Yargıtay daireleri arasında fikir birliği olmamakla birlikte, genelge, hukuk uygulamalarında belirli bir yönlendirme sağlamaktadır.

Bu durum, maddi tazminat hesaplamalarının karmaşık ve çok yönlü bir süreç olduğunu göstermektedir. İş görebilme çağı ve yaşam süresinin belirlenmesi, tazminat miktarının adil ve gerçekçi bir şekilde hesaplanmasında kritik bir rol oynamaktadır. Yargıtay kararları ve Sosyal Güvenlik Kurumu genelgeleri, bu hesaplamaların yapılmasında önemli rehberler olarak kabul edilmekte ve bu süreçte hukuki belirsizlikleri azaltmaya katkı sağlamaktadır. Bu, tazminat hesaplamalarının hukuki adalet ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiğinin altını çizer.

4.1.6.1 İşlemiş aktif dönem kazançları

İşlemiş aktif dönem kazançları, tazminat hesaplamalarında büyük bir öneme sahiptir. Bu dönem, genellikle kaza tarihi ile hüküm tarihi ya da hükme en yakın rapor tarihi arasında kalan zaman dilimini ifade eder. İşlemiş dönemde tazminat hesabı, asgari ücret artışı, toplu iş sözleşmesi zammı gibi somut verilere dayalı olarak yapılır. Bu dönemde gerçekleşen

⁵²⁷ Kılıçoğlu, s. 28.

⁵²⁸ Kılıçoğlu, s. 16.

kazanç artışları, zararın hesaplanmasında varsayımlar yerine gerçek verilere dayanarak hesaplanabilme imkânı sunar⁵²⁹.

İşlemiş dönem zararının hesaplanmasında, işçinin giydirilmiş ücreti esas alınarak yıllık kazançlar bulunur. Bu kazançlardan gerekli indirimler yapılarak net ücrete ulaşılır ve bu net ücretler toplandığında işlemiş dönem zararı ortaya çıkar. Yargıtay'ın bir kararına göre, eğer kurumun yapmış olduğu ödeme, işlemiş dönem zararından fazla ise, tazminatın sadece meydana gelen zararı telafi etme amacı göz önünde bulundurularak, fazla olan miktarın bilinmeyen (işleyecek) dönem zararından düşülmesi gerekmektedir⁵³⁰.

İşlemiş dönem zararının hesaplanmasında iş kazası geçirilen iş yerinde uygulanan toplu iş sözleşmesinin varlığı, ücret artış oranının bilinmesi açısından önem taşır. Bu durum, zararın hesaplanmasında belirsizlik yaratabilir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun kararlarına göre, işlemiş dönemin sonu, hüküm ya da hükme en yakın rapor tarihi olarak kabul edilmelidir. Ayrıca, Yargıtay'ın başka bir kararında, işyerinde uygulanan toplu iş sözleşmesinin varlığı durumunda, bilinen dönem kazancının belirlenmesinde bu sözleşme hükümlerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır⁵³¹.

Zararın ve kusurun ispatı sürecinde, zarar gören tarafın zararını ve kusurunu ispatlama yükü bulunmaktadır. Eğer uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa, hakim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde bulundurarak, zararın miktarını hakkaniyet ilkelerine uygun şekilde belirlemektedir (TBK.50). Bununla birlikte, bilinmeyen dönemi kapsayan toplu iş sözleşmesinin süresi ve ücret artışının varlığı durumunda, ücret hesabında bilinen dönemin sonunun kabul edilmesi konusu hukuk doktrininde tartışılmıştır⁵³². Bu tartışma, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 50. maddesi (eski 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 42. maddesi) hükmüne olası aykırılıklar ve bilinen verilerin varlığında varsayımlara başvurulmaması gerektiği noktalarında odaklanmaktadır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun vermiş olduğu kararlar, işlemiş dönem zararının iskontoya tabi tutulamayacağını hüküm altına almıştır. Aksinin kabul edilmesinin, iskonto

⁵²⁹ Süzek, s. 891.

⁵³⁰ Yargıtay 9.HD., 07.06.1994 T., 16702/8692, (www.kazanci.com.tr) E.T. 15.09.2023.

⁵³¹ Yargıtay 10 HD., 10.10.1995 T, 7651/8372 (www.kazanci.com.tr) E.T. 15.09.2023.

⁵³² Celaleddin BAYKIN, "İş Kazası ve Meslek Hastalığında Destekten Yoksun Kalma Tazminatı." TC Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya (2019). s. 145.

kavramı ile uyumsuz olacağı konusunda durulmuştur. Bu kararlar, tazminat hesaplamalarında gerçeğe yakın ve hakkaniyetli sonuçlara ulaşılması açısından önem taşır. Zararın ve kusurun ispatı sürecinde, gerçek verilere dayalı ve objektif bir yaklaşımın benimsenmesi, tazminatın adil bir şekilde belirlenmesi için elzemdir⁵³³. Yargıtay kararları bu konuda rehberlik ederek, hukuki uygulamalarda belirsizlikleri azaltmaya ve adil yargılanma hakkının teminat altına alınmasına katkı sağlamaktadır. Bu yaklaşım, zarar görenin haklarının korunması ve hukuki süreçlerin adil bir şekilde yürütülmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

4.1.6.2 İşleyecek aktif dönem kazançları

İşleyecek aktif dönem kazançlarının hesaplanması, maddi tazminat hesaplamalarında önemli bir yer tutmaktadır. İşleyecek dönem, işlemiş dönem sonunu oluşturan hüküm veya hükme esas alınan bilirkişi raporu tarihi ile işçinin yaşam tablosuna göre belirlenen muhtemel yaşam süresinin sonuna kadar uzanan süreyi ifade eder⁵³⁴. Bu dönem, işçinin aktif çalışma yaşamının sona erdiği tarih ile yaşam tablosuna göre belirlenen muhtemel ölüm tarihi arasındaki pasif dönemi de kapsar. Yargıtay'ın bir kararında, maddi zarar hesaplamalarında işçinin ücretinin pasif dönemde de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir⁵³⁵.

İşleyecek dönem zararının hesaplanması, genellikle varsayımlara dayanır. Bir kişinin yaşam tablosuna göre belirlenen muhtemel yaşam süresinin sonuna kadar çalışacağı varsayımı gerçekçi olmayabilir. Genellikle, muhtemel yaşam süresinden daha önce bir tarihte iş görebilme çağının sona erdiği kabul edilir. Yargıtay, aktif yaşamın sonunun 60 yaşın ikmal edildiği tarihe göre belirlenmesi gerektiğini kararlaştırmıştır. Özellikle, maden işçileri için, yer altında çalışmanın 50 yaşına kadar sürdüğü ve 50 ile 60 yaş arasında yer üstü işlerde çalışılacağı varsayımı kabul edilmiştir⁵³⁶.

İşleyecek dönem zararının hesaplanmasında, işçinin bilinen dönemin sonunda elde ettiği son ücret üzerinden devam edilmektedir. İşçinin ücretinin yıllar içinde kıdem, performans, enflasyon ve işyerindeki toplu iş sözleşmelerine bağlı olarak artacağı gerçeği, tazminat hesaplamalarında dikkate alınmalıdır. Yargıtay, işleyecek döneme ilişkin olarak %10 artış

⁵³³ Ali GÜZEL / Ali Rıza OKUR / Nursen CANIKLIOĞLU, Sosyal Güvenlik Hukuku, 16. B., İstanbul 2016, s. 342.

⁵³⁴ YHGK., 05.06.1996 T, 10/228-454, (www.kazanci.com.tr) E.T. 15.09.2023..

⁵³⁵ Yargıtay 10. HD., 13.10.1987 T, 5024/5139, (www.kazanci.com.tr) E.T. 15.09.2023.

⁵³⁶ Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 343.

ve %10 iskonto işlemi yapılması gerektiğini belirlemiştir. Ayrıca, Yargıtay'ın bir kararında, bilinmeyen döneme ilişkin ücret hesaplamasının yıllık ortalama gelir esas alınarak yapılmasını doğru bulmadığı ifade edilmiştir⁵³⁷.

Bu durum, Yargıtay kararlarının, işleyecek dönem ücret hesaplamalarında %10'luk artırım ve iskonto uygulamasının gerekliliğine işaret ettiğini göstermektedir. %10'luk artış, ileride gerçekleşecek terfiler veya toplu iş sözleşmeleri uyarınca yapılacak zamların gelirdeki artışlarını tazminata yansıtılmasını temsil ederken, %10'luk iskonto, henüz vadesi gelmemiş bir borcun vadesinden önce ödenmesi sebebiyle yapılan indirimi ifade eder.

4.1.7 Tazminata Uygulanacak Faiz

Destekten yoksun kalma tazminatı, maddi tazminat davalarının bir çeşidi olarak karşımıza çıkmakta ve bu tür davaların doğası gereği, davacıların faiz talepleri de kaçınılmaz bir unsur haline gelmektedir. Destekten yoksun kalma davalarında, ölüm olayının kaynağı haksız fiil ya da akde aykırılık olsa da, faiz talebinin dava dilekçesinde belirtilmesi zorunlu bir husustur⁵³⁸. Ancak, faiz türü, davanın kaynaklandığı olayın mahiyetine göre değişiklik gösterir. Örneğin, haksız fiillerden kaynaklanan ölüm olayları söz konusu olduğunda talep edilebilecek faiz, "kanuni faiz" olurken; ticari ilişkilerin bulunduğu durumlarda ise, talep edilen faiz türü ticari faiz olarak değişecektir⁵³⁹.

Destekten yoksun kalma tazminatında uygulanacak faizin niteliği, gecikme ya da temerrüt faizi olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda, sorumlu kişinin ihtarla temerrüde düşmesi gerekmektedir. Ancak, haksız fiillerden kaynaklanan destekten yoksun kalma nedeniyle açılan tazminat davalarında, sorumlu kişinin ihtarla gerek olmaksızın temerrüde düştüğü, hem doktrinde hem de Yargıtay içtihatlarında kabul edilen bir görüştür. Bu noktada, faiz hesaplamalarının, davanın niteliğine ve taraflar arasındaki hukuki ilişkinin özelliklerine göre değişkenlik gösterdiği vurgulanmalıdır⁵⁴⁰.

Destekten yoksun kalma tazminatı davalarında faiz uygulaması, zarar görenin maddi kaybının zaman içindeki artışını dikkate alarak adil bir tazminat miktarının belirlenmesine yardımcı olur. Bu, hukuki süreçlerin, mağdurun haklarını koruyucu ve davanın özüne uygun

⁵³⁷ Narter, s. 23

⁵³⁸ Ahmet İYİMAYA, "Destekten Yoksun Kalma ve İş Göremezlik Tazminatlarına Yürütülecek Faizin Başlangıç Tarihi Sorunu", TBBD, S. 2, s. 175–218.

⁵³⁹ İyimaya, s.456.

⁵⁴⁰ YHGK 13.11.1991 T., E.1991/11-303, K.1991/567 (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.09.2023.

bir şekilde işlemesini sağlamak açısından önemli bir rol oynar. Yargıtay kararları ve doktrin, bu konuda rehberlik ederek, tazminat hesaplamalarında hukuki adalet ve eşitlik ilkelerinin temin edilmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, tazminat davalarının, mağdurun haklarının etkin bir şekilde korunması ve zararın adil bir şekilde telafi edilmesi için kritik bir öneme sahiptir.

4.1.7.1 Faizin işlemeye başlayacağı tarih

Hukuki düzenlemeler çerçevesinde, faizin borçlunun ana paraya ek olarak üstlendiği bir yükümlülük olduğu genel kabul görmektedir. Bu bağlamda, zarar gören davacının, mağduriyetinin tazminatını talep etme hakkı olmasına rağmen, bu hakkın derhal yerine getirilmemesi, sıklıkla hukuki tartışmalara konu olmaktadır⁵⁴¹. Özellikle, destekten yoksun kalma durumunda zararın boyutu, faizin işlemeye başlayacağı tarihi belirlemede kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 18.1.1994 tarihli içtihadı, dava sürecinde faizin hesaplanmasında belirleyici olmuştur. İçtihadta, olay tarihi ile hüküm tarihi arasındaki süre için ortalama bir başlangıç tarihi belirlenmesi ve bu tarihten itibaren yasal faizin uygulanması yönünde karar verilmiştir. Ancak, bu yaklaşım, hukuk çevrelerinde ciddi tartışmalara yol açmıştır. İyimaya gibi hukukçular, söz konusu kararın, uzun süreli uygulamalara meydan okuyan, ancak yasal bir temele sahip olmayan bir yöntem olduğunu savunmuştur.

Bu eleştirilere göre, Yargıtay'ın kabul ettiği yöntem, iskonto ile hesaplama yapılmasını ve hesaplanan zararın tamamının alacaklıya ödenmesini gerektirecektir. Bunun sonucunda, eğer Yargıtay kararı bozarak dosyayı geri gönderirse, hesaplanacak miktar ikinci hüküm tarihine yakın bir zamana dayandırılacaktır. Bu, tazminat hakkının ilk ve ikinci hüküm arasındaki süre zarfında faiz kaybına uğramasına sebep olacaktır. Dolayısıyla, bu durum, alacaklının hakkını korumaktan ziyade borçluya kolaylık sağlayan bir çözüm olarak eleştirilmektedir. Önerilen alternatif çözüm olarak, zararın meydana geldiği tarihten itibaren faizin işlemeye başlaması, hukuki gerekçelere ve kaynaklara dayandırılarak savunulmaktadır⁵⁴².

Bununla birlikte, bazı istisnai durumlarda zarar, ölüm olayından sonra da meydana gelebilmektedir. Örneğin, dönemsel yardım alan bir kişinin yardımın hemen ardından vefat

⁵⁴¹ Gökcan, s.453.

⁵⁴² İyimaya, s. 175–218.

etmesi durumunda, zarar bir sonraki dönemde yoksun kalınan yardımdan itibaren hesaplanacaktır(344). Bu bağlamda, destekten yoksun kalma tazminatında, zarar görene ödenecek tazminatın faizi, zararın oluştuğu tarihten itibaren hesaplanmalıdır. Aksi durumda, zararın oluştuğu tarih ile hüküm tarihi arasındaki dönemde, zarar gören kişinin bu süreçte uğradığı zararın göz ardı edilmesi, adil olmayan bir hak kaybına yol açacaktır(345).

4.1.7.2 Uygulanacak faiz

Hukuki doktrinde, zarar verici bir olaya sebep olan kişinin, sadece destek görenin maruz kaldığı zararı gidermekle yükümlü olmadığı, aynı zamanda gecikmiş yardım nedeniyle ortaya çıkan gecikme faizini de ödemesi gerektiği genel kabul görmektedir⁵⁴³. Zararın meydana geldiği andan itibaren tazminata uygulanacak faizin başlaması, hukuki norm olarak kabul edilmektedir. Özellikle, destekten yoksun kalma tazminatında, zararın genelde ölümle birlikte başladığı ve buna paralel olarak tazminat hakkının doğumuyla faizin işlemeye başladığı belirtilir. Ancak, destek tarafından yapılan düzenli ödemelerin periyodik aralıklarla gerçekleşmesi halinde, destek sağlayıcının ölümünden kısa bir süre sonra, zarar, bir sonraki yardımın yapılacağı tarihte doğabilir ve faiz de bu tarihten itibaren işlemeye başlar⁵⁴⁴. Bu durum, zararın doğum anına göre faizin başlangıç tarihinin belirlenmesinde önemli bir etken olarak dikkate alınmalıdır.

Tazminatla ilgili faizin işlemeye başlaması, zararın başladığı andan itibaren, tazminatın tahsiline kadar devam eder. Bu konuda Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 18.01.1994 tarihli kararı, doktrinde ve Yargıtay içtihatlarında yerleşmiş olan kararların aksine bir durum ortaya koymuştur. İlgili kararda, "işlemiş dönem için olay tarihi ile hüküm tarihi arasındaki ortalama bir tarihten itibaren yasal faiz uygulanması" yönünde bir hüküm kurulmuştur⁵⁴⁵. Bu karar, hukuk çevrelerinde, özellikle uzun süredir kabul gören ve uygulanan hukuki prensiplere meydan okuyan bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, faizin işlemeye başlama tarihini belirlemede yeni bir perspektif sunarken, mevcut içtihatlarla ve doktrine meydan okuyan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Bu karar, hukuki tartışmaları ve farklı yorumları beraberinde getirirken, zararın meydana geldiği tarihten itibaren faizin işlemeye başlaması gerektiği yönündeki genel kabulü sorgulamaktadır.

⁵⁴³ Antalya, s. 474.

⁵⁴⁴ Gürbüz, s. 63.

⁵⁴⁵ Gökyayla, s. 145.

4.1.7.3 Faizin niteliği

Destekten yoksun kalma tazminatında uygulanacak faizin temerrüt faizi olması, hukuk alanında kabul gören bir ilkedir. TBK'nın 117. maddesine göre, borçlu temerrüde düştüğü anlar belirtilmiştir. Faiz ise bu temerrüt anıyla birlikte başlar, dolayısıyla faiz başlangıcı bu hüküm dikkate alınarak belirlenecektir. Bu bağlamda, ölüm olayından sorumlu kişi, genellikle ihtarsız olarak temerrüde düşmektedir. Özellikle haksız fiil sebebiyle açılan destekten yoksun kalma davalarında, sorumlunun otomatik olarak temerrüde düşmesi hukuki bir norm olarak kabul edilmektedir⁵⁴⁶. Ancak, uygulanacak faiz türünün belirlenmesi, somut olayın özelliklerine göre değişkenlik gösterir. Mevzuatta faiz ve türüne dair özel bir hüküm bulunmadığı takdirde, ya da sözleşme ile daha yüksek bir oran kararlaştırılmamışsa, yasal faiz uygulaması tercih edilmektedir. Ticari ilişkilerden kaynaklanan zararlar söz konusu olduğunda ise, tarafların ticari statüsüne bakılmaksızın, ticari faiz uygulanması gerekecektir. Bu durum, yolcu taşımacılığı, özel hastane işletmeciliği gibi ücret karşılığı sunulan hizmetler veya ticari amaçla alınan ürünlerden zarar görülmesi gibi durumlar için geçerlidir⁵⁴⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince, sigorta şirketleri, zarar görene yaptıkları ödemeler sonrasında, kazada kusurlu olan kişi aleyhine rücu davası açabilmektedir. Bu tür davaların, ticari araçlarla ilgili olması durumunda, ödeme gününden itibaren ticari faizin uygulanması yönünde hüküm verilmektedir. Öte yandan, destekten yoksun kalma tazminatında faizin hükmedilebilmesi için, mağdur tarafın bu talepte bulunmuş olması gerekmektedir. Davacı, dava dilekçesinde faiz türünü ve başlangıç tarihini belirtirse, mahkeme, asıl alacağa ek olarak faize de hükmedebilir. Ancak, davacının dava dilekçesinde faiz talebinde bulunmaması veya bu talebi unutması halinde, taleple bağlılık ilkesi gereğince, faize hükmedilememektedir. Bu durumda, davacının, biriken faizi hesaplatarak ve gerekli harcı yatırarak ayrı bir dava açması gerekecektir. Asıl davada talep edilmeyen faizin, sonradan açılacak bir ek davayla talep edilebilmesi, ana paranın henüz tahsil edilmemiş olması ve zamanaşımına uğramamış olması koşullarına bağlıdır⁵⁴⁸.

4.1.8 Tazminatın Ödeme Şekli

Hukuki süreçlerde, destekten yoksun kalan kişilerin zararlarının belirlenmesi sonrasında, hakim zararın ödeme şekline karar vermektedir. Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 51.

⁵⁴⁶ Gökyayla, s.335.

⁵⁴⁷ Çelik, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, s.490.

⁵⁴⁸ Çelik, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, s.491.

maddesinin birinci fıkrasına göre, hakim, zararın kapsamını ve ödenme şeklini, olayın gerektirdiği durumu ve özellikle kusurun ağırlığını göz önünde bulundurarak belirler⁵⁴⁹. Bu noktada, hakimin tazminatın ödeme biçimini belirlerken tarafların taleplerine bağlı olmadığı, somut olayın özellikleri ve tarafların menfaatleri doğrultusunda tazminatın toplu veya taksitle ödeme şeklinde belirlenebileceği vurgulanmaktadır. Destekten yoksun kalma tazminatının mahiyeti gereği kural olarak nakden ödenmesi gereken bir tazminat türüdür. Bu tazminatın konusu ölüm olduğundan zararı nakden tazmin etmeye daha elverişlidir.

Destekten yoksun kalma tazminatlarına uygulanacak faiz, gecikme faizi yani temerrüt faizi niteliğindedir. TBK'nın 121/3 maddesine göre, temerrüt faizine ek olarak temerrüt faizi işletilmesi mümkün değildir. Türk Hukuku'nda haksız fiilden doğan tazminat alacaklarında, tazminat sorumlusu herhangi bir ihtarla gerek olmaksızın otomatik olarak temerrüde düşer. Faize hükmedilebilmesi için zarar gören tarafın talebi şarttır ve hakim, davacının talep ettiği faiz oranına bağlıdır. Eğer açılmış olan davada faiz talep edilmemişse, bu durum ek bir dava açılmasını veya ana davada ıslah yolu ile talebin artırılmasını engellemez⁵⁵⁰. Bu bağlamda, talepte bulunulmamış faizler için sonradan açılacak ek davalar veya ana davanın ıslahı yoluyla talepte bulunulabilir.

3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, kanuni faiz ve temerrüt faizi konularını açıklar ve bu durumların uygulanacak oranlarını belirler. Türk Borçlar Kanunu (TBK) kapsamında, eğer taraflar arasında belirlenmiş özel bir faiz oranı yoksa, ödemelere yıllık %12 kanuni faiz oranının uygulanacağı belirtilmiştir. Borçlu temerrüde düştüğünde, geçen günler için bu kanuni faiz oranının uygulanması gerekmektedir. Haksız fiil sonucu gerçekleşen ölümlerde kanuni faiz uygulanırken, ticari işlerden kaynaklanan ölüm durumlarında tazminata ticari faiz uygulanması öngörülmektedir.

Tazminatın irat şeklinde ödenmesine karar verildiğinde, TBK'nın 121/1 maddesine göre, irat ödemelerinde geciken borçlu, destek görenin icra takibine başladığı ya da dava açtığı andan itibaren temerrüt faizi ödemekle yükümlü olacaktır. Ölüm anından hüküm tarihine kadar uygulanacak faiz ile hüküm tarihinden sonra iratlara uygulanacak faizin ayrılması

⁵⁴⁹ Gökyayla, s. 298.

⁵⁵⁰ Gökyayla, s. 298.

gerekmektedir. Hüküm tarihine kadar olan kısım için, irat şeklinde ödenecek tazminata, ölüm tarihinden itibaren faiz işletilir.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK) 99. maddesinde, sigortacıların zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri alındığı tarihten itibaren sekiz iş günü içinde ödemek zorunda oldukları hükme bağlanmıştır. Bu hükme paralel olarak Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (ZMSS) Genel Şartları'nın B.2 maddesinde, sigortacının, gerekli tüm belgelerin alınmasından itibaren sekiz iş günü içinde tazminatı ödemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu düzenlemeler ışığında, trafik kazası nedeniyle sigortacının temerrüde düşebilmesi için, gerekli belgelerin sigortacıya verilmesi ve sekiz günlük ödeme süresinin dolması gerekmektedir. Bu şartların gerçekleşmesi sonrası, destekten yoksun kalma tazminatına uygulanacak faizin başlama anı, sigortacının temerrüde düştüğü tarihtir ve bu durum Yargıtay kararlarıyla da desteklenmektedir⁵⁵¹.

4.1.8.1 İrat şeklinde ödeme

Tazminatın ödeme biçimi, toplu veya irat şeklinde olabilir. İrat şeklinde ödeme kararı alındığında, borçlu, alacaklı ya da alacaklılara düzenli periyotlarla ödeme yapar⁵⁵². İrat şeklinde ödenecek tazminatın uzun vadede ödenmesi, alacaklının gelecekte haklarını kaybetme riskini artırabilir. Bu riski minimize etmek amacıyla, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 51. maddenin ikinci fıkrası uyarınca, irat şeklinde tazminat ödenmesi durumunda borçludan teminat talep edilmesi zorunluluğu getirilmiştir⁵⁵³. Hakim, kanunun emredici hükmü gereği, borçlunun teminat sağlayıp sağlayamayacağını resen incelemek zorundadır.

İrat şeklinde tazminat ödemesi, destekten yoksun kalma tazminatının amacına uygun olmakla birlikte, uygulamada karşılaşılan bazı sorunlar sebebiyle tercih edilmeyebilir. Özellikle enflasyon karşısında paranın değer kaybı, ilerleyen zamanlarda destekten yoksun kalanların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilir. Ayrıca, teminat alınmasına rağmen, borçlunun uzun süreli ödeme gücünün garantisi olmadığı için bu ödeme şekli risk taşımaktadır. Son olarak, irat şeklinde ödeme biçiminin tercih edilmemesinin bir diğer nedeni psikolojik etkenlerdir. İrat şeklinde ödeme, sorumlu kişi ile destek göreni sürekli karşı karşıya getirerek, yaşanan acıların ve kayıpların yeniden hatırlanmasına sebep

⁵⁵¹ Güleç, s. 886, 887.

⁵⁵² Baykın, s. 133.

⁵⁵³ Oğuzman / Öz, s. 117.

olabilir⁵⁵⁴. Bu durum, hem alacaklı hem de borçlu açısından zorlayıcı bir süreç yaratabilir ve bu sebeple bazen toplu ödeme tercih edilebilir.

4.1.8.2 Sermaye (toptan) şeklinde ödeme

Toptan ödeme, mahkeme tarafından hesaplanan tazminatın, destek görenlere tek seferde ve peşin olarak ödenmesi işlemidir. Bu yöntem, destekten yoksun kalma tazminatında sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir⁵⁵⁵. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Yargıtay dairelerinin de belirttiği üzere, tazminatın ödeme şeklinin peşin ve toplu olarak yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Toptan ödemeyle, tazminat sorumlusunun destek görenlerle uzun süreli bir ilişkisi olmamış olacak ve bu yöntemle zararın tamamen karşılanacağı için, ayrıca bir teminat gerekmecektir⁵⁵⁶.

Toptan ödeme, zararın tamamen karşılanmasını sağladığı için ödeme riskini ortadan kaldırır. Ayrıca, tazminat borçlusunun uzun vadeli ödeme gücünün garanti edilememesi, enflasyon nedeniyle paranın değer kaybını önlemek ve zarar gören kişinin hayatına yeni bir yön verebilmesi için toplu ödeme yapılması gibi sebeplerle tercih edilmektedir. Zararın toptan ödeme şeklinde karşılanmasına karar verilirse, bu ödeme taksitlendirilebilir veya vadelenendirilebilir. Eğer borçlu, toptan ödeme yaparak zor duruma düşecekse, TBK'nın 52. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, hakim zararın birkaç taksitle ödenmesine karar verebilir⁵⁵⁷.

Toptan ödeme yönteminde, tazminat hesabında, önceden alınan sermayenin getireceği gelirler dikkate alınarak indirim yapılması gerekmektedir. Böylece, destek görenler, yıllar sonra elde edecekleri miktarı çok önceden alırken, tazminat sorumlusu hukuken sorumlu olmadığı bir ödeme yapmak zorunda kalmaz⁵⁵⁸. Bu yaklaşım, tazminatın adil ve etkin bir şekilde ödenmesini sağlamak ve hukuki dengeyi korumak amacıyla uygulanmaktadır.

4.1.8.3 SGK'nın sağladığı ölüm aylıklarının ilk peşin sermaye değeri

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) mevzuatında, gelir ve aylık terimleri farklı anlamlara gelmektedir. Gelir, iş kazası gibi nedenlerle hak sahiplerine yapılan ödeme olarak

⁵⁵⁴ Gökyayla, s. 300.

⁵⁵⁵ Eren, s. 57.

⁵⁵⁶ Eren, s. 778.

⁵⁵⁷ Eren, s. 778.

⁵⁵⁸ Gökyayla, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, s. 298.

tanımlanırken, aylık, ölüm sigortası ve vazife malullüğü gibi durumlarda yapılan sürekli ödeme olarak tanımlanmaktadır. 5510 sayılı Kanun'un 39. maddesine göre, SGK tarafından hak sahiplerine bağlanan ölüm aylıkları genellikle rücuya tabi değildir ve bu sebeple ölüm aylıklarının peşin sermaye değerleri, tazminattan indirilmesi mümkün değildir⁵⁵⁹.

SGK tarafından ölüm nedeniyle bağlanan gelirler ile ölüm aylığı arasındaki farka dikkat edilmelidir. Ölüm sigortasından bağlanan aylıklar, sosyal güvenlik mevzuatı uyarınca, belirli bir süre ve yeterli miktarda prim ödemesine dayalı olarak verilmektedir. Bu ödemelerin, ölümü meydana getiren olayla doğrudan bir illiyet bağı bulunmamaktadır. Bu nedenle, genel olarak bu tür ödemeler, kurum tarafından rücu edilememektedir⁵⁶⁰.

Yargıtay İşçi ve Bağ-Kur Genel Kurulu'nun 06.03.1978 tarihli 1/3 sayılı kararında, hak sahiplerine bağlanan aylığın, desteğin hayatı boyunca düzenli olarak prim ödemesi yapmasından kaynaklandığı ve zarar verenin bu paradan faydalanamayacağı vurgulanmıştır⁵⁶¹. Yargıtay'ın güncel uygulaması da bu yönde olup, ölüm aylıklarının, zarar verenin sorumluluğu dışında kaldığı ve bu nedenle tazminattan indirilmesinin mümkün olmadığı şeklinde devam etmektedir. Bu durum, sosyal güvenlik mevzuatının temel ilkeleriyle uyumlu olup, hak sahiplerinin mağduriyetini önlemeyi amaçlamaktadır.

4.1.8.4 Özel sigorta şirketlerinin yaptığı ödemeler

Hayat ve ferdi kaza sigortalarında

Hayat ve ferdi kaza sigortaları kapsamında, destek sahibinin ölümü sonrası sigorta şirketleri tarafından hak sahiplerine yapılan ödemelerin, tazminattan düşülüp düşülmemesi konusunda hukuk literatüründe farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı görüşlere göre, bu tür ödemeler, hak sahiplerinin bakım ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde tazminattan düşülmesi gerektiği savunulmaktadır. Ancak, bizim de destek verdiğimiz diğer bir görüşe göre, sigorta şirketinin hak sahiplerine yaptığı ödemeler, destek ile sigorta şirketi arasında yapılan sigorta sözleşmesine dayanmaktadır⁵⁶². Destek, bu sigortayı, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin güvenliğini sağlamak amacıyla yapmıştır ve bu durumun, zarara sebep olan kişinin sorumluluğunu azaltmak gibi bir amacı yoktur.

⁵⁵⁹ Oğuzman / Öz, s. 103.

⁵⁶⁰ Çelik, Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı, s. 329

⁵⁶¹ Yargıtay 17. HD. 16.01.2017 Tarih, 2014/13742 E., 2017/105 K., (www.kazanci.com.tr) E.T. 15.09.2023.

⁵⁶² Eren, s. 862.

Bu çerçevede, hayat ve ferdi kaza sigortalarından yapılan ödemelerin, destekten yoksun kalma tazminatıyla doğrudan bir ilişkisi olmadığı düşünülmektedir. Aksi bir yaklaşımın benimsenmesi, ödenen sigorta bedeli kadar zarar veren kişinin sebepsiz zenginleşmesine yol açabilir. Bu durum, haksız bir durum yaratmakla kalmayıp, bazı durumlarda hak sahiplerini adeta borçlu durumuna düşürecek hesaplamalara neden olabilir. Bu nedenle, sigorta ödemelerinin, zarar verenin sorumluluğunu azaltmadığı ve bu ödemelerin tazminattan düşülmemesi gerektiği yönünde bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, hem sigorta sözleşmesinin temel amaçlarına uygunluk göstermekte hem de hukuki adalete daha uygun bir çözüm sunmaktadır⁵⁶³.

Zorunlu koltuk sigortalarında

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'na göre, yolcu taşımalarında yürürlükte olan mevzuat, Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası'nın yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sigorta, bir can sigortası niteliğinde olup, araç sürücüsünün veya yardımcılarının kusur durumu gözetilmeksizin ve destekten yoksunluk hesaplaması yapılmadan, poliçe teminat miktarının tamamının mirasçılara ödenmesini sağlamaktadır. Bu ödemeler, yalnızca mirasçı olan hak sahiplerine yönelik olduğundan, mirasçı olmayan diğer hak sahipleri bu ödemelerden yararlanamamaktadır⁵⁶⁴.

Bu bağlamda, zorunlu koltuk sigortası kapsamında mirasçılara yapılan ödemeler, tazminat hesaplamalarında indirim olarak değerlendirilmemektedir. Bu, sigortanın doğası gereği, mirasçılarının mağduriyetini gidermek ve onlara maddi güvence sağlamak amacıyla yapılan bir düzenlemedir. Dolayısıyla, bu tür sigorta ödemeleri, zarar verenin veya sigortalı aracın işleteninin hukuki sorumluluğunu azaltıcı bir etkiye sahip değildir ve bu sebeple tazminattan düşülmesi söz konusu olmamaktadır⁵⁶⁵. Bu durum, ölen kişinin mirasçılarının haklarının korunması ve sigorta sözleşmesinin temel amaçlarına uygun bir uygulama olduğunu göstermektedir.

⁵⁶³ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s.277.

⁵⁶⁴ Tekin MEMİŞ, Güvence Hesabının Taşımanın 100 Km. Altında Olması Nedeniyle Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Kapsamında Ödeme Yapmayı Reddetmesi Hukuka Uygun Mudur?, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, Y. 2012, s.141.

⁵⁶⁵ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 278.

Destekten Miras Kalanlar

Desteğin ölümü sonrasında, hak sahiplerinin mirasçı olmaları durumunda, desteğin malvarlığının miras hükümleri uyarınca hak sahiplerine geçmesi söz konusudur. Bazı hukuk görüşleri, miras yoluyla intikal eden malvarlığının, destek ihtiyacını karşılayacak oranda tazminattan indirim yapılması gerektiğini savunmaktadır⁵⁶⁶. Ancak, bu yaklaşım hukukumuzda eskiden kabul gören bir görüş olup, günümüzdeki uygulamalarda yer bulmamaktadır. Yargıtay'ın eski kararlarında, hak sahiplerinin mirastan elde ettiği gelirin, ölen kişinin yapacağı yardım kadar düşülmesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁶⁷. Ancak bu dönemde, tazminat hesaplamalarında desteğin malvarlığından sağlanan tüm gelirler dikkate alınmaktaydı.

Günümüzde ise bu görüşün kabul edilmediği görülmektedir. Hak sahiplerine mirasın intikal etmesi, onların destekten yoksun kalmayacakları anlamına gelmez. Çünkü, yoksun kalan şey, desteğin kişisel bilgi birikimi ve emeği ile ortaya çıkardığı değerdir. Mirasçılık, ölüme sebebiyet veren olayla doğrudan ilişkili değildir ve mirasçıların yasal hakkıdır. Yargıtay, kararlarında, ölen kişiye ait ve mirasçılara intikal eden işletmelerin elde ettiği gelirlerin tazminat ile ilişkili olmadığını, bu işletmelerin ölümden sonra da faaliyet göstererek kar etmeye devam edebileceğini, yoksun kalanın desteğin bu işletmelere sağladığı bedensel ve düşünsel katkı olduğunu vurgulamıştır. Ölen kişinin malvarlığına ilişkin gelirler (kira gelirleri, şirket kar payları, banka mevduat faizleri, hisse senetleri, emtia gelirleri gibi) tazminat hesabına esas kazanca dahil edilmediği gibi, tazminat miktarından indirim olarak da ele alınmamalıdır⁵⁶⁸. Bu durum, tazminatın adil ve hakkaniyetli bir şekilde belirlenmesini sağlayan ve hukuki dengeyi koruyan bir yaklaşımdır.

4.2 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATINDA İNDİRİMLER

4.2.1 Kusur Durumundan

İşverenin meydana gelen maddi zarardan sorumlu tutulmasının ölçüsünün belirlenmesinde, kusur oranlarının tespiti önemli bir rol oynamaktadır. Uygulamada, tarafların kusur oranları genellikle bilirkişi aracılığıyla hesaplanır. Türk Borçlar Kanunu (TBK) 51/1 maddesi uyarınca, hâkim tazminatın kapsamını ve ödenme şeklini, durumun gereğini ve özellikle

⁵⁶⁶ Oğuzman/Öz, s. 91.

⁵⁶⁷ Kudat, s. 115.

⁵⁶⁸ Yargıtay 17. HD. 19.11.20210 T, 2019/2145 E., 2020/7318 K., (www.kazancı.com.tr) E.T. 15.09.2023.

kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler. Yargıtay kararlarına göre, iş kazalarından kaynaklanan tazminat davalarında genellikle işverenin kusurlu eylemlerinden sorumlu tutulması esastır⁵⁶⁹. İş kazası bağlamında kusurun aidiyeti ve oranı net bir şekilde belirlenmelidir.

Eğer iş kazasında işverenin yanı sıra işçinin de kusuru varsa, bu durumda birlikte kusurdan (müterafik kusur) söz edilir. TBK 52'ye göre, zarar gören kişi, zarara katkıda bulunmuşsa, hâkim tazminat miktarını indirebilir ya da tamamen kaldırabilir. Hafif kusuru nedeniyle zarara sebebiyet veren kişi, tazminat ödediğinde yoksulluğa düşecek olursa, hâkim hakkaniyet gereği tazminatı indirebilir⁵⁷⁰.

Maddi tazminat davalarında, daha önce açılmış bir ceza davası da olabilir. TBK 74 uyarınca, hukuk hâkimi, zarar verenin kusurunun varlığı ve ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı konusunda karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümlerine ve ceza hâkiminin kararlarına bağlı değildir. Ancak Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarına göre, ceza dosyasında tespit edilen maddi olaylar ve özellikle fiilin hukuka aykırılığı konusunda ceza hâkiminin verdiği kararlar, hukuk hâkimini bağlar. İş kazasının tamamen kaçınılmaz nedenlere bağlı olarak meydana geldiği durumlarda ise, sorumluluk genellikle %60 işveren ve %40 işçi olarak paylaşılır⁵⁷¹.

TBK 50'ye göre, zarar gören kişi, uğradığı zararın miktarını ve zarar verenin kusurunu ispatlamakla yükümlüdür. Zararın tam miktarı ispat edilemiyorsa, hâkim olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde bulundurarak zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirler. TBK 55'e göre, destekten yoksun kalma zararları ve bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ve ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde dikkate alınmaz ve zarar veya tazminattan indirilemez⁵⁷².

4.2.2 Hayatta Kalan Eşin Yeniden Evlenme İhtimali

Destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında, sağ kalan eşin yeniden evlenme ihtimali önemli bir faktördür. Genel kabule göre, sağ kalan eşin yeniden evlenmesi

⁵⁶⁹ Güneren, s. 408.

⁵⁷⁰ Halûk Hâdi SÜMER, *İs Hukuku*, 23. B., Ankara 2018, s. 96, 97.

⁵⁷¹ Güneren, s. 406-407.

⁵⁷² Güneren, s. 406-407.

durumunda, bakım ihtiyacının ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Hakkaniyet gereği, dava sürerken evlilik gerçekleşmemiş olsa dahi, yeniden evlenme ihtimalinin tazminatın belirlenmesinde dikkate alınması ve tazminat miktarından indirim yapılması gerekmektedir⁵⁷³. Sağ kalan eşin yeniden evlenme ihtimali, yaş, cinsiyet, çocuk sayısı, sağlık durumu, eğitim ve öğretim durumu, kişilik özellikleri, maddi durum, aile bağları, fiziksel durum, ülke şartları ve yöresel koşullar gibi birçok faktör değerlendirilerek ve gerektiğinde uzman bilirkişilerin görüşleri alınarak hesaplanacaktır⁵⁷⁴.

Kadınların yeniden evlenme ihtimallerinin erkeklerinkine göre genellikle daha düşük olduğu kabul edilmektedir. İleri yaşlarda olan erkeklerin, bakım ihtiyaçları nedeniyle, kadınlara kıyasla daha yüksek evlenme ihtimaline sahip olduğu görülmektedir. Engelli çocuğu olan kadın ya da erkeklerin yeniden evlenme ihtimali, çocuksuz veya engelli olmayan çocuklu kişilere göre daha düşük olacaktır⁵⁷⁵. Yeniden evlenme ihtimalinin belirlenmesinde, olay tarihindeki yaş değil, hüküm tarihine en yakın rapor tarihindeki yaş dikkate alınarak hesaplama yapılacaktır⁵⁷⁶.

Eğer davacı eş, dava sürecinde henüz evlenmemişse, evlenme ihtimali indirimi sadece bu sürece sınırlı olmayacak, hükme esas alınacak ve hüküm tarihine en yakın bilirkişi raporunun düzenlendiği tarihten sonra uygulanacaktır. Davacı eşin dava sürecinde evlenmesi durumunda, hesaplama sadece ölüm tarihi ile evlenme tarihi arasında yapılacak ve evlenme ihtimali indirimi uygulanmayacaktır. Tazminattan evlenme ihtimali indirimi yapıldıktan sonra değişen hayat şartlarına bağlı olarak tazminatın yeniden düzenlenmesi için yeni bir dava açılması mümkün olmayacaktır⁵⁷⁷.

Uygulamada, somut olayın koşullarına göre evlenme ihtimalinin belirlenmesi gerekirken, pratikte yaş ve cinsiyete göre hazırlanan tablolar kullanılarak evlenme ihtimali hesaplanmaktadır. Bu uygulamalar, diğer etkenleri göz ardı edebileceği için tam olarak doğru sonuçlar çıkarmayabilir. Ancak, uygulama birliği ve tutarlılık sağlamak amacıyla

⁵⁷³ Eren, s. 488.

⁵⁷⁴ Narter, s. 96.

⁵⁷⁵ Gökyayla, s. 225.

⁵⁷⁶ YHGK 01.10.2019 T. 2017/17-2038 E. 2019/979 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 01.10.2023.

⁵⁷⁷ Gökyayla, s. 184.

somut verilere dayanmak da gereklidir⁵⁷⁸. Bu durum, tazminat hesaplamalarında hakkaniyeti ve adil bir sonucu hedefleyen bir yaklaşımı temsil eder.

4.2.2.1 Kadının yeniden evlenme ihtimali

Desteğini kaybeden kadının uğrayacağı zararın azalması veya tamamen ortadan kalkması, yeniden evlenme ihtimali gibi faktörlere bağlıdır. Kadının yeniden evlenme ihtimalinin belirlenmesinde, somut olayın özellikleri dikkate alınarak, kadının yaşı, cinsiyeti, çocuk sayısı, sağlık durumu, eğitim ve öğretim durumu, kişiliği, maddi durumu, aile bağları ve fiziksel durumu gibi özel durumlar ile ülke şartları ve yöresel koşullar değerlendirilmelidir. Eski uygulamalarda bu değerlendirme genellikle bilirkişilere bırakılırken, günümüzde belirli prensipler çerçevesinde yapılıyor⁵⁷⁹. Kadının yaşı ve çocuk sayısı, evlenme ihtimalinin belirlenmesinde önemli unsurlardır.

Yargıtay, uygulama birliğini sağlamak amacıyla, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) tarafından kabul edilen tabloyu evlenme ihtimali oranlarını belirlemek için kullanmaktadır⁵⁸⁰. AYİM uygulamasında belirlenen oranlar, çocuksuz dul kadınların yaşlarına göre evlenme ihtimalini belirler ve her çocuk için evlenme ihtimalinde %5 indirim yapılması öngörülür. Moser tablosu ve Stauffer/Schaetzle tablosu gibi diğer tablolar da kullanılmakla birlikte, bu tabloların Türkiye şartlarına uygun olmadığı gerekçesiyle Yargıtay tarafından uygulanmamaktadır⁵⁸¹.

Destekten yoksun kalan kadının, destek ile evlilik dışı birliktelik yaşadığı durumlarda, evlenme ihtimali nikahlı sağ kalan eşe göre daha yüksek olabilir. Yargıtay'ın bir kararında, evlilik dışı birliktelik yaşayan bir kişinin, aile bağı zayıf olduğu için yeni bir yaşamı tercih etme olasılığının yüksek olduğu ve bu durumda bakım ihtiyacının nikahlı eşte olduğu gibi devam etmeyeceği belirtilmiştir⁵⁸². Ancak, başka bir Yargıtay kararında, dini hükümlere uygun evlilik dışı birliktelik yaşayanlar ve eşler arasında fark gözetilmeksizin AYİM tablosundaki oranların uygulanması gerektiği ifade edilmiştir⁵⁸³. Nişanlı durumda olan kadınların, desteklerini kaybettikleri durumda, farazi desteklik söz konusu olacağı ve bu

⁵⁷⁸ Kaba, s. 133.

⁵⁷⁹ Öztürkler, s. 59.

⁵⁸⁰ Kaba, s. 134.

⁵⁸¹ Cebe, s. 312.

⁵⁸² Demircioğlu / Balsever, s. 1179.

⁵⁸³ Yargıtay 21. HD. 01.04.2015 T. 2014/17542 E. 2015/6892 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 01.10.2023.

nedenle zararın daha az olduğu, ayrıca nişanlıların evlenme olasılığının evli eşlere göre daha fazla olduğu için tazminat miktarında daha fazla indirim yapılması gerektiği belirtilmiştir⁵⁸⁴.

4.2.2.2 Erkeğin yeniden evlenme ihtimali

Destekten yoksun kalan erkeğin yeniden evlenme ihtimali, kadınların durumuna paralel olarak değerlendirilmekte, ancak erkeğe özgü faktörler göz önünde bulundurularak hesaplanmaktadır. Erkeklerin yaş, cinsiyet, çocuk sayısı, sağlık durumu, eğitim ve öğretim seviyesi, kişilik özellikleri, maddi durum, aile bağları ve fiziksel durumları gibi kişisel koşulları ile ülke şartları ve yöresel koşullar, yeniden evlenme ihtimalinin belirlenmesinde dikkate alınır. Ayrıca, erkeğe destek olan kadının destek şekli de bu ihtimalin hesaplanmasında etkilidir. Örneğin, kadın tarafından erkeğe sağlanan mali destek, erkeğin yeniden evlenmesi halinde, her zaman zararın ortadan kalkmasına sebep olmayabilir. Eğer erkek, mali olarak bağımsız olmayan bir ikinci eşle evlenirse, bu durumda ikinci evliliğin destek ihtiyacını sonlandırmayacağı değerlendirilebilir⁵⁸⁵.

Kadınların ev içi hizmet şeklinde erkeğe sağladığı desteğin durumu da önemlidir. Erkeğin yeniden evlenmesi durumunda bu tip bir destek genellikle ortadan kalkacaktır. Ancak destek ihtiyacının devam ettiğinin ispatlanması halinde, önceki ve sonraki yaşam düzeyleri arasındaki farka dayalı olarak destekten yoksun kalma tazminatı talep edilebilir⁵⁸⁶.

Erkeklerin yeniden evlenme ihtimallerinin oransal olarak belirlenmesi için özel bir tablo bulunmamakta, AYİM tarafından hazırlanan tablo yalnızca kadınlar için düzenlenmiştir. Erkekler için bu tablonun uyarlanmış hali, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1967-1973 dönemine ait araştırmasına dayanarak, erkeklerin kadınlara göre %77,13 daha fazla evlenme ihtimaline sahip olduğunu göstermektedir. Erkekler için de çocuk sayısı dikkate alınarak, 18 yaşından küçük her çocuk için evlenme ihtimalinde %5 indirim yapılması öngörülmektedir⁵⁸⁷. Bu yaklaşım, tazminat hesaplamalarında hakkaniyeti ve adil bir sonucu hedefleyen bir metodolojiyi temsil etmektedir.

⁵⁸⁴ Yargıtay 17. HD. 25.01.2011 T. 2010/9784 E. 2011/389 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 01.10.2023.

⁵⁸⁵ Gökyayla, s. 226.

⁵⁸⁶ Çelik, Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk, s. 294, 294.

⁵⁸⁷ Yargıtay 17. HD. 21.09.2017 T. 2015/2216 E. 2017/8050 K. (www.kazancı.com.tr) E.T. 01.10.2023.

4.2.3 Sosyal Güvenlik Kurumunun Bağladığı Gelir

İş kazalarından kaynaklanan destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yapılan ödemeler ve bağlanan gelirler, tazminat hesaplamalarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür davaların hukuki amacı, SGK'nın karşılamadığı zararların giderilmesidir. SGK tarafından yapılan ödemelerin ve bağlanan gelirlerin tazminat miktarından indirilmesi gerekmekte olup, bu indirim için ilgili kurumun rücu hakkının bulunması gerekmektedir⁵⁸⁸.

Bu durum, tazminat sorumlusunun hem SGK'ya hem de zarar görene mükerrer ödeme yapmasını engeller ve zarar görenin aynı ödemeyi iki yerden alarak haksız kazanç sağlamasını önler. Yargıtay kararlarına göre, SGK tarafından sigortalıya bağlanan gelirin peşin sermaye değeri, hesaplanan tazminattan indirilmelidir. İş kazası sonucu meydana gelen gerçek zarar miktarının doğru belirlenmesi ve işverenin gereksiz çifte ödeme yapmaması için, işlemiş dönem tazminat tutarından SGK tarafından o zamana kadar yapılan ödemelerin düşülmesi, işleyecek dönem tazminat tutarından ise bu ödemelerin peşin sermaye değerlerinin indirilmesi gerekmektedir⁵⁸⁹.

Hak sahibi olan kişiler, zararlarını SGK'nın yaptığı ödemelerle ve bağladığı aylıklarla karşıladıklarında, zararlarının ortadan kalktığı kabul edilir ve bu durumda işverenden tazminat talep edilemez. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında belirtildiği üzere, ölen işçinin hak sahiplerinin talep ettiği destekten yoksun kalma tazminatının hesaplamasında, iş kazası sigortasından bağlanan gelirlerin peşin sermaye değerlerinin maddi tazminatlardan düşülmesi gerekmektedir⁵⁹⁰. Ölüm iş kazası sonucu meydana gelmişse, bu gelirin bağlanması için yeterlidir ve ölen işçinin belirli bir süre sigortalı olması ve belirli gün sayısında prim ödemiş olması gibi koşullar aranmaz. İş kazası nedeniyle işverene karşı açılan maddi zararların giderilmesi davalarının hukuki sebebi, bu sigorta gelirleriyle karşılanmayan kısmın ödetilmesi ilkesine dayanır. Bu durumda iş kazası nedeniyle işçinin ölümü halinde hak sahiplerine iş kazası sigortasından gelir bağlanmışsa, mükerrer ödemeye ve mükerrer yararlanmaya yer verilmemesi için bağlanan gelirlerin peşin sermaye değerinin maddi tazminattan mahsubu gerekmektedir.

⁵⁸⁸ Yargıtay 21.HD., 06.03.2006, 12779/1971, Legal GĞ Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, S. 11, 2006, s. 1065, 1066.

⁵⁸⁹ Güneren, s. 1004.

⁵⁹⁰ YHGK., 21.03.1990 T, 9-71/198, (www.kazanci.com.tr) E.T. 01.10.2023.

Yargıtay'ın verdiği kararlara göre, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından bağlanan gelirlerin, maddi tazminattan mahsubu gereklidir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında belirtildiği üzere, ölüm sigortasından yapılan ödemelerin, SGK tarafından rücu edilememesi, ödenen primlerin sigortalıya ait olması ve ölüm aylığının gerçekleşmesi ile ölümü meydana getiren olay arasında uygun bir sebep-sonuç ilişkisinin bulunmaması gerekçeleriyle, destekten yoksun kalma tazminatının belirlenmesinde zarardan indirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ancak doktrinde, sigortadan bağlanan gelirlerin, destek görenlerin bakım ihtiyacını ortadan kaldırdığı ölçüde zararında azalacağı gerekçesiyle, ölüm sigortası gelirlerinin denkleştirme dışı bırakılmaması gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁹¹.

Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu, dul ve yetim maaşlarının veya yapılan toptan ödemelerin destekten yoksun kalma tazminatı gibi hayatta kalanın şahsına bağlı olduğunu, ölenin terekesine dâhil olmadığını, bu sebeple bu tür ödemelerin tazminat miktarından indirilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak doktrinde, SGK tarafından bağlanan gelir, ihtiyacı ne ölçüde kaldırıyorsa zarar da o ölçüde azalacağı gerekçesiyle aksi görüş ileri sürülmüştür⁵⁹².

5510 sayılı Kanun'a göre, uzun vadeli sigorta kolları bakımından, üçüncü kişinin kastı nedeniyle malul kalan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine, bu Kanun uyarınca bağlanacak aylığın başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerinin yarısı için SGK tarafından zarara sebep olan üçüncü kişilere rücu edilebilir. Ancak, kamu görevlilerinin veya askerlerin görevleri gereği yaptıkları fiiller sonucu meydana gelen malullük veya ölüm hallerinde, kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunanlar hariç, sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemeler veya bağlanan aylıklar için SGK'nın rücu hakkı bulunmamaktadır(SSGSSK m. 39)⁵⁹³.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında, dul ve yetim aylığının, destekten yoksun kalanların bakım ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde zarar miktarının azalacağı vurgulanmıştır(79). Aynı şekilde, ölen kişinin emekli maaşı alan davacıların, desteğin aldığı emekli maaşı nedeniyle uğradıkları bir zararın bulunmadığı, ancak özel sektörde çalıştıkları iddiasının araştırılması gerektiği belirtilmiştir. Doktrinde de benzer şekilde, ölüm

⁵⁹¹ Güneren, s. 1013-1016.

⁵⁹² Gökyayla, s. 208.

⁵⁹³ Güneren, s. 1012.

sigortasından bağlanan gelirlerin, bakım ihtiyacını kaldırdığı oranda tazminat hesaplamalarında dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir⁵⁹⁴.

Malullük aylığının, belirli bir prim ödemesine karşılık olduğu için maddi zarardan indirilemeyeceği kabul edilir. İş kazası ve meslek hastalığı sigorta dallarından yapılan ödemelerin ve bağlanan gelirlerin rücu edilebilir olması durumunda, bunların hesaplanan tazminattan indirilmesi gerekmektedir. Yargıtay kararları, iş kazası ve meslek hastalığı sigorta dallarından sigortalıya ve hak sahiplerine sağlanan yardımlardan dolayı, SGK'nın haksız eylem sorumlularına rücu hakkının olduğunu belirtir⁵⁹⁵.

5510 sayılı Kanun, iş kazası ve meslek hastalığı ile ilgili olarak, işverenin ve üçüncü kişilerin sorumluluğunu düzenlemektedir. İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya sigortalıların sağlık ve iş güvenliği mevzuatına aykırı hareketi sonucu meydana gelmişse, SGK tarafından sigortalıya veya hak sahiplerine yapılan veya gelecekte yapılacak ödemeler ile bağlanan gelirin başlangıçtaki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sınırlı olarak işverene ödettirilir. İş kazasının, kanunda belirtilen sürede işveren tarafından SGK'ya bildirilmemesi halinde, bildirim kadar geçen süre için sigortalıya ödenecek geçici iş göremezlik ödeneği, SGK tarafından işverenden tahsil edilir⁵⁹⁶.

Çalışma mevzuatında sağlık raporu alınması gereken işlerde, rapora aykırı olarak çalıştırılan sigortalının meydana gelen hastalığı nedeniyle, SGK tarafından ödenen geçici iş göremezlik ödeneği de işverene ödettirilir. İş kazası, meslek hastalığı veya hastalık, üçüncü kişinin kusuru nedeniyle meydana gelmişse, sigortalıya ve hak sahiplerine yapılan veya yapılacak ödemeler ile bağlanan gelirin başlangıçtaki ilk peşin sermaye değerinin yarısı, zarara sebep olan üçüncü kişilere ve eğer varsa onları çalıştıranlara rücu edilir.

Kamu görevlileri, askerler ve kamu idareleri tarafından görevlendirilen diğer kişilerin görevleri gereği yaptıkları fiiller sonucu meydana gelen iş kazası, meslek hastalığı veya hastalık durumlarında, kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunanlar hariç, sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemeler veya bağlanan gelirler için rücu yapılmaz. Ayrıca, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölümlerde, bu kanun uyarınca hak sahiplerine bağlanacak gelir ve ödenekler için, iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde kusuru bulunan

⁵⁹⁴ İbrahim YILMAZ, Rücu Edilebilirlik ve Indirim, İstanbul Barosu Dergisi, C. 76, S. 3, 2002, s. 721

⁵⁹⁵ Yargıtay 4.HD., 23.12.1982, 10399/11656, (www.kazancı.com.tr) E.T. 01.10.2023.

⁵⁹⁶ Erdem ÖZDEMİR, İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku, Ankara 2014, s. 542-549.

hak sahiplerine veya kusurlu sigortalının hak sahiplerine SGK tarafından rücu edilmez(SSGSSK m. 21)⁵⁹⁷.

Yargıtay kararlarına göre, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından bağlanan gelirlerin, her bir hak sahibi bakımından ayrı ayrı gözetilerek tazminat hesaplamasında indirimine tabi tutulması gerektiği vurgulanmıştır. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 55. maddesi, tazminat miktarından yapılacak indirimle ilişkin yeni bir düzenleme getirmiştir. Bu maddeye göre, destekten yoksun kalma zararları ve bedensel zararlar, Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ve ifa amacını taşımayan ödemeler, zararların belirlenmesinde dikkate alınamaz; zarar veya tazminattan indirilemez.

TBK m. 55'in birinci fıkrasının son cümlesi, hâkimin takdir hakkıyla ilgili olarak, madde metni, gerekçesi, doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları açısından incelenmiştir. Kanun'a göre, hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesiyle artırılmaz veya azaltılamaz(TBK m. 55/1-son). Madde gerekçesinde belirtildiği üzere, hâkim hakkaniyete dayalı olarak tazminat miktarında indirim veya artış yapamaz⁵⁹⁸.

Yargıtay'ın bir kararına göre, 6098 sayılı Kanun'un 55. maddesi kamu düzenine ilişkin emredici bir hüküm içerdiğinden, bu hüküm tüm fiil ve işlemlere, gerçekleştiği tarihe bakılmaksızın uygulanır. Kararda belirtildiği üzere, iş kazasına dayalı olarak sigortalının sürekli iş göremezliği nedeniyle hesaplanan maddi zararlardan hakkaniyet indirimi yapılması mümkün değildir. Bu kararda, bilirkişi raporunda hesaplanan maddi tazminat üzerinden yapılan %20 hakkaniyet indirimi, ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak, bu karar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 138. maddesi, HMK'nın 282. maddesi ve TBK'nın 50/2, 51/1 ve 52/2 maddeleri dikkate alınarak, hâkimin bilirkişi raporunda belirlenen zarar ve tazminat miktarı üzerinde hakkaniyet gereği takdir hakkına sahip olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir⁵⁹⁹.

TBK m. 55'in 1. fıkrasının 2. cümlesine göre ise, kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemelerin zararların belirlenmesinde dikkate alınamayacağı, zarar ve tazminattan indirilemeyeceği madde metni, madde

⁵⁹⁷ Narter, s. 117, 118.

⁵⁹⁸ Güneren, s. 503.

⁵⁹⁹ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Yetkin, s. 28.

gerekçesi, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi kararları açısından incelenmiştir. Bu hükümler, zarar ve tazminat hesaplamalarında adil ve hakkaniyetli bir yaklaşımı temsil etmektedir.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na göre, kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, zararların belirlenmesinde dikkate alınamaz ve tazminattan indirilemez(TBK m. 55/1-ikinci cümle). Ödemelerin bu kapsamda değerlendirilmesi, rücu edilemeyen (emekli sandığı maaşı, malullük aylığı, ölüm sigortası aylığı) sosyal güvenlik ödemeleri, teknik arıza veya tam kaçınılmazlık hallerindeki ödemeler gibi durumları kapsar. Rücu edilebilen sosyal güvenlik ödemelerinin bir kısmının da rücu edilemeyen miktar olarak değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir⁶⁰⁰.

Yargıtay'ın bir kararına göre, davacının gerçek zararından ilk peşin sermaye değerinin indirilmesi uygun bulunmuştur. Ancak, bu ilk peşin sermaye değerinin davacının kusuruna düşen bölümünün rücu edilemeyeceği göz önünde bulundurularak, rücu edilebilir bölümü yerine tamamının indirilmesi, maddi tazminatın belirlenmesinde usul ve yasaya aykırı olduğundan bozma nedeni olmuştur⁶⁰¹.

Bakırköy 13. İş Mahkemesi, 6098 sayılı TBK'nın 55. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürerek iptaline karar verilmesini istemiştir. İtiraz gerekçesi olarak, TBK. 55. maddesinin iş kazası kaynaklı tazminat davalarında da uygulanması, sigortalı olmayan haksız fiil mağdurlarına göre daha fazla tazminat ödenmesine yol açması, işverenlerin işveren olmayanlara göre daha fazla tazminat ödemesine neden olması ve bu durumun eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi, yapılan itirazı Anayasa'nın 2. ve 10. maddeleri dayanak gösterilerek incelemiş, ancak itirazı Anayasa'nın 49. ve 60. maddeleri ile ilgili görerek reddetmiştir.

Anayasa Mahkemesi red gerekçesinde, 5510 sayılı Kanun gereğince yapılan yardımların sosyal devlet olmanın gereği olduğunu, iş kazası ve meslek hastalığı priminin işveren tarafından karşılanmakta olduğunu, ancak kendi kusuru veya kastı ile başkasının ölmesi veya sakat kalması sonucunda meydana gelen zararlara karşı sosyal sigorta yoluyla tazminat sorumluluğundan kurtulamayacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi ayrıca, Anayasa'nın

⁶⁰⁰ Güzel / Okur / Canıklioğlu, s. 354.

⁶⁰¹ Güzel / Okur / Canıklioğlu, s. 355.

10. maddesinin hukuksal eşitlik öngördüğünü vurgulamıştır⁶⁰². Bu kararlar, iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu meydana gelen zararların tazminatını düzenleyen hukuki çerçeveyi belirlemekte ve bu alandaki uygulamalara yön vermektedir.

4.2.4 Hatır Taşımacılığı

Zarar verenin, zarar görene menfaat sağlayıcı bir eylemde bulunduğu durumlarda meydana gelen zarar için hâkim, tazminatta indirim yapabilir. Örneğin, bir hizmet karşılığında herhangi bir ücret talep etmeden verilen bilgi veya görüş sonucu zarar meydana geldiyse veya alışverişten dönen yaşlı veya hasta bir kişinin paketlerini ücretsiz taşıma gibi durumlarda meydana gelen zarar için hatır taşımacılığı nedeniyle indirim yapılabilir⁶⁰³.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'na göre, trafik kazasında yaralanan veya ölen kişi, hatır için ücretsiz taşınıyorsa veya motorlu araç, hatır için ücretsiz olarak kullanıma verilmişse, araç işleticisinin veya işletenin sorumluluğu genel hükümlere tabidir(KTK m. 87/1). Motorlu araç sahiplerinin, maddi bir çıkar gözetmeksizin çeşitli nedenlerle kişileri taşımaları, hatır taşımacılığı örneklerindendir. Bu durumlarda, kaza sonucu oluşan zararın giderilmesinde, hakkaniyet gereği indirim yapılması söz konusudur. Ancak yasa gereği ücretsiz taşınan yolcular bu duruma dahil değildir⁶⁰⁴.

Yargıtay, hatır taşımacılığı durumlarında, menfaat karşılığı olmadığı için tazminattan uygun bir indirim yapılması gerektiğine karar vermiştir. Hâkim, tazminattan indirim yapma zorunluluğu olmasa da, bunun gerekçesini ve nedenlerini kararında açıklamalıdır. Ayrıca, alkollü bir sürücü tarafından yapılan hatır taşımacılığı sonucu kazada zarar gören kişinin, sürücünün alkollü olduğunu bilerek taşımacılığı kabul ettiği hususu da özel olarak değerlendirilmelidir. Yargıtay, devlete ait resmi araçla yapılan hatır taşımacılığı sonucu oluşan kazada, tazminattan indirim yapılmasını, resmi araçla yolcu taşımanın kanuna aykırı oluşu ve illiyet bağının bulunmayışı gerekçeleriyle kabul etmemiştir⁶⁰⁵. Bu hükümler, hukukun hakkaniyet ve adil yargılanma ilkeleri çerçevesinde, özel durumlarda tazminat hesaplamalarını esnek bir şekilde ele almasını sağlamaktadır.

⁶⁰² Narter, s. 365-366.

⁶⁰³ Eren, s. 796.

⁶⁰⁴ Uçakhan, s. 863, 864.

⁶⁰⁵ Uçakhan, s. 864.

4.2.5 Sigorta Şirketlerince Bağlanan Gelir ve Tazminatlar

Destekten yoksun kalan davacıların, ölen kişinin özel sigorta kapsamındaki ödemelerin tazminattan indirilmesi konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, sigorta şirketi ile yapılan sözleşme temelinde yapılan ödemeler ve destekten yoksun kalma tazminatı arasında illiyet bağı olmadığından, haksız fiil failinin bu ödemelerden faydalanması davacıların mağduriyetine yol açar⁶⁰⁶. Diğer bir görüş ise, özel sigorta ödemelerinin destekten yoksun kalma tazminatı için gerekli olan bakım ihtiyacını ortadan kaldırdığı ölçüde tazminattan indirilmesi gerektiğini savunur⁶⁰⁷.

Türk Ticaret Kanunu (TTK) kapsamındaki hayat sigortaları, sigortacının belirli bir prim karşılığında, sigortalının ölümü halinde belirlenen bir bedeli ödemeyi üstlendiği özel bir sigorta türüdür. Bu tazminatın, ölen kişinin sağlığında ödediği primler sebebiyle, zarardan sorumlu kişinin yararlanarak tazminattan indirilmesi uygun görülmemektedir. Hayat sigortası ve destekten yoksun kalma tazminatı kaynaklarının birbirinden farklı olduğu, hayat sigortasının haksız fiil değil, özel bir sözleşme sonucu oluştuğu ve zararla bağlantısız olduğu vurgulanmaktadır⁶⁰⁸.

İşveren tarafından sigortalı çalışan adına yapılan hayat sigortalarında, işçinin ölümü halinde, lehtar olarak belirlenen mirasçılara sigortacı tarafından yapılan ödemeler, işveren yararına tazminattan indirilebilir. TTK m. 130'da, işverenin çalışanına karşı hukuki sorumluluğunu güvence altına almak için yaptırdığı sigortadan doğan hakların doğrudan çalışana ait olacağı ve bu tazminatın genel hükümlere göre ödenecek tazminattan indirileceği belirtilmiştir.

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (ZMSS), Karayolları Trafik Kanunu m. 91'e göre, tüm araç işletenlerin yaptırması gereken bir sigortadır. ZMSS Genel Şartlarının A.5. bölümünde, ölüm dolayısıyla destekten yoksun kalanların zararlarının karşılanması amacıyla belirlenecek tazminatın ölen kişi esas alınarak tespit edileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda, hem sigortacıdan hem de kusurlu davalıdan tazminat talep edilmesi mümkündür⁶⁰⁹.

ZMSS tarafından yapılan tazminatlar rücu edilebilen ödemelerden olduğu için, TTK m. 55 gereğince zarardan indirilmesi gerekir. Destekten yoksun kalma tazminatının belirlenmesi

⁶⁰⁶ Kaba, s. 124.

⁶⁰⁷ Tacın, s. 154.

⁶⁰⁸ Mustafa ÇEKER, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku, 12. bs., Adana 2015, s. 325.

⁶⁰⁹ Uçakhan, s. 767.

aşamasında, tazminattan indirim yapılması gereken sigorta ödemelerinin belirlenmesinde temel kural, destekten yoksun kalanlara sağlanan bu menfaatlerin sigorta şirketlerince sorumlulara rücu edilebilir olup olmadığıdır. Ferdi kaza sigortaları, zorunlu koltuk sigortaları, sorumluluk sigortaları kapsamında yapılan ödemelerin kazaya kusurlu olarak sebep olan kişilere veya kusursuz sorumlulara rücu edilmesi mümkün olmadığı için tazminattan indirimi söz konusu olmayacaktır. Sigorta şirketlerince yapılan ödemelerin tazminattan indirilmesi aşamasında, ödenen miktarın yanı sıra yasal faizi de hesaplanarak güncel tutarın belirlenmesi ve bu tutarın tazminattan indirilmesi gerekmektedir⁶¹⁰.

4.2.6 Yetiştirme Giderleri ve Yapılan Masraflar

Kazanın ölümle sonuçlanması durumunda, destekten yoksun kalanların bazı giderlerinin sona ermesi bu giderlerin tazminattan indirilmesine neden olabilir. Farazi destek olarak kabul edilen kişinin yetiştirilmesi için yapılması gereken masraflar, iâşe ve ibate masrafları, sağlık masrafları, korunma, giyim-kuşam, öğrenim, seyahat ve dinlenme, evlenme gibi çeşitli kalemleri kapsar. Ancak, farazi destek olarak kabul edilen çocuğun ölümü durumunda bu tür bir indirimin, çocuklarına yaptıkları masraflardan ana ve babanın kurtulması anlamına geleceği ve sadece maddi boyutta düşünüldüğü eleştirilmiştir⁶¹¹.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre, çocukların bakım ve eğitim giderleri, çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli olan giderler olarak ana ve baba tarafından karşılanır. Ayrıca, TMK m. 327 uyarınca, çocuğun özel durumu nedeniyle olağanüstü harcamalar yapılması gerekiyorsa, ana ve baba, hâkimin izniyle çocuğun mallarından bu giderler için belli bir miktar harcayabilirler.

Eşlerin birlikte yaşadığı konutun seçimi, yönetimi ve giderlere katılma yükümlülükleri de TMK m. 186'da düzenlenmiştir. Kanun maddeleri çerçevesinde, çocuğun bakım ve eğitim giderleri ile aile birliğinin giderlerinin eşit olarak karşılanması gerekmektedir. Yargıtay kararlarına göre, çocuğun giderlerinden ana ve baba ayrı ayrı yarı oranda sorumludurlar. Çocuğun destek olarak kabul edildiği yaşa kadar yapılması gereken, ancak yapılmayan bakım ve yetiştirme giderleri, hesaplanacak destekten yoksun kalma zararından indirilmelidir⁶¹².

⁶¹⁰ Yargıtay 4. HD. 23.12.2019 T. 2019/797 E. 2019/6229 K. (www.kazanci.com.tr) E.T. 05.10.2023.

⁶¹¹ Narter, s. 547.

⁶¹² Yargıtay 11.HD, 27.11.2006 T, 11645/12275, (www.kazanci.com.tr) E.T. 05.10.2023.

Eşlerden birinin ölümü durumunda kalan eşin bazı masraflardan tasarruf etmesi de mümkündür. Örneğin, ölen eşin yerine ev işleri ve çocuk bakımı için istihdam edilen hizmetçi ya da gündelikçiye yapılan ödemeler, tasarruf edilen elbise, kuaför ve hobiler için harcanan paraların düşürülmesi, ölen eşin sürekli tedavi görmesi durumunda artık yapılmayacak tedavi giderlerinin hesaba katılması gibi durumlar tazminat hesaplamasında dikkate alınabilir.

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin bir kararında, uçak kazası sonucu ölen eş için devletçe satın alınan evin maddi tazminat hesabında yarar olarak dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay da, eşlerden birinin ölümü halinde, eşlerin birbirine karşı olan bakım masraflarının tazminat hesabında mahsup edilmesini uygun bulmuştur⁶¹³. Bu kararlar, tazminat hesaplamalarında gerçekleşen zararın net bir şekilde belirlenmesi ve adil bir tazminat miktarının tespiti açısından önemlidir.

4.2.7 Miras Menfaatleri

Destekten yoksun kalma tazminatına hak kazanan kişilerin sadece belli bir sınırlamaya tabi olmadığı, genellikle desteğin aynı zamanda mirasçısı olduğu durumlar göz önünde bulundurulduğunda, miras menfaatlerinin tazminat hesaplamasında nasıl ele alınacağı hukuki bir tartışma konusudur. Mirasçılar, ölümle birlikte genellikle maddi değer sağlayan miras menfaatlerine sahip olurlar. Bu menfaatlerin, destekten yoksun kalma tazminatında ne şekilde dikkate alınacağı, mirasın aslı ile gelirinin ayrılması ve sadece miras gelirinin indirilmesi gerektiği yönündeki görüşlerle ele alınmaktadır⁶¹⁴.

Bir görüş, mirasın aslının kullanıldığı takdirde ne kadar gelir getirebileceğinin hesaplanarak bu miktarın indirilmesi gerektiğini savunurken, diğer bir görüş, hem mirasın aslının hem de gelirinin tazminattan indirilmemesini savunmaktadır. Mirasın aslının ayrılması gerekliliği, ölen kişinin eğer kaza gerçekleşmeseydi doğal ömrünün sonunda mirasçıya geçeceği ve bu nedenle bir yarar olarak kabul edilemeyeceği temelinde savunulur. Buna karşılık, miras geliri, erken ölüm sebebiyle mirasçının daha önceden bu menfaatten faydalanması imkanı sağladığı için bir yarar ortaya çıkar ve bu yararın tazminata dahil edilmesi gerekmektedir⁶¹⁵.

⁶¹³ Yargıtay 4.HD., 03.10.1996T. 4938/8581, (www.kazancı.com.tr) E.T. 05.10.2023.

⁶¹⁴ Çağa, s. 434-458.

⁶¹⁵ Lale SIRMEN, Destekten Yoksun Kalma Tazminatına İlişkin Bir Yargıtay Kararı İncelemesi, AÜHFD., C. 35, S. 1-4, 1978,s. 485-495.

Mirasçılık kanuni bir hak olduğundan, haksız fiil failinin mirasçının haklarından yararlanamayacağı, ölen kişinin biriktirdiği servetten, haksız fiil failinin yararlanmasının adalet ve vicdanla bağdaşmadığı vurgulanmaktadır. Mirasın hem aslının hem de gelirinin bakım ihtiyacını azalttığı durumlarda dikkate alınması gerektiği savunulurken, mirasçının kendine geçen mal varlığını aktif hale getirmeyerek zararın doğmasına ya da artmasına neden olması durumunda TBK m. 52'nin uygulanabileceği belirtilmektedir⁶¹⁶.

Tazminatın indirilmesi konusunda, zarar gören kişinin zararı doğuran fiile rıza göstermesi, zararın doğmasında ya da artmasında etkili olması ya da tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırması halinde hâkimin tazminatı indirebileceği veya tamamen kaldıracabileceği belirtilir(TBK.52). Yargıtay'ın kararları, miras gelirinin tazminattan indirilmesi gerektiğini belirtirken, mirasın destekten yoksun kalma davasında hak sahibi kişinin bakım ihtiyacını azaltması veya zararını değiştirmesi bağlamında ele alınması gerektiğini vurgular. Destekten yoksun kalma tazminatına hak kazanan kişinin, başka bir üçüncü kişiden miras kaldığı durumlarda, bu mirasın tazminat miktarından indirilmesi gerekip gerekmediği tartışmalıdır. Tekinay, Çağa ve Karahasan tazminat miktarından indirilmesi gerektiğini savunurken, Narter ve Güleç indirilmemesi gerektiğini savunur. Yargıtay, başka bir sebeple zarar görenin mal varlığında meydana gelen artışı tazminattan indirim sebebi olarak kabul etmemiştir⁶¹⁷.

4.2.8 Tazminatta Yapılacak İndirimde Sıra

Tazminat miktarının belirlenmesi sürecinde indirimlerin uygun bir sırayla uygulanması önemlidir. Mevcut hukuki düzenlemelerde ve özel hükümlerde, indirimlerin sırasına dair net bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, genel kabul gören uygulama ve doktrinde de benzer bir belirsizliği beraberinde getirmiştir. Ancak, genel olarak kabul edilen bir sıralamaya göre, ilk adım olarak davacının zararı belirlenir ve sonrasında tazminat miktarı hesaplanır. İndirimler ise, önce desteğe ait indirimler, ardından tazminat alacaklısına ait indirimler ve en sonunda tazminat sorumlusuna ait indirimler şeklinde sırayla uygulanır. Yargıtay, bu indirim sebeplerinin sıralamasında, zarara ilişkin indirimlerin tazminata ilişkin indirimlerden önce gelmesi gerektiğine karar vermiştir.

Hâkim, yargılama sürecinde tespit ettiği tüm indirim sebeplerini kendi inisiyatifıyla dikkate almalı ve tarafların talebi aranmaksızın adil bir değerlendirme yapmalıdır. Bu süreçte,

⁶¹⁶ Tekinay /Akman /Burcuoğlu /Altop, s. 645.

⁶¹⁷ Gökcan, s. 732.

zararın ve tazminatın indirimleri, belirlenmiş olan sıralamaya göre titizlikle ele alınmalıdır, bu da tazminat hesaplamasının adil ve objektif bir biçimde gerçekleşmesini sağlar.

5. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNAT DAVALARINDA ZAMANAŞIMI VE SONA ERMESİ

5.1 GENEL OLARAK

Destekten yoksun kalma tazminat davalarında zamanaşımı süreleri, zarara yol açan olayın mahiyeti ve davalıların hukuki statüsüne göre farklılık göstermektedir. Bu tazminat davalarında zamanaşımı sürelerinin başlangıcı ve bu sürenin hesaplanmasında dikkate alınacak unsurlar, aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecektir. Alacağın zamanaşımına uğraması iddiası, yargı sürecinin çeşitli aşamalarında ileri sürülebilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 141'e göre, yazılı yargılama usulü uygulanan davalarda davalı taraf, cevap ve ikinci cevap dilekçesi ile savunmasını serbestçe genişletebilir. Ön inceleme duruşmasında ise, davacının katılmaması veya açık rızası durumunda davalı, savunmasını daha da genişletebilir. Bu çerçevede davalı, belirtilen şartlar dahilinde zamanaşımına ilişkin itirazda bulunabilir.

HMK m. 142 uyarınca, hâkim ön inceleme duruşmasının sonunda ve tahkikat aşamasına geçilmeden önce zamanaşımı itirazını inceleyip karara bağlamalıdır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2013 yılında verdiği bir kararda, ıslah yolu ile zamanaşımı savunmasının ileri sürülebileceği belirtilmiştir⁶¹⁸. Bu kararda, silahların eşitliği ilkesine dayanarak, davalının zamanaşımı itirazını ıslah yoluyla yapabilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir. HMK m. 176'nın gerekçesinde de zamanaşımının ilk itirazlardan biri olmadığı, ıslah yoluyla ileri sürülmesinde bir sakınca bulunmadığı açıkça belirtilmiştir⁶¹⁹.

Yargıtay ilgili daireleri, bu karardan sonra süresinde verilen cevap dilekçeleriyle yapılan zamanaşımı itirazlarını kabul etmekte, ancak süresinde cevap dilekçesi verilmeyen hallerde ıslahla yapılan zamanaşımı itirazlarını kabul etmemektedir⁶²⁰. Bu uygulamalar, zamanaşımı savunmasının davalılar için önemli bir hukuki hak olduğunu ve davalıların bu haklarından usulüne uygun şekilde yararlanmalarının mümkün olduğunu göstermektedir.

⁶¹⁸ YHGK. E.10/1633, K. 825, T. 12/06/2013, (www.kazanci.com.tr) E.T. 05.10.2023.

⁶¹⁹ Yargıtay 17. HD. E.19048, K. 5477, T. 07/04/2015, (www.kazanci.com.tr) E.T. 05.10.2023.

⁶²⁰ Yargıtay 17. HD. E.19048, K. 5477, T. 07/04/2015, (www.kazanci.com.tr) E.T. 05.10.2023.

5.2 HAKSIZ FİİLLERDE ZAMANAŞIMI

Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) haksız fiillerden doğan tazminat taleplerine ilişkin zamanaşımı süreleri, TBK m. 72 uyarınca düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, haksız fiillerden kaynaklanan alacakların zamanaşımı süresi, failin ve zararın bilinmesinden itibaren iki yıldır . Ancak her durumda, fiilin işlendiği tarihten itibaren on yıl içinde zamanaşımına uğrayacağı kabul edilir⁶²¹. Bu genel kuralın bir istisnası, haksız fiilin aynı zamanda ceza sorumluluğu gerektiren bir suç teşkil etmesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

Bir fiilin ceza hukuku anlamında suç teşkil etmesi halinde, uygulanacak zamanaşımı süresi ceza hukukundaki zamanaşımı sürelerine göre belirlenecektir. Bu durumda, ceza zamanaşımı süresinin başlangıcı olayın gerçekleştiği tarihten itibaren sayılmaktadır. Bu süre, TBK tarafından öngörülen iki yıllık kısa ve on yıllık uzun zamanaşımı sürelerini geçtiği durumlarda da geçerlidir. Dolayısıyla, bir tazminat davası açan kişi, faili ve zararı öğrendikten sonra iki yıl geçirmiş olsa bile, eğer ilgili fiil aynı zamanda bir suç teşkil ediyorsa, daha uzun olan ceza zamanaşımı süresinin uygulanacağı kabul edilmektedir.

Cezaların şahsiliği ilkesi çerçevesinde, uzamış ceza zamanaşımı yalnızca suça konu fiili gerçekleştiren kişi açısından uygulanır. Ancak trafik kazası gibi durumlarda, Karayolları Trafik Kanunu (KTK) m. 109 ve Karayolu Taşıma Kanunu m. 24 uyarınca, sürücünün yanı sıra taşımacı, araç sahibi, işleten ve sigorta şirketi açısından da uzamış ceza zamanaşımı süresinin uygulanabileceği kabul edilmektedir. Bu hususta Yargıtay'ın da benzer uygulamaları mevcuttur⁶²². Haksız fiil failinin yargılama sürecinde vefat etmesi durumunda, mirasçıları aleyhine açılacak tazminat davalarında da uzamış ceza zamanaşımı süresinin dikkate alınması gerektiği görüşü benimsenmiştir. Bu durum, haksız fiil sonucu açılan tazminat davalarında zamanaşımı sürelerinin belirlenmesinde önemli bir husustur ve hukuki işlemlerin bu çerçevede yürütülmesi gerekmektedir.

5.2.1 Normal Süre

Haksız fiilden doğan tazminat davalarında, dava açma hakkının başlaması, mağdurun zararını ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarih olarak kabul edilir. Eğer mağdur, zararını ve tazminat yükümlüsünü farklı zamanlarda öğrenmişse, bu iki bilgidен son olarak öğrenilen tarih, iki yıllık zamanaşımı süresinin başlangıcı olarak dikkate alınır. Türk Borçlar Kanunu

⁶²¹ Eren, s. 833.

⁶²² Yargıtay 17. HD. E.76, K .12800, T. 26/11/2015, (www.kazanci.com.tr) E.T. 05.10.2023.

(TBK) m. 72/f.1'e göre belirlenen bu iki yıllık süre, subjektif bir zamanaşımı süresidir. Bu süre, mağdurun zararı ve tazminat yükümlüsünü kesin olarak öğrendiği andan itibaren başlar ve mağdurun zararı öğrenebilecek durumda olması, bu sürenin başlaması için yeterli sayılmaz.

Bu sürecin işleyişinde, mağdurun zararının dava edilebilir nitelik kazanması ve dava açmak için gerekli tüm koşulların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu noktada, zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği tarih, hukuki sürecin başlangıcını belirleyici bir unsur olarak ele alınmaktadır. Eğer mağdur, zararı ve tazminat yükümlüsünü aynı anda öğrenmişse, bu tarih itibarıyla iki yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Diğer yandan, kanunda öngörülen normal (kısa) ve azami (uzun) zamanaşımı süreleri bağımsız olarak işler; bir sürenin sona ermesi, alacak hakkının zamanaşımına uğramış olacağını gösterir⁶²³.

Özetle, haksız fiil sebebiyle mağdur olan kişilerin, zararın ve tazminat yükümlüsünün farkına varıldığı tarihten itibaren iki yıl içinde tazminat davası açma hakkı bulunmaktadır. Bu süre, zararın ve tazminat yükümlüsünün bilinmesine dayalı subjektif bir zamanaşımı süresidir ve dava açmak için gerekli şartların gerçekleşmesiyle başlar. Bu süre zarfında dava açılmaması durumunda, mağdurun tazminat talebi zamanaşımına uğrayacaktır.

5.2.2 Azami Süre

Türk Borçlar Kanunu (TBK), haksız fiil nedeniyle açılacak tazminat davalarında, iki yıllık subjektif zamanaşımı süresine ek olarak on yıllık bir objektif, mutlak zamanaşımı süresi öngörmektedir. Bu süre, haksız fiilin gerçekleştiği tarihten itibaren başlar ve on yılın sonunda tazminat talebi zamanaşımına uğrar (TBK m.72/f.1). Bu on yıllık azami süre, subjektif iki yıllık süreyle bağlantılı olarak işler, ancak başlangıç tarihleri açısından farklılık gösterir⁶²⁴.

Bu durumda, kısa süreli (iki yıllık) zamanaşımı süresinin bitimi, azami süreli (on yıllık) zamanaşımı süresini etkilemez. Eğer iki yıllık süre dolmuşsa ve on yıllık süre hâlâ devam ediyorsa, alacak hakkı hala geçerlidir. Ancak, iki yıllık süre dolmuş ve on yıllık süre de tamamlanmışsa, alacak hakkı zamanaşımına uğramış olacaktır. Örneğin, bir haksız fiilin gerçekleşmesinden sonra mağdur, zararını ve tazminat yükümlüsünü dokuzuncu yılda

⁶²³ Narter, s. 577.

⁶²⁴ Narter, s. 578.

öğrense bile, onuncu yılın sonunda on yıllık azami zamanaşımı süresi dolacağı için alacak hakkı zamanaşımına uğrayacaktır⁶²⁵.

Bu düzenleme, alacaklıların haklarını zamanında aramalarını ve hukuki süreçlerin gereksiz yere uzamamasını sağlamak amacıyla konulmuştur. Bu şekilde, hukuki belirsizliklerin önüne geçilerek, tarafların haklarının zamanında korunması hedeflenmektedir. Kısa süreli zamanaşımı süresi subjektif olup, mağdurun zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihe bağlıken, on yıllık süre objektif bir süre olarak, haksız fiilin işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlar ve bu sürenin sonunda alacak hakkı kesin olarak zamanaşımına uğrar.

5.2.3 İstisnai Süre (Ceza Zamanaşımı Süresi)

Haksız fiillere dayalı tazminat davalarında, davalının eylemi genellikle hem hukuki hem de cezai sorumlulukları içerir. Bu durum, her iki hukuk dalında da davaların açılmasına ve kararların birbirini etkilemesine neden olur. Bu nedenle, kanun koyucu genel zamanaşımı sürelerine ek olarak, özel bir düzenleme getirerek istisnai bir ceza zamanaşımı süresi öngörmüştür. Bu istisnai süre, haksız fiilden kaynaklanan tazminat davalarında, zarar ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesinden itibaren başlayan iki yıllık subjektif zamanaşımı süresini kaçırmış olsa bile, eğer ilgili fiil aynı zamanda bir suç teşkil ediyorsa ve bu suç için öngörülen ceza zamanaşımı süresi daha uzunsa, bu uzun süre uygulanacaktır⁶²⁶.

Ceza zamanaşımı süresinin on yıldan kısa olduğu durumlarda, iki yıllık subjektif zamanaşımı süresi, ceza zamanaşımı süresi dolana kadar başlamaz. Bu durum, tazminat davalarında on yıllık azami zamanaşımı süresinin, ceza zamanaşımı sürelerine bağlı olmadan etkisini sürdürmesine yol açar. Bu düzenleme, haksız fiil davalarında adil ve dengeli bir yaklaşımın sağlanması için önemlidir. Çünkü bu düzenleme sayesinde, mağdurların hak kayıpları engellenmekte ve hukukun üstünlüğü ilkesine uygun bir şekilde davalar işlenmektedir. Bu yüzden, haksız fiil tazminat davalarında, davacının zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihin yanı sıra, eğer ilgili fiil aynı zamanda bir suç teşkil ediyorsa, ceza hukuku kapsamındaki zamanaşımı süreleri de dikkate alınmalıdır. Bu durum, özellikle tazminat davalarının karmaşık ve çapraz doğası göz önüne alındığında, hukuki süreçlerin adil ve etkin bir şekilde yürütülmesi için büyük önem taşır⁶²⁷.

⁶²⁵ Oğuzman / Öz, s. 76.

⁶²⁶ Narter, s. 579.

⁶²⁷ Oğuzman / Öz, s. 78.

5.3 SORUMLULUK TÜRLERİNE GÖRE ZAMANAŞIMI

5.3.1 Trafik Kazalarında Zamanaşımı

Trafik kazalarına ilişkin hukuki süreçlerde, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) haksız fiillere dair düzenlemeleri ve Karayolları Trafik Kanunu (KTK) m. 109'un öngördüğü iki ve on yıllık zamanaşımı süreleri önem taşır. Trafik kazalarında, ceza zamanaşımı süresinin daha uzun olması halinde, bu sürenin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda, tek taraflı trafik kazalarında özellikle sürücü yakınlarının zorunlu trafik sigortası şirketlerine açacakları davalarda, uygulanacak zamanaşımı süresi üzerine tartışmalar bulunmaktadır⁶²⁸.

Bir görüşe göre, tek taraflı kazalarda suç unsuru olmadığı için ceza zamanaşımı süresinin uygulanmaması gerektiği savunulmaktadır. Ancak, Yargıtay ilgili hukuk dairesi, tek taraflı trafik kazalarında da uzamış ceza zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği yönünde bir görüş bildirmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yaklaşımı, kazalara somut olay yorumu getirerek, genellikle trafik güvenliğini tehlikeye atma suçunu oluşturduğu varsayımıyla uzamış ceza zamanaşımının uygulanması gerektiği yönündedir. Bu bağlamda, sürücünün belirli oranda alkollü olması veya araçtaki bilinen arızalarla yolculuğa devam etmesi gibi durumlar, Yargıtay kararlarında öne çıkmaktadır⁶²⁹.

Bu hukuki değerlendirmeler, trafik kazalarına ilişkin tazminat davalarının karmaşık doğasını ve bu alandaki hukuki süreçlerin, farklı hukuk dallarının kesiştiği bir alan olduğunu göstermektedir. Her bir davada, olayın özellikleri ve hukuki durum detaylı bir şekilde incelenerek, adaletin sağlanması için gerekli hukuki yorumlar yapılmaktadır. Bu yaklaşım, trafik kazalarının hukuki sonuçlarının değerlendirilmesinde objektif ve adil bir çerçeve sunarak, mağdurların haklarının korunmasını ve sorumluların adil bir şekilde yargılanmasını sağlamaktadır.

5.3.2 Yolcu Taşımada Zamanaşımı

5.3.2.1 Kara taşıma sözleşmelerinde

Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) md. 806 hükmüne göre, taşıyıcı, yolcuları sağ ve salim olarak varış yerlerine ulaştırmakla yükümlüdür. Bu bağlamda, yolcunun ölümü durumunda, onun desteğinden yararlanan yakınlarının destekten yoksunluk zararları için tazminat talebi

⁶²⁸ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 473.

⁶²⁹ YHGK. E.2198, K. 1495, T. (www.kazancı.com.tr) E.T. 05.10.2023.

söz konusu olur. Bu durumlarda, TTK md. 767/5 hükmü uyarınca, Borçlar Kanunu (BK) md. 125'e tabi olarak, tazminat talep hakkının zamanaşımı süresi on yıl olarak belirlenmiştir⁶³⁰.

5.3.2.2 Deniz taşıma sözleşmelerinde

Deniz taşımacılığında, TTK'nın md. 1235/7 ve 9. bendlerine göre, desteğin ölümü halinde destekten yoksun kalanların gemi alacaklısı olarak talep hakları doğar. Bu alacak hakkı, TTK md. 1259/1 hükmü uyarınca bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Ancak, Yargıtay İçtihatı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 20.12.1971 tarihli kararında belirtildiği üzere, deniz taşımacılığında cismani zararın ağır kusur veya kast nedeniyle meydana gelmesi halinde, TTK md. 806'ya yapılan atıf gereği, kara taşımacılığı için öngörülen on yıllık zamanaşımı uygulanır. Çatma sonucu meydana gelen zararlar durumunda ise, çeşitli kişilere yönelik zararlar ve destekten yoksun kalanların tazminat talepleri için iki yıllık zamanaşımı süresi geçerlidir⁶³¹.

5.3.2.3 Hava taşıma sözleşmelerinde

Uluslararası havacılık sözleşmeleri çerçevesinde, özellikle Varşova Konvansiyonu'na paralel olarak, hava taşıma sözleşmelerinde desteğin ölümü sonucunda taşıyıcının sorumluluğu, Türk Sivil Havacılık Kanunu (TSHK) md.131 uyarınca, iki yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Bu süre, hava aracının varış noktasına ulaştığı veya ulaşması gereken süreden itibaren başlar. Bu düzenleme, hava taşımacılığı alanında yaşanan olası kazaların mağdurlarının haklarının korunmasında önemli bir rol oynar ve hava taşımacılığındaki tazminat taleplerini sınırlandırıcı bir etkiye sahiptir. Her üç taşıma türünde de, zamanaşımı sürelerinin farklılaşması ve duruma göre değişkenlik göstermesi, tazminat davalarının karmaşık yapısını ve hukuki süreçlerin detaylı analizini gerektirir. Bu durum, ilgili hukuki mevzuatın anlaşılmasını ve uygulanmasını zorunlu kılar, böylece mağdurların haklarının korunması ve hukuki süreçlerin adil bir şekilde yürütülmesi amaçlanır.

5.3.3 Zorunlu Sigorta Başvurularında Zamanaşımı

Trafik, karayolu taşıma ve zorunlu koltuk ferdi kaza sigortaları gibi alanlarda zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi önemlidir. Bu bağlamda, Güvence Hesabı'na yapılan başvurular için

⁶³⁰ Gündüz, s.120

⁶³¹ Gündüz, s.121.

de zamanaşımı süresi, Güvence Hesabı'nın ödeme sorumluluğunu üstlendiği sigorta türüne göre tespit edilmektedir⁶³². Güvence Hesabı, sigortalıların zararlarını karşılamak için öngörölmüş bir mekanizma olarak, sigorta şirketlerinin iflası veya yükümlölüklerini yerine getirememesi gibi durumlarda devreye girmekte ve mağdurun haklarının korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Sigorta şirketlerinin, sigortalılarına yaptıkları ödemeler sonucu doğan rücu haklarını kullanarak açacakları davalarda zamanaşımı süresi, Türk Ticaret Kanunu'nun (TKK) m. 109/III hükmüne göre iki yıl olarak belirlenmiştir. Bu iki yıllık zamanaşımı süresi, sigorta şirketinin, ilgili yükümlölükleri tam olarak yerine getirdiği tarihten itibaren başlamaktadır. Bu düzenleme, sigorta şirketlerinin, özellikle trafik kazaları ve benzeri durumlarda gerçekleştirdikleri ödemeler sonrasında, zarara sebep olan üçüncü taraflara karşı rücu haklarını kullanmaları için yeterli zamanı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu hükümler, sigorta şirketlerinin ve mağdurların haklarını korumak için önemlidir. Sigorta şirketlerinin, ödedikleri tazminatları geri alabilmeleri için rücu davalarını belirlenen süre içinde açmaları gerekmektedir. Bu süre, hukuki işlemlerin düzenli ve adil bir şekilde yürütölmesini sağlamakta ve tazminat ödemelerinin hukukun belirlediği çerçevede gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda, Güvence Hesabı'na yapılan başvurularda zamanaşımı sürelerinin tespiti, mağdurların haklarını zamanında ve etkili bir şekilde talep edebilmeleri için kritik bir önem taşımaktadır.

5.3.4 İş Kazalarında Zamanaşımı

İş kazaları sonucu meydana gelen zararlardan doğan destekten yoksun kalma tazminatı davalarında zamanaşımı süresi, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) m. 146 kapsamında on yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre, iş kazasının gerçekleştiği tarihten itibaren başlar ve kazanın doğurduğu zararların tazmin edilmesi için hak sahiplerine yeterli bir zaman dilimi sunar. İş kazaları genellikle işverenin yükümlölüklerini yerine getirmediği durumlarda ortaya çıkar ve bu tür kazalar sonucunda, zarar gören çalışanın yakınları destekten yoksun kalabilir. On yıllık zamanaşımı süresi, bu tür durumlarda mağdurların haklarını talep edebilmeleri için önemlidir⁶³³.

⁶³² Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s, 478.

⁶³³ Yargıtay 21 HD. E.12146, K. 19324, T. 02/11/2015, (www.kazancı.com.tr) E.T. 05.10.2023.

Destekten yoksun kalma tazminatı, bir kişinin ölümü ya da kalıcı iş göremezlik durumu nedeniyle ailesinin uğradığı maddi kaybı telafi etmek için ödenir. TBK m. 417/III uyarınca, bu tür tazminat talepleri için on yıllık bir zamanaşımı süresi belirlenmiştir. Bu süre zarfında, hak sahipleri zararlarını kanıtlayarak ve gerekli hukuki süreçleri takip ederek tazminat talebinde bulunabilirler.

İş kazaları, çalışma ortamının güvenliği ve sağlığı ile doğrudan ilişkili olduğundan, bu tür kazaların sonuçlarının telafi edilmesi önemlidir. On yıllık zamanaşımı süresi, kazanın neden olduğu zararların uzun vadeli etkilerini göz önünde bulundurarak, mağdurların haklarını korumak için yeterli bir zaman dilimi sağlar. Bu süre zarfında, iş kazası mağdurları veya yakınları, haklarını talep edebilir ve gerekli hukuki yollara başvurabilirler. Bu sürecin etkili bir şekilde yürütülmesi, iş kazalarının yarattığı olumsuz etkilerin en aza indirilmesine ve mağdurların haklarının korunmasına katkı sağlar.

5.3.5 Meslek Hastalıklarında Zamanaşımı

İş kazası veya meslek hastalığı neticesinde meydana gelen ölüm durumlarında, işverenin hukuki sorumluluğu Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında ele alınmaktadır. TBK'nın 417. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında belirtildiği üzere, işverenin işyerinde iş sağlığı ve güvenliğini temin etmek için gerekli tüm tedbirleri alması, araç-gereçleri eksiksiz olarak sağlaması; işçilerin de iş sağlığı ve güvenliği konusundaki tedbirlere uyması zorunluluğu bulunmaktadır. İşverenin, bu ve benzeri yükümlülükler dahil, kanuna veya sözleşmeye aykırı hareket etmesi sonucunda işçinin ölümü, bedensel bütünlüğün zarar görmesi veya kişilik haklarının ihlali gibi zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan kaynaklanan sorumluluk hükümlerine tabidir. Bu hükümler çerçevesinde, iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle mağdur olan davacılar, zararlarının giderilmesi için ister sözleşme sorumluluğuna, isterse haksız fiil sorumluluğuna dayanarak dava açma hakkına sahiptirler⁶³⁴.

Söz konusu zararlar için açılacak davalarda, zarar gören kişiler eğer davalarını sözleşme sorumluluğu temeline dayandırılırsa, bu durumda TBK'nın 146. maddesi gereğince dava on yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır. Diğer yandan, haksız fiil sorumluluğuna dayanarak açılan davalarda ise, iki yıllık kısa süreli zamanaşımı uygulanmaktadır. Ancak, mahkemeler, mağdurların yararına olacak şekilde, genellikle on yıllık zamanaşımı süresini

⁶³⁴ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 482.

uygulama eğilimindedir. Bu düzenlemeler, iş kazası ve meslek hastalıkları bağlamında mağdur olan işçilerin haklarını koruma altına almak ve onlara adil bir tazminat yolunu açmak amacıyla konulmuştur. Bu bağlamda, işverenlerin yasal yükümlülüklerini ihlal etmeleri durumunda, işçilerin ve onların yakınlarının hukuki yollara başvurma hakları geniş bir çerçevede teminat altına alınmıştır.

5.3.6 Malpraktis Davalarında Zamanaşımı

Tıbbî müdahale hataları, hekimlerin yanı sıra tüm sağlık mesleği mensuplarının, standart klinik uygulamaların gereği gibi yerine getirilmemesi sonucunda hastalara zarar vermesi durumunda ortaya çıkan bir kavramdır. Bu tür hatalar, kasıtlı veya ihmali davranışlar neticesinde meydana gelebilir. Tıbbî müdahalelerin hukuka uygun şekilde yapılmış olması, bu müdahalelerin tıbbî standartlara uygun olmadığı, dikkatsiz ve özensiz gerçekleştirildiği anlamına gelmez. Bazen bir tıbbî hata değil, hukuka aykırı bir müdahale söz konusu olabilir; örneğin, doktor olmayan bir kişinin sahte diploma kullanarak yaptığı müdahale veya yetkisiz kişilerin gerçekleştirdiği müdahaleler gibi⁶³⁵.

Malpraktis, kötü veya hatalı uygulama anlamına gelen Latince kökenli bir terimdir. Bu terim, meslek mensuplarının, mesleki uygulamaları sırasında ortaya çıkan hatalı veya kusurlu davranışlar için kullanılır. “Tıbbî Malpraktis” ise, tıp mesleği mensuplarının hatalı ve kusurlu davranışlarıyla ortaya çıkar. Dünya Tabipler Birliği, malpraktis kavramını “hekimin tedavi sırasında standart güncel uygulamayı yapmaması, beceri eksikliği veya hastaya tedavi vermemesi ile oluşan zarar” olarak tanımlar. Türk Tabipler Birliği Etik İlkeleri'nin 13'üncü maddesinde tıbbî müdahale hatası “Bilgisizlik, deneyimsizlik ya da ilgisizlik nedeniyle bir hastanın zarar görmesi” şeklinde tanımlanır. Tıbbî Hizmetlerin Kötü Uygulanmasından Doğan Sorumluluk Kanunu Tasarısı'nda ise, sağlık personelinin kasıt, kusur veya ihmal ile standart uygulamayı yapmaması, bilgi ve beceri eksikliği ile yanlış veya eksik teşhis veya yanlış tedavi uygulaması veya hastaya tedavi vermemesi sonucu oluşan zararlı fiil ve durumlar olarak tanımlanır⁶³⁶.

Hatalı tıbbî uygulamalar, hekim, hemşire, fizyoterapist, psikolog, diyetisyen gibi meslek mensuplarının öneri ve uygulamaları sonucunda hastanın normal iyileşme sürecinin aksaması, ölüm gibi durumları içerebilir. Bu hatalar, yapılması gereken bir şeyin

⁶³⁵ Sümer, İs Hukuku, s. 19–36.

⁶³⁶ Gökyayla, s. 54.

yapılmaması ya da yapılmaması gereken bir şeyin yapılması şeklinde ortaya çıkabilir. Tıbbî müdahale yapılırken, tıp bilimine uygun her şey yapıldığı ve dikkat ile özen gösterildiği halde zararlı sonuç ortaya çıkarsa, bu sonuç tıp biliminin riskli yapısı nedeniyle öngörülemeyen veya engellenemeyen bir sonuç olarak değerlendirilir ve bu durumda müdahaleyi yapan kişinin sorumlu tutulması mümkün değildir.

Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2005 tarihli genelgesinde belirtilen tıbbî hatalar arasında yanlış teşhis ve tedavi, ameliyat öncesi ve sonrası komplikasyonlar, doğum esnası ve sonrası komplikasyonlar, hastane idaresinden kaynaklanan problemler, hatalı ve tekniğe aykırı enjeksiyonlar, hatalı laboratuvar teknikleri, acil servis hizmetlerinin yetersizliği gibi durumlar yer almaktadır. Tıbbî müdahale hatalarının incelenmesinde insan, kurumsal ve teknik faktörler ön plana çıkar. İnsan faktörü yorgunluk, yetersiz eğitim, iletişim yetersizliği, güç/kontrol problemleri, zamansızlık, yanlış karar verme, mantık hatası, tartışmacı kişilik gibi unsurlardan oluşur. Kurumsal faktörler arasında iş yeri yapısı, politikalar, idari/finansal yapı, liderlik, geri dönüş mekanizmaları, konularda yetersizlik, personelin yanlış dağıtımı yer alır. Teknik faktörler ise yetersiz otomasyon, yetersiz veya eksik cihazlar, karar verme desteğinin eksikliği, entegrasyon eksikliği gibi durumları içerir⁶³⁷.

Tıbbî müdahale hatalarından kaynaklanan zamanaşımı süreleri, davanın dayandığı hukukî temele göre değişkenlik gösterir. Her tıbbî müdahale hatası, haksız fiil niteliğinde olduğundan, Türk Borçlar Kanunu'nun 72. maddesine göre iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerine tabidir. Eğer dava vekalet sözleşmesine dayandırılmışsa, Türk Borçlar Kanunu'nun 147. maddesine göre beş yıllık zamanaşımı süresi uygulanır⁶³⁸.

5.3.7 İdari Yargıda Dava Açma Süresi ve Zamanaşımı

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) 13. maddesine göre, idari yargının yetki alanına giren olaylar bağlamında, ilgili olayın öğrenilmesinden itibaren bir yıl içinde, ve herdurumda olayın gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurulması zorunludur. Bu süreçte, başvuru sahibinin talebinin reddedilmesi veya idare tarafından başvuruya herhangi bir yanıt verilmemesi durumunda, ret kararının tebliğ edildiği tarihten

⁶³⁷ Sümer, İş Hukuku, s. 89.

⁶³⁸ Narter, s.1007.

itibaren veya cevapsızlık durumunda, altmış gün sürenin dolmasını takiben, İYUK'un 7. maddesinde belirtilen süreler dahilinde idari yargı nezdinde dava açılması gerekmektedir⁶³⁹.

İdari dava açma sürecinde, başvurunun idare tarafından reddedilmesi ya da cevapsız bırakılması, yargı yoluna başvurulması için gerekli bir ön koşuldur. Bu ön koşul, idari yargıda dava açılabilmesi için gereklilik arz eder. İdari yargı mekanizması, bu prosedürün uygulanmasını, idareye karşı yapılan başvuruların öncelikle idari yollarla çözülmesini teşvik etmek amacıyla öngörmektedir. Böylece, idare ile bireyler arasında oluşan hukuki anlaşmazlıkların, mahkemelere intikal etmeden önce mümkün olduğunca idari düzeyde çözülmesi amaçlanmaktadır.

İdari yargıda dava açma sürelerinin belirlenmesi, idari işlemlerin hukuka uygunluğunun denetlenmesi ve bireysel hakların korunması açısından büyük önem taşır. Bu süreler, hem idarenin hem de vatandaşların haklarını dengeli bir şekilde korumak için tasarlanmıştır. İdare tarafından alınan kararların veya yapılan işlemlerin, belirli bir süre içinde yargısal denetime tabi tutulması, idarenin keyfi uygulamalarına karşı bir güvence olarak işlev görmektedir. Ayrıca, bu süre sınırlamaları, idari işlemlere karşı açılacak davaların zamanında ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlayarak, hukukun üstünlüğü ilkesinin somut bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunur.

Sonuç olarak, idari yargıda dava açma süreleri ve zamanaşımı hükümleri, idari yargı sisteminin işleyişinde temel bir rol oynar. Bu süreler, idari işlemlere karşı açılacak davaların hukuka uygun şekilde işlenmesini sağlar ve idare ile bireyler arasındaki hukuki ilişkilerin adil bir zeminde yürütülmesine olanak tanır. Bu nedenle, idari dava açma sürelerinin ve zamanaşımı kurallarının, hem idari makamlar hem de vatandaşlar tarafından dikkatle takip edilmesi ve uygulanması büyük önem taşır⁶⁴⁰.

⁶³⁹ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 475.

⁶⁴⁰ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 475.

5.4 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI DAVALARINDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

5.4.1 Davanın tarafları

5.4.1.1 Davacı

Destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, ölen kişinin yakınları, yani onun maddi ve manevi desteğinden yoksun kalanlar, davacı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür davalar, ölen kişinin maddi ve manevi katkısının kesintiye uğraması sebebiyle açılmakta olup, davacılar genellikle ölen kişinin alt ve üst soyundan gelenlerdir. Örnek olarak, ölen kişi ebeveyn ise, davacılar arasında kalan eş ve bakıma muhtaç çocuklar yer alabilir. Ölen kişi çocuk ya da yetişkin ise, onun anne-babası ve bazı koşullarda kardeşleri de dava açma hakkına sahiptir⁶⁴¹.

Hukuken, nikâhsız eşler, nikâhlı eşler gibi; evlat edinilen çocuklar, öz çocuklar gibi tazminat davası açma yetkisine sahiptir. Bu bağlamda, ölen kişinin sosyal ilişkilerine ve somut durumun özelliklerine göre, destekten yoksun kalma tazminatı talebinde bulunacak kişilerin kimler olduğu değişkenlik gösterebilir. Eğer destekten yoksun kalma tazminatı davası sürerken davacı vefat ederse, bu dava, malvarlığına ilişkin olduğundan, ölen davacının mirasçıları davanın devamına hak kazanırlar. Ancak, tazminat hesaplaması, ölen davacının ölüm tarihine kadar olan süreyi kapsayacaktır⁶⁴².

Öte yandan, destekten yoksun kalma şartlarını taşımayan ancak ölen kişinin ölümü sebebiyle manevi zarara uğrayan yakınlar, durumun özelliklerine göre manevi tazminat talebinde bulunabilirler. Bu kişiler, ölen kişinin her yakını değil, ölüm olayından dolayı manevi olarak etkilenmiş yakınlarıdır. Örneğin, ölen kişinin doğrudan akrabaları, kardeşleri ve aynı çatı altında yaşayan diğer yakınları bu kapsamda değerlendirilebilir. Manevi tazminat talebinde bulunacak kişinin, mutlaka ölen kişinin ailesinden birisi olması şart değildir. Zira Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesi ve Borçlar Kanunu'nun 47. maddesinde yer alan "ölünün ailesi" ifadesi yerine, "ölenin yakınları" ifadesi kullanılmak suretiyle hüküm kapsamı genişletilmiştir⁶⁴³.

⁶⁴¹ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 363.

⁶⁴² Piri, s. 101.

⁶⁴³ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 363.

Ayrıca, destekten yoksun kalma tazminatı davalarında sadece ölen kişinin yakınları değil, bazı üçüncü şahıslar da davacı sıfatı kazanabilmektedir. Bu kişiler, rücu ilişkisi sebebiyle davacı olabilmekte, örneğin, birden fazla kişinin ölümlü olayda sorumluluğunun bulunması durumunda, zararın tamamını ödeyen kişi, Türk Borçlar Kanunu'nun 62/II maddesi uyarınca rücu davası açma hakkına sahiptir. Benzer şekilde, sorumluluk sigortalarında, zararın tamamını ödeyen sigorta şirketi, Karayolları Trafik Kanunu'nun 88. maddesi gereğince, karşı tarafın kusuru oranında zarar miktarını rücu edebilir. Sosyal Güvenlik Kurumu da, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13, 20 ve 21. maddeleri gereğince, iş kazasının meydana gelmesinde sorumlu olan üçüncü kişilere belli oranda rücu imkânına sahiptir⁶⁴⁴.

5.4.1.2 Davalı

Destekten yoksun kalma tazminatı davalarında davalılar genelde, hukuka aykırı bir şekilde ölüme neden olan veya ölümden sorumluluk taşıyan gerçek ya da tüzel kişiler ve kamu kurumlarıdır. Özellikle Türkiye'de, bu tür davalarda en sık rastlanan durumlar, trafik kazaları kaynaklı ölümlerdir. Bu bağlamda, trafik kazaları sonucu açılan davaların davalıları, araç sahibi işleten, aracın sürücüsü ve sigorta şirketleridir. Karayolları Trafik Kanunu'nun 3/LVII maddesinde sürücü, motorlu veya motorsuz aracı yolda yönlendiren kişi; 3/LVIII maddesinde ise şoför, ticari amaçla motorlu aracı kullanan kişi olarak tanımlanmıştır. Sürücülerin sorumluluğu, kusur esasına dayalıdır ve bu nedenle ölümlü kazada kusur oranı büyük önem taşır⁶⁴⁵.

Karayolları Trafik Kanunu'nun 3/LX maddesinde işletenin tanımı yapılmış olup, motorlu araç sahibi, motorlu araç işleten şirketler, yolcu ve yük taşımacılığı yapanlar, bu işlere aracılık edenler ve motorlu aracın kullanımından ekonomik çıkar sağlayan kişiler işleten statüsündedir. Ayrıca, uzun süreli kiralamarlar, ariyet ve rehin alma durumlarında kiracılar ve rehin alanlar da işleten olarak kabul edilir. Motorlu araçlarla ilgili meslekî faaliyet gösterenler (KTK m. 104), yarış düzenleyicileri (KTK m. 105) ve motorlu aracı çalan ya da yağmalayan kişiler (KTK m. 107), doğrudan işleten olmasalar bile, işleten gibi sorumluluk taşırlar. İşleten, aracın kullanımı sonucu meydana gelen zararlardan, Karayolları Trafik Kanunu'nun 85. maddesi uyarınca müteselsilen sorumludur. Sigortacılar ise, işletenin

⁶⁴⁴ Aşçıoğlu, s. 437.

sorumluluğunu, poliçede belirtilen üst limit kadar üstlenirler, yani işleyen ve sürücülerin kusurlarından, kendi kusurları gibi sorumlu olurlar⁶⁴⁶.

Bu tür davaların davalıları arasında sadece trafik kazalarına karışan kişiler ve kurumlar değil, aynı zamanda ölüme sebep olan diğer durumlarda da sorumluluk taşıyanlar bulunabilir. Örneğin, iş kazaları, mesleki hastalıklar veya halk sağlığını tehdit eden durumlar sonucu meydana gelen ölümlerde, ilgili işverenler, iş sağlığı ve güvenliği konusunda ihmalkâr davranan kişi veya kurumlar da davalı olarak yer alabilirler. Bunun yanı sıra, hukuka aykırı eylemler sonucu ölüme sebep olan kişilere karşı da destekten yoksun kalma tazminatı davası açılabilir. Bu durumlar, özellikle yüksek risk taşıyan mesleklerde veya tehlikeli maddelerle çalışma ortamlarında sıklıkla karşımıza çıkar. Dolayısıyla, destekten yoksun kalma tazminatı davalarında davalıların kimliği, olayın özelliğine ve hukuki sorumluluk alanına göre değişiklik gösterir. Bu çeşitlilik, hukuki süreçlerin karmaşık bir yapıya sahip olmasına ve her bir davada detaylı bir hukuki değerlendirme yapılmasının gerekliliğine işaret eder. Bu değerlendirmeler, hem ölen kişinin yakınlarının haklarını korumayı amaçlar, hem de adil bir yargı sürecinin sağlanmasına katkıda bulunur.

Zorunlu koltuk ve zorunlu taşıma sigortalarında dava süreci

Yolcu taşımacılığı alanında, taşıyıcıların sözleşmeye dayalı sorumlulukları bulunmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 914. maddesi uyarınca, taşıyıcıların yolcuları, belirlenen güzergaha uygun şekilde, güvenli ve sağlıklı bir biçimde varış noktalarına ulaştırma yükümlülüğü vardır. Bu süreçte, yolcuların güvenliği ve sağlığı, taşıyıcının sorumluluğu altındadır. Karayolu Taşıma Kanunu'nun 17. maddesi ise, taşımacının, aracın hareket noktasından varış noktasına kadar olan süreçte, yolculara karşı sorumluluğunu daha da genişletir. Bu maddeye göre, taşımacı, aracın duraklama yerleri de dahil olmak üzere, yolculuk süresince meydana gelebilecek her türlü zarardan sorumlu tutulur⁶⁴⁷.

Karayolu yolcu taşımalarında, taşımacının yaptırması gereken üç çeşit sigorta bulunmaktadır: zorunlu koltuk sigortası, zorunlu taşıma sigortası ve trafik sigortası. Zorunlu koltuk sigortası, yolcunun ölümü durumunda, kusur araştırılmasına gerek kalmadan, poliçede belirtilen miktarın yolcunun mirasçılarına ödenmesini öngören bir can sigortası türüdür. Bu sigortadan ödenen tazminat, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamasından

⁶⁴⁶ Gündüz, s. 110.

⁶⁴⁷ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 378.

düşülmez. Zorunlu taşıma sigortası, zorunlu trafik sigortası gibi, bir sorumluluk sigortasıdır ve destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında dikkate alınır.

Önemli bir husus, yolcu taşımalarında, zararın öncelikle zorunlu taşıma sigortası kapsamında değerlendirilmesi gerekliliğidir. Eğer zarar, bu sigortanın poliçe limitini aşıyorsa, bu durumda zorunlu trafik sigortasına başvurulmalıdır. Yargıtay uygulamalarında da görüldüğü üzere, dava açılırken, davalılar arasında hangi sigortaya öncelik verileceği konusunda dikkatli olunması gerekmektedir⁶⁴⁸. Bu durum, yolcu taşımacılığı hukukunda, taşıyıcıların ve sigorta şirketlerinin sorumluluklarının karmaşık bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Her bir yolcu taşımacılığı olayında, taşıyıcının ve sigorta şirketlerinin sorumluluklarının detaylı bir şekilde incelenmesi, adil ve hakkaniyetli bir yargı sürecinin sağlanması açısından büyük önem taşır. Bu inceleme, hem yolcuların haklarının korunmasını hem de taşıyıcıların ve sigorta şirketlerinin hukuki sorumluluklarının doğru bir şekilde belirlenmesini sağlar. Bu nedenle, yolcu taşımacılığındaki özel durumlar, hukukun farklı disiplinlerini bir araya getiren karmaşık hukuki durumlar olarak ele alınmalı ve her bir durum, kendi özgün koşulları içinde değerlendirilmelidir.

Güvence hesabının davalı olması

Sigorta mevzuatı çerçevesinde, Güvence Hesabı'nın davalı olarak yer aldığı durumlar, özellikle Sigortacılık Kanunu'nun (SK) 14. maddesi kapsamında belirtilmiştir. Bu madde, Güvence Hesabı'na başvurulacak özel durumları açıkça tanımlar. Pratikte en sık rastlanan durumlar arasında, kazaya sebep olan aracın tespit edilememesi, kazaya neden olan aracın sigortasız olması, kazaya neden olan aracın zorunlu trafik sigorta şirketi mali açıdan zora girmesinden dolayı devletin el koyması sonucu ticari faaliyetini sona erdirmesidir. Yurt dışından kayıtlı araçlarla meydana gelen kazalar sonucunda Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu tarafından yapılan ödemeler yer alır. Güvence Hesabı bu durumlarda, mağdurun zararlarının tazmin edilmesi için bir mali kaynak olarak devreye girer. Güvence Hesabı, trafik kazaları sonucu zarar gören mağdurların, karşı tarafın sigortasından ya da bizzat karşı taraftan tazminat alamadığı durumlarda, zararlarının karşılanması için son çare olarak tasarlanmıştır. Bu hesap, özellikle sigortasız veya kaçak araçlar tarafından verilen zararlar için önem taşır. Sigortacılık Kanunu kapsamında, bu tür durumlarda mağdurların zararlarının tazmin

edilmesi amacıyla Güvence Hesabı devreye alınır. Bu, özellikle trafik kazalarında mağdurların haklarının korunması ve zararlarının giderilmesi açısından büyük önem taşır.

Güvence Hesabı'nın işleyişi, sigorta sektöründeki boşlukları dolduran bir mekanizma olarak değerlendirilebilir. Kazalar sonucu mağdur olan bireyler, karşı tarafın sigortasının yetersizliği veya hiç olmaması durumlarında bu fon sayesinde zararlarını telafi edebilirler. Bu, özellikle trafik güvenliği ve mağdurların haklarının korunması açısından kritik bir rol oynar. Güvence Hesabı'na dava açılması, sigortasız veya bilinmeyen araçlar nedeniyle mağdur olan kişiler için bir umut kaynağıdır ve sigorta sisteminin eksikliklerini gidererek toplumsal bir güvenlik ağı işlevi görür⁶⁴⁹.

Bu bağlamda, Güvence Hesabı'na dava açılması, sigorta hukukunun en önemli uygulamalarından biri olarak karşımıza çıkar. Güvence Hesabı, trafik kazalarında mağdurların korunması ve zararlarının giderilmesi için zorunlu bir mekanizma olarak işlev görmekte, bu sayede trafik kazalarının sosyal ve ekonomik etkilerini hafifletmekte ve mağdurların mağduriyetlerinin en aza indirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, hukukun sosyal adaleti sağlama ve mağdurların haklarını koruma yönündeki işlevini ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla, Güvence Hesabı'nın işleyişi ve uygulaması, hem sigorta hukuku hem de trafik hukuku açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Diğer hâller

Destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, desteğin ölümü farklı sebeplerle gerçekleşebilir ve bu durumlar davalıların kimliğini doğrudan etkiler. Örneğin, eğer ölüm bir iş kazası sonucu meydana gelmişse, bu durumda işveren veya işveren vekillerine dava açılabilir. İş kazasının meydana geldiği iş yerinde asıl işveren-alt işveren ilişkisi bulunuyorsa, her iki taraf da müteselsilen sorumlu tutulur. Bu durumda, aralarındaki sorumsuzluk anlaşmaları ölen işçinin yakınlarına karşı ileri sürülemez⁶⁵⁰.

Tıbbi müdahale sonucu ölüm gerçekleştiğinde ise, davalı statüsü, aradaki ilişki bağlamında değişiklik gösterir. Eğer destek, doğrudan bir doktora başvurmuşsa, yani arada hastane veya başka bir tıbbi kuruluş yoksa, destek alacaklıları sadece doktora dava açabilir. Ancak destek

⁶⁴⁹ Gündüz, s. 111.

⁶⁵⁰ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 382.

hastaneye başvurmuşsa, Türk Borçlar Kanunu'nun 166. maddesi gereğince doktor yardımcı kişi sayılır ve bu durumda hastane ile birlikte sorumlu olurlar⁶⁵¹.

Bir binanın yapımında ya da bakımında oluşan kusurlar sebebiyle ölüm meydana geldiğinde, Türk Borçlar Kanunu'nun 69. maddesi gereği, bina maliki ve varsa intifa hakkı sahibi birlikte sorumludur. Bunun yanı sıra, deprem veya diğer nedenlerle yıkılan ve eksik veya ayıplı yapılan binalar söz konusu olduğunda, yüklenicinin de sorumluluğu gündeme gelir. Bu tür durumlarda ayrıca, mimarlar, mühendisler, denetim sorumluları ve inşaat ruhsatı ile oturma izni veren belediyelerin de sorumluluğu tartışılmaktadır.

Destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, davalı gerçek kişinin ölmesi halinde, Türk Medeni Kanunu'nun 599. maddesi uyarınca, ölen davalının mirası, mirasçılara geçer ve davacılar, davayı ölen davalının mirasçılarına yöneltebilir. Eğer dava sürecinde ölüm olayı gerçekleşirse, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 55. maddesi gereğince, mirasın kabul edilip edilmediğine dair kanuni sürelerin geçmesini bekleyerek erteleme kararı alınır. Mirasın reddi her zaman mümkün olduğundan, genellikle bu tür durumlarda yargılamaya devam edilir. Davacıdan, mirasçılar davaya dahil edip etmeyeceği sorulur ve eğer davacı tarafından mirasçılar dava sürecine dahil edilirse, kendilerine dava dilekçesi ve dahili dava dilekçesi ile duruşma günü ve saati bildirilir. Yargılama aşamasında, dahil edilen mirasçılardan bazıları veya tamamı mirasın reddi davası açarsa, bu durum husumet açısından bekletici mesele olarak ele alınır ve sonuca göre karar verilir.

5.4.2 Görevli Mahkeme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 1. maddesine göre, mahkeme görevi, kamu düzenine ilişkin bir konu olup, bu, kanunla belirlenmektedir. Bu çerçevede, tarafların, hangi mahkemenin görevli olduğunu belirleme hususunda bir tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Eğer bir dava, görevli olmayan bir mahkemede açılmışsa, HMK'nın 114/1-c maddesi gereği, görevli mahkemenin tayini, dava şartı olarak kabul edilir ve bu durumda mahkeme, re'sen bu hususu değerlendirerek görevsizlik kararı verir. Daha geniş bir ifadeyle, davanın usul yönünden görevsizlik nedeniyle reddine karar verilir⁶⁵².

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 2. maddesinde, malvarlığına ilişkin davalarda, dava konusunun değeri ve miktarına bakılmaksızın; şahıs varlığına ilişkin davalarda ise, aksi bir

⁶⁵¹ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 384-385.

⁶⁵² Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 382.

düzenleme bulunmadıkça, asliye hukuk mahkemelerinin görevli olduğu belirtilmiştir. Bu durum, mahkeme görevlerinin belirlenmesinde objektif kriterlere dayanılmasını sağlar ve hukuk sisteminin etkin işleyişine katkıda bulunur. Mahkeme görevlerinin belirlenmesinde, davanın niteliği ve konusu esas alınır. Bu, hukukun farklı alanlarında uzmanlaşmış mahkemelerin, kendilerine özgü konularda karar vermesini sağlar. Örneğin, iş hukuku, aile hukuku veya ticaret hukuku gibi özelleşmiş alanlarda, bu alanlara ilişkin davalara bakacak mahkemeler ayrı ayrı tanımlanmıştır. Bu sistem, hem davanın daha etkin ve hızlı bir şekilde işlenmesini sağlar, hem de mahkemelerin uzmanlık alanlarına göre daha doğru ve adil kararlar vermesine olanak tanır.

Mahkeme görevlerinin kanunla belirlenmesi, hukukun genel ilkelerinden biri olan hukuki güvenlik ilkesini destekler. Taraflar, dava açmadan önce, hangi mahkemenin görevli olduğunu kanunlardan öğrenebilir ve dava süreçlerini bu bilgi doğrultusunda şekillendirebilirler. Bu durum, mahkemelerin iş yükünü azaltırken, tarafların hukuki süreçlere güvenini de artırır. Ayrıca, mahkeme görevlerinin belirlenmesi, hukuk sisteminin şeffaflığını ve erişilebilirliğini de güçlendirir, böylece hukukun herkes için anlaşılır ve erişilebilir olması hedefine katkıda bulunur. Bu nedenle, mahkeme görevlerinin belirlenmesi, hukuk sisteminin temel taşlarından biri olarak kabul edilir ve hukukun adaletli işleyişinde kritik bir rol oynar.

5.4.3 Yetkili Mahkeme

5.4.3.1 Genel olarak

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 6. maddesi, yetkili mahkemenin belirlenmesinde davalının, dava tarihindeki yerleşim yerine göre hareket edilmesi gerektiğini belirtir. Bu madde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun (HUMK) aksine, "tüzel kişi" ifadesini de içerecek şekilde genişletilmiş ve böylece yerleşim yeri kavramının hem gerçek hem de tüzel kişileri kapsamı amaçlanmıştır. Yetki, dava konusunun hangi coğrafi sınırlar içindeki görevli mahkemede ele alınacağını belirleyen bir husustur. Her mahkemenin yargı yetkisi, belirli bir coğrafi alana sınırlıdır ve bu alan, yargı çevresi olarak adlandırılır⁶⁵³.

Anayasa'nın 142. maddesi uyarınca mahkemelerin yetkileri kanunla düzenlenir. Ayrıca, Anayasa'nın 37. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen bir ilkeye göre, hiç kimse kanunen tabi

⁶⁵⁰ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 382.

olduğu mahkeme dışında bir mahkeme önüne çıkarılamaz. Bu ilke, hukuki işlemlerin şeffaflığı ve adil yargılanma hakkının temel bir parçasıdır. Bu çerçevede, davacının, istediği yerdeki mahkemede dava açma hakkı bulunmamaktadır. Davacı, ancak yetki kurallarına uygun olarak belirlenen yargı çevresindeki mahkemede dava açabilir⁶⁵⁴.

Bu durum, hukukun genel ilkelerinden biri olan hukuki güvenlik ve hukukun öngörülebilirliği prensiplerini destekler. Taraflar, dava açmadan önce hangi mahkemenin yetkili olduğunu kanunlardan anlayabilir ve dava süreçlerini bu bilgiye göre düzenleyebilirler. Bu, yargı sürecinin etkinliğini artırırken, tarafların hukuki süreçlere olan güvenini de güçlendirir. Ayrıca, yetki kurallarının belirli olması, mahkemelerin iş yükünü düzenler ve yargı sistemini daha işlevsel kılar. Dolayısıyla, yetkili mahkeme belirlemesi, hukuk sisteminin temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilir ve hukukun adil ve etkin işleyişinde önemli bir rol oynar. Bu prensipler, yargı sisteminin şeffaflığına ve erişilebilirliğine katkıda bulunarak, hukukun herkes için anlaşılır ve erişilebilir olmasını sağlar⁶⁵⁵.

5.4.3.2 Destekten yoksun kalma tazminatı taleplerinde tahkim yolu

Destekten yoksun kalma tazminatı talepleri söz konusu olduğunda, sigorta ettirenler, sigortacılar ve haksız fiilden dolayı zarar görenler arasındaki uyuşmazlıkların çözümü için Sigorta Tahkim Komisyonu önemli bir mekanizma olarak işlev görmektedir⁶⁵⁶. Sigorta Kanunu'nun (SK) 30/XIII. maddesine göre, uyuşmazlık yaşayan kişiler, öncelikle sigorta şirketine başvurmalı ve taleplerinin kısmen ya da tamamen yerine getirilmemiş olması durumunda, bu durumu belgeleyerek Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvurabilirler. Bu süreç, taraflar arasındaki anlaşmazlıkların daha hızlı ve etkin bir şekilde çözülmesini amaçlar.

Ayrıca, SK'nın 30/XIV. maddesine göre, kişilerin Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvurmadan önce tüketici sorunları hakem heyetine gitmiş veya dava açmış olmaları halinde, bu durumda Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvuru hakları ortadan kalkmaktadır. Bu düzenleme, sigorta ile ilgili uyuşmazlıkların çözümünde bir hiyerarşi oluşturmakta ve tarafların hangi adımları izlemesi gerektiğini açıkça belirlemektedir. Sigorta Tahkim

⁶⁵⁴ Narter, s.1007.

⁶⁵⁵ Aşçıoğlu, s. 437.

⁶⁵⁶ Gündüz, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 382.

Komisyonu'nun kurulması, sigorta hukuku alanında tarafların haklarının daha etkin korunmasını ve anlaşmazlıkların daha hızlı çözülmesini sağlar. Bu komisyon, mahkeme süreçlerine alternatif bir çözüm yolu sunarak, yargı sistemine olan yükü azaltır ve taraflara daha hızlı ve maliyet etkin bir çözüm sunar. Tahkim yolu, ayrıca, tarafların daha esnek ve özel bir çözüm sürecine katılmalarını sağlar. Bu, özellikle karmaşık ve teknik bilgi gerektiren sigorta hukuku uyuşmazlıklarında önemlidir, çünkü tahkim süreci, konuya özgü uzmanlık ve deneyim gerektiren durumlar için daha uygun bir platform sağlayabilir⁶⁵⁷.

5.5 DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ SONA ERMESİ

5.5.1 Genel Olarak

Destekten yoksun kalma zararının tazmin edilmesi, farklı yöntemlerle sona erebilir. Bu yöntemlerden üç tanesi ibra, sulh ve takas yollarıdır. Her biri, zararın sonlandırılması için kullanılan hukuki mekanizmalardır ve taraflar arasındaki uyuşmazlığın çözümünde önemli roller oynarlar.

5.5.2 Takas İle Borcun Sona Ermesi

Destekten yoksun kalma tazminatı, ancak destek görenlerin rızası olduğunda takas yoluyla sona erdirilebilir. Takas, iki tarafın birbirlerine karşı olan ve genellikle farklı sebeplerden kaynaklanan borçlarının birbirine saydırılması işlemidir. Takas beyanı, geçerlilik şartlarına tabi olmamakla birlikte, Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 144, takasın ancak alacaklının rızasıyla mümkün olabileceği durumları belirtir ve bu alacakları üç bend halinde sıralar. Bu alacaklar arasında, borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olan, özel niteliği gereği doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacaklar yer alır. Bu kapsamda, nafaka ve işçi ücreti gibi alacaklar bulunmaktadır⁶⁵⁸.

Doktrinde genel kabul görmüş olan görüşe göre, TBK'nın belirttiği bu alacaklar yalnızca aile hukukundan doğan nafaka alacaklarıyla sınırlı değildir; alacaklının geçimi için gereken diğer türdeki alacakları da kapsar. Bu anlayışın bir sonucu olarak, destekten yoksun kalma tazminatı, alacaklının geçimini sağlamaya yönelik olduğundan, takas konusu yapılamaz⁶⁵⁹. Bu tür tazminat, genellikle alacaklının temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik

⁶⁵⁷ Piri, s. 101.

⁶⁵⁸ Gökyayla, s. 54.

⁶⁵⁹ Narter, s.1008.

olduğundan, bu tür bir alacağın takas edilmesi, alacaklının temel haklarını olumsuz etkileyebilir. Destekten yoksun kalma tazminatının takas edilememe durumu, alacaklının haklarını korumaya yönelik önemli bir hukuki düzenlemedir. Bu düzenleme, alacaklının temel ihtiyaçlarının göz ardı edilmeden, adil ve insani bir yaklaşımla ele alınmasını sağlar.

5.5.3 İbra İle Borcun Sona Ermesi

İbra, hukukta alacaklının borçludan alacak olarak kabul ettiği miktarı aldığını ve başkaca bir alacağının kalmadığını beyan ettiği, borçlu ve alacaklı tarafların ortak irade beyanı olarak tanımlanabilir⁶⁶⁰. İbra tek taraflı feragat işlemi değildir. İbranamenin borçluyu borçtan kurtaran bir sözleşme olduğunu söylemek, ibranamenin hukuki niteliğini daha doğru bir şekilde ifade eder. İbraname, taraflar arasında varılan bir uzlaşma sonucu oluşur ve alacaklının borçluyu gelecekteki herhangi bir talepten feragat ettiği bir anlaşmadır.

Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK) 111. maddenin 1. fıkrası, sigortacının hukuki sorumluluğunu ortadan kaldıran veya daraltan anlaşmaları geçersiz kılar. Bu hüküm, sigorta şirketlerinin kendi lehine haksız ve adaletsiz anlaşmalar yapmasını engellemeyi amaçlar. KTK'nın 111. maddenin 2. fıkrası ise, tazminat miktarlarına ilişkin olup da açıkça yetersiz veya fahiş olduğu belli olan anlaşmalar veya uzlaşmaların, yapıldıkları tarihten itibaren iki yıl içinde iptal edilebileceğini düzenler. Bu hükümde belirtilen iki yıllık süre, hak düşürücü bir süredir. Yani, trafik kazası sebebiyle destekten yoksun kalma durumlarında, ibranamenin iki yıl içinde iptal edilmediği takdirde, ibraname tarafları bağlayıcı hale gelir⁶⁶¹.

İbranamenin geçersiz olması durumunda bile, yapılan ödeme makbuz niteliğinde kabul edilir. Trafik kazalarının dışında, başka bir haksız fiilden kaynaklanan destekten yoksun kalma tazminatı alacaklarına ilişkin ibranameler ise, genel hükümlere göre sözleşmeyi geçersiz kılacak durumlar saklı kalmak kaydıyla, kural olarak geçerlidir. Geçerli bir ibra sözleşmesi, ibra edilen borcu ve bu borçla ilgili fer'i (ek) talepleri de sona erdirir⁶⁶². Bu hukuki düzenlemeler, ibranamenin hukuki gücünü ve etkilerini tanımlar ve tarafların haklarının korunmasında önemli bir rol oynar.

⁶⁶⁰ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 377.

⁶⁶¹ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 377.

⁶⁶² Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 477.

5.5.4 Sulh Yolu İle Borcun Sona Ermesi

Destekten yoksun kalma zararının sona ermesinde önemli bir yol olan sulh, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (HUMK) düzenlenmemişken(596), 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) ile yasal bir dayanak kazanmıştır. Sulh işlemi, mahkeme huzurunda yapılan sulh ve mahkeme dışında yapılan sulh olmak üzere iki farklı biçimde gerçekleşebilir. HMK'nın 313. maddesinde düzenlenen mahkeme huzurundaki sulh, devam eden bir davada, tarafların uyuşmazlıklarını kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yaptıkları bir sözleşme olarak tanımlanır⁶⁶³. Sulh, esasında bir anlaşmadır ve genellikle tarafların karşılıklı olarak bir kısmı feragat etmesi anlamına gelir. Sulh sözleşmesi, dava konusu tazminat taleplerine ilişkin kesin hüküm tesis edilmesini sağlar ve bu sayede uyuşmazlık sona erer.

Sulh süreci, tarafların karşılıklı çıkarlarını gözeterek, daha hızlı ve maliyet-etkin bir çözüme ulaşmalarını sağlar. Mahkeme huzurunda yapılan sulh, mahkemenin gözetiminde, tarafların karşılıklı rızalarıyla gerçekleştiği için hukuki güvenlik açısından önem taşır. Mahkeme dışında yapılan sulh ise, daha özel ve esnek bir anlaşma süreci sunar, ancak tarafların hukuki danışmanlık alması bu süreçte daha da önem kazanır.

⁶⁶³ Çelik, Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir, s. 363.

6. SONUÇ

"Destekten Yoksun Kalma Tazminatı" başlıklı çalışmamızın sonucunda, destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanması sürecinde karşılaşılan zorluklar ve bu sürecin hukuki boyutları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Tazminat, varsayımlar üzerine kurulu bir yöntemle hesaplanmakta olup, bu yöntem ve tazminatın kendisi sıkça tartışma konusu olmuştur. Desteklik, kişinin hane bütçesine yaptığı katkılar, ev işlerine katılımı, yakınlarına sunduğu yardımlar ve aile bireylerinin bakımını üstlenme gibi faaliyetlerin tümünü içeren geniş kapsamlı bir kavramdır. Desteklik, fiilen mevcut bir olgu olabileceği gibi, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Eşler, anne-babalar ve çocuklar arasındaki destek ilişkisi genellikle karine olarak kabul edilirken, kardeşler, nişanlılar ve diğer kişilerin destekten yoksun kalma iddiaları, ölen kişinin yaşamı boyunca onlara düzenli olarak destek sağladığının ispatı durumunda kabul edilmektedir. Desteklik süresi, destek veren kişinin olası yaşam süresi ve destek alan kişinin yaşam süresiyle sınırlıdır. Ayrıca, çocukların belli bir yaşa ulaşmaları veya eşin yeniden evlenmesi gibi durumlar desteklik ilişkisinin sona erdiği durumlar olarak kabul edilir.

Desteğin sağlığında kimlere ne kadar destek olacağının belirlenmesi, destek paylarının dağılımı ile yapılır. Yargıtay'ın bu konuda yerleşik bir uygulaması olmamakla birlikte, çocukların anne-babalarına destek olup olmayacakları konusu farklı içtihatlarla ele alınmıştır. Çalışmamızda ayrıca, destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasıyla ilgili detaylı analizlere yer verilmiştir. Bu tazminat, çeşitli varsayımlar temelinde hesaplanmakta olup, bu hesaplama sürecinin her aşaması tartışmalara konu olmuştur.

Desteklik kavramı, kişinin yaşadığı sürece aile bütçesine yaptığı katkıları, ev işlerine katılımını ve yakınlarına sunduğu yardımları kapsamaktadır. Desteklik, fiilen mevcut bir olgu olabileceği gibi, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir olgu olarak da ele alınabilir. Eşlerin birbirine, anne babanın çocuklarına ve çocukların anne babalarına destek olacakları genellikle kabul edilmektedir. Ancak diğer aile bireyleri arasındaki destek iddiaları, ölen kişinin sağlığında düzenli olarak destek verdiğini kanıtlanması durumunda kabul edilmektedir. Varsayımsal desteklik durumunda, destek veren kişinin belirli bir yaşta evleneceği ve çocuk sahibi olacağı kabul edilir. Bu bağlamda, TÜİK evlenme istatistiklerine göre hareket edilmesi daha gerçekçi sonuçlar verecektir. Yargıtay'ın, kişilerin 22-23 yaşlarında evleneceği yönündeki kabulü, günümüz şartlarına uygun olmayabilir. Desteklik süresi, destek veren kişinin ve destek alan kişinin olası yaşam süreleriyle sınırlıdır. Tazminat

hesaplamasında, destek veren kişinin kazancı, işçi olması durumunda aldığı ücret ve sürekli ödemeler esas alınırken, kendi işyerine sahip olanlar için işyerine yapılan katkılar dikkate alınır. İşçilerin fazla mesai ücretleri, bordrolarda tahakkuk ettirilmiş olmasa bile dikkate alınabilir. Pasif dönemde ise, destek veren kişinin kazancı, asgari geçim indirimi dahil edilmemiş asgari ücret üzerinden hesaplanır.

Tazminat hesaplama yöntemleri arasında, yıllar boyunca yargıda kabul gören progresif rant hesabı yöntemi ve sigorta şirketlerinin uyguladığı aktüeryal hesap yöntemi bulunmaktadır. Aktüeryal hesap yönteminde, teknik faiz oranı olarak %1,8 kullanılmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin ilgili yasal düzenlemeyi iptal etmesiyle, bu yöntemin hukuki dayanağı ortadan kalkmıştır. Şu anki uygulamada, en yüksek tazminat sonucunu veren yöntem, TRH 2010 tablosuna dayanan progresif rant hesabıdır.

Tazminattan yapılacak indirimlerin başında kusur ve sorumluluk indirimi gelmektedir. Ölüme sebebiyet veren olayda desteğin de kusurunun bulunması durumunda, bu kusur oranında tazminattan indirim yapılması gerekmektedir. Çalışmada ayrıca, sağ kalan eşin yeniden evlenme ihtimalinin tazminattan indirim için dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu indirim, Adli Tıp Kurumu tarafından hazırlanan yeniden evlenme ihtimali tablosuna göre belirlenmektedir. Ancak, bu indirim yapılırken işlemiş dönem kazançlarının indirimden dışlanması gerektiği, zira bu dönemde eşin evlenmemiş olmasının bilinen bir gerçek olduğu vurgulanmaktadır.

İndirimlerin sıralaması konusunda uygulamada birlik bulunmamaktadır. Önerimiz, ilk olarak evlenme ihtimalinin indirilmesi, ardından oransal indirimlerin yapılması ve son olarak SGK gelirlerinin ve yetersiz ödemelerin mahsubunun yapılması yönündedir. Gerçek varken varsayıma gidilmemesi ilkesi uyarınca, hesaplama için en güncel verilerin kullanılması gerekmektedir. Bu veriler, değişen asgari ücretler de dahil olmak üzere, tazminat miktarının artmasına veya azalmasına neden olabilmektedir.

Yetersiz ödemelerin yasal faiziyle birlikte mahsup edilmesi gereken bir başka konudur. Yargıtay'ın uygulamasına göre bu ödemeler hesap tarihine kadar işletilecek yasal faizi ile mahsup edilmelidir. Ancak, her yıl asgari ücret artışına göre artan tazminattan, yasal faiz oranında güncellenen ödeme mahsup edilmekte, bu da ödemelerin değersizleşmesine sebebiyet vermektedir. Ödemelerin yapıldığı tarihe göre hesaplanan tazminatın yüzde kaçına karşılık geldiği tespit edilerek, tazminatın bu oranda ödendiği kabul edilmelidir.

Çalışmada, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle tazminat miktarlarının katlanarak arttığı ve bu artan miktarlara olay tarihinden itibaren faiz işletildiği belirtilmektedir. Mevcut sistem, sorumlulara sebep oldukları zararın üzerinde bir yük getirmekte ve bu durum hatalı olarak değerlendirilmektedir. Önerimiz, zarar görenlere tazminatın olay tarihine göre hesaplanıp olay tarihinden itibaren faiz işletilmesi veya hesap tarihine göre hesaplanıp hüküm tarihinden itibaren faiz işletilmesi yollarından birini seçme hakkının tanınması yönündedir. Bu şekilde her iki güncelleme yönteminin birlikte uygulanması, sorumlulara makul olmayan bir yük getirmektedir ve bu uygulamanın gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, "Destekten Yoksun Kalma Tazminatı" adlı çalışmamız, bu tazminat türünün hukuki doğasını, uygulanış şeklini ve hesaplama yöntemlerini geniş çapta ele almaktadır. Destekten yoksun kalan kişilerin şahsında kanundan doğan bağımsız ve asli bir hak talebi olarak tanımlanan bu tazminat, ölen kişinin desteğinden fiilen yararlanan kişilere özgüdür ve mirasçılık, nafaka, halefiyet gibi diğer hukuki kurumlarla doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır. Maddi zarar temeline dayanan destekten yoksun kalma tazminatı, kişinin ölümünden dolayı destek görenlerin malvarlıklarında meydana gelen eksilme olarak tanımlanmaktadır. Bu tazminat talebinde bulunabilmek için, hukuka aykırı bir fiilin desteğin ölümüne yol açmış olması, bu fiil sonucunda destek alanlarda zararın meydana gelmiş olması, ölen ile destek görenler arasında bir destek ilişkisinin varlığı ve fiil ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekmektedir.

Destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında, destek ölmeseydi muhtemel yaşam ve çalışma süreleri, desteğin gelirinden destek alanlara ne kadar pay ayırabileceği, destekten yoksun kalanların muhtemel yaşam süreleri ve sağ kalan eşin yeniden evlenme ihtimali gibi önemli faktörler dikkate alınmaktadır. Ayrıca, motorlu araç işletenin sorumluluğuna ilişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (ZMMS) sözleşmesi kapsamında, sigorta şirketinin, motorlu aracın işletilmesinden doğan zararlardan sorumlu olduğu belirtilmiştir. Sigorta şirketinin sorumluluğunun doğması için, gerçekleşen rizikonun sözleşme kapsamında olması gerekmektedir. Yargıtay, destekten yoksun kalma tazminatının ZMMS kapsamında istenebileceğini kabul etmiştir. Çalışmamız, destekten yoksun kalma tazminatı davalarının daha net ve tutarlı bir yargısal yaklaşımla ele alınmasının önemini vurgulamakta ve bu alanda karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri sunmaktadır. Bu çalışma, hukuk alanında yol gösterici olma amacı güderek, destekten yoksun kalma tazminatı taleplerinin

değerlendirilmesinde karşılaşılan zorlukları kapsamlı bir şekilde ele almaya gayret etmektedir.

REFERANSLAR

- AKBULUT, İ. (2003). **İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar**. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52.
- AKINCI, Ş. (2013). **Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**. Konya: Sayram Yayınları.
- AKINTÜRK, T. (1996). **Aile Hukuku**. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- AKTAŞ, H. (1993). **Zarar ve Tazminat Hesabında Bazı Noktalar**. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları. Ankara.
- AKÜNAL, T. (1977). **Haksız Fiilden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu**. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- ANTALYA, G. (2019). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- AŞÇIOĞLU, Ç. (1989). **Trafik Kazalarına Hukuki Sorumluluk ve Tazminat Davaları**. Ankara.
- AŞÇIOĞLU, Ç. (2008). **Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları**. Ankara.
- AYDIN, A. (2013). **Türk Hukuk Tarihi**. (11 Baskı) İstanbul: Beta Yayıncılık.
- BALCI, M. (2018). **İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları**. (3.Baskı) Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- BAŞALP, N. (2006). **Destekten yoksun Kalma Tazminatına İlişkin Bazı Değerlendirmeler, Tazminat Şartları ve Zararın Hesabında Yetiştirme Gideri**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- BAYKIN, C. (2019). **İş Kazası ve Meslek Hastalığında Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAYSAL, B. (2012). **Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur)**. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- BERBEROĞLU, F. (2020). **Trafik Kazalarında Tazminat Davaları**. Ankara:Seçkin Yayıncılık.

BERK, E. (2016). **Kara Yolları Trafik Kanununda Destekten Yoksun Kalma Tazminatından Sigorta Şirketinin Sorumluluğu**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

BUCAK KABA, G. (2017). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

CEBE, M. S. (2019). **Destekten Yoksunluk ve iş Göremezlik Tazminatı ile Aktüryal Hesap Esasları**. Ankara: Seçkin Yayınları.

CİN, H., & AKGÜNDÜZ, A. (2003). **Türk Hukuk Tarihi**. Konya: Seçkin Yayıncılık.

ÇAĞA, T. (1950). **Ölüme Sebebiyet halinde Müteveffanın Yardımından Mahrum Kalanlara Verilecek Maddi Tazminatın Tayini Meselesi**. Adalet Dergisi, 4.

ÇAKIRCA, S. İ. (2012). **Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı**. İstanbul: Filiz kitabevi.

ÇAVUŞ, Ö. H. (2020). **Destekten yoksun Kalma Tazminatı Kapsamında Çocuğun Durumu**. sosyal Güvenlik Dergisi, 10.

ÇEKER, M. (2015). **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku**. Adana: Karahan Kitabevi.

ÇELİK, Ç. A. (2005). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Yoksun Kalınan Nedir**. <http://www.tazminathukuku.com/>.

ÇELİK, Ç. A. (2006). **Cana Gelen Zararlarda Tazminatın Ölçüsü ve Kazanç Kavramı**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÇELİK, Ç. A. (2016). **Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÇELİK, Ç. A. **Haksız Eylemlerde Zamanaşımı**. <http://www.tazminathukuku.com/>.

DEMİRCİOĞLU, M., & BALSEVER, S. (2016). **İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sonrası Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Dergipark, 74.

DOĞAN YENİSEY, K. (2014). **Türk Borçlar Kanunu Genel Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümleri ve İş Hukuku Açısından Önemi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Akademik Formu**. İstanbul: Legal Yayıncılık.

- DÖNMEZ, P. (2011). **Türk Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Ankara: Gazi Üniversitesi Yüksek Bilimler Enstitüsü.
- DURAL, M. (2019). **Miras Hukuku**. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- EREN, F. (2012). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- EREN, F. (2016). **Türk Borçlar Hukukunda Kişiyeye İlişkin Zararlar**. Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre. Ankara.
- EREN, F., & AKTÜRK, İ. Y. (2023). **Türk Miras Hukuku**. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- FEYZİOĞLU, F. N. (1986). **Aile Hukuku**. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- GÖKCAN, H. T. (2016). **Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÖKCAN, T. H. (2008). **Haksız Fiil Hukuku ve Tazminat Davaları**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÖKYAYLA, E. (2004). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÖKYAYLA, E. (2017). **Ölüm ve Bedensel Zarar, İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu**. İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- GÖKYAYLA, K. E. (2004). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÜLEÇ UÇAKHAN, S. (2017). **Maddi Tazminat Esasları ve Hesaplanması**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÜNDÜZ, F. E., & GÜNDÜZ, H. (2011). **İdare Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,15.
- GÜNEREN, A. (2018). **İş Kazası ve Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları**. (1.Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- GÜNERGÖK, Ö., & KAYIHAN, Ş. (2020). **Borçlar Hukuku Dersleri**. İstanbul: Umuttepe Yayınları.

GÜRBÜZ, M. (2001). **Beden Tamlığının İhlali ve Ölüm Hallerinde Doğan Maddi Zararın Hesaplanması ve Tazminatın Tayini**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

GÜRSOY, K. T. (1972). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

GÜRSOY, K. T. (1972). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 29.

GÜZEL, A., OKUR, A. R., & CANIKLIOĞLU, N. (2016). **Sosyal Güvenlik Hukuku**. İstanbul: Beta Yayıncılık.

HATEMİ, H., & GÖKYAYLA, K. (2017). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

HAVUTÇU, A., & GÖKYAYLA, K. (1999). **Uygulamada 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk**. (1. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İYİMAYA, A. (1995). **Destekten Yoksun Kalma ve İş Göremezlik Tazminatlarına Yürütülecek Faizin Başlangıç Tarihi Sorunu**. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 175.

KAHRAMAN, Z. (2016). **Medeni Hukuk Bakımından Tıbbi Müdahaleye Hastanın Rızası**. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7.

KANIK, H. (2020). **Yargıtay Uygulamasında Bedensel Zararların Hesaplanması İlkeleri, Bedensel Zararlar Konusunda Yüksek Mahkeme Görüşleri**. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

KARAHASAN, M. R. (2001). **Tazminat Hukuku**. İstanbul: Beta Yayıncılık.

KAYIHAN, Ş., & SELANİK, A. (2021). **Sigorta Tazminat Hesaplaması TRH Hesap Tablosu Kullanılması ve Teknik Faiz İşletilmesi Hususu Karar incelemesi**. <https://blog.lexpera.com.tr/>.

KESER, Y. (2020). **Anayasa Mahkemesi Kararı Işığında Destekten Yoksun Kalma ve Bedensel Zararın Tazminatında Güncel Gelişmeler**. İstanbul: Aristo Yayınevi.

KILIÇOĞLU, A. (2007). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. Ankara: Turhan Kitabevi.

KILIÇOĞLU, A., & AKINCI, Ş. (2013). **Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler**. Konya: Turhan Kitabevi.

KILIÇOĞLU, M. (2014). **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Uyarlı Tazminat Hukuku**. Ankara: Bilge Yayınevi.

KILIÇOĞLU, M. (2014). **Son Hesap Teknikleri ve Zengin İçtihatlar Işığında Tazminat Esasları ve Hesaplama Yöntemleri**. Ankara: Vedat Kitapçılık.

KOCABAŞ, G. (2014). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Unsurları**. Marmara Üniversitesi Hukuku Araştırmaları Dergisi, 20.

KOÇOĞLU, S. (2017). **İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sonucu Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Şartları**. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

KUDAT, A. (1975). **İş ve Trafik Kazalarında Ölüm Tazminatı**. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

KURU, B. (2009). **İcra İflas Hukuk**. Ankara: Yetkin Yayınları.

MEMİŞ, T. (2012). **Güvence Hesabının Taşımanın 100 KM. Altında Olması Nedeniyle Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası Kapsamında Reddetmesi Hukuka Uygun Mudur?** İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3.

MOLLAMAHMUTOĞLU, H., ASTARLI, M., & BAYSAL, U. (2014). **İş Hukuku**. Ankara: Turhan Yayınevi.

NARTER, S. (2017). **İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Maddi Zarar ve Tazminatlar**. Ankara: Adalet Yayınları.

NARTER, S. (2018). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Davaları**. Ankara: Adalet Yayınları.

NOMER, H. (2017). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. İstanbul: Beta Yayınları.

OĞUZMAN, M. K., & ÖZ, T. (2018). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. (16.Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

ÖĞUTOĞULLARI, E. (2021). **Bedensel Zararlarda Aktüeryal Tazminat Hesabı**. Ankara: Adalet Yayınevi.

- ÖZDEMİR, E. (2014). **İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku**. Ankara: Vedat Kitapçılık.
- ÖZERDOĞAN, K. (2020). **Yargıtay Uygulamasında Bedensel Zararların Hesaplanması İlkeleri, Bedensel Zararlar Konusunda Yüksek Mahkeme Görüşleri**. Ankara:Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- ÖZTAN, B. (2009). **Medeni Hukukun Temel Kavramları**. Ankara: Turhan Kitabevi.
- ÖZTÜRKLER, C. (2003). **Uygulamanın İçinden Ölüm ve Bedeni Zararlar Hallerinde Maddi Tazminatın Hesaplanması Teknikleri**. (1 Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- PEKCANITEZ, H., ATALAY, O., & ÖZEKES, M. (2018). **Medeni Usul Hukuku**. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- PITIRLI , E. E. (2019). **Çalışmayan Kişilerin Vefatında Destekten Yoksun Kalma Zararı**. Ankara: Adalet Yayınları.
- REİSOĞLU, S. (2008). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. İstanbul: Beta Yayınları.
- SANLI, K. C. (2007). **Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi**. İstanbul: Arıkaln Yayıncılık.
- SERATLI, G. B. (2003). **İş Kazasından Doğan Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Ankara: Yetkin Yayınları.
- SEROZAN , R. (2018). **Miras Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- SEZER, A. N. (1980). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Hesaplanmasında Göz Önünde Bulundurulacak Esaslar**. Yasa Hukuku Dergisi, 9.
- SIRMEN, L. (1978). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatına İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi**. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 35, 1-4.
- SOYSAL, H. N. (2019). **Türk İş Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. Mersin:Yüksek Lisans Tezi Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SÜMER, H. H. (2018). **İş Hukuku**. Ankara: Mimoza Yayınları.
- SÜMER, H. H. (2018). **İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- ŞAHİN CANER, A. (2019). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatında Mirasçılar**. 9. Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı, İzmir.
- ŞAHİN, Ş., NEVRUZ, E., BULUT KARAGEYİK, B., & ŞİMŞEK, G. (2020). **Aktüerya Bilirkişi Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Hesaplama Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TACIN, M. H. (2018). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Tespitinde Göz Önünde Bulundurulacak Haller**. Adalet Dergisi, 61.
- TANDOĞAN, H. (1981). **Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuk**. Ankara: Turhan Kitabevi.
- TAŞKENT, S., EYRENCİ, Ö., ULUCAN, D., & BAŞKAN, Ş. E. (2020). **İş Hukuku**. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- TEKİNAY, S. S. (1963). **Ölüm Sebebi İle Destekten Yoksun Kalma Tazminatı**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- TEKİNAY, S. S., AKMAN, S., BURCUOĞLU, H., & ALTOP, A. (1993). **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- TİFTİK, M. (1994). **Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı**. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- TOKKAŞ, U. (2021). **İş İlişkisinde Tarafların Ölümünün Bireysel İş Hukukuna Etkisi**. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 29.
- TUNCAY, E., & KAPLAN, S. (2019). **Bireysel İş Hukuku**. (16. Baskı) Ankara: Gazi Kitabevi.
- TUNÇOMAĞ, K. (1976). **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. İstanbul: Semet Matbası.
- UÇAKHAN, G. (2014). **Maddi Tazminat Esasları ve Hesaplanması**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- UYGUR, T. (2003). **Açıklamalı- İctihathı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÜNAN, S. (2018). **Kusurlu Sürücünün Kazada Hayatını Kaybetmesine İlişkin Yeni Yargıtay Kararı.** İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

ÜZEK, S. (2018). **İş Hukuku.** İstanbul: Beta Yayıncılık.

YAŞAR, H. (2016). **Dsetekten yoksun Kalma Tazminatı.** Ankara: Adalet Yayınevi.

YILDIRIM, H. B. (2020). **Destekten Yoksun Kalma Tazminatı.** Erzincan: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YILMAZ, İ. (2002). **Rücu Edilebilirlik ve İndirim.** İstanbul: İstanbul Barosu Dergisi, 76.

